

ȘTEFAN ANDREESCU

VLAD TEPES DRACULA

EDITURA ENCICLOPEDICĂ

Texte digitizate la Biblioteca Județeană Mureș în cadrul proiectului
"Mai aproape de lectură: biblioteca publică în serviciul studenților".
Proiect realizat cu sprijinul Administrației Fondului Cultural Național.

Ștefan Andreescu

VLAD ȚEPEȘ (DRACULA)

ÎNTRE LEGENDĂ ȘI ADEVĂR ISTORIC

CUPRINS

Cuvânt înainte

PARTEA I

Vlad Țepeș — Dracula. Personajul istoric și epoca sa

Capitolul I

Lupta dintre Dănești și Drăculești

Bătălia de la Kossovopolje și prima domnie a lui Țepeș

Sud-estul european în preajma căderii Constantinopolului

Capitolul II

Începutul celei de-a doua domnii

Intervenția în Moldova. Criza relațiilor cu Sibiul și Brașovul

Vlad Țepeș și boierii

Capitolul III

Incursiunea la sudul Dunării

Războiul cu turcii

Cavaler al cruciadei târzii

PARTEA A II-A

Lumini și umbre ale legendei

Capitolul I

Numele „Dracula”

Izvoarele bizantine și turcești

Versiunea slavă a „Povestirii despre Dracula voievod”

Capitolul II

Versiunea germană a faptelor lui Vlad Țepeș

Alte ecouri în literatura medievală occidentală

Raportul dintre cele două versiuni

Capitolul III

Romanul lui Bram Stoker

Vlad Țepeș în literatura română

Efigia voievodului

Partea I

VLAD ȚEPEȘ – DRACULA.
PERSONAJUL ISTORIC
ȘI EPOCA SA

Capitolul I

Lupta dintre Dănești și Drăculești

În răstimpul 1418-1448, adică între momentul morții lui Mircea cel Bătrân și cel în care - potrivit ultimelor cercetări - și-a făcut apariția pe scena istoriei Vlad Țepeș, s-au succedat în scaunul domnesc al Țării Românești Mihail I și Radu II Prasnaglava (amândoi fii ai lui Mircea cel Bătrân), Dan II (fiul lui Dan I), Alexandru Aldea și Vlad Dracul (alți doi fii ai lui Mircea cel Bătrân), Mircea II (fiu al lui Vlad Dracul), Basarab II (fiu al lui Dan II) și, în sfârșit, Vladislav II (tot un fiu al lui Dan II).¹ Cu alte cuvinte, un număr de opt domni în numai treizeci de ani. Și această simplă înșiruire de nume este încă departe de a oferi imaginea reală a agitației din perioada respectivă în legătură cu domnia din Țara Românească.

O primă constatare care se impune este de ordin genealogic: cei opt domni menționați sunt fie descendenți ai lui Dan I (aproximativ 1377-1386), fie ai lui Mircea cel Bătrân (1386-1418), amândoi fii ai lui Radu I. Faptul acesta trebuie confruntat numaidecât cu mărturia unui izvor de epocă, anume *Cosmografia* lui Aeneas Sylvius Piccolomini (1405-1464), cunoscut ca papă sub numele de Pius II (1458-1464): „Printre valahi în vremea noastră au fost două facțiuni, una a Danilor și cealaltă a Dragulilor, dar cum aceștia erau mai slabi decât Danii și erau asupriți de ei în tot felul, au chemat pe turci în ajutor și, ajutați de forțele acestora, au zdrobit pe Dani, aproape nimicindu-i. Iar Danii, primind ajutor de la Ioan de Hunedoara, care cârmuia Ungaria, acesta <prin acțiunea sa> nu i-a reinstalat într-atât pe aceia, cât a dobândit pentru sine însuși glorie și bogății, ca unul care, smulgând pământurile Danilor de sub puterea turcilor, le-a ocupat el, reținându-le ca posesiuni perpetue pentru sine și pentru urmașii săi.”² Din capul locului se poate observa că pasajul se referă la stări de lucruri anterioare morții lui Iancu de Hunedoara, care s-a întâmplat la 11 august 1456. Iar, pe de altă parte, afirmațiile din cuprinsul lui provin de la o personalitate deosebit de bine informată,³ cu atât mai mult cu cât papa Pius II a fost - cum se știe - și un însuflețit promotor al ideii de cruciadă antiotomană și, prin urmare, l-a preocupat intens situația politică de la Dunărea de Jos.

Ne aflăm deci în posesia unei mărturii de primă mână, redactată în 1458 - Pius II moare la 15 august 1464 -, potrivit căreia, dese schimbări în scaunul domnesc al Țării Românești în perioada 1418-1456 s-au datorat confruntării interne dintre două grupări rivale, una a sprijinitorilor „Danilor” (Dăneștilor - urmașii lui Dan I), cealaltă a susținătorilor „Dragulilor” (Drăculeștilor - descendenții lui Mircea cel Bătrân, desemnați după numele lui Vlad Dracul).

O confirmare de prestigiu a spuselor lui Aeneas Sylvius Piccolomini găsim în scrierea *Hungaria* (1536), de Nicolaus Olahus (1493-1568). Deși la începutul fragmentului care ne interesează, Olahus nu face decât să reia textul lui Aeneas Sylvius Piccolomini - „în această țară din vremurile strămoșilor noștri până în vremea noastră au fost două familii, la început născute din aceeași spiță: una a Dăneștilor, de la Dan voievodul, cealaltă a Drăculeștilor, de la Dragul despre care amintește Aeneas Sylvius în *Europa*, capitolul II,”⁴ totuși mărturia lui este departe de a fi o

¹ Datele cronologice, în *Istoria României în date*, elaborată de un colectiv sub conducerea acad. Constantin C. Giurescu, Editura Enciclopedică, București, 1971, p. 454, și în nota lui Matei Cazacu, *Precizări privind cronologia domnilor munteni din deceniul 5 al secolului al XV-lea*, în *Studii - revistă de istorie*, tom 23 (1970), nr. 3, p. 608.

² Vezi *Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, p. 472 și 474 (textul latin). Vezi și Francesco Guida, *Enea Silvio Piccolomini e l' Europa Orientale*; il „De Europa” (1458), în *Clio*, an XV, 1979, 1, p. 58-61.

³ A întrebuițat știri transmise de misionarii dominicani și franciscani (Marin Popescu-Spineni, *Geograful Sylvius Aeneas și țările românești*, Cluj, 1938, p. 4). O analiză a concepției lui Pius II asupra originii românilor, la Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, Editura Academiei, București, 1972, p. 48-51.

⁴ *Cosmografia* lui Aeneas Sylvius Piccolomini (*Historia rerum ubique gestarum locorumque descriptio*) a fost tipărită în ediție princeps în 1489, la Memmingen, sub titlul *In Europam* (vezi A.

simplă repetare⁵ a celei transmise de umanistul italian. Într-adevăr, Nicolaus Olahus, fiind originar din Țara Românească și, mai mult, descinzând chiar din casa domnească a Basarabilor,⁶ era nu numai în măsură să verifice afirmațiile papei Pius II, dar și să le illustreze - eventual - cu exemple din trecutul propriilor săi înaintași.

Și, iată, tocmai acest lucru îl face îndată după rândurile citate mai sus: „... Dintre aceștia se fac voievozii legiuîți ba cu ajutorul regelui nostru,⁷ ba cu al împăratului turcesc. În vremea lui Ioan Huniade, voievodul Transilvaniei, care mai pe urmă fu guvernator al Ungariei, voievodul Dracul, după ce a alungat o parte din Dănești, iar pe alții i-a ucis, a pus mâna pe tron. Mânzila (*Manzila*) din Argeș, care ținea de nevastă pe Marina, sora aceluiași Ioan voievodul <Huniade>, avea, între alții, doi copii: unul pe nume Stanciul, care avea și el feciori pe Dan și pe Petru; altul Stoian, adică Ștefan. Acesta a avut băieți pe mine și pe Matei, iar fete pe Ursula și pe Elena. Dracula, ajungând pe tron, prinse în cursă pe unchiul meu, Stanciul, și-l ucise cu securea. Ștefan, băiat încă, ca să scape de tirania lui, cu ajutorul lui Dumnezeu, a fugit la regele Matiaș <Corvin>, care - după cum am auzit chiar de la tatăl meu ... - hotărâse în dese rânduri să-l ducă cu oastea și să-l puie pe tron. Dar tatăl meu, văzând că desele schimbări ce se fac acolo pentru a ajunge la tron sunt primejdioase, a preferat să se însoare în Transilvania cu mama mea, Barbara Hunszár, și să ducă o viață privată, decât să ajungă pe tron și expus la o mie de primejdii, să fie ucis, cum au fost uciși străbunii săi.”⁸

Fuga lui Stoian - Ștefan, „băiat încă” - viitorul tată al lui Nicolaus Olahus - din Țara Românească a avut loc după 1458, întrucât este amintită în legătură cu numele regelui Matiaș Corvin (1458-1490); este limpede, așadar, că ne aflăm în fața unei acțiuni de prigonire aparținând lui Vlad Țepeș-*Dracula*, din a doua lui domnie (1456-1462), iar nu tatălui său Vlad Dracul (1436-1442; 1443-1447).⁹ Dar, ceea ce merită să ne rețină deocamdată atenția este, firește, confirmarea deplin autorizată pe care o aduce umanistul român afirmațiilor lui Aeneas Sylvius Piccolomini despre existența luptelor dintre Dănești și Drăculești, în Țara Românească, la mijlocul veacului XV.

Marele istoric A. D. Xenopol a crezut cu tărie în realitatea luptei dintre cele două ramuri ale familiei domnești a Țării Românești după 1418, în lumina acestei „cauzalități,” el încercând să explice principalele evenimente și fenomene din evoluția statului de la sud de Carpați până la

Armbruster, *Romanitatea românilor* ..., p. 48).

⁵ Cum este însă, în mod evident, cea a lui Raffaello Maffei, zis Volterrano (1451-1522) (vezi *Călători străini* ..., vol. I, p. 478).

⁶ O încercare de reconstituire a înruderii dintre familiile Huniade, Olah și Basarab, în studiul lui Aurelian Sacerdoțeanu, *Stema lui Dan al 11-lea în legătură cu familiile Huniade și Olah*, în *Revista muzeelor*, an. V (1968), nr. 1, p. 5-16 (și în special tabela genealogică de la p. 14).

⁷ Regele Ungariei. În 1524 Nicolaus Olahus a fost numit secretar al regelui Ludovic II și al reginei Maria de Habsburg, pe aceasta din urmă slujind-o cu multă credință ani în șir după ce a rămas văduvă (1526), însoțind-o (1530) și la Bruxelles, în Țările de Jos, a căror guvernare a fost încredințată ei de împăratul Carol Quintul. În 1543 Nicolaus Olahus a ajuns episcop de Zagreb, iar apoi, de la 7 mai 1553, ocupă treapta de arhiepiscop de Strigoni și primat al Ungariei. Vezi Nicolaus Olahus, *Hungaria-Athila*, ed. Coloman Eperjessy și Ladislau Juhasz, Budapesta, 1938, p. 21-22.

⁸ O ediție a fragmentului, în românește, în antologia *Literatura română veche (1402-1647)*, îngrijită de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, vol. I, Editura Tineretului, București, 1969, p. 256-257. Menționez că aceeași versiune asupra motivului părăsirii Țării Românești de către tatăl său o înfățișase Nicolaus Olahus și într-o scrisoare din Bruxelles, datată 7 martie 1533: „Oare nu știi cât de nesigură este situația voievozilor din Valahia? Îmi aduc aminte că tatăl meu, care era născut din sângele lui Dracula, voievodul Valahiei, mi-a povestit odată că a preferat să se mulțumească cu o situație modestă în Transilvania, unde s-a refugiat pe timpul regelui Matei, ca să nu fie ucis de Dracula însuși pentru domnie, decât să rămână în patrie cu un rang înalt.” (Vezi Nicolaus Olahus, *Correspondență cu umaniștii batavi și flamanzi*, ediție de Corneliu Albu și Mana Capoianu, Editura Minerva, București, 1974, p. 259-260).

⁹ Totuși, partea de început a fragmentului discutat pare să se refere la Vlad Dracul, deoarece este pomenit Iancu de Hunedoara ca voievod al Transilvaniei (1441-1445) (vezi și A. Sacerdoțeanu, *op. cit.*, p. 12). De fapt, atât tatăl, cât și fiul au luptat contra Dăneștilor, așa încât Olahus a putut lesne contamina și evoca în mod unitar politica celor doi. Episodul concret al prigonirii unchiului și părintelui său îl privește însă, desigur, cum am spus, pe Vlad Țepeș și poate fi datat între 1458-1462.

începutul celei de-a doua jumătăți a veacului XVI. Astfel, „lupta între Drăculești și Dănești” a devenit una din celebrele sale *serii de dezvoltare*, care i-au constituit temelia gândirii teoretice cu aplicare la istorie.¹⁰ Teza lui A. D. Xenopol a fost însă aproape complet respinsă de către I. C. Filitti, care s-a străduit să demonstreze că nu rivalitatea dintre Dănești și Drăculești a pricinuit frământările din viața politică a Țării Românești în perioada amintită, ci lupta dintre toți descendenții primilor Basarabi, fără deosebire, pentru scaunul domnesc, luptă determinată - la rândul ei - de absența unui sistem bine precizat de stabilire a succesiunii la tron.¹¹ Cu toate acestea, și I. C. Filitti admitea că *îndată* după moartea lui Mircea cel Bătrân, în 1418, a existat un efort al urmașilor lui Dan I de a-i înlătura din domnie pe descendenții lui Mircea.¹²

Ulterior, în istoriografia noastră, discuția respectivă a trecut pe un plan secundar, în ultima vreme ea fiind în întregime abandonată.¹³

Dar se pot oare înlătura și da uitării spusele lui Aeneas Sylvius Piccolomini și Nicolaus Olahus? Să reflectăm o clipă asupra câtorva aparent mărunte împrejurări: Voievodul Dan II (1420-1431, cu întreruperi) a răsplătit pe unul din vitejii săi, jupan Bodin, în urma luptei de la Cegov, cu un sat, Vlădești (Muscel).

Acesta a cerut și a obținut, la 23 august 1437, o întărire de stăpânire, cu scutiri de slujbe și dăjdii, de la voievodul Vlad Dracul. Este interesant de observat că în textul hrisovului din 1437 nu apare consemnat nici un amănunt cu privire la condițiile în care jupan Bodin a primit satul și nici numele domnului care i l-a dăruit.¹⁴ De ce acest boier, la numai câțiva ani după ce a dobândit Vlădeștii de la un „Dănesc”, a simțit nevoia unei confirmări de stăpânire de la un „Drăculesc”?

Un examen atent al hrisoavelor mănăstirii Govora - ctitorie a lui Vlad Dracul -, datând din veacul XV, a vădit faptul că, spre deosebire de urmașii acestuia, care au avut o grijă constantă față de mănăstire, descendenții lui Dan II nu sunt niciodată amintiți în ele.¹⁵

În sfârșit, deosebit de sugestivă pentru problema de care ne ocupăm, poate fi și urmărirea relațiilor dintre familiile domnești ale Țării Românești și Moldovei, în perioada de după moartea lui Alexandru cel Bun (1432), când Moldova a căzut și ea pradă unor grave tulburări dinastice, ce au durat până la înscăunarea lui Ștefan cel Mare (1457). Îl vedem astfel, de pildă, pe unul din fiii lui Alexandru cel Bun, Ștefan, aflat în dușmănie cu fratele său Ilie (Iliaș), refugiindu-se în Țara Românească!¹⁶

Și nu numai atât. În aceeași vreme se încheagă unele alianțe matrimoniale, a căror semnificație poate fi mult mai ușor pătrunsă, dacă o privim prin prisma adversităților dintre grupările dinastice rivale, atât din Moldova,¹⁷ cât și din Țara Românească. Așa, de pildă, Vlad

¹⁰ Vezi A. D. Xenopol, *Lupta între Drăculești și Dănești*, în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii istorice*, Seria II, tom. XXX, București, 1907, p. 183-272.

¹¹ Vezi I. C. Filitti, *Craioveștii. Pretinsa luptă între Dănești și Drăculești*, în *Convorbiri literare*, an. LIV (1922), nr. 5, p. 398.

¹² *Ibidem*, p. 399.

¹³ Ea nu a fost deloc reținută, nici măcar pentru evocarea perioadei 1418-1456 din istoria Țării Românești, în *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei, București, 1962, p. 385-388 și 426-432; *Istoria României. Compendiu*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969, p. 149; *Istoria poporului român*, sub redacția acad. Andrei Oțetea, Editura Științifică, București, 1970, p. 142.

¹⁴ Dan Pleșia și Ștefan Andreescu, *Un episode inconnu des campagnes du voievode Dan II, prince de Valachie*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XIII (1974), nr. 3, p. 545-556; textul documentului din 23 august 1437, în *Documenta Romaniae Historica* (mai departe vom cita *D.R.H.*), B, vol. I, București, 1966, nr. 87, p. 151-153.

¹⁵ Pavel Chihai, *Ctitorii ale voievozilor Drăculești*, în volumul său *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, Editura Meridiane, București, 1974, p. 74. Autorul menționat admite implicit realitatea luptei dintre Dănești și Drăculești (vezi și p. 71 din volumul citat).

¹⁶ Vezi Ilie Minea, *Informațiile românești ale cronicii lui Ian Dlugosz*, Vălenii de Munte, 1926, p. 22.

¹⁷ Pentru elemente cronologice legate de frământările din Moldova între 1432-1447, vezi studiul lui Leon Șimanschi, *Precizări cronologice privind istoria Moldovei între 1432-1447*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”*, tom VII (1970), Iași, p. 59-81.

Dracul a fost cumnat - prin căsătoria sa cu o fiică a lui Ilie voievod¹⁸ - cu Roman (1447 după 15 oct. - 1448 febr. 23), care și-a disputat tronul Moldovei cu Petru II, la rândul lui probabil înrudit cu Vladislav II, fiul lui Dan II, al Țării Românești.¹⁹

Este adevărat că, în Moldova și în Țara Românească, în tot cursul evului mediu, sistemul ereditar-electiv, prin care se asigura succesiunea în scaunul domnesc, a deschis un larg câmp luptelor pentru putere, toți descendenții domnești - legitimi sau nelegitimi - având posibilitatea să ridice pretenții la suprema demnitate. Faptul a fost deplâns chiar de contemporani, de la bizantinul Ducas, în a doua jumătate a veacului XV,²⁰ până la un Nicolaus Olahus²¹ sau Antonius Verancsics și Georg Reicherstorffer,²² care scriu către mijlocul veacului XVI. Dacă, însă, firește, sistemul menționat a făcut ca lupta pentru domnie să fie o permanență a vieții statale românești medievale, cu atât mai simplu ni se pare să admitem că, cel puțin pentru primele două decenii de după dispariția lui Mircea cel Bătrân, lupta dintre Dănești și Drăculești a fost ideea politică centrală, în funcție de care se pot tâlmăci agitațiile interne din Țara Românească. Astfel, după părerea noastră, afirmațiile papei Pius II și ale lui Olahus²³ își păstrează întreaga valoare, iar, pe de altă parte - cum se va vedea - intervenția lui Vlad Țepeș în 1448 în Țara Românească, precum și atitudinea lui în acest moment, își găsesc un deplin înțeles.

¹⁸ Ilie Minea, *Informațiile românești ale cronicii lui Ian Dlugosz*, p. 37. Vezi și mai jos, nota 12 a capitolului II.

¹⁹ Această ultimă înrudire poate fi dedusă dintr-o știre înregistrată de Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1958, p. 158, care, vorbind despre înscăunarea voievodului „Dan” în Țara Românească (adică a lui Vladislav II, fiul lui Dan II), arată că acesta „*printr-un sol trimis la domnul Bogdaniei Negre (Moldovei), a făcut pace și, înrudindu-se prin căsătorie cu dânsul, i-a stat într-ajutor în războiul ce l-a avut după aceea cu Dracul*” (s.n., Șt. A.). În privința domnului Moldovei, menționat de Chalcocondil, el poate fi identificat cu Petru II (1447 iul. 13 - după sept. 15; 1448 după febr. 23-1449 înainte de mart. 23), întrucât izvorul bizantin se referă, cum am spus, la începutul domniei lui Vladislav II (1448).

²⁰ Ducas, *Istoria turco-bizantină* (1341-1462), ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1958, p. 252: „*Căci era neamul românilor iubitor de dezbinări și-și îndrepta cu ușurință gândul la răsturnarea domnilor.*”

²¹ Scrisoarea din 7 martie 1533; citată și mai înainte (nota 8): „*Căci voievozii valahi au obiceiul să-i omoare pe cei din os de domn pentru putere*” (Nicolaus Olahus, *Corespondență cu umaniștii batavi și flamanzi ...*, p. 259). Iar în *Hungaria* (1536): „... *Cel care este mai puternic, dacă bănuiește pe altul, nu numai din tabăra adversă, dar chiar din familia sa, că umblă după domnie, îl omoară sau îl prinde și adesea îi taie nările sau alte mădule*” (după *Literatura română veche (1402-1647)*, ed. cit., vol. I, p. 258 (s.n., Șt. A.).

²² Antonius Verancsics, *De situ Transylvaniae, Moldaviae et Transalpine*: „Ca și când ar fi cuprinși de o nebulă înăscută, ei <muntenii> obișnuiesc să-și omoare aproape pe toți domni, fie în ascuns, fie pe față ... și e cea mai mare minune ca cineva să ajungă să domnească măcar până la trei ani, ori să moară în scaun de moarte firească ...” (*Călători străini...*, vol. I, p. 407; la p. 405, despre sistemul ereditar - electoral); G. Reicherstorffer, *Moldaviae quae olim Daciae pars Chorographia*, în Al. Papiu Ilarian, *Tesaur de monumente istorice pentru România*, tom III, București, 1864, p. 139: „Și fiindcă așa se cuvine ca istoria să arate tot adevărul, caută să adăugăm și aceasta că fiii, legiuitori sau nelegiuitori, urmează în domnia <Moldovei>, fără vreo deosebire ... Pentru că atât este de ne măsurată pofta de domnie a acestei seminții de principii, încât nu se îndoiesc a cerca pururea toate chipurile și măiestriile de a se pierde și a se ucide unii pe alții pentru domnie. De aici se nasc dese și dăunătoare războaie între frați pentru domnie. Tot așa se face și în Țara Românească, și încă mai ades ...”

²³ Olahus susținea, că încă și în 1536 - „*Aceste două familii până în ziua de azi sunt în continuă dușmănie...*” (s.n., Șt. A.) - conflictul dintre Dănești și Drăculești era o realitate, dar, fără îndoială, această „prelungire” a lui trebuie privită cu toată rezerva când ne aplecăm asupra ansamblului factorilor interni și externi ce au jucat un rol în evoluția Țării Românești în prima jumătate a secolului XVI. În contextul perioadei pomenite este limpede că el nu a putut funcționa decât ca idee politică secundară [frază lui Olahus, după *Literatura română veche (1402-1647)* ..., vol. I, p. 258 (s.n., Șt. A.). Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, extras din *Cercetări istorice*, IV, Iași, 1928, p. 15, a optat pentru aceeași interpretare, anume că „*până în 1462 se poate vorbi despre rivalități între Drăculești și Dănești.*”

Bătălia de la Kossovopolje și prima domnie a lui Țepeș

Pasajul discutat din *Cosmografia* lui Aeneas Sylvius Piccolomini are - credem - dincolo de orice tăgadă - o însemnătate excepțională ca sursă istorică. Să-l recitim deci, și să mai zăbovim o clipă asupra lui. Constatăm astfel că, în partea lui finală, mai este evocat un aspect politic de maxim interes și anume faptul că Iancu de Hunedoara, sprijinindu-i pe Dănești, „nu

i-a reinstalat într-atât pe aceia, cât a dobândit pentru sine însuși glorie și bogății, ca unul care smulgând pământurile Danilor de sub puterea turcilor, le-a ocupat el, reținându-le ca posesiuni perpetue pentru sine și pentru urmașii săi.” Tot despre influența exercitată de Iancu de Hunedoara, de astă dată nu numai în legătură cu Țara Românească, dar și cu Moldova, ne vorbește și un document din 21 martie 1457, de la regele Ladislau V Postumul al Ungariei, care arată că Iancu „pe voievozii ... din Țara Românească și Moldova, ... pe unii i-a ucis, pe alții i-a alungat, și în locul lor pe alții a numit, crezând să-i facă sieși obligați.”²⁴ În esență, cele două izvoare, datând din 1457-1464, atestă deopotrivă efortul pe care l-a făcut românul Iancu de Hunedoara în vederea alinării Țării Românești și Moldovei la politica antiotomană pe care o preconiza. Iar din perspectiva situației Țării Românești la mijlocul veacului XV, putem circumscrie încă un factor politic major, acum însă extern, care - pe lângă lupta dintre Dănești și Drăculești - ne ajută să interpretăm o serie de acțiuni ale momentului.

Astfel, la sfârșitul anului 1447 (23 noiembrie -16 decembrie), printr-o expediție în Țara Românească, Iancu de Hunedoara îl înlătură pe Vlad Dracul.²⁵ În textul unui hrisov târziu, din 3 aprilie 1534, pentru mănăstirea Snagov, este citată „... cartea marelui voievod *Vlad cel bătrân pe care l-a ajuns moartea în satul Bălteni*”²⁶ (s.n., Șt. A.). La 4 decembrie 1447, într-un act emis „în cetatea noastră Târgoviște” (*in civitate nostra Tergouisthya*), Iancu de Hunedoara se intitulează nu numai „guvernator al regatului Ungariei”, dar și „voievod al Țării Românești” (*parcium Transalpinarum wayvoda*)²⁷. La 1 februarie 1448, Iancu - în textul unui alt act, emis în Bistrița - subliniază meritele unui nobil în lupta contra turcilor „și necredinciosului voievod muntean Vlad, acum mort.”²⁸ (s.n., Șt. A.).

Motivul expediției lui Iancu de Hunedoara a fost, negreșit, pacea pe care Vlad Dracul tocmai o restabilise cu turcii.²⁹ Or, el nu putea accepta în nici un caz asemenea defecțiune din partea Țării Românești, în ajunul aplicării proiectului său de revanșă pentru înfrângerea de la Vama (1444), care

²⁴ E. de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. II, partea a 2-a, București, 1891, nr. LXXVI, p. 87 („...Ladislai de Hunyad Pater, Joannes, Vaivodas nostros, Transalpinensem et Moldaviensem nobis et regno nostrofideles alios occidi, alios expellificet, et eorum loco alios, quos sibi obligatos fieri putavit, superindexit”).

²⁵ Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara în Țara Românească și Moldova în anii 1447-1448*, în *Studii*, tom XVI (1963), nr. 5, p. 1049-1072.

²⁶ D.R.H., B, vol. III, nr. 176, p. 289. Vlad cel Bătrân cu siguranță este Vlad Dracul, întrucât în hrisovul respectiv sunt întărite mănăstirii Snagov ocine în Dobrușești în temeiul a două hrisoave mai vechi, primul de la „*Vlad cel Bătrân*”, iar al doilea de la Basarab cel Tânăr. Or, aceste acte s-au păstrat până astăzi, ele fiind din 30 iunie 1441 (D.R.H., B, vol. I, nr. 95, p. 164-166) și 23 martie 1482 (*ibidem*, nr. 179, p. 288-292). Cum emitentul hrisovului din 1441 a fost Vlad Dracul, identificarea lui cu Vlad cel Bătrân nu constituie o problemă. (Aceeși identificare la Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, extras din *Cercetări istorice*, IV, Iași, 1928, p. 212-213.) Satul Bălteni se află situat la nord de București, nu departe de Snagov (astăzi ține de comuna Periș, jud. Ilfov).

²⁷ Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara...*, p. 1067-1069 (și fig. 1 - fotocopia documentului).

²⁸ Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. I, partea a 2-a, București, 1890, nr. DCXXVI, p. 758; originea actului a fost găsit și editat de Francisc Pall, *Du nouveau sur l'action de Ianco de Hunedoara (Hunyadi) en Valachie pendant l'annee 1447*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, XV (1976), p. 461-463. Vezi și Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 212.

²⁹ Ilie Minea, *Vlad Dracul ...*, p. 209, o datează în 1446; Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara ...*, p. 1054, crede că faptul a avut loc în vara anului 1447, și nu în 1446. Vezi și N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. III, București, 1901, p. XXVII (1446).

se va încheia prin bătălia de la Kossovopolje (Câmpia Mierlei), din 17-19 octombrie 1448.³⁰

La fel va proceda de altfel și cu Moldova, în care va interveni îndată după expediția din Țara Românească spre a-l înlocui și pe Roman II - cumnatul și protejatul lui Vlad Dracul. În legătură cu acest amestec a fost pusă - pe bună dreptate, credem - prezența lui Iancu de Hunedoara la Brașov, Sf. Gheorghe, Odorhei, Bistrița, adică în preajma hotarelor Moldovei, din a doua jumătate a lunii decembrie 1447, până la începutul lui februarie 1448.³¹ Și astfel, între 18-23 februarie, cu sprijinul unui corp expediționar trimis de guvernatorul Ungariei, în scaunul Moldovei a fost reinstalat Petru II - unchiul lui Roman -, căsătorit, la rândul lui, cu o soră bătrână a lui Iancu de Hunedoara.³² Rezultatul imediat al acțiunii din Moldova a fost cedarea Chilie, cetate moldovenească de la gurile Dunării, care acum, la începutul lui 1448 - trece sub controlul direct al lui Iancu.³³ Linia Dunării, de la Belgrad până la Chilia, constituia astfel, în primăvara anului 1448, limita sudică a autorității marelui căpitan.

Dar, fără doar și poate, realinierea Țării Românești și Moldovei în cadrul sistemului politico-militar condus de el însemna înainte de toate o întărire a capacității ofensive, în vederea campaniei sud-dunărene ce o plănuia. Este interesant de amintit că Iancu de Hunedoara, intrând încă de la începutul anului 1447 în legături și tratative cu regele Alfons de Aragon și Neapole, i-a solicitat și concursul pentru campania din 1448, comunicându-i între altele că, pentru scopurile sale, poate dispune fără nici o cheltuială de 10.000 de luptători din Țara Românească.³⁴ Și, în adevăr, după istoricul bizantin Laonic Chalcocondil, care ne-a lăsat o deosebit de amănunțită descriere a bătăliei de la Kossovopolje din 17-19 octombrie 1448, întreaga aripă stângă a dispozitivului de luptă al oștii creștine a fost acoperită cu români (Chalcocondil folosește denumirea arhaizantă „daci”), sub comanda voievodului „Dan”: „Aripa stângă i-o ținea Dan, care îi era mare prieten <lui Iancu de Hunedoara> și pe care-l adusese în țara Daciei <Țara Românească> din cauza dușmăniei ce o avea asupra lui Dracula; și pe acela l-a scos din domnie și, supunându-și țara la voia sa, l-a pus pe Dan domn peste ea; și avea cu el la opt mii de daci, veniți la acest război.”³⁵ Un alt izvor de mână întâi cu privire la expediția de la sudul Dunării din toamna anului 1448, anume scrisoarea redactată în 11 septembrie 1448 de raguzanul Pasquale de Sargo, în chiar lagărul lui Iancu de la Subotica pe Morava, îndată după trecerea Dunării, atestă prezența în oastea creștină a 3.000 de călăreți moldoveni aleși și excelent înarmați și 4.000 de arcași din Țara Românească, conduși de însuși domnul Țării Românești (*ipse Flaccorum princeps*).³⁶ Rezultă un total de 7.000 ostași, ceea ce nu contrazice pe Chalcocondil, care însă - după cum se pare - în cei „opt mii de daci” i-a grupat atât pe moldoveni, cât și pe munteni.³⁷ Dacă ansamblul efectivelor pe care le-a comandat Iancu, în Serbia,

³⁰ Cel dintâi care s-a ocupat, în istoriografia românească, de lupta de la Kossovopolje din octombrie 1448 a fost Nicolae Bălcescu, într-un articol redactat în 1844 și intitulat *Comentarii asupra bătăliei de la Câmpia Rigăi sau Cosova (17, 18, 19 octombrie 1448)*, pentru care vezi cea mai recentă reeditare, în N. Bălcescu, *Opere*, vol. I, ediția G. Zane și Elena G. Zane, Editura Academiei, București, 1974, p. 79-86 (notele editorilor, la p. 324-325); o excelentă reconstituire a bătăliei și a evenimentelor ce au precedat-o a publicat Mihail P. Dan, în volumul său *Un stegar al luptei antiotomane. Iancu de Hunedoara*, Editura Militară, București, 1974, p. 124-137.

³¹ Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara ...*, p. 1063.

³² *Ibidem*, p. 1062-1063.

³³ *Ibidem*, p. 1064. Vezi și Fr. Pall, *Stăpânirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chilie și problema ajutorării Bizanțului*, în *Studii*, tom 18 (1965), nr. 3, p. 619-638.

³⁴ Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 211.

³⁵ Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ed. cit., p. 210.

³⁶ Nicolae Iorga, *Du nouveau sur la campagne turque de Jean Hunyadi en 1448*, în *Revue Historique du Sud-Est Européen*, an III (1926), nr. 1-3, p. 15 și Aurel Decei, *Oastea lui Iancu Huniade înainte de bătălia de la Kosovo (1448). Scrisoarea lui Pasquale de Sargo*, în *Revista istorică română*, vol. XVI (1946), fasc. I, p. 41.

³⁷ Mihail P. Dan, *op. cit.*, p. 129, afirmă că Iancu a avut lângă el, la Kossovopolje, 8.000 de călăreți din Țara Românească și 3.000 din Moldova, adică în total 11.000 de oameni. Considerăm totuși că, prin coroborarea știrilor oferite de Chalcocondil și Pasquale de Sargo, contingentul reunit al Moldovei și Țării Românești nu a depășit 8.000 de ostași.

la Kossovopolje, a fost într-adevăr de 24.000 de ostași, cum s-a apreciat recent,³⁸ ar însemna că ponderea contingentului Țării Românești și Moldovei a fost considerabilă, el reprezentând o treime din total. Oricum, bătălia s-a încheiat la 19 octombrie 1448 cu înfrângerea oastei creștine de către forțele otomane ale sultanului Murad II, mult superioare ca număr (100.000-150.000 de oameni).³⁹

Cine a fost domnul Țării Românești, care la Kossovopolje s-a aflat în fruntea celor 8.000 de călăreți și arcași din Țara Românească și Moldova? Chalcocondil ne dă numele „Dan”, adăugând că pe acesta îl pusese Iancu de Hunedoara în scaunul Țării Românești după înlăturarea lui Vlad Dracul. În schimb, dintr-un document intern, din 6 mai 1492, reiese că un anume Dan Oteșanul a fost răsplătit cu o ocină în satul Bălești, în urma luptei de la Kossovopolje, de către *Vladislav voievod*.⁴⁰ Cel dintâi act original păstrat până astăzi de la acest domn, care nu poate fi decât Vladislav II (mort în 1456 și înmormântat la mănăstirea Dealul de lângă Târgoviște), poartă data 2 ianuarie 1450.⁴¹ Așadar, știrea din 1492 ar dovedi că el a fost protejatul lui Iancu de Hunedoara, urcat pe tron la moartea lui Vlad Dracul și participant, cu 4.000 de arcași, la bătălia din 17-19 octombrie 1448 de la sudul Dunării. Cum rămâne însă cu numele „Dan” consemnat de Chalcocondil? La 15 aprilie 1456, într-un hrisov al său, Vladislav II își arată filiația: „... Io Vladislav voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Dan marele voievod.”⁴² Astfel, cele două izvoare - Chalcocondil și actul din 6 mai 1492 - concordă dacă privim numele „Dan”, transmis de istoricul bizantin, doar ca o indicație genealogică - adică „<fiul lui> Dan” -, cu atât mai mult cu cât autorul respectiv era nevoit să facă, departe de Țara Românească, o distincție globală între concurenții la tronul de aici. De aceea, onomasticul „Dan”, după părerea noastră, trebuie privit ca o denumire generică a lui Chalcocondil pentru „Dănești”, așa precum patronimul „Drăculea” va fi folosit de el, spre pildă, și pentru Radu cel Frumos, fratele lui Vlad Țepeș.⁴³

În sprijinul ideii că Vladislav, fiul lui Dan II, a fost pretendentul instalat de Iancu de Hunedoara în scaunul domnesc al Țării Românești, în decembrie 1447, pot fi citate și izvoarele turcești. De exemplu, cronicarul Ruhî Çelebi Edernevî (mort în 1527) scria că „fiind ucis principele Țării Românești, necredinciosul Dracul, țara lui fusese dată lui Ladoglu”, iar Saadeddin (1536-1599), că „Iancu ... punând să-l ucidă pe domnul Țării Românești, Dracul, în locul lui l-a numit pe Lazoglu”. S-a arătat încă mai de mult că *Ladoglu* poate fi citit Vlad(islav).⁴⁴ Acesta deci trebuie să fi fost „Ladislaus Wolachus”, numit de Iancu de Hunedoara „*proximus noster*” (apropiat sau rudă), într-o scrisoare din 13 iulie 1447, prin care îi anunța pe brașoveni despre iminenta lui venire din

³⁸ *Ibidem*, p. 130; vezi însă și discuția lui Aurel Decei, *op. cit.*, p. 47: Pasquale de Sorgo dă cifra de 72.000, Chalcocondil – 47.000 (ediția Vasile Grecu, p. 209), Thurocz - 24.000 „*vel paulo plus*”, Bonfini - 22.000 „*accessisse Valachorum auxilia*”.

³⁹ Mihail P. Dan, *op. cit.*, p. 132 și nota 63 de la p. 153.

⁴⁰ Ștefan Andreescu, *Une information negligee sur la participation de la Valachie à la bataille de Kosovo (1448)*, în *Revue des Etudes Sud-Est Europeennes*, tom VI (1968), nr. 1, p. 85-92. Textul actului, în *D.R.H., B*, vol. I, nr. 229, p. 367-368.

⁴¹ *D.R.H., B*, vol. I, nr. 101, p. 176-177.

⁴² *Ibidem*, m. 113, p. 196-197.

⁴³ Soluția identificării „Dan” (Chalcocondil) - Vladislav, fiul lui Dan II, a fost pentru prima oară bănuită de N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. III („Se poate însă «fiul lui Dan», și acesta ar fi Vladislav, care nu uita să pomenească numele tatălui său”), București, 1901, p. XXIX, care însă ulterior a abandonat-o; a fost reluată și argumentată temeinic de către Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kosovo (1448)*, în *Revue des Etudes Sud-Est Europeennes*, tom IX (1971), nr. 1, p. 133-135.

⁴⁴ Aurel Decei, *op. cit.*, p. 49, nota 1. Pasajul din Saadeddin și în volumul *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I (sec. XV - mijlocul sec. XVII), ediția Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, Editura Academiei, București, 1966, p. 315-316. Autorii acestei ediții au socotit însă, fără temei, că numele *Laz-oglu* este o „confuzie la cronicar” (*Ibidem*, p. 316, nota 56).

Pe de altă parte, într-un mod cum nu se poate mai clar, cronicarul Orudj bin Adil (născut la Adrianopol pe la începutul secolului XV și deci contemporan cu evenimentele), istorisind expediția lui Iancu de Hunedoara din Țara Românească și uciderea lui Vlad Dracul, menționează că Iancu „dăduse Țara Românească necredinciosului Dan oglu <fiului lui Dan>” (*Ibidem*, p. 51).

Țara Românească.⁴⁵ La data amintită, el se întorcea probabil dintr-o tentativă nereușită de a-l răsturna pe Vlad Dracul. Prin urmare, încă din vara anului 1447, Iancu de Hunedoara îl recunoscuse ca pretendent la tronul Țării Românești și îl susținea, contra lui Vlad Dracul, pe care dorea să-l elimine.

Tot despre Vladislav II, fiul lui Dan II, vorbește fără îndoială Iancu și într-o altă scrisoare, redactată la Rupea și adresată brașovenilor la 7 august 1448.⁴⁶ Acum însă el nu mai este „Ladislaus Wolachus”, ci „ilustrul principe domnul Vladislav (*Wladislaus*), voievodul transalpin”, iar Iancu de Hunedoara recomandă Brașovului să-l primească acordându-i cinstea cuvenită. El trebuia să sosească chiar atunci „pentru binele regatului și în interesul întregii creștinătăți” sau, cu alte cuvinte, venea să se întâlnească cu Iancu, în vederea ultimelor pregătiri pentru campania împotriva turcilor, ce se va sfârși în octombrie, la Kossovopolje, în Serbia.⁴⁷

În sfârșit, într-o scrisoare a lui Vladislav II, databilă în toamna 1452, tot către pârgarii din Brașov, el se plângea de retragerea posesiunilor sale transilvănene Făgărașul și Amlașul, „cu toate slujbele ce am slujit și *cu tot sângele ce ne-am vărsat, eu și cu boierii mei și cu țara mea, pentru sfânta coroană și pentru țara ungurească și pentru creștini*”⁴⁸ (s.n., Șt. A.). Cum Vladislav II acuză pe „Ionăș voievodul” că „nu-i ajunge gubernătoria țării ungurești, ci trimete să-mi răpească ocina mea adevărată și țărișoara mea, Făgărașul și Amlașul”, este limpede că alcătuirea scrisorii a avut loc înainte de decembrie 1452, când Iancu a depus la Viena însemnele sale de guvernator, în prezența regelui Ladislav V Postumul.⁴⁹ La ce vărsare de sânge pentru Ungaria și creștinătate se putea referi Vladislav II, dacă nu la participarea în bătălia de la Kossovopolje? De altfel, dacă ar fi să confruntăm numai cele două izvoare *interne* de care dispunem, anume această scrisoare a lui Vladislav II, anterioară lunii decembrie 1452, și hrisovul din 6 mai 1492, și tot am ajunge lesne la concluzia că în toamna anului 1448, domn al Țării Românești a fost Vladislav, fiul lui Dan II, și că el a luptat în fruntea unui corp de oaste, alături de Iancu de Hunedoara, în bătălia cu turcii din 17-19 octombrie 1448.

Am insistat atât de mult asupra împrejurărilor din 1447-1448, deoarece întreaga înlănțuire de știri înfățișată până aici se află în completă contrazicere cu textul unei scrisori domnești din Târgoviște, cu data 31 octombrie 1448, care, prin cuprinsul ei, i-a nedumerit mereu pe istorici. Dar mai bine să vedem ce conține propriu-zis scrisoarea, adresată și ea județului și pârgarilor din Brașov:

„Vă dăm de știre că dumnealui Nicolae din Ocna Sibiului ne scrie să facem bunătate a veni la dânsul, până ce Măria Sa Ioan guvernatorul Crăiei ungurești se va întoarce din război. Noi de aceea nu putem s-o facem, pentru că marțea trecută <29 octombrie> fratele naibului din Nicopol a venit la noi și a spus cu cea mai mare siguranță cum că Murad, domnul turcilor, trei zile de-a rândul fără conținere a avut luptă împotriva chiar a dumisale Ioan Guvernatorul și în ziua cea din urmă l-a închis între carele taberei, iar împăratul însuși pe jos s-a coborât între ieniceri și pe toți cei ce erau afară și înăuntrul carelor taberei i-au lovit și i-au ucis. Dacă am veni acum la dânsul, turcii îndată și pe noi și pe voi ar putea să ne nimicească. Deci vă rugăm, stând în pace, să aveți răbdare până vom vedea urmările dumisale lui Ioan însuși. E îndoială despre viața lui chiar. Dacă însă va ieși slobod din război, ne vom întâlni cu el și vom face pace bună. Însă, dacă acum ne veți fi potrivnici, de se

⁴⁵ Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, nr. LVIII, p. 34. Ultima ediție: *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. V (1438-1457), ed. de Gustav Gundisch, București, 1975, nr. 2593, p. 205 (mai departe citat: *Urkundenbuch ...*). Comentarii la Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara ...*, p. 1054, nota 2; Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)...*, p. 133.

⁴⁶ Document relevant de Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu ...*, p. 1060. Editat în *Urkundenbuch ...*, vol. V, nr. 2653, p. 259-260.

⁴⁷ *Ibidem*; vezi și Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448) ...*, p. 134.

⁴⁸ Textul scrisorii, la I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul în sec. XV și XVI*, vol. I (1413-1508), București, 1905, nr. LXIII, p. 85-87. Pasajul respectiv a fost valorificat, pentru problema în discuție, de Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448) ...*, p. 134.

⁴⁹ Datarea lui I. Bogdan, *op. cit.*, p. 87.

va face ceva, să fie în paguba sufletelor noastre și de primejdie înaintea lui Dumnezeu să răspundeți. Dată în Târgoviște, în ajunul zilei tuturor Sfinților <31 octombrie, anul Domnului <14>48.”

Scrisoarea este semnată de „Vlad, voievodul muntean, fratele vostru în toate” și poartă, la sfârșit, mențiunea: „Dumnealor județului și juraților din Brașov, frați și prieteni prea iubiți.”⁵⁰ Nicolae Iorga, când a editat-o în 1911, în volumul XV al colecției Eudoxiu de Hurmuzaki, a completat semnătura, transformând-o, în rezumatul actului, în „Vladislav.” De aici s-a născut o întreagă confuzie, fiindcă tonul scrisorii, redactată la numai douăsprezece zile după finalul bătăliei de la Kossovopolje, este al unui prieten al turcilor, care primește vești despre soarta bătăliei și a lui Iancu de Hunedoara prin intermediul fratelui unui dregător (naib-adjunct, locțiitor al cadiului) turc din Nicopole. Autorul scrisorii cere Brașovului să aibă răbdare până se va vedea ce s-a ales de Iancu însuși și, dacă acesta „va ieși slobod din război, ne vom întâlni cu el și vom face pace bună” (s.n., Șt. A.). Acționând pripit și mergând „acum” la viceguvernatorul Nicolae din Ocna Sibiului, când urmările luptei și dimensiunile victoriei sultanului asupra oastei creștine nu erau deplin cunoscute, „turcii îndată și pe noi și pe voi ar putea să ne nimicească.” Este deci mai mult decât evident că voievodul Vlad, care scria din Târgoviște la 31 octombrie 1448, nu a participat în nici un caz la bătălia de la Kossovopolje, se afla în relații bune cu dregătorii turci de pe Dunăre și dorea să facă „pace bună” cu autoritățile regatului Ungariei, solicitând în acest scop cetății Brașovului un răgaz de neintervenție.

Încă mai de mult unii istorici au bănuit că, în privința paternității scrisorii din 31 octombrie 1448, ar putea fi vorba nu de Vladislav II, ci de Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul, care, în absența domnului în funcție, plecat cu un contingent de oaste în Serbia, împreună cu Iancu de Hunedoara, a pătruns în Țara Românească sprijinit de turci și a ocupat un scurt răstimp scaunul domnesc.⁵¹ Dar abia de curând această ipoteză, care tinde să demonstreze că Vlad Țepeș - viitorul faimos personaj Dracula - a domnit întâia oară în Țara Românească în toamna anului 1448, a căpătat consistență și prin punerea la contribuție a înseși izvoarelor otomane.⁵²

Cronicile anonime turcești (*Tevarih-i al-i Osman*, adică *Istoriile dinastiei osmane*) plasează imediat înainte de o incursiune a sultanului Murad în Albania, din anul 853 al Hegirei (24 februarie 1449-13 februarie 1450), faptele de mai jos: „în anul următor <luptei de la Kossovopoljo, pornind iarăși, a pus de a construit cetatea Giurgiu <Ierkoku>. De aici, a făcut incursiuni în Țara Românească și punând aici bei pe Țepeș <Kazıklı>, fiul lui Dracul, i-a dat steag și hilat, făcându-i tot felul de favoruri. După aceea l-au trimis împreună cu acângii, care s-au dus și l-au pus bei în locul părintelui său. Întorcându-se <sultanul>, s-a așezat la Adrianopol.”⁵³ Un pasaj cu un conținut aproape identic regăsim în cronica lui Lutfi-pașa - mort pe la 1562 -, care tot după ce povestește bătălia de la Kossovopolje, afirmă textual: „În acel an n-a mai mers în expediție; a pus să se facă pentru a doua oară cetatea Giurgiu. De acolo, a dat învoire să se meargă în incursiune în Țara

⁵⁰ Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, nr. LX, p. 35 (textul latin); N. Iorga, *Scrisori de boieri - Scrisori de domni*, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 160-161 (traducerea românească). Ultima ediție a originalului, *Urkundenbuch ...*, vol. V, nr. 2663, p. 265-266 (o atribuie tot lui Vladislav II).

⁵¹ Vezi Alexandru A. Vasilescu, în Prefața la studiul *Urmașii lui Mircea cel Bătrân până la Vlad Țepeș (1418-1456)*, I, *De la moartea lui Mircea cel Bătrân până la Vlad Dracul (1418-1437)*, București, 1915, p.3 („... am părăsit apoi ideea că între anii 1428-1431 ar fi domnit un Dan, fiul lui Mircea cel Bătrân. Dar am menținut domnia lui Basarab II în anii 1442-1443 și prima domnie a lui Vlad Țepeș în 1447-1448”); I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 215 („Nu era acest domn oare Vlad Țepeș instalat de turci prin begii dunăreni în contra lui Dan Vodă, plecat la expediție alături de Iancu guvernatorul?”); și în *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei, București, 1962, p. 465, s-a susținut că „în 1449” turcii „încearcă să-l înscăuneze” pe Vlad.

⁵² Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448) ...*, p. 137-138. Meritul autorului este acela de a fi încercat, pentru prima oară, în cuprinsul lucrării citate, să concentreze argumentele ce susțin ideea unei domnii a lui Țepeș în toamna anului 1448. Din păcate, el este scăzut prin faptul că nu și-a menționat predecesorii, Alexandru A. Vasilescu și Ilie Minea (vezi nota anterioară), care, cei dintâi, au formulat această idee.

⁵³ *Cronici turcești privind țările române* (Extrase), vol. I, ed. cit., p. 185.

Românească și l-a pus ca domn în Țara Românească pe Dracula-oglu Kazıklı <Țepeș, fiul lui Dracul>.⁵⁴ Și de aici, întorcându-se, s-a așezat la Adrianopol în anul 853 al Hegirei.”⁵⁵

Amândouă aceste surse turcești coincid în a indica o domnie a lui Vlad Țepeș cu mult înainte de cele bine cunoscute (1456-1462 și 1476), către, sau în anul 853 al Hegirei, care este reprezentat de intervalul 24 februarie 1449 - 13 ianuarie 1450. Deși incursiunea acângiilor în Țara Românească, pentru instalarea lui Țepeș, este relatată după istorisirea biruinței sultanului Murad II la Kossovopolje, nimic nu ne împiedică - ținând seama de scrisoarea datată în 31 octombrie 1448 și semnată „Vlad” (Țepeș) - să presupunem că acțiunea respectivă a avut loc în paralel cu operațiunile principale ale campaniei din septembrie-octombrie 1448. De altfel, scrisoarea din 11 septembrie 1448 a lui Pasquale de Sorgo atestă că încă din luna august s-au dat lupte în preajma hotarului Țării Românești, pe linia Dunării. S-a încercat o trecere a fluviului pe la Vidin, de către un corp de oaste „*ex Hungaria*” de 1.000 de călăreți și 500 de pedestrași, care însă a fost respins, turcii pătrunzând în Țara Românească (în Flaccorum agrum) și prădând în cale. A trebuit intervenția hotărâtă a lui Mihail Szilâgyi („Michael Niger” - Mihail cel Negru, în scrisoare), cumnat al lui Iancu de Hunedoara, și a unor forțe din Țara Românească pentru ca situația să fie restabilită și turcii să fie înfrânți. Se înregistrează chiar moartea comandantului turc din Vidin și se evaluează pierderile: 4.000 de turci uciși sau capturați, față de 130 oșteni din Țara Românească morți pe câmpul de luptă.⁵⁶ Cu alte cuvinte, conform acestui document, o primă victorie creștină în condițiile înaintării grosului efectivelor lui Iancu, prin Banat, spre Dunăre și gurile Moraviei.

În schimb, izvoarele otomane, care vorbesc și ele despre ciocnirile de pe Dunărea românească ce au precedat bătălia de la Kossovopolje, raportează o victorie categorică a turcilor, care l-ar fi bucurat pe sultan, aflat atunci la Sofia, unde-și aduna ostile. Această izbândă a aparținut beilor de margine - Mehmed, fiul lui Firuz bei, Mustafa, fiul lui Hasan bei, și Isa, fiul lui Özgür⁵⁷ - care, cu câteva mii de acângii, au atacat pe la spate „oastea Țării Românești”, ce trecuse la sudul Dunării și devasta în împrejurimile Nicopolului.⁵⁸ Orudj bin Adil și Saadeddin precizează în plus că atacul turcesc s-a produs „peste noapte” și că au fost trimiși sultanului, legați de mâini și de picioare, „nenumărați ghiauri în zale și călări.”⁵⁹

Cum pot fi împăcate cele două surse contradictorii? Credem că se poate propune următoarea soluție de reconstituire a evenimentelor: la 11 septembrie 1448, Pasquale de Sorgo a consemnat doar vești despre cea dintâi etapă a luptelor, anume despre cele de la Vidin și din Țara Românească, al căror rezultat până la urmă fericit tocmai fusese comunicat în tabăra lui Iancu.

Este probabil ca apoi să se fi făcut o a doua tentativă de incursiune, pe la Nicopol, în „ținuturile islamice”, de către forțe din Țara Românească. Beii menționați,⁶⁰ dobândind victoria, poate chiar pe la mijlocul lui septembrie 1448, l-au pus domn pe tânărul Vlad Țepeș, fiul domnului ucis cu aproape un an în urmă. Este limpede că lovitura a fost înlesnită de absența lui Vladislav II, care la începutul lui august se îndrepta spre Transilvania, desigur însoțit de contingentul său de 4.000 de oșteni, spre a face joncțiunea cu Iancu de Hunedoara care, așa cum am spus, la 7 august se găsea la Rupea și-l aștepta.

Se mai poate pune, firește, întrebarea dacă Vlad Țepeș era, în toamna anului 1448, succesorul lui Vlad Dracul, cel mai îndreptățit să răzbune moartea tatălui său și să ocupe tronul.

Numele lui Vlad (Țepeș) apare în documentele lui Vlad Dracul la 20 ianuarie 1437, când

⁵⁴ Încurcați, editorii traducerii românești au pus următoarea notă la această mențiune: „*După nume pare a fi Vlad Țepeș; de fapt este vorba de Vladislav al II-lea (1446-1456)*” (Ibidem, p. 244, nota 37).

⁵⁵ Ibidem, p. 243-244.

⁵⁶ N. Iorga, *Du nouveau sur la campagne turque de Jean Hunyadi en 1448 ...*, p. 17 și 26; Aurel Decei, *Oastea lui Iancu Huniade înainte de bătălia de la Kosovo (1448) ...*, p. 43 și 44-47.

⁵⁷ Pentru biografiile lor, vezi A. Decei, *op. cit.*, p. 46, notele 3, 4 și 5.

⁵⁸ *Cronici turcești privind țările române* (Extrase), vol. I, ed. cit., p. 57, 184, 242 și 316.

⁵⁹ Ibidem, p. 57 și 316.

⁶⁰ Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kosovo (1448) ...*, p. 138, acordând credit total izvoarelor turcești, a considerat că oastea rumeliotă, comandată de beilerbeii Karadja-bei, care a reparat cetatea Giurgiu, a fost cea care l-a așezat în scaunul domnesc pe Vlad Țepeș.

acesta din urmă, într-un hrisov dat în Târgoviște, amintește pe fiii săi „primi născuți, Mircea și Vladul.”⁶¹ Ulterior, la 2 august 1439, vor fi citați „Mircea și Vlad și Radul,”⁶² ceea ce dovedește că în răstimpul 1437-1439, lui Vlad Dracul i s-a născut un al treilea fiu, viitorul domn Radu cel Frumos (1462-1474). Oricum, reținem că Vlad Țepeș nu a fost decât al doilea descendent legitim, printre urmașii lui Vlad Dracul. Ce s-a întâmplat însă cu Mircea? În primăvara anului 1442, Vlad Dracul, chemat la Poartă pentru „închinăciune”, a fost prins de turci și întemnițat la Gallipoli, fiind bănuțit de trădare.⁶³ El însă nu venise singur, ci, așa cum ne spune cronicarul turc Așik-pașa-Zade (1400-1481), însoțit de „cei doi fii ai săi,” care au fost și ei prinși și aruncați în fortăreața Egrigoz, din vilaietul Ghermian (în Anatolia).⁶⁴ De fapt, nu a fost vorba decât de Vlad și Radu, fiindcă întâiul născut, Mircea, a rămas domn în Țara Românească, în absența tatălui său. Letopisețele sârbești atestă că în „1442, au legat turcii pe Vlad voievod și l-au pus pe Mircea,”⁶⁵ dar curând, probabil în vară, Iancu de Hunedoara, pe atunci numai voievod al Transilvaniei, a pătruns în Țara Românească și l-a înlocuit cu un reprezentant al Dăneștilor, Basarab, fiul lui Dan II, care se afla la Curtea de Argeș și emitea hrisoave în 9 ianuarie 1443.⁶⁶

După revenirea în 1443 a lui Vlad Dracul în scaunul domnesc - fiii lui, Vlad și Radu, „nevârstnici,”⁶⁷ rămânând ostatici la turci -, Mircea a fost trimis de tatăl său în fruntea unui detașament de călăreți, care a participat la bătălia de la Varna (1444), iar apoi, în 1445, a luptat iarăși contra turcilor, alături de flota burgundă ce înainta pe Dunăre.⁶⁸ El trăia încă la 7 august 1445, când numele îi este din nou pomenit într-un hrisov domnesc, împreună cu cele ale fraților săi,⁶⁹ sfârșitul întâmplându-i-se - așa cum vădesc izvoarele contemporane⁷⁰ - o dată cu cel al tatălui său, Vlad Dracul, adică în decembrie 1447.

Se pare că Mircea a pierit la Târgoviște - ulterior Vlad Țepeș i-a pedepsit pe târgovișteni, după ce a dovedit că aceștia, „i-au îngropat pă un frate al lui dă viu,”⁷¹ în timp ce Vlad Dracul, cum am spus, a fost ajuns și ucis în satul Bălteni (Ilfov).

Prin urmare, în toamna anului 1448, Vlad, al doilea fiu legitim al lui Vlad Dracul, era candidatul firesc, de drept, la tronul Țării Românești din partea ramurei Drăculeștilor. Se pare că, după 1442, el nu a fost tot timpul ținut ostatic la turci, Ducas afirmând că sultanul Murad II i-a restituit lui Vlad Dracul fiii în cursul „campaniei celei lungi” (septembrie 1443-ianuarie 1444), în Balcani, condusă tot de Iancu de Hunedoara.⁷²

Probabil însă că, în urma păcii pe care Vlad Dracul a făcut-o cu turcii în 1447 sau, mai

⁶¹ D.R.H., B., vol. I, nr. 80, p. 143.

⁶² *Ibidem*, nr. 89, p. 154, și, respectiv, p. 156.

⁶³ Ducas, *Istoria turco-bizantină...*, p. 262

⁶⁴ *Cronici turcești privind țările române* (Extrase), Vol. I, ed. cit., p. 88. Vezi și p. 118 și 121 (cronica lui Mehmed Neșri) și p. 169 (Idris Bitlisi).

⁶⁵ Anca Iancu, *Știri despre români în izvoare istoriografice sârbești (secolele XV-XVII)*, în culegerea *Studii istorice sud-est europene*, vol. I, Editura Academiei, București, 1974, p. 20-21.

⁶⁶ D.R.H., B., vol. I, nr. 96, p. 167-168. într-un act din 17 aprilie 1443 i se indică limpede ascendența paternă: „Bazarab, filius condam Daan wayvode” (*Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria*, vol. XXXIII, Budapesta, 1907, nr. CCIV, p. 141). Vezi și Const. A. Stoide, *Basarab al II-lea (1442-1444)*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”*, tom XVII, 1980, p. 287-288.

⁶⁷ Ducas, *op. cit.*, p. 262.

⁶⁸ Vezi evocarea lui Matei Cazacu, *Un viteaz frate al lui Vlad Țepeș*, în *Viața studentescă*, nr. 36, 1968, p. 6.

⁶⁹ Matei Cazacu, *Precizări privind cronologia domnilor munteni ...*, p. 608. Documentul, în D.R.H., B., vol. I, nr. 99, p. 173 și 174.

⁷⁰ N. Iorga, *Studii și documente ...*, vol. III, p. XXIX și LXXII; I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 213-214.

⁷¹ *Istoria Țării Românești (1290-1690). Letopisețul Cantacuzinesc*, ediția C. Grecescu și D. Simonescu, Editura Academiei, București, 1960, p. 205.

⁷² Ducas, *op. cit.*, p. 274. Vezi și observația lui N. Iorga, în *Revista istorică*, an. XVIII (1932), 10-12, p. 304.

degrabă, încă din 1446,⁷³ gest care i-a atras dușmănia lui Iancu de Hunedoara - „pentru că trecuse de partea turcilor,” ne spune Aeneas Sylvius Piccolomini⁷⁴ - el a trebuit să-i trimită iarăși pe cei doi băieți ca ostatici la sultan, unde ei au rămas și după cruntul sfârșit al părintelui și fratelui lor mai mare.

Deschidem aici o scurtă paranteză, impusă de publicarea recentă a unui studiu în care se încearcă, pe de o parte, să se revină la părerea mai veche din istoriografia noastră, ce plasa expediția lui Iancu de Hunedoara și înlăturarea lui Vlad Dracul mai devreme cu un an, la capătul lui 1446 sau la începutul anului următor, iar pe de alta, să demonstreze că prima domnie a lui Vlad Țepeș a avut o durată mult mai mare, din 1447 (înainte de 8 august) și până în primele luni ale anului 1450.⁷⁵

Unul din argumentele de bază pentru această extensie în timp l-a constituit un document intern, cu data de 8 august 1447, emis de un „Io Vladul voievod, domnul Țării Rumânești, feciorul marelui și prea bunului creștin Vladu voievod ...”⁷⁶ Este într-adevăr vorba de formula de intitulare pe care o va folosi Vlad Țepeș în cursul celei de-a doua domnii (1456-1462) dar, așa cum s-a observat la ultima reeditare a actului, numele boierilor martori amintiți la sfârșitul textului corespund perioadei de început a domniei lui Vlad Dracul: 1437-1438!⁷⁷ În schimb însă, Vlad Dracul a fost fiul lui Mircea (cel Bătrân) și nici nu se poate presupune o greșală a traducătorului din veacul XVIII - hrisovul s-a păstrat doar într-o traducere din 1728 -, care eventual ar fi descifrat „Vlad” în loc de „Mircea”, atâta vreme cât știm că Vlad Dracul a utilizat un titlu deosebit de amplu, în care totuși *nu figura* numele tatălui: „Eu, cel în Hristos dumnezeu, binecredinciosul și bine cinstitorul și de Hristos iubitorul și unsul lui Dumnezeu și singur stăpânitor, Io Vlad voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, stăpânind și până la Marea cea Mare și stăpânind și în părțile ungurești, herțeg al Amlașului și Făgărașului” (16 septembrie 1440).⁷⁸

Pe de altă parte, o comparație a numelor boierilor martori din hrisovul discutat din 8 august 1447 (?), cu cele din hrisovul din 7 august 1445 - cel din urmă hrisov original și sigur datat de la Vlad Dracul - împiedică în mod categoric atribuirea sa lui Vlad Țepeș, care, la prima vedere, s-ar putea deduce din titlul domnesc. Numai cinci nume sunt comune (Nanul, Radul al lui Borcea, Dumitru spătar, Stoica vistier și Semăn stolnic), în timp ce în primul act sunt menționate în total zece, iar în al doilea unsprezece.⁷⁹

Astfel, dispunem de suficiente elemente spre a ne îndoi de însăși autenticitatea hrisovului din 8 august 1447⁸⁰ și, în aceste condiții, credem că în nici un caz nu ne putem lua îngăduința de a-l folosi în chestiunea primei domnii a lui Vlad Țepeș.

Cât despre problema prelungirii prezenței lui Vlad Țepeș în scaunul domnesc al Țării

⁷³ N. Iorga, *Studii și documente* p. XXVII, s-a oprit la data 1446, subliniind că în acest an „*toți făcură pace cu turcii*.”

⁷⁴ *Ibidem*, p. LXXII. Același autor, între alții, amintește și de uciderea lui Vlad Dracul „*împreună cu un fiu al său*” (Mircea).

⁷⁵ Const. A. Stoide, *Contribuții la studiul istoriei Țării Românești între anii 1447 și 1450*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A. D. Xenopol»*, tom X (1973), Iași, p. 163-181. Este cu totul regretabil că autorul menționat nu a socotit nimerit să-și citeze predecesorii în studiul problemei primei domnii a lui Țepeș (Alexandru A. Vasilescu, I. Minea și Matei Cazacu), prezentându-și teza ca o contribuție absolut originală.

⁷⁶ P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești*, vol. I, *Documente interne (1369-1490)*, București, 1938, nr. 83, p. 210-211.

⁷⁷ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 84, p. 148.

⁷⁸ *Ibidem*, nr. 91, p. 157 și 158.

⁷⁹ Dimpotrivă, cele zece nume de boieri („Stoica vistier” trebuie însă citit „Coica vistier”) ale actului din 8 august 1447 (?) se suprapun perfect pe structura sfatului domnesc din august 1437 (vezi documentele din 1 august, 10 august, 13 august și 23 august 1437, în *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 82, p. 145-146, nr. 83, p. 147, nr. 85, p. 149, nr. 86, p. 150-151, nr. 87, p. 152), cu observația că - în momentul respectiv - sunt prezenți constant în sfat și Voico vornic, Stanciul Honoi și Miclea paharnic.

⁸⁰ Hrisovul respectiv cuprinde o întărire de stăpânire pentru satul Coteana (jud. Olt), dată slugilor domnești Taeincoș, Stan și Colțea, care s-au „*înfrățit pre ale lor bucate și dobitoace și pre ocine și pre țigani și pre toate ale lor*.” Vezi o discuție în jurul lui și la I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 113, nr. 3.

Românești în cursul anului 1449, s-a readus în discuție textul unei scrisori din ziua de 17 decembrie a acelui an, alcătuită în Pesta de Iancu de Hunedoara și destinată brașovenilor.⁸¹ În ea este vorba de tratativele de pace cu turcii mediate de „*Illustris Radozla Way<vo>da Transalpinus*”, și pentru care acesta putea invoca și voința guvernatorului Ungariei.⁸² „Radozla” a fost identificat de Nicolae Iorga, editorul actului, cu Vladislav II, dar autorul studiului de care ne ocupăm a văzut în el pe „Radu” - viitorul Radu cel Frumos - care, la îndemnul fratelui său mai mare Vlad Țepeș, aflat încă pe tron deci (după părerea sa) către sfârșitul anului 1449, ar fi intervenit în pregătirea păcii turco-ungare.⁸³ Numai că această identificare este o imposibilitate dacă ținem seamă de vârsta pe care o putea avea Radu cel Frumos în toamna anului 1449. Dacă pentru Mircea și Vlad, cei doi fii legitimi ai lui Vlad Dracul, lipsesc date în acest sens - despre Vlad Țepeș putem cel mult presupune că în 1448 era un adolescent de 15-17 ani - în schimb știm sigur că Radu cel Frumos nu era născut la 23 august 1437,⁸⁴ abia din 2 august 1439 fiindu-i atestată existența.⁸⁵ El nu va fi avut prin urmare în toamna anului 1449 decât cel mult 12 ani și nu putea să medieze nici o pace între Murad II și Iancu de Hunedoara ... Atribuirea acestei acțiuni tot lui Vladislav II rămâne, fără îndoială, singura soluție valabilă.

Ar fi fost de altfel și greu de crezut ca Iancu de Hunedoara, care în preajma campaniei din 1448 se afla la apogeul puterii sale,⁸⁶ să fi tolerat în scaunul domnesc al Țării Românești vreme de trei ani (!) un potrivnic, cum îi era tânărul Vlad după uciderea lui Vlad Dracul și a lui Mircea; cea dintâi domnie a acestuia în Țara Românească a fost fără doar și poate scurtă, nedepășind un răstimp mai mare de două luni, în toamna anului 1448, în perioada expediției sud-dunărene la Kossovopolje.

Chipul în care Vlad Țepeș a fost nevoit să-și încheie efemera domnie este greu de deslușit. Normal ar fi fost ca, după biruința turcilor asupra oștii creștine, din 17-19 octombrie 1448, stăpânirea lui în Țara Românească să se consolideze. Și aceasta mai ales dacă ne gândim că Iancu de Hunedoara, după bătălie, odată ajuns la Smederevo (Semendria), pe Dunăre, la 24 octombrie, a fost arestat și reținut de despotul Gheorghe Brankovici, abia la 20 decembrie el fiind eliberat, iar la 24 decembrie 1448 făcându-și intrarea în Seghedin.⁸⁷ Totuși, se pare că, încă înainte de 7 decembrie 1448, în pofida faptului că Iancu nu avea cum acționa, Vlad Țepeș fusese înlăturat.⁸⁸ Un ecou al celor întâmplate poate fi întrezărit, credem, în scrierea lui Laonic Chalcocondil. Consemnând „pacea” dintre Vladislav II și domnul Moldovei, desigur Petru II, precum și alianța matrimonială perfectată cu acest prilej - evenimente ce pot fi plasate în primăvara sau prima parte a verii anului 1448 -, istoricul bizantin relatează că „după aceea”, domnul Moldovei „i-a stat într-ajutor <lui Vladislav II> în războiul ce l-a avut cu Dracul.”⁸⁹

⁸¹ Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, nr. LXII, p. 36; *Urkundenbuch ...*, vol. V, nr. 2692, p. 289.

⁸² „*Ea qite nobis Illustris Radozla Way<vo>da Transalpinus in suis litteris nobis scripsit, prope ad commodum et utilitatem regni huius, et non ad destructonem eiusdem fecit, ymmo precise ad voluntatem nostram egit, quoniam et nos apud vos in Brassovia imbrevis, duce Domino, constituemur, et ibi erunt nu<n>cii Imperatoris Turcorum, et sic concludemus factum trewge pacis inter nos et ipsum Imperatorem Turcorum.*”

⁸³ C. A. Stoidc, *op. cit.*, p. 177.

⁸⁴ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 87, p. 152. Sunt încă citați la această dată, ca fii ai lui Vlad Dracul, doar Mircea și Vlad.

⁸⁵ Vezi mai sus nota 63.

⁸⁶ Vezi N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, *Cavalerii*, București, 1937, p. 99; încă târziu, prin aprilie 1468, regele Matiaș Corvin, pentru a-și justifica pretențiile de suzeranitate față de Ștefan cel Mare, arăta că tatăl său, Iancu, pe vremea când era guvernator, a schimbat mai mulți voievozi (ai Moldovei) „după plac și fără contrazicere” (apud Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara ...*, p. 1065).

⁸⁷ Mihail P. Dan, *op. cit.*, p. 137.

⁸⁸ N. Iorga, *Les aventures „sarrazines” des français de Bourgogne au XVe siecle*, în *Mélanges d' Histoire Générale*, publicat de C. Marinescu, vol. I, Cluj, 1927, p. 44-45; Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448) ...*, p. 136-137.

⁸⁹ Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ediția Vasile Grecu, p. 158 (vezi și mai sus nota 19).

Este probabil o referire la împrejurările ce au urmat înfrângerii de la Kossovopolje, când Vladislav II, întorcându-se în țară cu rămășițele contingentului său, a găsit tronul ocupat de tânărul Vlad, dar, ajutat de moldoveni - poate chiar de corpul de oaste din Moldova ce luptase la sudul Dunării - a izbutit să recucerească scaunul domnesc al Țării Românești.

Acțiunea respectivă este databilă în cursul lunii noiembrie 1448, având în vedere că la 31 octombrie Vlad Țepeș se mai afla la Târgoviște, iar la 7 decembrie, la Constantinopol se știa că pretendentul impus de turci căzuse.⁹⁰

În rezumat deci, viitorul Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul, apare pentru prima oară citat în documente la 20 ianuarie 1437, iar primul act cunoscut de la el este scrisoarea din 31 octombrie 1448. În 1442-1443 și 1446-1448 a fost ostatic la turci,⁹¹ iar în lunile septembrie-noiembrie 1448 a ocupat scaunul domnesc al Țării Românești cu sprijin turcesc, în momentul în care Vladislav II, fiul lui Dan II și aliat al lui Iancu de Hunedoara, părăsise țara și participa la bătălia de la Kossovopolje.

⁹⁰ Părerea expusă în studiul lui M. Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448) ...*, p. 139, potrivit căreia Vlad Țepeș, după izgonirea sa de pe tron, s-ar fi refugiat - „se pare” - în Moldova, nu-și află nici un temei documentar.

⁹¹ Pentru peripețiile lui Radu (cel Frumos) ca ostatic la curtea sultanului Mehmet II, vezi Laonic Chalcocondil, *op.cit.*, p.282-283.

Capitolul II

Începutul celeia de-a doua domnii

Reapariția lui Vlad Țepeș pe tronul Țării Românești, în prima jumătate a anului 1456, într-o domnie ce va dura până în 1462 și îi va aduce celebritatea, s-a petrecut în contextul pregătirilor unei alte grele înfruntări turco-creștine a veacului XV: asediul Belgradului - apărut de Iancu de Hunedoara - de către sultanul Mehmet II (4 iulie-23 iulie 1456).

Despre evoluția lui Vlad Țepeș în intervalul 1448-1456 știm prea puține lucruri. Putem presupune, cu suficient temei, că după tentativa nereușită din toamna anului 1448 el s-a refugiat la turci, în acest sens ar pleda și informațiile, destul de vagi totuși, oferite de Critobul din Imbros¹ cu privire la soarta lui Vlad Țepeș și Radu cel Frumos după uciderea tatălui lor în 1447: „...când acesta <Vlad> și fratele său au fost alungați de Ioan Getul <Iancu de Hunedoara>, domnul peonilor <ungurilor> și al dacilor românilor din Transilvania”,² care cu puteri a venit asupra lor și a ucis pe tatăl lor și a dat altuia domnia, părintele împăratului <sultanului, adică Murad II (1421-1451)> i-a primit pe aceștia fiind fugari, când s-au refugiat la el; și fiind copii încă, i-a crescut în palatele împărătești cu multă cinste și generozitate; și când a murit i-a lăsat în seama împăratului <sultanului Mehmet II (1451-1481)>, fiul său. Iar acesta i-a ținut și i-a crescut cu multă grijă și cu cinste pe lângă sine, făcându-i părtași de venituri împărătești.”³ Evident, fragmentul acesta cuprinde unele inexactități. Vlad și Radu s-au aflat încă dinainte de pieirea tatălui și fratelui lor mai mare - ca ostatici - la turci, altfel nici ei probabil nu ar fi scăpat cu viață.⁴ În al doilea rând, textul citat pare să oglindească mai curând situația lui Radu cel Frumos, care a rămas într-adevăr tot timpul la curtea sultanului.⁵ Pentru Vlad nu putem reține decât eventuala confirmare a unei reveniri temporare la turci, după izgonirea lui din Țara Românească în noiembrie 1448.

Cert este însă că nu peste multă vreme tânărul pretendent, văzând probabil că turcii nu se grăbesc să-l înlăture pe Vladislav II, ba chiar poartă tratative cu el, și convingându-se, în același timp, după experiența încercată, că nu se va putea impune fără încuviințarea preaputernicului guvernator al Ungariei, a trecut în Moldova lui Bogdan II (12 octombrie 1449-16 octombrie 1451). Aici, după dispariția lui Petru II, cumnatul și protejatul lui Iancu de Hunedoara, întâmplată prin martie 1449, Moldova a reintrat pentru câteva luni, prin persoana nevârstnicului Alexandrel voievod, fiul lui Ilie voievod, în stricta obediență a Poloniei. Dar, o dată cu Bogdan II, fiu natural al lui Alexandru cel Bun, biruitor contra lui Alexandrel în lupta de la Tămășani, lângă târgul Romanului, în 12 octombrie 1449, ea a fost integrată din nou sferei de influență a lui Iancu de Hunedoara. Bogdan II, tatăl lui Ștefan cel Mare, în două rânduri, la 11 februarie și 5 iulie 1450, a prestat jurământ de vasalitate față de Iancu, iar în 6 septembrie același an, s-a bătut cu polonii în codrii de la Crasna.⁶

Pe această cale ocolită a Moldovei a ajuns, în sfârșit, Vlad în Transilvania, poate chiar în urma asasinării lui Bogdan II la Răuseni, în 16 octombrie 1451, de către Petru Aron, și el un fiu nelegitim al lui Alexandru cel Bun. În orice caz, la 6 februarie 1452 el se găsea în Transilvania,

¹ Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea (anii 1451-1467)*, ediție de Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1963, p. 290.

² Editorul versiunii românești a textului, Vasile Grecu, observă: „Critobul, unguirilor le spune peoni, românilor din Transilvania daci, iar celor din Țara Românească geți. E interesant că lui Ioan de Hunedoara nu-i spune dac, ci get, indicând astfel originea acestuia din Țara Românească” (*Ibidem*, p. 290, nota 2.)

³ Ultimele cuvinte, textual traduse: „în feudă împărătească” (nota lui Vasile Grecu).

⁴ Aceeași opinie la N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român*, reeditare în E. P. L. (prima ediție 1904), București, 1966, p. 39.

⁵ Vezi și Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 282-283.

⁶ Vasile Pârvan, *Alexăndrel Vodă și Bogdan Vodă. Șapte ani din istoria Moldovei (1449-1455)*, București, 1904, p. 33-53; I. Bogdan, *Contribuții la istoria Moldovei între anii 1448-1458*, extras din *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria II, tom XXIX, București, 1907, p. 5-7.

unde pândează prilejul de a-l răsturna pe Vladislav II, în ochii lui desigur un netrebnic „uzurpator.” La această dată, Iancu de Hunedoara scria brașovenilor despre pacea pe trei ani încheiată cu turcii - în cadrul căreia Vladislav II era recunoscut domn al Țării Românești de ambele puteri - și arăta că, în virtutea acestui act, îi revine obligația „să nu permită a se ridica nimeni cu puterea contra numitului Vladislav și să-l atace.” De aceea, el făcea cunoscut autorităților din cetatea Brașovului că Vlad, fiul lui Vlad Dracul („*Illustris princeps Wlad filius quondam Drakwl Waywode*”), „fără știrea și voința” lui se pregătește să-l înlăture pe Vladislav II. Ei trebuiau deci să-l prindă și să-l îndepărteze din ținutul lor în acea Moldovă, de unde venise.⁷ Poate la același moment se va fi referit însuși Țepeș într-o scrisoare din 14 martie 1457, în care reproșa fruntașilor Sibiului, de astă dată, că pe vremea când era pribeag și umbla în mijlocul lor, printr-o dispoziție a sfatului cetății, Ioan Gereb de Vingard și Nicolae de Ocna Sibiului au vrut să-l aresteze la Geoagiul de Sus și să-l piardă, din dragoste pentru Vladislav II.⁸ Curând, la 30 martie 1452, Iancu îi anunța pe brașoveni că Vlad Țepeș plecase în Moldova,⁹ unde o altă răsturnare de situație, probabil din februarie 1452, îl făcuse din nou domn pe Alexandrel, omul Poloniei.¹⁰

Poate ca o mărturie a prezenței lui Vlad în Moldova, vom afla lângă el mai târziu în primii ani de domnie, un credincios dregător, „*Moldovean*” spătarul - amintit în sfatul domnesc la 16 aprilie 1457 și 20 septembrie 1459 - al cărui nume, sau mai bine zis poreclă, îi indică limpede originea.¹¹ Cât despre ipoteza trecerii lui mai întâi pe la curtea lui Bogdan II, ea pare a fi întărită de un fapt petrecut iarăși peste câțiva ani, și anume sprijinul armat pe care l-a dat în primăvara anului 1457 pretendentului Ștefan, fiul acestuia, pentru ocuparea scaunului domnesc al Moldovei. Alegerea Moldovei lui Bogdan II de către pribeagul Vlad drept prim loc de popas și adăpost la nordul Dunării - după părăsirea ținuturilor islamice - nu va fi fost desigur întâmplătoare: Bogdan II, la rândul lui, pare a fi găsit în vremea dinaintea domniei azil în Țara Românească a lui Vlad Dracul, unde s-a și căsătorit cu Maria (Oltea), mama lui Ștefan cel Mare.¹²

⁷ Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. XV, partea 1, nr. LXIV, p. 37; *Urkundenbuch ...*, vol. V, nr. 2767, p. 337-338 („*Et quia praefatus Wlad de partibus Moldawyae ad fidem nostram erga nos venit, ob hoc eundem per viam eandem sub fide praenotata per certos homines nostros salve conduci faciemus*”). Vezi și I. Minea, *Din trecutul stăpânirii românești asupra Ardealului. Pierderea Amlașului și Făgărașului*, București, 1914 (extras din *Convorbiri literare*, an XLVIII), p. 32.

⁸ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu țara ungurească în sec. XV și XVI*, vol. 1 (1413-1508), București, 1905, nr. CCLIX, p. 319; *Urkundenbuch ...*, vol. V, nr. 3070, p. 566-567 („*Recordamini de his dum vagus fui et in medio vestrorum ambulavimus non permisistis vestris in consiliis, disposueratis per egregios dominos Johannem Gereb de Vingarth et Nicolaum de Wizacona nos captivare in Gyod et perdere ob amorem spectabilis domini Wladislav liarumpartium vaivodae facere voluistis*”).

⁹ *Urkundenbuch ...*, vol. V, nr. 2769, p. 338-339 („*Praeterea quia illustris princeps Wlad vaivoda, filius Drakwl vaivodae, apud nos ad nostram stetit fidem, ipseque ad nostra non placuit per amplius servitia, ideo nos eundem abire fecimus et non illas partes, sed per terram Moldawie, quoniam nolumus quod aliqua nocumenta a vestris partibus ad terram Transalpinarum committantur*”). Vezi și Camil Mureșan, *Iancu de Hunedoara*, ed. cit., p. 191, nota 1.

¹⁰ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 65-66 și 68.

¹¹ Ștefan Andreescu, *Un moldovean printre dregătorii lui Țepeș*, în *Magazin istoric*, an VI (1972), nr. 6, p. 84.

¹² Vezi N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, ed. cit., p. 42 și nota 16 de la p. 254; Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 37; tot despre doamna Oltea, vezi și Aurelian Sacerdoțeanu, *Descălecători de țară, dătători de legi și datini*, în *Magazin istoric*, an II (1968), nr. 12, p. 8-9.

Dar mai poate exista o explicație a primirii lui Vlad la curtea lui Bogdan II, dacă admitem ipoteza înrudirii *directe* între ei. Așa cum menționam și în capitolul anterior, pe temeiul mărturiei cronicarului polon Długosz știm că, la un moment dat, Vlad Dracul a fost căsătorit cu o moldoveancă, fiică a lui Ilie voievod și soră cu Roman. S-a pus încă mai de mult întrebarea dacă nu cumva a fost vorba în realitate de o *soră* a lui Ilie voievod, numai în acest fel fiind posibil ca ea să fi fost mama celor trei frați Mircea, Vlad și Radu (Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 74, nota 1). Dacă lucrurile au stat într-adevăr așa, ar însemna că Vlad Țepeș a fost *nepot* de soră lui Bogdan II și deci *văr primar* cu Ștefan cel Mare (pentru această soluție a optat Constantin C. Giurescu, în conferința *Viața și faptele lui Vlad Țepeș sau Drăculea*, publicată în anexele

Încheierea armistițiului turco-ungar din 20 noiembrie 1451, care a consolidat mult poziția internațională a lui Vladislav II, a zădărnicit încă o dată, deci, concomitent, speranțele tânărului Vlad de a-și recăpăta tronul. Nu știm cât va fi rămas el în Moldova. Evenimentele ce s-au succedat însă în răstimpul 1452-1456 au dus, pe de o parte, la deteriorarea rapidă a relațiilor turco-ungare, cât și, pe de alta, la modificarea atitudinii lui Iancu față de Vladislav II, ceea ce, în final, i-a înlesnit lui Vlad atingerea țelului.

Sultanul Mehmet II a profitat de răgazul obținut pe frontul de la Dunăre pentru a da, în primăvara anului 1453, asaltul contra Constantinopolului.¹³ Iancu de Hunedoara, îndată după începerea asediului, adică prin luna aprilie 1453, intenționa, se pare, să denunțe convenția de armistițiu, invocând faptul că nu mai era guvernator al Ungariei și deci el, personal, nu mai era ținut să respecte obligațiile contractate.¹⁴ Totuși, așa cum s-a arătat, armistițiul respectiv a rămas în vigoare până în preajma expirării, în 1454.¹⁵ Inițiativa ruperii lui a aparținut lui Mehmet II, ale cărui oști în vara anului 1454 au pătruns în Serbia, asediind Semendria și intenționând să atace și Belgradul, poarta spre Ungaria.¹⁶ În același timp, o flotă turcă pătrundea în nordul Mării Negre, făcând o demonstrație de forță, menită să vădească autoritatea noului stăpân al strâmtoarelor.¹⁷ Ca urmare, Caffa, principala colonie genoveză de pe litoralul nord-pontic, s-a decis în 1455 să plătească sultanului un tribut anual de 3 000 de ducați, iar Moldova s-a văzut curând nevoită să-i imite exemplul, în primăvara anului 1456 acceptând tributul de 2.000 de ducați, ce-i fusese solicitat.

Replica Europei creștine la lichidarea Bizanțului se lăsa mereu așteptată, în pofida propagandei papale și a repetatelor convocări în acest scop a dietelor Imperiului romano-german, la Ratisbona (Regensburg), în aprilie-mai 1454, la Frankfurt, în septembrie 1454, și la Wiener-Neustadt - februarie 1455. În ultimă instanță, împăratul Frederic III, folosind pretextul morții Papei Nicolae V (24 martie 1455), a amânat realizarea proiectatei cruciade anti-otomane pentru încă un an, adică pentru primăvara anului 1456.

De fapt, greul rezistenței va apăsa în continuare tot pe umerii lui Iancu de Hunedoara, care, după ce la 1 octombrie 1454 a surprins și zdrobit la Kruševac ariergarda otomană de sub comanda lui Feriz bei, pustiind apoi împrejurimile Vidinului, în toamna anului următor a început să primească vești despre marile pregătiri turcești în vederea campaniei anului 1456. În luna martie

volumului său *Jurnal de călătorie*, Editura Cartea românească, București, 1971, p. 253).

Un nou izvor atestă că, în 1438, cei doi domni-asociați ai Moldovei, Ilie și Ștefan, erau veri după mamă cu Vlad Dracul. Dar cuvântul „sororius” din textul latin, în acest caz, ar putea avea sensul „cumnat de soră.” Și, oricum, Vlad Țepeș a avut o soră care se chema Alexandra, după numele bunicului lor moldovean, vodă Alexandru cel Bun (Ștefan Andreescu, *Quelques notes concernant Vlad l'Empaleur, prince de Valachie*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XXVIII, 1989, 1-2, p. 123-124).

Monahia Eupraxia, despre care s-a presupus că ar fi mama lui Vlad Țepeș (I. Minea, *op. cit.*), nu a fost decât o legătură nelegitimă a lui Vlad Dracul, din care a rezultat Vlad Călugărul (1482-1495). Vezi mențiuni în legătură cu ea, în *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 202, p. 324 și 326, nr. 231, p. 371, și nr. 263, p. 425 și 427 (documente de la sfârșitul secolului XV).

¹³ La 11 aprilie 1453 (*Urkundenbuch* ..., vol. V, nr. 2838, p. 390-391), Vladislav II cerea Brașovului să-i fie trimise la Târgoviște, în taină, „niște arme,” pe care „domnul și părintele său” Iancu de Hunedoara vroia să le facă să ajungă la Chilia. De la Târgoviște, Vladislav se obliga să le trimită, tot pe ascuns, de teama turcilor, prin Brăila, până la Chilia. El preciza că nu dorea ca turcii să afle că acest transport s-a făcut „cu voia” sa. (Comentarii la Fr. Pall, *Stăpânirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chilie...*, p. 625-626.)

¹⁴ El era, în schimb, la începutul anului 1453, căpitan suprem al oștilor regatului Ungariei și comite perpetuu de Bistrița (acest din urmă titlu l-a primit la 1 febr. 1453 - vezi registul actului în *Urkundenbuch*..., vol. V, nr. 2816, p. 373).

¹⁵ Fr. Pall, *Stăpânirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chilie* ..., p. 633. În primăvara anului 1454 bătrânul despot Gheorghe Brankovic încerca reînnoirea lui - din însărcinarea lui Iancu -, fără însă ca această acțiune diplomatică să mai reușească.

¹⁶ N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, *Cavalerii*, 1937, p. 111.

¹⁷ N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe*, București, 1899, p. 113-114; G. I. Brătianu, *La Mer Noire. Des origines à la conquête ottomane*, München, 1969, p. 314.

1456 se știa deja că sultanul va porni asupra Semendriei și Belgradului.¹⁸ Datorită însă unei apărări eroice, sub conducerea lui Iancu, Belgradul n-a putut fi cucerit în iulie 1456, sultanul Mehmet II încheind cu un răsunător eșec această campanie, cea mai importantă după cucerirea Constantinopolului. Îndată după victorie, la 11 august, Iancu de Hunedoara s-a stins din viață, atins de molima ciumei, în tabăra de lângă Zemun.

Cât privește pe Vladislav II și raporturile lui cu Iancu de Hunedoara, datele de care dispunem vădese o treptată îndepărtare politică a celor doi, dusă uneori până la conflict deschis. Termenul *post quem* al începutului înrăutățirii relațiilor dintre ei pare a fi 24 septembrie 1452, când Vladislav II, voievodul Țării Românești și stăpânul Amlașului și Făgărașului („*et dominus terrarum de Omlas et Fogaras*”), scria brașovenilor că, deși nu de mult încheiaseră pace, totuși încă îngăduiau printre ei pe dușmanii săi cu slugile lor. Îi roagă deci să procedeze așa *precum sașii, adică să-i păstreze credință, confiscând bunurile dușmanilor, iar pe aceștia predându-i*. În acel moment, la Codlea, în Țara Bârsei, se afla un anume Cernica din Țara Făgărașului („*Chernik Valachus et infidelis de terra Fagaras*”), care furase 1.000 de oi ale oștii Țării Românești; brașovenii trebuiau să-l prindă și să-l dea pe mâna voievodului, iar oile să le restituie.¹⁹ Exact după un an, din Lipova, la 24 septembrie 1453, Iancu de Hunedoara scrie Sibiului că a făcut pace cu voievodul Țării Românești („*bonam et optimam cum vaivoda partium Transalpinarum fecimus pacem*”) și că *cetatea poate să trimită un sol la numitul voievod* spre a cere daune pentru pagubele suferite de ținuturile sașilor.²⁰

Din acest răstimp, mai probabil din toamna anului 1452 - firește, după 24 septembrie -, pare a data protestul lui Vladislav II contra lui Iancu de Hunedoara, căruia, „nu-i ajunge guvernătoria țării ungurești, ci trimete să-mi răpească ocina mea adevărată și țărișoara mea, Făgărașul și Amlașul, și umblă cu gând rău.”²¹ Într-adevăr, la 3 februarie 1453, regele Ungariei Ladislau V Postumul dăruia sașilor din cele Șapte Scaune castelele Tâlmăciu, Cetatea Lotrului și Turnu Roșu, cu posesiunile aferente,²² ceea ce însemna, de fapt, depozedarea domnului Țării Românești de ducatul Amlașului.²³ Totuși, abia la 11 mai 1453 capitlul (for de conducere bisericesc în aria catolică) din Alba Iulia confirmă că cele Șapte Scaune intraseră în stăpânirea domeniului Tâlmăciu,²⁴ lucru care explică de ce la 11 aprilie, deci cu o lună înainte, Vladislav II încă se mai afla în relații cu Iancu, pentru care aprovizionă discret cu arme Chilia, la gurile Dunării.²⁵ Rezultă astfel că primul conflict dintre Vladislav II și Iancu de Hunedoara, împreună cu sașii, pentru Amlaș, a avut loc în răstimpul 11 aprilie-24 septembrie 1453.

Motivele care l-au îndemnat pe Iancu de Hunedoara să purceadă la retragerea feudelor transilvănene ale domnului Țării Românești nu au fost până astăzi îndeajuns deslușite.²⁶ O ipoteză

¹⁸ Camil Mureșanu, *op. cit.*, p. 187.

¹⁹ *Urkundenbuch* ..., vol. V, nr. 2795, p. 357-358. Rezumat la I. Bogdan, *Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui. Studiu critic*, București, 1896, p. 63.

²⁰ *Urkundenbuch* ..., vol. V, nr. 2882, p. 424-425. Îndată după această scrisoare datează importante instrucțiuni, de curând ieșite la iveală (*Ibidem*, nr. 2883, p. 425-426), pentru solul sașilor care trebuia să trateze în Țara Românească.

²¹ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. LXIII, p. 85-87.

²² *Urkundenbuch* vol. V, nr. 2818, p. 374-376.

²³ Asupra originii și evoluției stăpânirii domnilor Țării Românești în Amlaș și Făgăraș, vezi D. Onciul, *Titlul lui Mircea cel Bătrân și posesiunile lui*, în *Scrieri istorice*, vol. II, ediția A. Sacerdoțeanu, Editura Științifică, București, 1968, p. 78-142. Pentru Amlaș, vezi și Ioan Moga, *Scrieri istorice (1926-1946)*, Ed. Dacia, Cluj, 1973, p. 37-88.

²⁴ *Urkundenbuch* ..., vol. V, nr. 2842, p. 394; dispoziția regelui Ladislau către capitlul din Alba Iulia pentru a participa la punerea sașilor în posesia Tâlmăciului datează din 2 martie 1453 (*Ibidem*, nr. 2829, p. 384-385).

²⁵ Vezi mai sus nota 13. Discuția amănunțită asupra documentului din 11 aprilie 1453, cât și asupra celui din 30 aprilie 1454 - tot o scrisoare către brașoveni, de astă dată însă de la Iancu, prin care le cerea să procure anume cantități de arme, pe care să le transporte până la Brăila (de unde urmau să treacă la Chilia) - la Fr. Pall, *Stăpânirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chilie...*, p. 625-629.

²⁶ Nicolae Iorga aprecia că ele au fost retrase încă prin 1449, gestul lui Iancu fiind interpretat ca

recentă, deosebit de seducătoare, pune această intenție în legătură cu noua politică economică inaugurată de Vladislav II, care ar fi înțeles să alinieze moneda Țării Românești la sistemul asprului turcesc, îndată după ce și-a văzut asigurată domnia prin pacea turco-ungară din 1451.²⁷ Dar, desigur, reforma monetară nu a fost decât *unul* din semnele apropierei lui Vladislav II de turci. Știri confuze, înregistrate în 1601 după izvodul unui anume Murgul - trimisul lui (Vladislav) Dan la turci -, de către cronicarul raguzan Giacomo di Pietro Luccari, par să ateste încheierea unei „păci” separate (poate încă în 1449) - care a precedat-o pe cea generală, din 1451 - între Țara Românească și Imperiul Otoman.²⁸ Va fi fost și acesta unul din acele „tratate” dintre români și turci, menționate către sfârșitul veacului XV de umanistul italian Filippo Buonaccorsi-Callimachus,²⁹ care au contribuit - în ansamblu - la menținerea statutului de autonomie al Țării Românești și Moldovei, în vreme ce toate formațiunile politice din Balcani erau necruțator strivite și desființate de înaintarea otomană.

Iată însă și un alt element de care trebuie neapărat ținut seamă: în vara anului 1453 Vladislav II primea vești amănunțite despre prăpădul întâmplat la Constantinopol, la curtea lui găsind adăpost temporar un episcop fugar, Samuil, care la 6 august 1453 scria Sibiului - prin intermediul cancelariei domnului Țării Românești - o lungă epistolă,³⁰ ce zugrăvea în cuvinte impresionante dezastrul împresurării și căderii cetății împărătești. La un moment dat, autorul scrisorii avertiza: „Turcii vor să supună toată creștinătatea și Dumnezeu îi lasă. Noi știm că ei vor să pornească la cucerirea țării despotului <Gheorghe Branković> al Serbiei și Rasciei ... Ei spun de asemeni că orașul Sibiu, care se ridică în calea lor trebuie nimicit.”³¹ La fel, la 15 mai 1454, Oswald Wenczel, primarul Sibiului, mărturisea într-o scrisoare către primarul și sfatul Vienei teama pentru orașul său, căci turcilor, tineri și bătrâni, le place să strige tare și adesea „Cibin! Cibin! acesta este Hermanstat! Hermanstat,” arătând, totodată, că prin cucerirea acestei cetăți, care este ca o pavăză, va avea de suferit nu numai Ungaria, dar și întreaga lume creștină. Este prin urmare evident că Țara Românească a lui Vladislav II nu mai era considerată un obstacol în calea turcilor. Ba mai mult, același Oswald Wenczel înștiința că, potrivit uneia din iscoadele sale, care sosise de numai patru zile din Țara Românească, orașele și târgurile acesteia sunt pline de turci care fac negoț.³²

Sensul retragerii Amlașului în 1453 ne apare a fi deci în primul rând explicabil prin dorința lui Iancu de Hunedoara de a consolida hotarul sudic al Transilvaniei în fața pericolului de invazie turcesc. De altfel, în chiar diploma din 3 februarie 1453, prin care castelele Tâlmăciu, Cetatea Lotrului și Turnu Roșu erau cedate sașilor, se menționa că ele urmau a fi întărite spre a proteja Sibiul de turcii care pătrund din Țara Românească pe Valea Oltului.³³

Nu cunoaștem termenii înțelegerii dintre Iancu de Hunedoara și Vladislav II, amintite la 24 septembrie 1453, în privința Amlașului. Un nou conflict cu Țara Românească va izbucni însă în toamna anului 1455. Este momentul în care Iancu de Hunedoara a încercat din nou să refacă

„pedeapsă pentru nehotărârea” lui Vladislav II, care - după cum credea marele istoric - nu ar fi participat la bătălia de la Kossovopolje (N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 100). Dar, firește, în perspectiva a ceea ce știm acum (vezi mai sus, capitolul I), această explicație nu-și mai găsește rostul.

²⁷ Matei Cazacu, *L'impact ottoman sur les Pays Roumains et ses incidences monétaires (1452-1504)*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XII, 1973, nr. 1, p. 170-172 și 175-177.

²⁸ N. Iorga, *Studii și documente* vol. III, p. LX și LXIII-LXIV.

²⁹ Aserțiune pusă în lumină de Șerban Papacostea, *Politica externă a lui Ștefan cel Mare; puncte de reper*, în *Revista de istorie*, tom 28, 1975, nr. I, p. 26.

³⁰ Textul scrisorii: *Urkundenbuch*..., vol. V, nr. 2869, p. 414-416. Discutat pe larg de Petre Ș. Năsturel, *Urmările căderii Țarigradului pentru Biserica românească*, în *Mitropolia Olteniei*, an XI (1959), nr. 1-2, p. 48-49 și 55-58.

³¹ *Urkundenbuch* ..., vol. V, p. 416; P. Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 56.

³² *Urkundenbuch* ..., V, nr. 2911, p. 447; P. Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 61-62. Se aduce astfel o confirmare vrednică de luare-aminte noii orientări economice studiate de Matei Cazacu (vezi mai sus nota 27).

³³ *Urkundenbuch* ..., V, p. 375. La 13 aprilie 1454, din Praga, regele Ladislav V Postumul poruncește lui Iancu de Hunedoara să sprijine fortificarea Sibiului, tot din cauza pericolului de invazie turcesc (*Ibidem*, nr. 2905, p. 442). Vezi și Gustav Gündisch, *Siebenbürger in der Türkenabwehr, 1395-1526*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XIII, 1974, nr. 3, p. 431.

sistemul politico-militar din ajunul expediției din 1448. Și, ca și în 1447, prima lovitură o va îndrepta spre Țara Românească, unde Vladislav II urma să fie silit a se realinia Ungariei. La 14 septembrie 1455 Iancu se găsea la Hunedoara, amintind că peste trei zile va pleca în direcția Brașovului, iar de acolo către Moldova sau Țara Românească.³⁴ În 25 septembrie, îl vom afla la Roșia, în preajma Sibiului,³⁵ iar la 8 noiembrie 1455, în Brașov, dăruind mănăstirii Sf. Petru și Pavel a dominicanilor zece mărci de argint din censul orașului.³⁶ La această din urmă dată, Iancu de fapt se înapoiase din expediția în Țara Românească - care a avut deci loc în cursul lunii octombrie 1455 - fiindcă, la 15 noiembrie, tot din Brașov, el dădea asigurări de protecție negustorilor din Țara Românească în drumul lor spre Ungaria, iar celor din Brașov, în drumul lor spre Țara Românească.³⁷

Probabil că expediția a fost precedată de ocuparea Făgărașului, celălalt *feud* transilvănean al voievodului Țării Românești. Nu putem decât bănuî că Iancu îi va fi promis domnului restituirea lui după victoria asupra turcilor, ceea ce ar însemna că retragerea posesiunilor transilvănene, cel puțin în toamna anului 1455, a îmbrăcat un pronunțat caracter de presiune politică, ele fiind reținute ca garanții pentru fidelitatea lui Vladislav II.³⁸ Oricum, la 23 decembrie 1455, din Bistrița, Iancu de Hunedoara vorbea de „pacea și înțelegerea” („pax et concordia”) pe care o semnase cu Vladislav, dar care fusese călcată de valahii transalpini. Aceștia, împreună cu turcii, atacaseră cetatea „Saam” (Bran?), iar brașovenii - cărora li se adresa Iancu - trebuiau să judece ei înșiși dacă, în aceste condiții, pacea le folosește la ceva sau nu, și dacă era cazul să trimită soli la Vladislav II.³⁹ Expediția din octombrie s-a vădit așadar până la urmă a fi fost un eșec politic. Departe de a se lăsa intimidat, Vladislav II era, dimpotrivă, înclinat să rămână de partea turcilor, refuzând să repete experiența din 1448. Și aceasta tocmai în toiul pregătirilor pentru campania anului 1456, care se va concretiza prin asediul Belgradului.

La 6 aprilie 1456 îl vom vedea pe regele Ladislav V Postumul cerând din Buda sașilor să apere hotarele Transilvaniei și posesiunile lui Iancu de Hunedoara de Vladislav II, care „invadase domeniile comitelui Ioan <Iancu de Hunedoara> și mai multe sate ale sașilor, arzând câteva din acele sate și pregătindu-se să atace din nou pe comite cu război, răzmeriță, prădăciuni și nedreptăți.”⁴⁰ O zi mai târziu, tot din Buda, Iancu îi ruga pe brașoveni să îngăduie exportul de arme către cetatea Făgărașului („*fortalitum nostrum Fogaras*”), grav amenințată de „necredincioșii valahi.”⁴¹ Nu mai exista decât o singură soluție: răsturnarea și înlocuirea lui Vladislav II.

Și faptul se va produce curând după 15 aprilie 1456, data ultimului hrisov ce s-a păstrat de la Vladislav II, redactat în „orașul de scaun” Târgoviște.⁴² Dar înainte de 3 iulie 1456, când Iancu de

³⁴ Vezi Matei Cazacu, *L' impact ottoman...*, p. 185, nota 84 bis; actul, în *D.R.H.*, D, vol. I, nr. 327, p. 446.

³⁵ *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2988, p. 506.

³⁶ *Ibidem*, nr. 2990, p. 509.

³⁷ *Ibidem*, nr. 2993, p. 509-510. Pentru expediția din Țara Românească, vezi și știrile raguzane culese de Matei Cazacu, *L' impact ottoman ...*, p. 185, nr. 85.

³⁸ Această supoziție este perfect susținută de explicația cu care Matiaș Corvin, în 1467, însoțea hotărârea luată cu prelații, baronii și nobilii Ungariei în privința provinciilor Făgăraș, Amlaș și Rodna: ele trebuiau să se găsească totdeauna numai în mâinile regelui, pentru ca, după nevoie („*siquando opportunum fuerit*”), să fie atribuite voievodului din Țara Românească sau celui din Moldova, spre „*îngrozirea sau recuperarea*” acelor părți („*ad partium scilicet illarum terorem seu recuperationem assignari possint pro descensu ...*”). Vezi Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. II, partea a 2-a, București, 1891, nr. CLIX, p. 179, și *Urkundenbuch ...*, vol. VI, nr. 3576, p. 314. Așa cum observa încă din 1898 Gr. C. Conduratu, acesta a fost de multe ori „singurul mijloc întrebuintat de predecesorii lui Matiaș Corvin pentru a avea sub a lor suzeranitate pe voievozii Țării Românești” (Gr. C. Conduratu, *Încercări istorice. Relațiunile Țării Românești și Moldovei cu Ungaria până la anul 1526*, București, 1898, p. 158).

³⁹ *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2998, p. 513.

⁴⁰ *Ibidem*, nr. 3004, p. 519; rezumat la I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 65.

⁴¹ *Urkundenbuch*, nr. 3005, p. 520.

⁴² *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 113, p. 196-197. Lângă Vladislav II se aflau boierii: Dragomir Udriște, Standul vornic, Mihail logofăt, Stan al lui Negre, Coica al lui Utmeș, Cazan al lui Sahac, Cazan Crețul, Dimitru și

Hunedoara aflat la Cuvin, în drum spre Belgrad, soma pe sașii din cele Șapte Scaune să-i trimită cât mai curând în ajutor contingentul lor, întrucât a „însărcinat pe Vlad voievod să îngrijească totdeauna de apărarea” lor.⁴³

Trebuie spus, însă, că această datare a începutului domniei lui Vlad Țepeș a stârnit destule discuții, unii istorici înclinând pentru o alta, mai târzie, către sfârșitul verii aceluiași an 1456. Dar, două izvoare de curând puse în lumină îngăduie încheierea definitivă a oricărei discuții în această privință. Este vorba, mai întâi, de identificarea unei emisiuni monetare a lui Vlad vođa, un ban de argint anepigraf, care are pe revers o reprezentare deosebit de ciudată: o stea cu coadă în formă de s, prin urmare o cometă! Numismatul Octavian Iliescu a pus în legătură această imagine cu celebra cometă Halley, care s-a ivit pe cerul Europei începând cu 8 iunie 1456 și a putut fi observată timp de o lună întreagă. Este vrednic de observat că, pentru spiritul singular al prințului român, acest fenomen astral, care a terorizat pe atunci Europa,⁴⁴ a fost dimpotrivă semnul „ceresc” care a însoțit biruința sa în lupta pentru tronul părintesc...

S-ar putea obiecta, firește, că voievodul a recurs la acea tulburătoare imagine - după cât se pare, unică în numismatica europeană a epocii! - numai în amintirea anului de început al domniei sale. Din fericire, o remarcă făcută pe marginea unui izvor de cu totul alt gen, datorată lui Leon Șimanschi, este în măsură să înlăture orice îndoială. Se știe că, la 12 ianuarie 1460, Ștefan cel Mare al Moldovei a emis un salv-conduct în favoarea vechiului său dușman, logofătul Mihiu. La un moment dat, în acest act se poate citi următoarea frază: „Și despre nici una din vorbele ce nu se cade a mai fi pomenite, care sunt de când ne-am întâlnit în Țara Basarabilor sau oriunde, în orice zile sau ceasuri, de acele vorbe și nici de orice fel de dușmănie nu ne vom aduce aminte niciodată, în vecii vecilor, cât vom trăi, nici noi înșine și nici boierii noștri.”⁴⁵ L. Șimanschi a sesizat cu drept cuvânt că „întâlnirea lui Ștefan cu logofătul Mihiu la curtea domnească a Țării Românești nu ar fi putut avea loc decât în 1456, când ultimul era în drum spre sultanul Mehmet II, cu actul de supunere a Moldovei (Vaslui, 5 iunie 1456). Pe de altă parte, prezența lui Ștefan acolo nu se poate explica decât dacă se admite că se găsea în suita lui Vlad Țepeș, cel care îl va sprijini ulterior în dobândirea scaunului Moldovei.”⁴⁶

În ce chip s-a produs însă schimbarea la tron din răstimpul 15 aprilie-3 iulie 1456? Așa cum vedește cronica lui Ioan de Thurocz, în martie Vlad Țepeș se găsea în suita lui Iancu de Hunedoara.⁴⁷ *Cronica Țării Românești*, a cărei primă parte - până la 1508 - a fost alcătuită probabil în a doua jumătate a secolului XVI,⁴⁸ consemnează că Vladislav II „au făcut biserica domnească din Târgșor. Și au perit de sabie, în mijlocul Târgșorului.”⁴⁹ Dacă biserica din Târgșor nu a fost zidită de Vladislav, ci de Vlad Țepeș, în 1461,⁵⁰ poate ca o „răscumpărare” pentru păcatul săvârșit acolo,⁵¹

Stoian spătari, Pahulea vistier, Balea paharnic, Cârstea stolnic, Manea comis și Radu stratornic (postelnic). Interesant de observat că în titlul domnesc din acest hrisov nu mai figurează Amlașul și Făgărașul.

⁴³ Textul scrisorii în *Urkundenbuch ...*, vol. V, nr. 3029, p. 537 („*Ecce enim commisimus Vlad vaivodae, ut pro defensione vestra semper inviliget et intendat*”). Pasaj relevant și pus în valoare pentru prima oară de I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 11.

⁴⁴ Jean Delumeau, *Frica în Occident (secolele XIV-XVIII). O cetate asediată*, vol. I, Ed. Meridiane, București, 1986, p. 118-119.

⁴⁵ *D.R.H.*, A, vol. II, nr. 89, p. 127.

⁴⁶ Octavian Iliescu, *Vlad I' Empaleur et le droit monétaire*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XVIII, 1979, 1, p. 124-127; Leon Șimanschi, „Închinarea” de la Vaslui (5 iunie 1456), în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol» Iași*, tom XVIII, 1981, p. 619. Vezi și Ștefan Andreescu, *Quelques notes concernant Vlad I' Empaleur...*, p. 125-127.

⁴⁷ Vezi Johann de Thwrocław, *Chronica Hungarorum ab origine gentis*, în J. G. Schwandtner, *Scriptores rerum Hungaricarum*, vol. I, Viena, 1746, p. 268; data corectată de Gustav Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456-1458*, în *Studii*, tom XVI, 1963, nr. 3, p. 683.

⁴⁸ Ștefan Andreescu, *Considérations sur la date de la première chronique de Valachie*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XII, 1973, nr. 2, p. 371-373.

⁴⁹ *Istoria Țării Românești (1290-1690). Letopisețul Cantacuzinesc*, ediția C. Grecescu și D. Siionescu, Editura Academiei, București, 1960, p.4.

⁵⁰ Constantin C. Giurescu, *O biserică a lui Vlad Țepeș la Târgșor*, în *Buletinul Comisiunii*

nu rămâne mai puțin faptul că Vladislav II și-a găsit sfârșitul „de sabie” în marginea Ploieștiului de astăzi. Tot atât de clare sunt și povestirile germane contemporane, care afirmă că cel dintâi act al noului domn a fost porunca pentru omorârea predecesorului său „LaBlaw,” „Lasla” sau „Laszla” voievod (Vladislav).⁵²

Câtăva vreme după moartea lui Vlad Țepeș, mai exact în 1479, Basarab cel Tânăr voievod (1477-1482), după ce acuza, într-o scrisoare destinată județului și pârgarilor din Brașov, o grupare de boieri filoturci refugiați peste munți - care erau nu numai vrăjmașii săi și ai Brașovului, dar și ai „întregii creștinătăți” -, așeza în fruntea listei învinuirilor: „căci mai întâi ei au adus pe Vlad voievod împotriva lui Vladislav voievod și l-au tăiat; apoi au fugit de la Vlad voievod la turci și-au adus pe împăratul <sultanul> în Țara Românească și-au călcat-o, precum știți...”⁵³ Putem deduce, în consecință, că venirea tânărului pretendent Vlad a fost susținută de o parte a marii boierimi, care, ulterior, s-a îndreptat către turci. Această bază internă a loviturii din 1456 pare a fi confirmată și de o afirmație a lui Vlad însuși, care la 14 martie 1457 scria mândru din Târgoviște sibienilor că și-a cucerit domnia fără ajutorul nimănui („*regno nostro sine adiutorio alter<ius> obtento ...*”).⁵⁴

În schimb însă, la 17 decembrie 1456, Ladislau de Hunedoara, comite de Bistrița și căpitan general al regatului Ungariei - fiul lui Iancu -, ruga Brașovul și Țara Bârsei, în numele regelui Ladislau, să-l ajute pe pretendentul Dan contra lui Vlad Țepeș, care nu se ținuse de multele făgăduieli pe care le făcuse regelui pe când încă nu era domn.⁵⁵ Într-un cuvânt, este limpede că Vlad a trecut în Țara Românească din Transilvania,⁵⁶ probabil însoțit de o mică trupă, între 15 aprilie-3 iulie 1456, cu acordul regelui Ladislau și al lui Iancu de Hunedoara. Eliminarea lui Vladislav II și înlocuirea lui prin fiul lui Vlad Dracul s-a încadrat în planul de întărire a flancului stâng al frontului creștin, în preajma atacului turcesc asupra Belgradului. Să ne reîntoarcem numai o clipă la spusele lui Iancu de Hunedoara din 3 iulie 1456, în chiar preziua confruntării cu Mehmet II: „am însărcinat pe Vlad voievod să îngrijească totdeauna de apărarea” sudului Transilvaniei! Vrednic de observat este totuși faptul că, dacă în 1447-1448 Iancu de Hunedoara constituia din țările române un bloc politico-militar în vederea ofensivei împotriva Imperiului Otoman, recuperarea politică a Țării Românești, către sfârșitul primăverii anului 1456, a avut numai un caracter defensiv ...⁵⁷

monumentelor istorice, an XVII, 1924, p. 74-75.

⁵¹ Pavel Chihaia, *Ctitorii ale voievozilor Drăculești*, în volumul său *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, ed. cit., p. 74, care însă mai adaugă și alte două motive posibile pentru acest gest de pietate: „noile evenimente sângeroase din anii 1459-1460, precum și dărâmarea ctitoriei tatălui său de la Govora.”

⁵² I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 90, și Constantin I. Karadja, *Incunabilele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș*, în volumul *Închinare lui Nicolae Iorga*, Cluj, 1931, p. 202. Tot așa este înregistrat evenimentul venirii la tron a lui Vlad Țepeș și în memoriile lui Aeneas Sylvius Piccolomini (N. Iorga, *Studii și documente...*, vol. III, p. LXXIII).

⁵³ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...* vol. I, nr. CXXI, p. 150-151.

⁵⁴ Vezi mai sus nota 8 a acestui capitol. Afirmație semnalată - o dată cu documentul respectiv - de I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 12-13; reluată de Grigore C. Conduratu, *Încercări istorice. Relațiunile Țării Românești și Moldovei cu Ungaria...*, p. 151.

⁵⁵ *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 3056, p. 555. Comentarii la I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 9-10; Gr. C. Conduratu, *op. cit.*, p. 159. Fragmentul din scrisoare: „*Non ignoratis, quanta incomoda dampnaque et molestiae regno et parti Transsilvano per infidelem Drakwlam vaivodam illata sunt et quatenus Wlad vaivoda partium Transalpinarum cum extra regnum suum esset mediante fide sua nobis et domino nostro regi multa promiserit.*”

⁵⁶ Meritul de a fi relevat cel dintâi acest fapt îi revine lui I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 11.

⁵⁷ Vladislav II a fost înmormântat în biserica mănăstirii Dealul, de la Târgoviște. În inscripția de pe piatra lui de mormânt, pusă în timpul domniei lui Neagoe Basarab (1512-1521) de frații Barbul banul și Pârvul vornicul - în semn de recunoștință pentru că Vladislav II îl înălțase „*vlastel*” (mare boier) pe tatăl lor, Neagoe de la Craiova - se menționează eronat că ar fi murit la 22 august 1456 (textul inscripției, interpretat critic, la Ștefan Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, Editura Științifică, București, 1965, p. 64).

Intervenția în Moldova. Criza relațiilor cu Sibiu și Brașovul.

Noul voievod își începe domnia declarându-și răspicat vocația pentru autoritate: „Și să vă gândiți că, atunci când un om ori domn e puternic și tare, atunci poate face pacea cum vrea - spunea el, la 10 septembrie 1456; dar, când e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu el ce va voi.”⁵⁷ Este chintesența unui adevărat program politic, pe care tânărul de numai vreo 23-25 ani îl va sluji consecvent în tot restul domniei și vieții lui.

Deocamdată acum, la 6 septembrie 1456, în primul act cunoscut de la el - din această a doua domnie, Vlad confirmă din Târgoviște înnoirea legământului de credință față de regele Ungariei (își „închină capul și capetele tuturor alor săi în sânul și sub ocrotirea regelui”). Totodată, dă asigurări brașovenilor pentru libertatea comerțului în Țara Românească, făgăduind cetății de peste munți și Țării Bârsei că le va apăra din toate puterile de turci și de oricare primejdie. Faptul că insistă să aibă în schimb, „de teama turcilor” („prae timore Turcorum”), garanții de azil în Transilvania, pare să ateste indirect că până la această dată nu fusese recunoscut de sultan.⁵⁸ Solul de peste Dunăre nu va întârzia însă: la 10 septembrie, Vlad îi anunța pe brașoveni că „acum” el a venit și că „sarcini mari, aproape cu neputință de purtat, vor să le puie turcii pe umerii noștri și să ne îngreue.”⁵⁹ Desigur, era vorba de condițiile pe care sultanul le avea în vedere pentru ca noul domn să fie recunoscut de Poartă. Printre acestea, se afla și înlesnirea accesului, prin Țara Românească, al oștilor turcești în Transilvania: „ei caută să iasă și să prade la voi prin țara noastră.” Dar Vlad, „voind, cum am spus și v-am jurat, să fiu frate credincios și prieten al vostru,” l-a reținut pe solul turcilor și a cerut „fără zăbavă” Brașovului să-i fie trimiși „200 ori 100 ori 50 de oameni aleși” (războinici), pentru ca, prin această demonstrație - „le vom spune că vin și mai mulți” turcii să devină „mai moi,” adică să-și reducă pretențiile.⁶⁰

Firește, era doar o iluzie. Într-una din lunile următoare, octombrie sau noiembrie 1456, Vlad a trebuit să se închine sultanului. Deși atacul de la Belgrad fusese respins, puterea împărăției păgâne, cu care Țara Românească se învecina pe tot hotarul sudic, nu fusese nicidecum scăzută, iar tânărul voievod era îndreptățit să o cunoască prea bine din vremea petrecută la turci ca zălog. Pe de altă parte, situația politică din Ungaria și Transilvania, după moartea lui Iancu de Hunedoara, luase o întorsătură neliniștitoare, ce nu mai îngăduia nici pe departe nădejdea unui sprijin activ și eficient. În sfârșit, Vlad avea nevoie de un răgaz de liniște, în care să-și consolideze autoritatea.

În privința închinării și confirmării lui de către turci, izvoarele de care dispunem concordă și sunt categorice. Unele dintre ele merg chiar până acolo încât susțin că Vlad ar fi căpătat domnia cu ajutorul turcilor. Iată, de pildă, ce scrie Critobul din Imbros: „împăratul <sultanul> cu multă oaste și cheltuială l-a adus pe acesta <Vlad>, predându-i toată domnia asupra geților <muntenilor> și legându-l prin tratate și jurăminte că într-adevăr va păstra față de împărat <sultan> dragoste curată și fără gânduri dușmane și are să-i fie într-adevăr cu priință și cu credință în legăturile încheiate.”⁶¹ Sau Laonic Chalcocondil: „Lui Vlad ... împăratul <sultanul> i-a încredințat domnia Daciei <Țării Românești>; și cu ajutorul împăratului Vlad, feciorul lui Dracula, a năvălit și a luat domnia.”⁶²

⁵⁷ Textul latin al documentului, *Urkundenbuch* ..., vol. V, nr. 3040, p. 542-543. O traducere românească, la N. Iorga, *Scrisori de boieri - Scrisori de domni*, ediția a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 161-163 (fragmentul citat de noi, la p. 162). Altă traducere, la M. Holban, *Accente personale și influențe locale în unele scrisori latinești ale domnilor români*, în *Revista istorică*, XXIX (1943), 1-6, p. 59-60.

⁵⁸ Actul respectiv, *Urkundenbuch* ..., vol. V, nr. 3038, p. 540-541.

⁵⁹ N. Iorga, *Scrisori de boieri - Scrisori de domni*, ed. cit., p. 161-162.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 162.

⁶¹ Critobul din Imbros, *op. cit.*, p. 290.

⁶² Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 283. Ducas, prezentând motivul care a declanșat conflictul din 1462 dintre Vlad Țepeș și sultanul Mehmet II, ne spune doar că acesta din urmă a trimis „la voievodul Țării Românești un sol, anunțându-i să vină în grabă la închinăciune și să aducă neapărat cu sine 500 de băieți și tributul ce-l dă în fiecare an, adică zece mii de galbeni aur.” (Ducas, *op. cit.*, ed. cit., p. 430).

În același sens se pronunță și cronicarii turci Tursun-bei și Şemseddin Ahmed bin Suleiman Kemal-paşa-Zade (Ibn Kemal).⁶³ Fără îndoială însă, aceste informații nu corespund realității. Sigur este numai faptul că a avut loc o închinare, probabil - cum am spus - încă din toamna anului 1456. Un ienicer de origine sârbă care a participat în 1462 la expediția sultanului în Țara Românească și care apoi, între 1496 și 1501, în Polonia, și-a redactat amintirile, a consemnat că Vlad „a venit doi ani de-a rândul la curtea împăratului de a dus tributul, potrivit înțelegerii.”⁶⁴ Va fi fost și aceasta - prezența personală la Poartă, o dată cu tributul anual - una din condițiile ce presupunem că i-au fost impuse prin solia de la începutul lunii septembrie 1456. În orice caz, credem că numai reluarea legăturilor cu Imperiul Otoman a putut declanșa reacția atât de vehementă a curții din Buda, care, cum aminteam și mai înainte, la 17 decembrie 1456, se adresa - prin intermediul fiului mai mare al lui Iancu, Ladislau - cetățenilor Brașovului și Țării Bârsei, cerându-le să-l sprijine pe pretendentul Dan, fiul lui Vladislav II,⁶⁵ contra lui Vlad Țepeș, întrucât acesta nu se ținuse de promisiunile făcute regelui încă dinainte de a deveni domn.⁶⁶

La capătul anului 1456, „echilibrul” diplomatic sancționat și prin pacea din 1451, era deci reconstituit: Vlad recunoscuse, separat, suzeranitatea celor două puteri rivale, Ungaria și Imperiul otoman. Dar, în perspectivă, această situație, pe care în fond o moștenise, el va înțelege să o folosească în beneficiul Țării Românești, acționând treptat în spiritul și direcția unei autonomii totale. Primii care au descifrat sensul politicii sale au fost înșiși cronicarii timpului. Iată, de pildă, mărturia lui Tursun-bei, care în 1462 era secretar de divan (*divan kiatibi*): „...în felul acesta, încrezându-se în înalta Poartă, el <adică Vlad> i-a biruit pe unguri, omorând pe mulți dintre ei.”⁶⁷ Și iată ce știa, pe de altă parte, Chalcocondil, alt contemporan al domniei lui Țepeș, despre cauza izbucnirii conflictului cu Imperiul otoman, în iarna 1461-1462: „Și atuncea, iarna aceea, când împăratului <sultanului> i s-a dat de știre că acesta <Vlad> umblă cu gânduri vrăjmașe de răzvrătire și că, îndreptându-se către peoni <unguri>, face cu ei învoieli și alianță, a socotit că e un lucru grozav ...”⁶⁸ Cel dintâi gest de independență al lui Vlad Țepeș, cu consecințe neașteptate, de o însemnătate capitală pentru întreaga istorie a românilor, a fost intervenția în Moldova, din primăvara anului 1457, care l-a adus pe tron pe Ștefan cel Mare (1457-1504). *Cronica moldo-germană*, preluând date din cronica oficială, de curte, din veacul XV, notează că acesta „a venit cu putere mică, cu muntenii, cu țările de jos, ca la 6 mii de oameni,” l-a bătut și alungat pe Petru Aron lângă Dolhești, și și-a început domnia în ziua de marți 12 aprilie 1457, în săptămâna mare a Paștilor.⁶⁹

⁶³ *Cronici turcești privind țările române* (Extrase), vol. I, ed. cit., p. 67-68 („Fiindcă el fusese pus în domnie de către înalta Poartă ...”) și p. 198 („Murind tatăl său, Dracula, padișahul cel dător de coroane îi acordase vilaietul Țării Românești ...”).

⁶⁴ *Călători străini despre țările române*, vol. I, ed. cit., p. 126. Totuși și el, în pofida acestei informații precise, afirmă - reluând probabil zvonuri culese din auzite în tabăra turcească - că „împăratul turcesc ... a dăruit pe fiul mai mare <Vlad> cu bani, cai, podoabe, corturi, cum se cade unui domn și l-a trimis cu cinste în Țara Românească.” (*Ibidem*, p. 125-126).

⁶⁵ Pentru filiația lui Dan, vezi N. Iorga, *Încă ceva despre Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare*, în *Convorbiri literare*, an XXXVIII (1904), nr. 4, p. 382.

⁶⁶ Vezi mai sus nota 54. Cităm și acest pasaj important al actului respectiv, din care reiese că regele Ungariei dorea să „păstreze” Țara Românească: „*quod dominus noster rex volens partes illas illas praeservare misit hunc Daan vaivodam contra praefatum Wlad vaivodam ...*”

⁶⁷ *Cronici turcești privind țările române* (Extrase), vol. I, ed. cit., p. 68.

⁶⁸ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 283.

⁶⁹ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, Editura Academiei, București, 1959, p. 28 (vezi și pp. 49, 61 și 178); Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediția P. P. Panaitescu, ediția a II-a revăzută, București, 1958, p. 90: „... Acest domn, Ștefan vodă ... rădicatu-s-au de la Țara Muntenească cu multă mulțime de oaste muntenească și din țară adunați și au intrat în țară.” A urmat și o a doua luptă, la Orbie, în ținutul Neamțului, după care Ștefan s-a impus definitiv (vezi reconstituirea succesiunii faptelor, la N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român*, ed. cit., p. 56-59; N. Grigoraș, *Începuturile domniei lui Ștefan cel Mare (1457-1459)*, în *Studii și cercetări științifice, Istorie*, an VIII (1957), fasc. 1, Iași, p. 35-60.

S-a bănuیت încă mai de mult că instalarea pretendentului Ștefan în Moldova, în locul lui Petru Aron, omul turcilor și al polonilor, a făcut și ea parte din planul inițial al lui Iancu de Hunedoara de recuperare a statelor românești extracarpătice. În preziua asediului Belgradului, el nu ar mai fi apucat însă să pună în aplicare decât prima etapă a acestui plan, prin concursul dat lui Vlad Țepeș.⁷⁰ Chiar dacă lucrurile au stat așa, chiar dacă ideea a aparținut marelui cruciat, nu este însă mai puțin adevărat că împlinirea ei în faptă se datorează în întregime lui Vlad Țepeș, care prin această acțiune, a făcut o primă mișcare politică și strategică menită să-l desprindă din poziția de simplu vasal disputat al Ungariei și Imperiului otoman.

La expediția din Moldova el nu a participat.⁷¹ În 16 aprilie 1457, în sâmbăta mare a Paștilor, Vlad se găsea în Târgoviște, unde întârea vechiului lăcaș sfânt al Coziei satul Troianești, pe ambele maluri ale Oltului. Din cuprinsul hrisovului respectiv aflăm pentru prima oară numele boierilor care alcătuiau sfatul domnesc: Manea Udriște, Codrea vornic, Dragomir Țacal, Voico Dobrița, Stan al lui Negre, jupan Duca, Cazan al lui Sahac, Oprea logofăt, Moldovean spătar, Buda stolnic, Milea paharnic și Iova comis.⁷² Dintre aceștia, pe câțiva îi cunoaștem încă din domniile anterioare, ei fiind reprezentanții unor puternice neamuri feudale. Manea Udriște, de pildă, care figurează în fruntea listei boierilor din preajma lui Țepeș, era paharnic la 20 ianuarie 1432, iar apoi, sub Vlad Dracul și Vladislav II, între 1439-1451, apare în documente ca mare vornic, continuând să rămână și după acest ultim an printre membrii sfatului, însă fără titlu (până la 4 octombrie 1453).⁷³ Un alt important personaj a fost jupanul Cazan al lui Sahac, și el un fost boier al lui Vladislav II, în al cărui divan este atestat, fără titlu, în răstimpul 1 august 1451-15 aprilie 1456 și care își va prelunge activitatea politică până în 1482.⁷⁴ Tot foști boieri ai predecesorului lui Țepeș sunt însă și Stan al lui Negre și Duca (din Greci),⁷⁵ ceea ce confirmă că, cel puțin la început, noul domn a fost primit și susținut de o bună parte a marii boierimi a Țării Românești.⁷⁶

Reușita loviturii din Moldova, înscăunarea lui Ștefan, l-a îndemnat pe Vlad să treacă rapid la acțiune într-o altă direcție, aceea a Transilvaniei. Încă din 14 martie 1457, într-o epistolă pomenită și mai înainte,⁷⁷ el dădea de fapt un avertisment Sibiului, în legătură cu un pretendent - „*sacerdos Wolachorum*,” adică „popă” sau „călugăr” român (al românilor), identificat îndeobște cu viitorul domn Vlad Călugărul (1482-1495), un frate vitreg al lui Țepeș,⁷⁸ care „se numea fiu de voievod („*qui se nominat filium vaivodae*”)” și se adăpostea în Amlaș („*ad Omlas*”), fosta posesiune a domnilor Țării Românești.⁷⁹ Din document reiese că Vlad Țepeș încheiase și cu Sibiul și ținutul său

⁷⁰ S-a ajuns chiar la formularea ipotezei că intrarea lui Ștefan în Moldova s-ar fi produs încă din a doua jumătate a anului 1456, în primăvara anului următor el izbutind doar să-l elimine și să-l izgonească pe Petru Aron (vezi discuția la Șerban Papacostea, *La Moldavie état tributaire de l' Empire ottoman au XVe siècle* ..., p. 458-459).

⁷¹ Modul cum a pătruns Ștefan în Moldova pare a fi o repetare identică a loviturii lui Țepeș, de la sfârșitul primăverii precedente. Cu un ajutor redus, însoțit de o mână de credincioși, el și-a completat și întărit forțele pe parcursul drumului cu oșteni din Țara de Jos.

⁷² *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 115, p. 198-200.

⁷³ Vezi, pentru el și familia lui, N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, Editura Enciclopedică, București, 1971, p. 20 și 22.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 16.

⁷⁵ Vezi *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 101, p. 177; nr. 102, p. 179; nr. 103, p. 181 etc.

⁷⁶ Practic, așadar, Țepeș a „preluat” nu mai puțin de patru membri ai sfatului domnesc al lui Vladislav II - Manea Udriște, Cazan al lui Sahac, Stan al lui Negre și Duca din Greci -, din care doi au fost consemnați chiar în ultimul hrisov al acestuia, cel din 15 aprilie 1456 (vezi mai sus nota 42).

⁷⁷ Vezi notele 8 și 53.

⁷⁸ Alexandru Lapedatu, *Vlad Vodă Călugărul, 1482-1496. Monografie istorică*, București, 1903 (extras din *Convorbiri literare*, an XXXVIII), p. 12.

⁷⁹ Se pare că lui Vlad, când a ocupat tronul în 1456, îi fusese restituit doar Făgărașul. Deducția aceasta se bazează pe modul cum a semnat scrisoarea din 10 septembrie 1456: „Vlad partium Transalpinarum vaivoda et dominus terrae de Fogaras” (*Urkundenbuch* ..., vol. V, p. 543. Observația aparține lui I. Minea, *Din trecutul stăpânirii românești asupra Ardealului*..., p. 49). În schimb, în actul din 6 septembrie 1456, titlul lui cuprinde, pe lângă Țara Românească, atât Făgărașul, cât și Amlașul (*Ibidem*, p. 541). Și, într-adevăr, într-un

(cele Șapte Scaune) - la fel precum cu Brașovul și Țara Bârsei - o înțelegere, un tratat, încă de la începutul domniei sale. Sașii sibiieni l-au încălcat, prin îngăduirea pretendentului amintit în Amlaș, lângă hotarul Țării Românești. Ba mai mult, acesta din urmă, arogându-și drepturi de voievod, concedase „pe veci” unor mari negustori din Sibiu, Petermann și Petru Gereb de Roșia, cu siguranță principalii săi susținători, venitul însemnatelor vămi de la Rucăr și Brăila.

Puternica cetate transilvăneană nu a ținut seama de avertismentul dat în 14 martie 1457. Urmarea ne-o dezvăluie povestirile germane despre Dracula voievod. Oastea domnului Țării Românești a pătruns prin pasul Turnu Roșu în sudul Transilvaniei, înaintând pe cursul inferior al Hârtibaciului - unde se aflau moșiile și reședințele lui Petru Gereb (Greavul) și Petermann - atacând și incendiind satele Cașolt, Hosman și Satul Nou (Nou sau Noul Român).⁸⁰ Credem că această acțiune poate fi datată îndată după sărbătoarea Paștelui, pe la sfârșitul lunii aprilie, sau prin mai 1457.

Episodul de mai sus, care a inaugurat în mod deschis criza relațiilor lui Vlad Țepeș cu Sibiul și Brașovul, lasă să se întrevadă existența unui alt aspect al politicii domnului Țării Românești. Cum am văzut, cei doi influenți cetățeni ai Sibiului încercau să-și asigure, prin intermediul pretendentului ce-l adăposteau în Amlaș, monopolul asupra veniturilor drumului comercial dintre Rucăr și Dunăre. Suntem îndreptățiți astfel să bănuim că aceasta era o replică la unele măsuri ale lui Vlad Țepeș care stânjeneau mult activitatea comercială a Sibiului. Și se pare că, într-adevăr, în iarna 1456-1457, el a procedat la unele dispoziții protecționiste în privința comerțului desfășurat pe teritoriul Țării Românești. Numai așa se explică de ce, la nici un an după încheierea convențiilor separate, cu Brașovul și Sibiul, domnul era silit să-și trimită ostile în sudul Transilvaniei.⁸¹

În ce au constat măsurile instituite de Vlad Țepeș? Cheia înțelegerii acestei probleme pare s-o ofere un document pe care el l-a alcătuit în Brașov, în 7 octombrie 1476, în ajunul ocupării pentru a treia oară a tronului Țării Românești.⁸² Așa cum s-a observat,⁸³ de astă dată, având absolută nevoie de tot concursul Brașovului și Țării Bârsei în vederea luptei ce avea s-o dea în curând, Vlad a reînnoit „vechiul așezământ,” sau altfel spus privilegiu, de care s-au bucurat brașovenii și bârsenii „încă din vremea marelui Mircea voievod și până în zilele părintelui domniei mele, ale marelui Vlad voievod, și apoi și în zilele domniei mele...”⁸⁴ Documentul menționat cuprinde această prevedere, de mare însemnătate, din moment ce figurează în chiar prima parte a textului: „de acum înainte, *scala* ce a fost să nu mai fie nicăieri în țara domniei mele, ci să fie slobod și volnic fiecăru om să facă negoț și să cumpere și să vândă, fără *scală*” (s.n., Șt. A.). Trebuia deci ca în viitor negoțul să se desfășoare numai „după acel vechiu așezământ” al foștilor voievozi, fără „scală,” care, fără nici o îndoială, îi dezavantaja pe brașoveni. Renunțarea expresă la dreptul de „scală,” la care a fost obligat

act târziu, din 8 octombrie 1464, găsim dovada formală că Vlad a stăpânit și Amlașul (*Urkundenbuch* ..., vol. VI, nr. 3400, p. 200). Dar nu știm când anume și-a putut domnul exercita autoritatea asupra acestei posesiuni de peste munți. Vezi și I. Moga, *op. cit.*, p. 66.

⁸⁰ Episodul a fost temeinic reconstituit de Pavel Binder, *Itinerarul transilvănean al lui Vlad Țepeș*, în *Revista de istorie*, tom 27 (1974), nr. 10, p. 1538-1540.

⁸¹ Vezi G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456-1458* ..., p. 684-687; Radu Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (secolele XIV-XVI)*, Editura Științifică, București, 1965, p. 54-58, consideră însă că abia „din primele luni ale anului 1459” a instituit Vlad Țepeș cele dintâi măsuri protecționiste. Preferăm însă datarea lui G. Gündisch, care s-a oprit la iarna anului 1456-1457.

⁸² Vezi textul la I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul* ..., vol. I, nr. LXXIV, p. 95-97.

⁸³ G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456-1458* ..., p. 685.

⁸⁴ Desigur, în aceste ultime cuvinte din fragmentul citat, el se referea numai la privilegiul pe care-l acordase la începutul celei de-a doua domnii, în 1456, dar pe care apoi nu-l mai respectase. O discuție asupra vechimii și conținutului privilegiilor comerciale ale Brașovului, la Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV-XV*, Editura Științifică, București, 1973, p. 173-182. Alta, mai recentă, la Șerban Papacostea, *Începuturile politicii comerciale a Țării Românești și Moldovei (secolele XIV-XVI). Drum și stat*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. X, 1983, p. 9-34.

Țepeș, pare să ateste indirect că el fusese autorul acestei măsuri, în cursul celei de a doua domnii în Țara Românească.

Termenul acesta a fost tălmăcit prin punerea în legătură cu noțiunile de „*depositorium*,” „*ius stapulae*” și „*ius emporii*,” în circulație în Europa apuseană a vremii.⁸⁵ Este vorba de dreptul unui oraș de a obliga pe neguțătorii în trecere să-și desfacă mărfurile un anume răstimp în orașul respectiv, comercianții autohtoni având prioritatea în cumpărarea lor (dreptul de preempțiune). Acest drept de depozit și de etapă (*Stapelrecht*), de care au beneficiat înseși cetățile Brașov și Sibiu în relațiile comerciale cu Țara Românească și Moldova, a stat în mare măsură la temelia înfloririi lor economice în veacurile XIV-XVI.⁸⁶

După ce Țepeș a recurs la o asemenea măsură, acordând probabil târgurilor Câmpulung, Târgoviște și Târgșor, dreptul de „scală,”⁸⁷ nu mai putea fi vorba de nici o preponderență comercială a Brașovului și Sibiului la sud de Carpați. Neguțătorii munteni preluau sarcina plasării mărfurilor provenite din Transilvania în întreaga Țară Românească, precum și aceea de mijlocitori în comerțul Transilvaniei cu Peninsula Balcanică. Practic, neguțătorilor sași nu le mai rămânea decât posibilitatea unui comerț „*en gros*,” în locurile dinainte fixate de domnie, fapt care era de natură să le scadă sensibil veniturile.

În același sens, funcționarea unor „iarmaroace,” în care neguțătorii sași erau siliți să-și desfacă mărfurile, apare clar reflectată într-o variantă germană a acelorași povestiri despre Dracul a voievod. Ni se înfățișează astfel o anecdotă, potrivit căreia, aceștia s-au plâns domnului că nu-și pot vinde mărfurile, iar el ar fi luat hotărârea să le cumpere tot stocul. Însă neguțătorii nu s-au mulțumit cu respectiva afacere, ci s-au întors repede acasă încercând să aducă alte mărfuri înainte ca târgul să se închidă. Atunci Dracula i-ar fi acuzat că sunt răi și tâlhari, că deși se plâng că nu pot vinde nimic, îndată ce au vândut ceva, aduc alte mărfuri pe piață. Urmarea: „Și i-a tras pe toți în țepă!”⁸⁸ Avem de-a face în mod evident cu un ecou al măsurilor comerciale restrictive luate de Țepeș.⁸⁹

Problema schimburilor comerciale a constituit neîndoielnic fundalul în funcție de care s-au desfășurat relațiile dintre domnul Țării Românești și Transilvania în răstimpul 1457-1460.⁹⁰ Se pare că, o dată cu atacul în direcția ținutului Sibiu, la sfârșitul primăverii anului 1457 a avut loc și o incursiune în Țara Bârsei, cu arderea Bodului, înregistrată și ea la începutul povestirilor germane, îndată după mențiunea incendierii Cașolțului, Satului Nou și a Hosmanului.⁹¹ Dar această stare de război concomitentă cu cele două cetăți de peste munți nu trebuie desigur privită izolat de contextul politic din Transilvania și Ungaria, după moartea lui Iancu de Hunedoara. Din toamna anului 1456, în fruntea grupării partizanilor familiei lui Iancu, cu baza în Transilvania, s-a aflat Mihail Szilágyi, cumnatul său. La polul opus, în jurul tânărului rege Ladislau V Postumul, se găsea aceeași oligarhie nobiliară maghiară, condusă acum de palatinul Ladislau Garai și Nicolae Ujlaki, voievodul Transilvaniei, cu care fusese confruntat ani în șir însuși Iancu de Hunedoara. Execuția lui Ladislau, fiul său, la 16 martie 1457, ai cărei autori morali au fost adversarii politici ai familiei, a dus la izbucnirea unui conflict deschis între Mihail Szilágyi și sora sa Elisabeta, văduva lui Iancu, pe de o parte, și gruparea feudalilor maghiari din jurul regelui, pe de alta.

⁸⁵ G. Gündisch, *op. cit.*, loc. cit.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 686; Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 63.

⁸⁸ C. I. Karadja, *Incunabilele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș ...*, p. 205.

⁸⁹ Vezi și *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei București, 1962, p. 468-469. După părerea lui Șerban Papacostea (*Începuturile politicii comerciale ...*, p. 27-30), nu Vlad Țepeș, ci fratele și succesorul său, Radu cel Frumos, ar fi inițiat cele dintâi măsuri comerciale protecționiste. Domnia sa susține că povestirile sașilor îi impută lui Vlad „un șir de fărădelegi, nu însă instituirea locurilor de depozit obligatoriu” (p. 28). Anecdota abia rezumată de noi pune, însă, sub semnul întrebării această afirmație.

⁹⁰ Vezi și Gustav Gündisch, *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens*, în *Revue Roumaine d' Histoire*, tom VIII (1969), p. 984.

⁹¹ I. Bogdan, *Vlad Țepeș ...* p. 91; C. I. Karadja, *op. cit.*, p. 202. G. Gündisch crede că tot în expediția contra Sibiului a fost devastată și localitatea Tâlmăciu, acțiune care este însă consemnată ceva mai departe în textul povestirilor germane (I. Bogdan, *Vlad Țepeș ...*, p. 95; G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania ...*, p. 687).

Mai întâi, în vara anului 1457, Mihail Szilágyi înăbușă o revoltă a orașului Bistrița, ce-i fusese donat, împreună cu districtul său, la 1 februarie 1452, lui Iancu de Hunedoara. Împotriva lui se ridică însă, în numele regelui, Oswald de Rozgony, comite al secuilor și căpitan al trupelor regale transilvane, sprijinit atât de Brașov, cât și, mai ales, de Sibiu. În acest conflict, Vlad Țepeș s-a situat de partea grupării familiei de Hunedoara, Sibiul și Brașovul, care adăposteau și ajutau pe pretendenții Vlad Călugărul și Dan, plasându-se deci și din perspectiva desfășurării politice din Ungaria și Transilvania în tabăra dușmană.

Anarhia feudală continuă și în prima parte a toamnei anului 1457. La 9 octombrie, Mihail Szilágyi asedia Sibiul. Apoi, ridicând asediul, și-a stabilit baza în orașul Sighișoara. În 21 octombrie 1457, regele Ladislau, din Praga, cerea Brașovului să acorde tot sprijinul lui Oswald de Rozgony, cornițele secuilor, în lupta sa contra rebelului Szilágyi.⁹² De-abia la 23 noiembrie 1457 s-a reușit încheierea unui armistițiu, la Sighișoara, negociat cu Mihail Szilágyi de Albert, vicecancelar regal și preposit al episcopiei de Eger. La tratative a fost invitat și un delegat al Brașovului și Țării Bârsei, în persoana preotului Johannes Reudel, precum și o solie a lui Vlad Țepeș, compusă din boierii Stoica paharnicul, Stan al lui Negrea și Dan.⁹³ Astfel, s-a ajuns și la o convenție paralelă între Brașov și domnul Țării Românești, în temeiul căreia, cetatea își asuma obligația de a îndepărta pe pretendentul Dan și de a respecta armistițiul încheiat, până la noi dispoziții din partea regelui.⁹⁴ Iar Vlad Țepeș, la rândul său, era informat la 1 decembrie 1457, la Rucăr, de termenii convenției și armistițiului, el adresându-se în aceeași zi pârgarilor din Brașov și tuturor bârsenilor cu cuvintele: „...de toate câte mi-a poruncit stăpânul și fratele meu mai mare Mihai Siladi <Szilágyi> vreau să mă țin; și iau pe credința și pe sufletul domniei mele să țin pace bună cu voi.”⁹⁵ Confirma, prin urmare, înțelegerile de la Sighișoara și dădea totodată asigurări cu privire la restabilirea libertății comerțului brașovenilor în Țara Românească („... și să fie slobode toate drumurile, și să umble oamenii voștri la noi să cumpere și să vândă slobози, fără nici o grijă și pagubă ca și cum ar umbla prin țara voastră. Așijderea și oamenii noștri să meargă slobози la voi, fără nici o pagubă ...”). Atitudinea lui Țepeș era și ea, firește, condiționată de durata respectării armistițiului cu Szilágyi de către brașoveni.

Relațiile Țării Românești cu Brașovul au fost într-adevăr restabilite, judecând după scrisorile pe care Vlad vodă le-a trimis acestei cetăți la 25 mai 1458, din Gherghița, și la 13 iunie 1458, de „lângă Dâmbovița.”⁹⁶ Cele cu Sibiul, în schimb, par să fi rămas în continuare încordate, la 3 și 6 martie 1458 curtea din Buda insistând pe lângă fruntașii sibieni să înceteze provocările și să facă pace cu domnul Țării Românești.⁹⁷

Între timp, situația politică din Ungaria a suferit noi modificări, după moartea regelui Ladislau V Postumul, la Praga, în noiembrie 1457. A urmat un interregnum, în cadrul căruia Mihail Szilágyi a pregătit înălțarea pe tronul Ungariei a nepotului său, Matiaș de Hunedoara, eveniment ce a avut loc la ianuarie 1458.

Tutela politică excesiv exercitată de Mihail Szilágyi asupra tânărului fiu al lui Iancu, l-a determinat însă în final pe acesta, încă în cursul verii aceluiași an, să-i destituie din funcția de guvernator, pe care o primise, pe timp de cinci ani, o dată cu ridicarea lui Matiaș la tron. Trecut acum în tabăra vechilor dușmani ai familiei de Hunedoara și uneltind contra regelui, Mihail Szilágyi a fost arestat de nepotul său în pragul lunii octombrie 1458. Răcirea treptată a relațiilor dintre

⁹² G. Gündisch, *Urkundenbuch* ..., vol. V, nr. 3088, p. 577.

⁹³ Pentru toate aceste împrejurări, vezi G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania* p. 682-683 și 688-689.

⁹⁴ Vezi textul actului din 23 noiembrie 1457, prin care Mihail Szilágyi, ban de Machov și căpitan al Belgradului, confirmă acordul încheiat între reprezentanții lui Vlad Țepeș și orașul și districtul Brașov, la G. Gündisch, *op. cit.*, p. 693-694; reprodus și în *Urkundenbuch* ..., vol. V, nr. 3091, p. 579-580.

⁹⁵ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul* ..., vol. 1, nr. LXXI, p. 93. Pentru datarea actului, vezi G. Gündisch, *op. cit.*, p. 689-690.

⁹⁶ Hurmuzaki, *Documente* ..., vol. XV, partea 1, nr. LXXXVI și LXXXVII, p. 49.

⁹⁷ *Ibidem*, nr. LXXXIV și LXXXV, p. 48-49; vezi și Gustav Gündisch, *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens* ..., p. 685.

Matiaș Corvin și Vlad Țepeș în aceeași perioadă a fost explicată prin însăși ivirea și creșterea tensiunii dintre rege și unchiul său. Paralel, pe măsura clarificării poziției lui Țepeș de partea lui Mihail Szilágyi, Brașovul și Sibiuul par a fi optat pentru apropierea de rege, care le-a confirmat vechile privilegii.⁹⁸

Matiaș Corvin, la 10 septembrie 1458, a făcut o încercare de a limpezi situația relațiilor sale cu voievodul muntean, prin solul Benedict de Boithor, dar această misiune a eșuat, Vlad Țepeș recurgând din nou la măsuri comerciale protecționiste și la represalii crâncene contra Brașovului și Sibiului.⁹⁹ Răspunsul lui Matiaș Corvin a fost instalarea din nou a pretendentului Dan în ținutul Brașovului, lucru recunoscut și proclamat de altfel de însuși Dan, într-un act din 5 aprilie 1459: „<Să se știe> că m-a trimis craiul Matiaș și am venit în Țara Bârsei ...”¹⁰⁰ Același act al pretendentului Dan face bilanțul nedrept și vădit părtinitor al isprăvilor lui Țepeș din iarna 1458-1459, după re izbucnirea conflictului cu Brașovul: „Și pe toți neguțătorii din Brașov, din Țara Bârsei, câți s-au fost dus cu pace în Țara Românească, pe acei oameni pe toți i-a prins și le-a luat avutul; dar nu s-a putut satura numai cu avutul acelor oameni, ci i-a prins pe acei oameni și i-a tras în țeapă, pe 41 de inși. Nu i-a fost destul cu acei oameni, ci s-a îndrăcit și mai tare și-a adunat 300 de băieți din Brașov și din Țara Bârsei, care se aflau la Târgoviște și prin toate târgurile din Țara Românească; pe aceștia deci i-a adunat și pe unii i-a pus în țeapă, iar pe alții pe foc. Și pe oamenii săi ce erau din Brașov, el i-a chemat pe ascuns <la sine>.”¹⁰¹ Toate faptele amintite vor fi reluate și evocate în povestirile germane asupra lui Dracula, dar lipsesc în varianta slavă.

Atrage atenția, în actul din 5 aprilie 1459, principala acuzație politică pe care județul și pârgarii din Brașov, împreună cu „oamenii bătrâni din Țara Bârsei,” ar fi rostit-o în fața pretendentului Dan, în legătură cu Vlad Țepeș: „Dracula, vrăjmașul nostru, ... n-a ținut credință stăpânului nostru craiului <și> s-a dat turcilor.”¹⁰² Pare a fi aici - mai curând - punctul de vedere al curții din Buda, care l-a trimis pe Dan la hotarul Țării Românești în speranța readucerii acesteia în situația de vasală fidelă a coroanei maghiare. Vlad Țepeș, prin acțiunile sale din iarna 1458-1459, practic s-a detașat complet de sub suzeranitatea Ungariei, totodată - în 1459 - încetând și plata tributului către sultan. Vom reveni ceva mai târziu asupra semnificației acestui moment din perspectiva situației internaționale.¹⁰³

Dan, fiul lui Vladislav II, s-a aținut în preajma hotarului Țării Românești vreme de un an de zile, până în primăvara lui 1460. În acest răstimp el invoca „slujba ce a făcut Dan <Vladislav II> voievod, părintele și domnul nostru, creștinilor,”¹⁰⁴ pentru cererile de bani făcute Brașovului, precum și porunca „craiului” Matiaș Corvin, care „mi-a dat ... țara Ardealului și Bârsa și Săcuimea, ca să mergă cu mine, să-mi dobândesc țara,” în legătură cu alte cereri, adresate tot Brașovului, de astă dată însă privind arme și haine pentru oaste, „căci gloata mi-e goală...”¹⁰⁵

La 2 martie 1460 „Noi Dan voievod al Țării Românești și domn al țării Amlașului și a Făgărașului” dădea din nou de știre tuturor că a fost trimis de „măria sa craiul Matei al țării

⁹⁸ G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania* ..., p. 691-692.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul*..., vol. I, nr. LXXIX, p. 101.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 102.

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ La 2 aprilie 1459, pretendentul Dan se afla la Feldioara, în drum spre Brașov, acolo el punându-și pecetea pe un act similar celui din 5 aprilie, redactat însă în limba latină (*Ibidem*, nr. CCLXVIII, p. 324-325). Obiectul celor două acte este același: confiscarea pe seama brașovenilor a averilor neguțătorilor din Țara Românească rămasă în Brașov.

¹⁰⁴ *Ibidem*, nr. LXXVIII, p. 100. În actul respectiv, Dan solicita banii pentru solia ce vroia să o trimită „iarăși” la „chesarul-craiul.” Remarcând acest titlu, I. Bogdan a considerat că Dan, la un moment dat, a fost susținut de împăratul Frederic III, care la rândul lui, după moartea lui Ladislav V, era un candidat la tronul Ungariei (vezi Wilhelm Fraknói, *Mathias Corvinus, König von Ungarn (1458-1490)*, Freiburg im Breisgau, 1891, p. 40, 58 și 65). S-ar putea deci ca acest document să fie totuși databil în cursul anului 1458, când familia de Hunedoara renunțase la serviciile pretendentului muntean.

¹⁰⁵ *Ibidem*, nr. LXXX, p. 102-103.

ungurești și din porunca lui, din părțile de sus în părțile Ardealului, și în Brașov și în Țara Bârsei pentru slujba măriei sale.” În cetatea Brașovului găsim „unele lucruri și averi lăsate ... de locuitorii necredincioși ai părților noastre muntene,” le-a cheltuit „împreună și cu multe averi ce ni s-au dat timp de un an întreg de către orașenii și locuitorii cetății Brașovului.” Sfătuindu-se cu boierii care-l înconjurau și „socotind în inimile noastre nenumăratele batjocuri, pagubele ce nu se mai pot pune la loc, omorurile jalnice, schingiuirile, supărările cu care înțelepții și cinstiții locuitori ai cetății Brașovului și ai Țării Bârsei și tot târgul lor au fost supărați ...,” el a confirmat confiscarea de către brașoveni a tuturor bunurilor oamenilor din Țara Românească găsite în cetate după reizbucnirea ostilităților.¹⁰⁶

Câteva săptămâni mai târziu, Dan a trecut în sfârșit la acțiune, pătrunzând în Țara Românească și încercând să-l răstoarne pe Țepeș. La 22 aprilie 1460, la Pesta, se știa că el fusese înfrânt și își pierduse capul sub securea călăului lui „Drăculea.” Iată cum era consemnată știrea: „E adevărat și aceea că voievodul căruia îi zic Drăculea a avut chiar în zilele acestea o luptă cu voievodul ce-i zic Dan. Și adică astfel încât, dintre oamenii voievodului Dan, numai șapte au scăpat de cea mai ticăloasă moarte și, Dan însuși căzând în robie, Drăculea acela a pus să-i taie capul. De asemenea, pentru grozăvia lui, Drăculea acela a pus îndată să tragă în țeapă pe oamenii lui Dan voievod care căzuseră în luptă. Pe urmă, pe câte femei le-a putut prinde, le-a tras și pe ele în țeapă, legându-le copiii la sân. Și acestea pentru strășnicia lui ...”¹⁰⁷

Povestirile germane despre Dracula adaugă amănuntul zguduitor că tânărul pretendent - după ce a fost prins de Țepeș - a fost pus să-și sape singur groapa, i s-a slujit de viu prohodul și numai după aceea călăul i-a retezat capul.¹⁰⁸ În acest mod dramatic s-a încheiat, în primăvara anului 1460, încă un episod al luptei dintre Dănești și Drăculești.

Se pare că, la aflarea veștii înfrângerii lui Dan, brașovenii au trimis de îndată o mare solie la domnul Țării Românești, care să preîntâmpine represaliile acestuia (povestirile germane ne spun chiar că era compusă din 55 oameni).¹⁰⁹ Vlad vodă nu a renunțat însă la răzbunare, ci - reținând solia - și-a pregătit oastea. La 28 aprilie 1460 se știa dincolo de munți că el este gata de năvală în Transilvania.¹¹⁰ Probabil că incursiunea de pedeapsă în Țara Bârsei a avut loc în cursul lunii mai. Cu acest prilej au fost prădate și arse nu numai satele întâlnite în cale, dar a fost atacată însăși cetatea Brașovului, fiind incendiată suburbia Brașovului Vechi, cu biserica Sf. Bartolomeu. Tabăra lui Țepeș s-a aflat în afara cetății, pe dealul Șprengghi (Gesprengberg), în preajma capelei Sf. Iacob, astăzi dispărută, unde cei prinși au fost trași în țeapă.¹¹¹ Tot acum a fost atacată - de către un căpitan al lui Țepeș - și Codlea, însă fără succes, datorită puternicei rezistențe întâmpinate. Nenorocosului căpitan care n-a putut împlini porunca domnească i s-a hărăzit aceeași soartă ca și prinșilor bârseni și brașoveni!¹¹² Abia după această cumplită expediție de pedeapsă, înregistrată pe larg în povestirile germane - care nu uită să amintească până și faptul că au fost arse bucatele de pe câmpii -, Vlad vodă a primit să restabilească pacea cu Brașovul.

La 4 iunie 1460, din cetatea Dâmboviței, el însărcina pe boierul său Voicu Dobrița să meargă la Brașov, iar acolo, în prezența lui, pribegii ce se mai aflau în cetate să fie izgoșiți sau dați pe mâna lui.¹¹³

¹⁰⁶ Vezi N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș*, în *Convorbiri literare*, an XXXV (1901), nr. 2, p. 149-150 și 158-160. Textul latin retipărit de I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul* vol. I, nr. CCLXIX, p. 325-327.

¹⁰⁷ N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș* ..., p. 152 și 159; *Urkundenbuch* vol. V, nr. 3210, p. 74-75.

¹⁰⁸ I. Bogdan, *Vlad Țepeș* ..., p. 92-93; C. I. Karadja, *Incunabilele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș* ..., p. 203.

¹⁰⁹ *Ibidem*.

¹¹⁰ Hurmuzaki, *Documente* ..., vol. XV, partea 1, nr. XCIII, p. 54.

¹¹¹ I. Bogdan, *Vlad Țepeș* ..., p. 14-15; N. Iorga, în nota 1, p. 55 a volumului citat din colecția Hurmuzaki; Pavel Binder, *op. cit.*, p. 1540-1541.

¹¹² I. Bogdan, *Vlad Țepeș* ..., p. 93-95; C. I. Karadja, *Incunabilele* ..., p. 203.

¹¹³ Hurmuzaki, *Documente* ..., vol. XV, partea 1, nr. XCVI, p. 56.

A doua mare acțiune militară din cursul anului 1460 a domnului Țării Românești a fost îndreptată contra feudelor sale transilvănene, Amlașul și Făgărașul. Această acțiune urmărea desigur pedepsirea nesupunerii posesiunilor sale, care, în contextul crizei relațiilor cu Sibiul și Brașovul, îi ieșiseră complet de sub ascultare, adăpostind cutare pretendent¹¹⁴ și refuzând - foarte probabil - să mai achite datoriile față de vistieria domnească. La 26 iulie 1460 Vlad Țepeș îi liniștea pe brașoveni, asigurându-i că el are de lucru numai cu făgărășenii. Și într-adevăr, la 24 august 1460, de Sf. Bartolomeu - așa cum consemnează atât povestirile germane, cât și *Cronica murală a Brașovului* - oștile domnești luau din nou calea păsurilor spre Transilvania, prădând satele românești care alcătuiau ducatul Amlașului, precum și cele din Țara Oltului (ducatul Făgărașului).¹¹⁵ Printre satele complet nimicite s-au numărat Șercaia și Mica, pentru care, la 3 decembrie 1462, regele Matiaș Corvin dădea lui Gheorghe Biró (Birăul) un privilegiu de colonizare.¹¹⁶ Astfel, la capătul verii anului 1460, autoritatea lui Vlad Țepeș se făcuse simțită asupra majorității forțelor care, într-un fel sau altul, i se opuseseră din Transilvania în lungul anilor anteriori. Cele două incursiuni, din mai și august 1460, au „pacificat” în întregime vecinătățile hotarului nordic al Țării Românești.

Documente relativ recent publicate, datând din luna octombrie 1460,¹¹⁷ atestă că în toamna aceluia an s-au purtat tratative pentru o pace generală între Vlad Țepeș, pe de o parte, și sașii din Brașov și Sibiu, cu ținuturile lor, precum și cu secuii, pe de alta. Era vorba în fapt de asigurarea spatelui Țării Românești, în preziua confruntării cu turcii, pentru care Vlad Țepeș, prin neplata repetată a tributului, dăduse semnalul. Domnul condiționa înțelegerea cu sașii și secuii din Transilvania de două puncte, între care cel mai important era acela ca, în cazul unui atac otoman sau moldovenesc, să beneficieze de sprijinul a patru mii de oameni înarmați. Concomitent, el reînnoia făgăduiala că va rezista atât turcilor, cât și altor inamici care vor încerca să treacă prin Țara Românească spre Transilvania.¹¹⁸ Revenea astfel, din proprie inițiativă, la misiunea ce i-o încredințase Iancu de Hunedoara înaintea campaniei din 1456!

Prevederea în legătură cu eventualitatea unui atac moldovenesc a fost interpretată în legătură cu noua orientare politică pe care a adoptat-o Ștefan cel Mare în aprilie 1459, prin încheierea păcii cu Polonia. În acest fel, Moldova se integra, deocamdată, liniei de forță constituite din acordul polono-otoman, așa cum se întâmplase și pe vremea lui Petru Aron. Era deci normal ca Vlad Țepeș să nu-l mai considere pe Ștefan drept aliat, în perspectiva războiului cu turcii, ba chiar să se teamă de un posibil atac din partea Moldovei.¹¹⁹ Din toamna anului 1460 efortul lui Vlad Țepeș s-a

¹¹⁴ Reamintim că în primăvara anului 1457, în Amlaș găsea azil pretendentul desemnat sub forma „*sacerdos Wolachorum*.”

¹¹⁵ I. Bogdan, *Vlad Țepeș ...*, p. 16; N. Iorga, în nota 1, p. 57 a vol. citat din colecția Hurmuzaki (consideră că acum, și nu în 1457, a fost ars Tâlmaciul); Pavel Binder, *op. cit.*, p. 1541-1542.

¹¹⁶ Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. XV, partea 1, nr. C, p. 58.

¹¹⁷ G. Gündisch, *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens ...*, p. 991-992 (comentarii, p. 987-991).

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 992. Probabil că încă dinainte, în cadrul păcii separate cu Brașovul, ale cărei clauze le va fi dictat pe la sfârșitul lunii mai 1460, Vlad Țepeș ceruse ca despăgubire pentru mărfurile neguțătorilor din Țara Românească, ce fuseseră confiscate pe seama cetății, suma de 15 500 florini. Iată ce se spune într-o scrisoare a lui Radu cel Frumos pentru Brașov, din 19 februarie 1463 sau 1464, cu privire la această despăgubire, la care succesorul lui Țepeș la domnie nu renunțase: „Dar voi știți bine că se află la voi bani de-ai săracilor mei, florini 15.000 și 500 și ați plătit în zilele lui Vlad voievod 4.000, iar pentru ceilalți v-ați fost legat să-i plătiți într-un an, și în trei rânduri. Lucrul s-a făcut cum s-a făcut, dar voi într-aceea ați amuțit. Știți însă că v-a fost dat și domnul craiul <bani> ca să plățiți. Voi ziceți că a luat craiul <Matiaș Corvin> acei bani, noi am aflat însă cu adevărat că craiul nu i-a luat, ci v-a cerut craiul să-i dați dajdea; voi ați dat banii săracilor mei, iar din banii voștri n-ați dat nimica ...” (I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul ...*, nr. LXXXII, p. 106-107. Vezi și *Istoria României*, vol. II, ed. cit., p. 469).

Faptul că mai departe, în aceeași scrisoare, există motivarea: „să dați îndărăt banii săracilor mei, ca să nu-i asuprească turcii ...” (s.n., Șt. A.), pare să arate că erau în cauză mărfuri tranzitate din Imperiul Otoman de neguțătorii din Țara Românească.

¹¹⁹ Șerban Papacostea, *La Moldavie état tributaire de l' Empire ottoman au XIVe siècle ...*, p.459.

concentrat exclusiv asupra pregătirii înfruntării cu turcii. Nu se mai constată nici un incident cu Transilvania. Țara Românească, alături de regatul Ungariei, se constituia iarăși într-un avanpost al Europei creștine, „*pe linia primă a istoriei ...*”¹²⁰

¹²⁰ N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p.130.

Capitolul III

Incursiunea la sudul Dunării

La progenia della casa de' Octomani, un fel de cronică a turcilor până la 1500, de un autor creștin anonim, plasează în anul 1458 primul conflict al lui Vlad Țepeș cu turcii. Se povestește, astfel, că sultanul Mehmet II, înainte de a pleca din Adrianopol în Moreea, în mai 1458, a trimis pe vizirul său Mahmud pașa Grecul, un renegat creștin, cu 30.000 de turci, la vadul Dunării, ca să-l păzească de o eventuală încercare de trecere a ungurilor. Acesta a înaintat dincolo de Dunăre, în Țara Românească, unde a ocupat și pustiit o cetate (*un castello*), luând robi 5.000 de creștini. Dar la întoarcere nu a mai apucat să treacă peste apă decât jumătate din oastea sa. Cealaltă jumătate, cu prada și robii, a fost surprinsă pe mal de „Dracula,” care avea cu el circa 5.000 de valahi și unguri. „Din 18.000 de turci, n-au scăpat decât 8.000, restul fiind tăiați sau înecați,” iar robii au fost eliberați. Mahmud-pașa, închipuindu-și că forțele creștine sunt mai numeroase, a fugit cu rămășițele contingentului său la Sofia și l-a înștiințat îndată pe sultan, care în aceeași zi când a aflat vestea, a părăsit asediul Corintului, revenind furios la Adrianopol.

Autorul anonim al relatării afirmă că „pe vremea aceea mă aflam la Constantinopol” (*in quel tempo me ritrovai in Constantinopoli*). Panica stârnită de zvonurile despre insuccesul vizirului ar fi provocat începutul deplasării populației în Asia Mică: „Cetatea aceea și Pera erau goale de turci, care fugiseră pe malul celălalt, al Anatoliei. Să fi fost zece galere ale noastre acolo, am fi recâștigat Pera și Constantinopolul într-o clipă. Dar Dumnezeu n-a îngăduit pentru păcatele noastre atâta glorie creștinilor!”¹

Nicolae Iorga a acordat un credit desăvârșit datei din izvorul amintit.² Totuși, după părerea noastră, nu avem a face decât cu un moment din faza inițială a războiului din anul 1462. Și iată de ce: autorul textului discutat povestește cele de mai sus după consemnarea ultimatumului sultanului pentru tributul restant, despre care știm din alte izvoare că s-a produs în iarna 1461-1462 și a declanșat, de fapt, ostilitățile cu Țara Românească. Iar, pe de altă parte, același text pune, în mod vizibil greșit, retragerea lui Vlad Țepeș în Transilvania și înlocuirea lui cu fratele său Radu cel Frumos în anul ... 1459, în loc de 1462 (*el signor Dracula se fugito in Ongaria e' l fratello de Dracula se resto signor l' ano 1459*).³ O dată cu eliminarea din discuție a cronologiei eronate din sursa menționată, nu mai dispunem de nici un alt indiciu care să vădească vreun conflict armat între domnul Țării Românești și turcii anterior primelor luni din 1462.

În schimb, sursele existente concordă în a arăta că, în iarna 1461-1462, Vlad Țepeș datora sultanului haraciul pe trei ani,⁴ adică suma de treizeci de mii de galbeni.

Cum se explică pasivitatea Porții un răstimp atât de mare? Sunt unele elemente, nefolosite

¹ N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, vol. III, București, 1897, p. 13. Folosind acest izvor, Donado da Lezze (*Historia turchesca (1300-1514)*, ediția I. Ursu, București, 1909, p. 24-25) a așezat tot în 1458 episodul.

² N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, *Cavalerii*, București, 1937, p. 130-131.

³ N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, p. 12 și 14. Pentru imprecizia izvorului, vezi și observațiile lui I. Ursu (Donado da Lezze, *op. cit.*, ed. cit., p. XLI), care comentează un alt fragment preluat de Donado da Lezze (p. 27) din *La progenia della casa de' Octomani* (N. Iorga, *op. cit.*, p. 14). În vremea din urmă, Matei Cazacu a încercat din nou să susțină veridicitatea datei 1458 pentru confruntarea dintre Mahmud pașa și Vlad Țepeș (*Les Otomans sur le Bas-Danube au XV-e siècle*, în *Südost-Forschungen*, Bd. XLI, 1982, p. 33-41). Dar domnia sa nu oferă nici o explicație pentru nepotrivirea de date evidentă, din același izvor, cu privire la înscăunarea lui Radu cel Frumos.

⁴ N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, p. 12: „*In questo tempo dicto signor turco mando doi soi scavi a Dracula, signor dela Valachia, per domandarlli el carazo de 3 ani e 50 garzoni con altranti cavalli*” (vezi și Donado da Lezze, *Historia turchesca...*, p. 23). Reamintim că în *Memoriile ienicerului sârb* se menționează că „acest fiu al lui Dracula a venit doi ani de-a rândul la curtea împăratului de a adus tributul, potrivit înțelegerii” (vezi mai sus, cap. II, p. 69). Confruntate, cele două știri dau următorul rezultat: până în 1458, inclusiv, Vlad Țepeș a plătit tributul, înfățișându-se chiar personal la Poartă; din 1459 până în 1461 nu a mai făcut acest drum și nici măcar nu a mai trimis tributul.

până acum, oferite de cronicile otomane, care par să ateste că voievodul a căutat să întârzie cât mai mult reacția puterii suzerane. Astfel, contactele diplomatice au continuat și după coterura politică din 1459. Un schimb de solii a avut loc, de pildă, în a doua jumătate a anului 1460, când Vlad Țepeș „a spus că n-are putere să plătească haraciul, deoarece dușmanul de ungar este puternic și-i stă în cale ca o piedică. De asemenea a zis că, fiind departe de Poarta Fericii nu poate veni și că și-a cheltuit în acest an în lupte tot ce a avut pentru a împiedica victoriile dușmanilor săi.”⁵ Evident, domnul se referea la lupta cu pretendentul Dan și la expedițiile din sudul Transilvaniei din primăvara și vara anului 1460. Probabil că, din acest motiv, a fost obținută o amânare de încă un an.

A urmat campania din 1461 a sultanului Mehmet II, încheiată cu sfârșirea împărăției Trapezuntului, vestigiul încă neocupat al dispărutului Bizanț.⁶ După înapoierea lui Mehmet în Constantinopol - devenit acum Istanbul - „din împrejurimi au început să sosească solii. A venit un sol și din partea beifului Țării Românești. La întoarcerea solului său, i-au dat un sol prin care îl chemau pe beiful Țării Românești la Poartă.” Solul turc, care aducea ultimul apel al sultanului, odată ajuns la curtea voievodului, ar fi primit următorul răspuns, de astă dată însă, cel puțin în partea a doua, complet neverosimil: „Cei din vilaietul meu nu-mi sunt credincioși și dacă eu, ieșind din țara mea, voi pleca acolo, ei îl vor aduce pe ungar și vor da acest ținut aceluia. Eu nădăjduiesc ca padișahul să trimită numaidecât încoace, spre malul apei Dunărea, pe unul dintre beii de margine. Acel bei de margine, care va veni, să păzească acest vilaiet și atunci eu voi pleca să mă închin la pragul norocos al sultanului meu” (!?). Sultanul - uimitor de bun și nebanuiețnic! - iarăși „a dat crezare vorbelor acestui necredincios și l-a trimis pe beiful Hamza Ceakârdjibași <căpetenie de șoimari; era beg de Nicopole. Acesta s-a dus și s-a așezat pe malul Dunării, care pe atunci înghețase.”⁷ Ne aflăm deci, cu cel din urmă schimb de ambasade - faptul acesta este sigur - la sfârșitul anului 1461.

Cum se vede, de fiecare dată Vlad Țepeș a invocat pentru nerespectarea obligațiilor față de Poartă primejdia unei lovituri din Transilvania și nesiguranța internă cauzată de opoziția boierilor. Cronicarul Tursun-bei a rezumat cât se poate de bine sensul diplomației sale față de turci, în anii 1460-1461, în cuvintele: „și-a scos capul din cercul supunerii, născocind diferite pretexte și scuze.”⁸ Numai că iscoadele sultanului au prins de veste din timp despre alianța lui cu regele Matiaș Corvin - perfectată încă din toamna anului 1460 - lucru pe care izvoarele ... otomane omit să-l spună.⁹ Domnul însuși, la 11 februarie 1462, arăta că „turcii, dușmanii cei prea cruzi ai Crucii lui Hristos, trimiseră la noi solii lor cei mari ca să nu mai ținem pacea și legătura făcută și întocmită între mărița <regele Matiaș Corvin> și noi ..., ci să ne alipim numai de dâșii și să mergem la Poarta împăratului aceluia al turcilor, adică la curtea lui, iar dacă nu ... nu vor ținea pacea cu noi.”¹⁰ Hamza beg din Nicopole a primit în taină porunca să-l prindă pe voievod, în cazul în care el ar fi refuzat din nou să se înfățișeze sultanului, ceea ce dovedește că, oricum, Vlad pierduse încrederea turcilor.¹¹ În

⁵ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 68. Aceiași Tursun-bei, căruia îi aparține pasajul citat, aduce indirect mărturia că și pentru intervenția din Moldova, din primăvara anului 1457, Vlad a obținut consimțământul turcilor (probabil ulterior acțiunii propriu-zise). Numai așa credem că poate fi interpretată continuarea afirmației: „încercându-se în înalta Poartă, el i-a biruit pe unguri, omorând pe mulți dintre ei. În chip asemănător se purta și cu ceilalți domni de seama lui” (*Ibidem*; s. n., Șt. A.).

⁶ Trebizonda sau Trabzon. Pentru desfășurarea expediției, isprăvită la 15 august 1461, vezi Franz Babinger, *Maometto il Conquistatore e il suo tempo*, Giulio Einaudi editore, ed. a III-a, Torino, 1977, p. 204-209. Legăturile acestei cetăți-port de pe coasta anatoliană a Mării Negre cu românii au fost studiate de Constantin C. Giurescu, *Les relations des pays roumains avec Trébizonde au XIVe-XIXe siècles*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XIII, 1974, 2, p. 239-246.

⁷ *Cronici turcești ...* I, p. 92-93, 125-126, 200-201. Sultanul a reintrat în Istanbul la 6 octombrie 1461 (F. Babinger, *op. cit.*, ed. cit., p. 210).

⁸ *Cronici turcești ...* I, p. 68.

⁹ Laonic Chalcocondil: „Și atunci, iarna aceea, când împăratului i s-a dat de știre, că acesta <Vlad> umblă cu gânduri vrăjmașe de răzvrătire și că, îndreptându-se către peoni <unguri>, face cu ei învoieli și alianță, a socotit că e lucru grozav” (*op. cit.*, ed. cit., p. 283).

¹⁰ N. Iorga, *Scrisori de boieri - Scrisori de domni*, ed. cit., p. 164.

¹¹ *Ibidem*, p. 164-165; Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 283-284.

însăși așa-zisa cerere a lui Vlad Țepeș de a fi „înlocuit,” pe timpul absenței din țară, de unul din beii turci de margine - relatată doar de sursele otomane - se întrevăde partea a doua a misiunii reale a dregătorului din Nicopole: luarea în administrație directă a Țării Românești de către autoritățile turcești, desigur în vederea transformării ei în provincie a Imperiului, în pašalâc! Că lucrurile au stat într-adevăr așa, o demonstrează scrisoarea lui Vlad Țepeș către Matiaș Corvin, de la 11 februarie 1462, din care reiese că misiunea oficială, declarată - sau mai bine zis pretextul - sub care Hamza beg a pășit în Țara Românească a fost: „*ca să hotărască granița la Dunăre*”¹² (s.n., Șt. A.), adică să fixeze limitele raielii Giurgiului, nicidecum să „păzească” țara de „ungur” după îndepărtarea domnului ... Diferența este cum nu se poate mai grăitoare pentru descifrarea intențiilor adevărate ale sultanului Mehmet II.

Considerațiile de istorie generală vin și ele să întărească interpretarea de mai sus. Mehmet II, care „ținea să-și însemne orice an cu o nouă cucerire” (N. Iorga), era permanent preocupat, după mutarea capitalei sale în Constantinopol, de stabilizarea și asigurarea frontierelor europene ale Imperiului. De o însemnătate majoră, nu numai pentru acest aspect, ci și pentru consolidarea în ansamblu a dominației otomane asupra Mării Negre, era problema *controlului Dunării de Jos*. Una din direcțiile de bază prin care se putea realiza era dobândirea puternicelor cetăți creștine care o protejau. Așa se explică atacul împotriva Belgradului din 1456. Dar tot atât de importante din punct de vedere strategic erau și Chilia și Cetatea Albă. Rolul tuturor acestor puncte pentru siguranța zonei europene a Imperiului, în perioada imediat ulterioară cuceririi Constantinopolului, este excelent sintetizat în următorul dialog, ce s-ar fi purtat la Poartă - potrivit *Memoriilor ienicerului sârb* - nu mult după încheierea campaniei în Țara Românească din 1462: „mai târziu turcii spuneau împăratului cum că mai înainte, de multe ori, au fost biruiți românii de turci, dar de atâtea ori acolo au pierit mulți turci «și de aceea și tu, fericite stăpân, trebuie să te gândești la aceasta». Și a spus către dâșii împăratul: «Atâta vreme cât Chilia și Cetatea Albă le țin și le stăpânesc românii, iar ungurii Belgradul sârbesc, noi nu vom putea avea nici o biruință».”¹³

Cealaltă direcție de acțiune - fundamentală - era obișnuitul „război sfânt,” de cucerire a unor noi teritorii, pentru colonizare. Rezultatul fiecăreia din aceste două direcții era însă condiționat de succesul celeilalte. De aceea, în Europa, înfrângerea de la Belgrad, din 1456, l-a determinat pe Mehmet II să încerce câțiva ani mai târziu o altă lovitură, care să o compenseze transformarea Țării Românești, situată la miază-noapte de fluviul mult râvnit, în pašalâc. Totodată, însă, campania din 1462 poate fi definită și ca o operație combinată, fiindcă s-a încercat, în paralel, cucerirea cetății Chilia, care domina strategic gurile Dunării.

Să vedem acum atmosfera din Europa creștină a vremii, mereu în căutarea unei soluții eficiente pentru stăvilirea expansiunii tânărului Imperiu Otoman. În 1459, în primul său an de pontificat, papa Pius II a convocat reprezentanții puterilor creștine la Mantova, în Italia, în vederea deliberării cruciadei contra turcilor. Se cunoaște defectiunea regelui Cazimir al Poloniei, care, prin reprezentantul său, a refuzat hotărât să participe la proiectul papal, cel puțin până la terminarea conflictului cu Ordinul teutonic. La rândul ei, Republica Veneției privea cu deosebită circumspecție inițiativa de la Mantova, în pofida faptului că își știa direct amenințate posesiunile din Marea Egee meridională („Ceea ce vroia ea - remarca ironic istoricul R. Cessi - nu era cruciada, ci războiul!”). Chiar și scriitorii veacului XVI și-au exprimat mari rezerve asupra rezultatelor congresului.¹⁴

Oricum, pilonii proiectului de cruciadă antiotomană al papei Pius II erau Ungaria - la Dunăre,

¹² N. Iorga, *Scrisori de boieri - Scrisori de domni*, ed. cit., p. 164.

¹³ *Călători străini despre țările române*, vol. I, București, 1968, p. 128. Cea mai recentă ediție critică a izvorului, aparținând lui Renate Lachmann, *Memoiren eines Janitscharen oder Türkische Chronik*, Graz, Wien, Kom, Verlag Styria (*Slavische Geschichtsschreiber*, VIII), 1975, 233 p. (Recenzia lui Șerban Papacostea, în *Revue Roumaine d' Histoire*, XIX, 1975, 4, p. 734-735). După ultimele cercetări, identificarea *ienicerului sârb* cu Constantin Mihailović de Ostrovița nu se mai poate susține, textul scrierii având caracterul unui amalgam, din cel puțin trei secțiuni diferite ca subiect. Pentru perspectiva otomană asupra rolului strategic al Chiliei, vezi Virgil Ciocâltan, *Poarta osmană și gurile Dunării în secolul al XV-lea*, în *Revista de Istorie*, tom 38, 1985, 11, p. 1064-1069.

¹⁴ Donado da Lezze, *op. cit.*, ed. cit., p. 27: „*niente fu concluso*.”

Veneția - pe mare și albanezii lui Skanderbeg - în sud-vestul Peninsulei Balcanice. În scopul angajării sultanului Mehmet II pe cât mai multe fronturi s-au stabilit contacte diplomatice cu vrăjmașii Imperiului din zona lui asiatică: Uzun Hassan, principele tribului turkoman al „Oii Albe” (Ak Koyunlu), care stăpânea cea mai mare parte a Persiei de nord și a Anatoliei de est, principii din Georgia și împăratul David Comnen al Trebizondei.¹⁵

Totuși, în acel moment, regele Matiaș Corvin avea în primul rând atenția și grija concentrate în reacția contra împăratului Frederic III de Habsburg, care-i contesta legitimitatea pe tronul Ungariei.¹⁶ Skanderbeg, văzând că pregătirile pentru cruciadă întârzie, în iunie 1460 se pregătea să încheie un armistițiu cu sultanul, iar în preajma zilei de 1 septembrie 1461 va debarca în Italia meridională, în fruntea unei mici armate (2.000 de oameni), spre a veni în sprijinul lui Ferdinand, fiul vechiului său aliat regele Alfons V de Neapole și Aragon, al cărui tron era și el amenințat.¹⁷ Veneția nu va intra în luptă decât în 1463, după atacul otoman asupra Argosului.¹⁸

În contextul politic creat de Congresul de la Mantova, alianța lui Vlad Țepeș cu Matiaș Corvin și, mai ales, războiul purtat de el în 1462 contra Imperiului Otoman au constituit neîndoiește cele dintâi acțiuni de extremă însemnătate diplomatică și militară ale coaliției creștine.¹⁹ Cât de mari erau speranțele ce se puneau în acest nou front de la Dunărea de Jos se vede și din faptul că ambasadorul Veneției la Buda a urmărit pas cu pas campania, trimițând dese rapoarte, pe care Senatul Republicii se grăbea să le facă să parvină la Roma. Așa, de pildă, primul raport, care însoțea copia scrisorii lui Vlad Țepeș din 11 februarie 1462 - adevărat buletin de război - a fost expediat din Veneția la Roma în 20 martie 1462, subliniindu-se, totodată, urgența acordării unui ajutor bănesc imediat regelui Ungariei, în vederea stimulării luptei din această zonă, de care răspundea.²⁰

¹⁵ Vezi Anthony A. M. Bryer, *Ludovico da Bologna and the Georgian and Anatolian Embassy of 1460-1461*, în volumul său: *The Empire of Trebizond and the Pontos*, Variorum Reprints, London, 1980, X, p. 178-198.

¹⁶ În privința caracterului acestei lupte, vezi Karl Nehring, *Herrschaftstradition und Herrschaftslegitimität. Zur ungarischen Aussenpolitik in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, în *Revue Roumaine d' Histoire*, tom XIII, 1974, 3, p. 463 și urm. Conflictul dintre cei doi suverani s-a încheiat, provizoriu, abia în 1463 (W. Fraknoi, Mathias Corvinus, *König von Ungarn 1458-1490*, Freiburg im Breisgau, 1891, p. 95).

¹⁷ Vezi Fr. Pall, *Renseignements inédits sur la participation albanaise à la guerre de Naples (1459-1463)*, în *Actes du premier Congrès International d' Études Balkaniques et Sud-Est Européennes*, vol. III, *Histoire*, Sofia, 1969, p. 471-474 (Skanderbeg a revenit în patrie în februarie 1462). Unul din documentele semnalate de Fr. Pall, o scrisoare din 15 august 1461 a prințului albanez, vădește că acesta înțelegea „să facă războiul în felul său, adică să ucidă pe cei ce-i vor cădea sub mână, fără să facă prizonieri.” Era un chip de a purta războiul complet diferit de cel practicat în Italia. Așa cum spunea papa Pius II: „La noi se luptă fără pericol pentru viață și pentru bogate recompense,” mai mult prin manevre pe câmpul de luptă, care nu se asemănau deloc cu „sângeroasele bătălii” date cu turcii (Gioacchino Paparelli, Enea Silvio Piccolomini, Bari, 1950, p. 221-222).

¹⁸ Pentru o prezentare succintă a războiului turco-venețian din 1463-1479, vezi Freddy Thiriet, *Histoire de Venise*, P.U.F., Paris, 1969, p. 63-64.

¹⁹ Un proiect, alcătuit probabil în ambianța curții aragoneze și care trebuie datat cel mai târziu în 1462, atestă că ideea unei acțiuni la Dunărea de Jos, care să-i angajeze pe români, nu a lipsit în mediile politice conectate la planul de cruciadă al papei Pius II. Este vorba mai exact de o socoteală a cheltuielilor ce le-ar fi necesitat expediția cruciată pe mare. La sfârșitul ei figurează următoarea însemnare rezumativă asupra operațiilor terestre: „*Dechiarando che ditto exercito come se moue ala giornata uanno acquistando l' Albania et la Walachia bassa sottoposte al turco per modo che auanti che siano gionti al confino de la Grecia saranno multiplicați in triplo, oltre li crucisegnati, che saranno passati d' Italia et d' altri pagesi*” (Ignatius Parrino, *Acta Albanie Vaticana*, I, *Città del Vaticano*, 1971, nr. 527, p. 133; editorul actului l-a datat în 1463-1464, dar menționarea insulei Mitilene, care a fost cucerită de turci la finele anului 1462, printre posesiunile creștine, impune revizuirea acestei datări).

²⁰ Atitudinea Veneției față de evenimentele din Țara Românească, care puteau înrăuri însăși propria ei situație, a fost studiată de Șerban Papacostea, *Venise et les Pays Roumains au Moyen Âge*, extras din volumul *Venezia e il Levante fino al sec. XV*, Casa Editrice Leo S. Olschki, Florența, 1973, p. 608-611.

Din păcate, Moldova a rămas, în momentul respectiv, în afara coaliției creștine. Alăturându-se Poloniei în 1459 - în spiritul tradiției politicii externe a țării sale (tratatul de la Overhelăuți, din aprilie 1459) -, Ștefan cel Mare era preocupat, la rândul lui, în primii săi ani de domnie, să-și consolideze autoritatea pe plan intern. El va intra în lupta antiotomană, cum se știe, abia după 1470. Deocamdată, alinierea sa diplomatică lângă regatul Poloniei i-a atras dușmănia regelui Matiaș Corvin, care nu a întârziat să ofere adăpost, la curtea sa, pretendentului Petru Aron. La 5 iunie 1461, Ștefan vodă pătrundea în Transilvania, în secuime, încercând să-l prindă pe Petru Aron, iar un an mai târziu, în iunie 1462, ataca cetatea Chilia, apărată de o garnizoană ungaro-munteană.²¹ Ar fi deosebit de interesant de cunoscut, pentru relațiile între Țara Românească și Moldova, din acest moment, mandatul ce a îndeplinit pe lângă Vlad Țepeș, în primăvara anului 1461, solul polon Muzylo de Buczacz (Buczacki), castelan de Camenița și căpitan al Snyatinului și Colomeei.²² Poate că arhivele din Polonia vor dezvălui cândva conținutul soliei. În prezent, putem doar presupune fie că s-a încercat obținerea neutralității lui Vlad Țepeș în ajunul expediției în Transilvania, pe care Ștefan cel Mare tocmai o pregătea (a avut loc, cum am spus, la începutul lunii iunie 1461),²³ fie că - mai curând - s-a formulat, prin intermediul Poloniei, o primă revendicare oficială asupra Chilieii, pe care Moldova o pierduse în 1448 și pe care o va recuceri abia în 1465.²⁴

În sfârșit, pentru a încheia această sumară privire asupra condițiilor în care Țara Românească a lui Vlad Țepeș s-a desprins de sub suzeranitatea turcească, să zăbovim încă o clipă la semnificația anului 1459, în care s-a oprit, cum am văzut, plata tributului. Care a fost oare motivul imediat care a determinat acest gest, chiar înainte de restabilirea legăturilor cu Transilvania și Ungaria? După părerea noastră a fost tot unul de natură externă: în 1459 a dispărut ultima formațiune politică sârbească, prin cucerirea cetății Smederevo (Semendria) de către turci. Ocuparea completă a despotatului Serbiei și integrarea lui în hotarele Imperiului Otoman - cu excepția Belgradului, rămas în seama Ungariei - a influențat neîndoiește situația de la nordul Dunării.²⁵ Bănuim deci că Vlad Țepeș a acționat sub impulsul acestui eveniment, bizuindu-se numai pe succesul din interior, unde izbutise să înfrângă opoziția boierească.²⁶ Această concluzie este întărită de însuși faptul că, în același moment, Moldova se îndepărtase de Țara Românească, Ștefan cel Mare reînnoind contractul vasalic față de Polonia și plătind totodată, în continuare, tributul cuvenit sultanului.²⁷ Iar, pe de altă parte, alianța lui Vlad Țepeș cu regele Matiaș Corvin a fost posibilă numai de la sfârșitul anului 1460 (ea urmând a fi pecetluită după obiceiul feudal, printr-o alianță matrimonială, o căsătorie a domnului cu o soră a regelui Ungariei).²⁸

²¹ Pentru implicațiile politicii externe a lui Ștefan cel Mare din acești ani, vezi Idem, *Un épisode de la rivalité polono-hongroise au XVe siècle: la campagne de Mathias Corvin en Moldavie (1467), à la lumière d'une source inédite*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom VIII, 1969, 6, p. 968-969.

²² Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. II, partea a 2-a, București, 1891, nr. CXV, p. 135, și nr. CXVI, p. 136.

²³ Aceasta este opinia avansată de Gr. C. Conduratu, *Încercări istorice. Relațiunile Țării Românești și Moldovei cu Ungaria până la anul 1526*, București, 1898, p. 153.

²⁴ De aceeași părere este Matei Cazacu, *Du nouveau sur le rôle international de la Moldavie dans la seconde moitié du XVe siècle*, în *Revue des Études Roumaines*, XVI, Athenès, 1981, p. 40-41.

²⁵ Asupra ecoului faptelor din Peninsula Balcanică în Țara Românească dispunem de documente revelatoare. De pildă, în 1478, căderea fortărețelor lui Skanderbeg - Kroja, Drivasto, Ljes și Zabijak -, ca și asediul cetății Scutari, erau comunicate Brașovului de Basarab cel Tânăr voievod (I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul....* nr. CXIII, p. 140-141).

²⁶ În timpul lui Radu cel Frumos (1462-1474) sunt semnați primii emigranți sârbi în drum spre Țara Românească (P. P. Panaitescu, *Documente slavo-române din Sibiu (1470-1653)*, București, 1938, nr. I, p. 9-10). Ei vor fi venit, însă, și mai înainte, îndată după 1459. Asupra feudalilor sârbi refugiați în Țara Românească în a doua jumătate a secolului XV, vezi, de asemenea, Ștefan Ștefănescu, *Éléments nobiliaires balkaniques établis en Valachie à la fin du XVe siècle*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom VIII, 1969, 5, p. 891-897.

²⁷ Ștefan vodă a plătit tributul până în 1473 (vezi discuția la Constantin C. Giurescu, *O nouă sinteză a trecutului nostru*, extras din *Revista istorică română*, tom I-II, 1931-1932, p. 66-67).

²⁸ Despre această căsătorie se vorbește atât în scrisoarea din 11 februarie 1462 (N. Iorga, *Scrisori de*

Dar să reluăm, acum, firul evenimentelor din iarna 1461-1462. Vlad Țepeș, „pe deplin inițiat în rosturile turcești” (N. Iorga), a aflat, cum ne spune el însuși, „despre șiretenia și vicleșugul lor, și noi am fost aceia care am pus mâna pe acel Hamza beg, în ținutul și în țara turcească, sub o cetate ce i se zice Giurgiul: deschizând turcii cetatea la strigătele oamenilor noștri, cu gândul ca să intre numai ai lor, ai noștri, amestecându-se cu dânșii, au intrat și au dobândit cetatea. Pe care am și ars-o îndată.”²⁹

Laonic Chalcocondil adaugă alte amănunte asupra episodului. Astfel, numele solului care a plecat de lângă Hamza beg spre a-l atrage în cursă pe domn a fost Catavolinos (Katabolinos), „un diac elen,” în slujba turcilor. Cei doi s-au sfătuit în prealabil cum să procedeze. Catavolinos trebuia, „când Vlad îl va însoți la întoarcere” către marginea raielii Giurgiului, să anunțe pe ascuns ora plecării în ultima etapă a drumului. În acest moment și loc, oamenii lui Hamza beg, aflați „de mai înainte la pândă,” aveau a-și îndeplini misiunea. Vlad însă, cu oștenii lui, „s-a luptat în chip remarcabil” când Hamza beg a atacat. Pe turcii ce nu au pierit în luptă „i-a prins, i-a dus cu toții și i-a tras în țeapă, după ce i-a ciuntit mai întâi.” Lui Hamza beg, luat și el prizonier, „i-a făcut o țeapă mai înaltă.”³⁰

În sfârșit, cucerirea Giurgiului este înfățișată și de narațiunea anonimă italiană ceva mai devreme discutată. Dând o versiune fantezistă a răspunsului lui Țepeș la cererea sultanului în legătură cu haraciul pe trei ani, „și cincizeci de copii cu tot atâția cai,”³¹ făcută prin intermediul solilor „căpitanului din Nicopole” - cităm: „vreau să stau în tovărășia voastră, căci voi face să vină mulți copii”³² și cai, și voi veți alege ce vi se va părea, așa încât împăratul turcesc să nu poată să mă mustre că nu l-am servit bine, și după care voi număra din nou banii haraciului, după ce voi fi isprăvit cu darurile” - textul pomenit arată că acel „căpitan din Nicopole,” odată sosit la întâlnire, a fost capturat și „pus în fundul unui turn.”³³ Apoi „Dracula îndată călări cu ostașii săi și la miezul nopții se înfățișă la Nicopole <de fapt e vorba de Giurgiu>³⁴ și cu dibăcie înșelă pe cei dinăuntru,

boieri - *Scrisori de domni*, ed. cit., p. 164), cât și în versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* (P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI...*, ed. cit., p. 212). Ea a avut într-adevăr loc în 1462 („*Columna lui Traian*,” 1883, p. 35).

²⁹ Scrisoarea din 11 februarie 1462, în ed. cit., p. 165.

³⁰ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 283-284. Autorul bizantin îl prezintă în mod greșit pe Hamza beg drept „guvernator al Vidinului.”

³¹ Ducas oferă asupra acestui aspect încă o variantă: solul turcilor i-ar fi transmis voievodului „să vină în grabă la închinăciune - și să aducă cu sine 500 de băieți și tributul ce-l dă în fiecare an, adică zece mii de galbeni aur. Voievodul i-a răspuns însă: galbenii îi are gata să-i dea, băieții însă nu poate; cât despre sine să vină însuși la închinăciune, și aceasta e mai cu neputință” (Ducas, *Istoria turco-bizantină (1341-1462)*, ed. cit., p. 430, (s. n., Șt. A.).

³² Copiii erau destinați, după trecerea la legea islamului, corpului ieniceresc. De fapt, țările române nu au dat niciodată acest „tribut de sânge” (A. Decei, *Istoria Imperiului otoman (până la 1656)*, p. 43 și 116, n. 2).

³³ Este locul să reproducem aici, pentru ca cititorul să aibă de pe acum posibilitatea să constate cum s-a format legenda lui Vlad Țepeș în veacul XV, varianta episodului respectiv din versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*: „împăratul a trimis o dată la el un sol ca să-i dea birul. Dracula a cinstit foarte mult pe solul acela și i-a arătat toată averea sa și i-a spus: «Eu nu numai că vreau să-i dau împăratului dania, dar vreau să merg la el în slujbă cu toată oastea mea și cu toată vistieria. Cum îmi va porunci, așa îi voi sluji.

Și tu vestește pe împăratul tău ca, atunci când mă voi duce la el, să dea poruncă împăratul, în toată țara sa, ca să nu mi se facă nici un rău nici mie și nici oamenilor mei. Iar eu voi veni la împărat repede după tine și îi voi aduce birul și eu însumi voi veni la dânsul».

Împăratul, auzind acestea de la solul său că Dracula vrea să vină la el în slujbă, pe acel sol al său l-a cinstit și l-a încărcat cu daruri și a fost foarte bucuros, pentru că atunci se războia cu împărații și cu țările din Răsărit. Și îndată a trimis prin toate cetățile și prin țară, ca atunci când va veni Dracula, nimeni să nu-i facă nici un rău lui Dracula, ba încă să-i dea și cinste mare. Dracula a pornit și a strâns toată oastea sa. Erau cu el și pristavii împăratului și-i dădeau cinste mare ... Iar el a străbătut prin țara lui <turcească> vreo 5 zile ...” (P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 201 și 208; Pandelescu, *op. cit.*, p. 356-357).

³⁴ Remarcă făcută mai întâi de N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, 135.

arătând că el este căpitanul lor. I se deschiseră porțile și intră Dracula cu oamenii săi, pradă cetatea și luă cu sine ceva aur, argint, pietre scumpe și bani și suflete turcești și, ajungând la castelul său, făcu să se taie urechile și nasul la doi sclavi și retrimise împăratului turcesc pe căpitan nevătămat (!?).”³⁵ Firește, din toată această relație nu se poate reține decât confirmarea surprinderii prin vicleșug a garnizoanei din Giurgiu.

Prin cucerirea Giurgiului, pe care Vlad Dracul îl recâștigase în 1445 cu ajutorul cavalerilor burgunzi, dar trebuise să-l cedeze probabil un an mai târziu, în împrejurările refacerii legăturilor cu Imperiul Otoman, cel mai însemnat cap de pod turcesc spre interiorul Țării Românești era eliminat. Cât de mare era rolul strategic al acestei cetăți pentru libertatea de mișcare în raport cu turcii a domnilor Țării Românești se vede limpede și din următoarea afirmație, pe care cavalerul burgund Walerand de Wavrin ar fi auzit-o în timpul expediției de pe Dunăre, în 1445, din gura lui Vlad Dracul: „Dacă îmi pot redobândi întreagă cetatea mea, pe care tatăl meu <Mircea cel Bătrân> a pus să o ridice, atunci chiar și femeile din Țara Românească, cu furcile lor de tors, vor fi în stare să recucerească Grecia!”³⁶

Imediat după această lovitură încununată de succes, care se va fi întâmplat către sfârșitul lunii ianuarie 1462, Vlad Țepeș a poruncit căpitanilor săi să pustiască întreg malul sudic al Dunării, din dreptul Rahovei (Oreahovo), până „unde se varsă Dunărea în Mare.” Vadul de la Nicopole „a fost ars cu totul și nimicit,” iar subașa de Nicopole, fiul lui Firuz beg, „el a fost prins și i-au tăiat capul; și câți turci erau, ce se țineau de Nicopole, toți cei mai de frunte au pierit cu el.” Printre localitățile mai importante ocupate și trecute prin foc și sabie s-au numărat Oblucița și Novo Selo, Samovit, Gigen, Dârstor (Silistra), Aldemir, Cartal, Hârșova, Turtucaia, Marotin, Batin, Novigrad, Sviștov și Rahova (la Rahova „a fost pus căpitan de domnul Vlad, Neagoe”!). Iar pe malul românesc au fost distruse alte două puncte controlate de turci: „cetatea de peste Dunăre” de la Giurgiu - cu omorârea subașei și cu precizarea că „Hamza beg acolo a fost prins” -, precum și Turnu. Toate aceste date sunt extrase dintr-un foarte impresionant „catastif în câte locuri, câți oameni, bărbați și femei ... au fost uciși ... în țara turcească de dumnealui Vlad al Țării Românești,” anexat buletinului de război expediat de Vlad Țepeș din București, la 11 februarie 1462. În scrisoare se dă cifra totală de 23.884 de oameni uciși în timpul incursiunii la sudul Dunării, iar în catastif se indică în detaliu socoteala victimelor pe fiecare localitate în parte, adăugându-se în încheiere: „Iar cele de mai sus sunt numai numele morților ale căror capete și semne au fost aduse dregătorilor noștri așezați în toate părțile; cei care altfel n-au fost arătați, ori au ars prin case, al acelora număr nu-l știm, că au pierit foarte mulți ...”³⁷ Se pare că, potrivit versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod*, incursiunea a fost acompaniată de o strămutare a populației bulgărești în Țara românească, la adăpost de vijelia ce avea să vină.³⁸

Gestul acesta poate fi mai bine înțeles dacă luăm în considerare felul cum a procedat anterior,

³⁵ Vezi N. Iorga, *Acte și fragmente ...*, vol. III, p. 12-13.

³⁶ Călători străini despre țările române, vol. I, ed. cit., p. 109.

³⁷ N. Iorga, *Scrisori de boieri - Scrisori de domni*, ed. cit., p. 165 și 166-167. Scrisoarea, împreună cu anexa ei, a fost copiată într-un manuscris latin, un miscelaneu, ce se păstrează la München. Nicolae Iorga a fost cel ce a descoperit această copie, iar I. Bogdan (*Vlad Țepeș ...*, p. 77-81) a fost primul ei editor (textul latin) și comentator. Între timp, a mai ieșit la iveală o copie a acestui excepțional document, conservată în fondurile bibliotecii „Herzog August” din Wolfenbüttel, descoperită și publicată de Andrei Corbea (*Cu privire la corespondența lui Vlad Țepeș cu Matei Corvin*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol» Iași*, tom XVII, Iași, 1980, p. 669-670). Meritul identificării locului de emisiune a scrisorii (Cetatea nouă a Dâmboviței = București), revine lui D. Slușanschi, *Dunărea de Jos și campania lui Vlad Țepeș din iarna 1461-1462 (precizări filologice)*, în *Revista Arhivelor*, an LXII, vol. XLVII, 1985, 4, p. 434-437. De asemenea, domnia sa consideră că toponimul *Dridopotrom*, din document, este o stâlcire, la copiere, a denumirii grecești (*inter*) *do* (pentru *dio*) *potami* (= între cele două râuri), care ar fi o referire la zona bălților Ialomiței și Brăilei, dintre cele două mari brațe ale Dunării. Pentru discuția asupra altor toponime, vezi P. Ș. Năsturel, *Vlad I' Empaleur libérateur de Hârșova et de Ruse (1462)*, în *Studia Balcanica*, Sofia, 1970, 1, p. 126-128.

³⁸ „... Dar pe alții, care sunt creștini, i-a mânat și i-a așezat în țara sa” (P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 201 și 208; Pande Olteanu, *op. cit.*, p. 357).

tot în privința populației creștine bulgare din vecinătatea țărmului sudic al Dunării, Vlad Dracul, părintele lui Vlad Țepeș. În timpul aceleiași expediții pe Dunăre din 1445, menționată mai sus, condusă de cavalerul burgund Walerand de Wavrin și sprijinită de Vlad Dracul, „creștinii care trăiau în Bulgaria ca tributari, trezindu-se, s-au sfătuit împreună și au spus că nu mai vor să rămână sub stăpânirea turcilor.” Ei au trimis soli la domnul Țării Românești, rugându-l „smerit” să-i primească în țara sa. Vlad Dracul le-a încuviințat „cu dragă inimă” cererea și astfel nu mai puțin de 12.000 de bărbați, femei și copii, cu tot avutul lor au trecut pe malul românesc al Dunării. În urma acestei strămutări, care a durat „trei zile și trei nopți încheiate,” tatăl lui Vlad Țepeș ar fi declarat cavalerilor cruciați că dacă ei nu ar fi făcut altceva în expediția lor decât să dea ajutor la mântuirea celor „11 sau 12 mii de suflete de creștini, scoțând trupurile <lor> din robie și din mâinile turcilor, și <încă> i se părea că acest lucru este o mare ispravă.”³⁹

Este limpede că incursiunea lui Vlad Țepeș din 1462 a provocat o „trezire” similară în Balcani, așa cum se va întâmpla și mai târziu, la sfârșitul secolului următor, în zilele glorioase ale lui Minai Viteazul. De fapt, întotdeauna, începând din veacul XV, lupta antiotomana a domnilor români a iscat scânteia de speranță într-o posibilă redobândire a libertății pentru popoarele sud-dunărene. Cum se va vedea, însuși Vlad Țepeș, după acest prim ajutor și după înfruntarea cu succes a Semilunei, a vrut să lupte până la capăt, crezând cu încăpățănare într-o biruință completă și în izgonirea turcilor de pe teritoriile recent cوتropite de ei în sud-estul Europei.

Ecoul intrării în luptă a voievodului Țării Românești și al celor dintâi isprăvi ale oștilor sale la marginea dunăreană a împărăției turcești a fost extraordinar. La 4 martie 1462 ambasadorul venețian la Buda, Petrus de Thomasiis, raporta entuziasmat evenimentele dogelui, insistând pentru subsidii bănești acordate regelui Ungariei, care promitea să coboare în Transilvania și să se alăture efortului lui Vlad Țepeș.⁴⁰ Înainte de a ajunge la Buda, iar de acolo la Veneția și Roma, vestea a trecut mai întâi prin cetățile transilvănene, ea pătrunzând astfel în unele din variantele narațiunii germane despre Dracula voievod.⁴¹ Numărul de 23.000 de turci uciși figurează și în cronica vestitei abații Melk din Austria (*Chronicon Mellicense*).⁴² Fără mențiunea numărului morților, incursiunea de la sudul Dunării este de asemenea relatată în *Memoriile ienicerului sârb*.⁴³ La fel și în versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*.⁴⁴ O cunosc toți autorii bizantini: Laonic Chalcocondil, Ducas și Critobul din Imbros.⁴⁵

În sfârșit, ea este menționată și în câteva din cronicile turcești, mai înclinate să povestească biruințele decât înfrângerile.⁴⁶

³⁹ *Călători străini despre țările române...*, vol. I, p. 111—113.

⁴⁰ I. Bianu, *Ștefan cel Mare. Câteva documente din arhivele de stat de la Milan*, în *Columna lui Traian*, 1883, I, p. 34-35. Pentru drumul parcurs de acest raport, care se bazează pe datele din scrisoarea lui Vlad din 11 februarie, vezi Radu Lungu, *A propos de la campagne antiottomane de Vlad l'Empaleur au sud du Danube (Hiver 1461-1462)*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XXII, 1983, 2, p. 147 și 156-157 (în 23 martie 1462 au sosit la Bologna știri potrivit cărora „i Valacchi aveano data una rotta al Turco nelle parti della Valacchia, e morto di loro più di 20.000, e tolti molti Castelli, e saccomanati molti Villaggi dietro al Danubio ...”).

⁴¹ C. I. Karadja, *Incunabilele ...*, p. 204; comentarii la Pavel Binder, *Itinerarul transilvănean al lui Vlad Țepeș ...*, p. 1542.

⁴² N. Iorga, *Încă ceva despre Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare*, în *Convorbiri literare*, an XXXVIII, 1904, 4, p. 382.

⁴³ *Călători străini despre țările române...*, I, p. 126.

⁴⁴ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 201 și 208; P. Olteanu, *op. cit.*, p. 357.

⁴⁵ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 284; Ducas, *op. cit.*, p. 430; Critobul din Imbros, *op. cit.*, p. 290.

⁴⁶ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 93, 126 etc.

Războiul cu turcii

Încă din februarie 1462, în aceeași atât de importantă scrisoare în care comunica regelui Ungariei circumstanțele intrării sale în luptă și distrugerile provocate în chiar teritoriul otoman, Vlad Țepeș făcea un insistent apel la ajutor. El arăta că nu a călcat pacea pentru vreun folos al său, ci „pentru păstrarea Creștinătății întregi.” Se aștepta - „cum se va deschide vremea, adică primăvara” - la venirea sultanului, cu toată puterea lui. S-a pregătit cum a putut, încercând să împiedice trecerea Dunării: „însă vaduri n-au, căci și vadurile lor la Dunăre, afară de Vidin, am pus să le ardă, să le nimicească și să le facă pustii.” Accesul în Țara Românească era totuși posibil și altfel, în această direcție fiind pericolul de surprindere mai mare: „ei ar voi - spunea voievodul - să-și aducă vasele de la Țarigrad și Galipole, pe Marea, în Dunăre.”

Vlad Țepeș, în fața groaznicei amenințări a invaziei turcești, pe apă și uscat, în pofida alianței cu regele Ungariei era profund îngrijorat și destul de sceptic cu privire la intențiile lui Matiaș Corvin. Cităm din nou din scrisoare: „Ci, dacă măria ta voiești să dai vreun ajutor, atunci măria ta să fii bun a nu ne zăbovi, și să ne spui cu adevărat gândul măriei tale”. El propunea regelui, dacă dorința lui era într-adevăr să se lupte cu turcii, să-și strângă „toată țara și tot poporul de oaste” și să vină „în această Țară Românească a noastră” unde să se bată. Dacă Matiaș Corvin însuși nu vroia să se pună în fruntea luptei, ar fi fost bine să-și trimită totuși „oastea întreagă în părțile ardelene.” Iar dacă nici această soluție nu-i convenea, să dea ajutor cât îi era voia, „măcar Ardealul și Secuimea,” reazimul cel mai apropiat al Țării Românești. Orice ajutor trebuia să sosească până la Sf. Gheorghe (23 aprilie), când începeau de obicei campaniile otomane.

Apelul domnului lua sfârșit într-un chip zguduitor: „Iar, dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un capăt rău, și va pieri țărișoara noastră aceasta, nici măria ta nu vei avea folos și înlesnire de așa ceva, pentru că va fi spre paguba Creștinătății întregi.” Este o idee pe care o regăsim la toți marii voievozi ai românilor - un Ștefan cel Mare, un Radu de la Afumați, un Minai Viteazul - care în veacurile XV-XVI au înfruntat Imperiul otoman. În impactul dintre cele două lumi, islamică și creștină, odată intrați în luptă, absolut toți se prevalau de rolul de bastioane înaintate ale Europei creștine pe care îl îndeplineau atât Moldova, cât și Țara Românească. În același timp, Vlad Țepeș se vădește conștient de faptul că viitorul conflict (chiar fără sprijin el anunța că „nu voim să fugim înaintea sălbăticiei lor, ci să avem, în orice chip, luptă cu dâșii”) avea să fie pe viață și pe moarte, „capătul rău” însemnând desființarea statală a Țării Românești.⁴⁷

În mod similar rezumă conținutul soliilor lui Țepeș la Buda - fiindcă vor fi fost mai multe, în așteptarea zadarnică a ajutorului, făgăduit probabil încă de prin martie - și Chalcocondil: „voi știți doar că țara noastră e vecină cu a voastră și că amândouă popoarele ne avem țara așezată la Istru <Dunăre>. Ați auzit acuma cred, și voi, că împăratul turcilor pornește cu oaste mare la război asupra noastră. Și dacă Dacia aceasta <Țara Românească>, își va supune-o și o va subjugă, înțelegeți bine și voi, că ei nu vor sta în pace și liniștiți locului, ci îndată vor năvăli cu război asupra voastră și locuitorii țării voastre vor avea de suferit nenorociri foarte grele din partea lor. Acuma e deci vremea ca, ajutându-ne pe noi, să vă apărați și voi, oprind cât mai departe de țară armata aceasta; și să nu lăsați să ne strice țara și să ne subjuge neamul nostru...”⁴⁸ Stindardul luptei comune flutura deci din nou, dar, ca mai totdeauna în asemenea împrejurări, și de astă dată mai mult spre paguba finală a celui ce l-a înălțat!

Al doilea episod din succesiunea celor ce au precedat confruntarea directă dintre Vlad Țepeș și sultanul Mehmet II „Cuceritorul” a fost cel relatat la începutul acestui capitol. Vizirul Mahmud pașa Grecul a avut misiunea ca, împreună cu 30.000 de oșteni, să vegheze la „vadul Dunării” sau, cu alte cuvinte, să împiedice o eventuală nouă incursiune devastatoare a domnului Țării Românești la sud de Dunăre, în preziua sosirii grosului armatei sultanului. El însă și-a depășit însărcinarea, pătrunzând pe teritoriul Țării Românești și luând pradă și robi. La întoarcere, pe când corpul său de oaste trecea Dunărea, 18.000 de turci au fost atacați prin surprindere de oastea lui Vlad Țepeș și

⁴⁷ Pentru edițiile scrisorii, vezi mai sus, nota 37.

⁴⁸ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 286-287.

complet înfrânți (ar mai fi rămas în viață doar 8.000). Izvorul discutat așează corect această victorie românească pe la sfârșitul lunii mai. O altă sursă, însemnările pelerinului William Wey, care confirmă existența menționatei operații militare turcești, cu participarea a 30.000 de oameni sub comanda unui dregător - nenumit: „unul din oamenii săi de vază” - al sultanului, plasează însă lupta și biruința românilor la sărbătoarea ce cade în joia de după Sf. Treime (*in die corporis Christi*), adică în 17 iunie 1462!? Se susține chiar, desigur în mod exagerat, că ar fi fost uciși toți turcii.⁴⁹

Lupta va fi fost dată în preajma Brăilei. Numai așa ne explicăm de ce în *Memoriile ienicerului sârb*, care în prima parte a relatării despre Vlad Țepeș și campania din 1462 sunt destul de confuze, întâlnirea dintre domn și Hamza beg este fixată „într-un oraș care se numește Ibrail.”⁵⁰ Și Chalcocondil povestește, dar într-un alt context, că turcii „au ars Brăila, oraș ... în care <românii> fac un comerț mai mare decât în toate orașele țării.” El știe, de asemenea, că „Machmut vizirul” s-a făcut vinovat de panica din rândul turcilor, fapt care l-a mâniat într-atâta pe sultan, încât „i-a dat omului și bătaie.” Panica o pune însă în legătură cu răspândirea zvonului despre cele pățite de Hamza beg din Nicopole și nu cu propria înfrângere a vizirului.⁵¹ Acum, în mai 1462, s-a petrecut cu siguranță dislocarea populației din Constantinopol, cuprinsă de spaimă la auzul veștilor despre nimicirea contingentului lui Mahmud pașa Grecul.⁵²

Un aspect distinct al campaniei din 1462, care necesită o prezentare separată, îl constituie atacul moldovenesc asupra Chilie, în luna iunie, în plină ofensivă turcească. În 28 iulie 1462 bailul venețian din Constantinopol, Domenico Balbi - care la rândul lui a supravegheat și informat permanent Senatul Republicii despre desfășurările de la Dunărea de Jos - scrie că „flota sultanului, împreună cu domnul Valahiei Inferioare <Moldovei>, merse să lovească cetatea Lycostomo <Chilia>, în jurul căreia stătu opt zile, și n-au putut face nimic, ci au murit mulți azapi și s-au întors cu rușine și învinși.”⁵³ (s.n., Șt. A.). Chalcocondil este și el formal în privința conlucrării lui Ștefan cel Mare cu turcii la asediul Chilie.⁵⁴ Acesta poate fi datat precis pe baza unei mențiuni din cronica lui Ștefan cel Mare, redactată încă din secolul XV. Absolut toate variantele ce ni s-au păstrat înregistrează sub data de 22 iunie 1462 faptul că „au lovit cu tunul pe Ștefan voievod la cetatea Chilie.”⁵⁵ Dintre ele cea mai explicită este *Cronica moldo-germană*: „În luna iunie în ziua 22, atunci a venit Ștefan voievod în fața Chilie și nu a putut s-o dobândească, ci a fost împușcat de o

⁴⁹ E. D. Tappe, *Documents concerning Rumanian History (1427-1601), collected from British Archives*, Mouton & Co, London, The Hague, Paris, 1964, nr. 2, p. 17-18; comentarii asupra izvorului, la Francisc Pall, *Notes du pèlerin William Wey à propos des opérations militaires des Turcs en 1462*, în *Revue Historique du Sud-Est Européen*, tom XXII, 1945, p. 264-266; vezi și trad. rom. a pasajului, datorată lui Dan Slușanschi, în *Magazin istoric*, an XXI, 1987, 11, p. 28.

⁵⁰ *Călători străini despre țările române*, I, p. 126. Incursiunea la sudul Dunării din februarie 1462 s-ar fi produs în timp ce solul sultanului, cu 30 slujitori, era reținut la Brăila și „nu știa ce se întâmplase.” Abia după întoarcerea domnului, acesta ar fi poruncit „să-i bage într-un turn oarecare,” iar după trei zile să fie trași cu toții în țeapă (cf. și narațiunea anonimă italiană mai sus citată).

⁵¹ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285.

⁵² Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, București, 1937, p. 45, înclină să dateze altfel acest aspect, mai devreme, imediat după prima acțiune militară izbutită a lui Vlad Țepeș, din februarie 1462. Vezi și Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, București, 1976, p. 146 (opinie identică).

⁵³ *Monumenta Hungariae Historica, Acta extera*, vol. IV, partea I, Budapesta, 1875, nr. 105, p. 168. Raportul acesta din Constantinopol este o sursă de primă mână pentru războiul lui Vlad Țepeș cu turcii din 1462.

⁵⁴ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 286. Izvorul afirmă că „domnul acestei Bogdaniei Negre <Moldova>, având o neînțelegere, era, dintr-o astfel de cauză, în război cu Vlad” (s.n., Șt. A.). Cauza neînțelegerii trebuie să fi fost însăși Chilia, pe care Vlad Țepeș, deși a fost somat probabil încă din anul precedent - solia lui Muzylo de Buczacz -, n-a vrut s-o restituie Moldovei de bună voie. Și Chalcocondil, la fel cu raportul lui Domenico Balbi, constată eșecul tentativei de cucerire a cetății de la gurile Dunării (*Ibidem*).

⁵⁵ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI ...*, ed. cit., p. 16, 49, 61, 70, 178.

bombardă la glezna stângă, apoi a plecat de la Chilia.”⁵⁶ După nereușita acestei încercări, domnul Moldovei ar fi vrut chiar să intre cu oaste în Țara Românească, dar și acum n-a izbutit nimic, fiind oprit de cei 7.000 de oșteni trimiși de Țepeș să apere colțul nord-estic al țării.⁵⁷

Cum am văzut, Vlad Țepeș se aștepta încă din februarie la atacul flotei otomane pe Dunăre, din direcția Mării Negre. El a încercat să găsească ajutor în Crimeea, un sol al său fiind atestat la 17 și 20 mai 1462 în socotelile Caffei, principala colonie genoveză de pe litoralul pontic.⁵⁸ Caffa era un aliat firesc al Țării Românești, acolo apreciindu-se că războiul dus de Vlad la Dunăre a deturnat atenția sultanului de la propria sa existență, ușurându-i astfel pentru moment situația. La 2 aprilie 1462 conducerea coloniei scria regelui Casimir al Poloniei că „dacă Vlad voievod nu ar fi declarat război pe față sultanului, ceea ce le-a stricat și tulburat planurile, își pusese în minte să trimeată contra noastră 300 de corăbii cu multă putere și pregătiri de război, cu care a cucerit pe alții, mai mari decât noi, și înspăimântă și regi mari ... Am înțeles apoi că Ștefan voievod, domnul Moldovei sau Valahiei Mici, se luptă cu Vlad voievod, care poartă război fericit cu turcii.”⁵⁹ Cearta acestora nu numai ajută pe sultan, dar, ce e mai primejdios, printr-înșa turcii capătă oarecum intrarea în aceste două Valahii, ceea ce ar fi un foarte mare pericol, atât pentru noi cât și pentru alte țări vecine.”⁶⁰ Deci Vlad Țepeș nu a fost luat prin surprindere nici de atacul moldovenesc asupra Chilieii,⁶¹ după cum nu a fost nici de cel al flotei otomane care, după mărturia lui Chalcocondil, era compusă din vreo „douăzeci și cinci de trireme și la o sută cincizeci de vase” (25 de galioane și 150 vase mai mici).⁶² El a avut, în consecință, posibilitatea să organizeze din timp protecția acestui front, cu rezultatele excelente descrise mai sus. Istoricii moderni s-au întrebat asupra sensului acțiunii lui Ștefan, mai ales în perspectiva politicii lui antiotomane de mai târziu, care i-a făurit un nepieritor renume.⁶³ Pare cel mai îndreptățit răspunsul lui Nicolae Iorga: „Când se află că flota sultanului e înaintea Chilieii, Domnul Moldovei avea neapărată datorie de a fi acolo pentru ca, întrebuintând orice mijloc, să împiedice instalarea, catastrofală pentru dânsul, a turcilor la Dunărea-de-Jos.”⁶⁴

⁵⁶ *Ibidem*, p. 29.

⁵⁷ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, loc. cit.; cf. *Leben und Taten der türkischen Kaiser*, ed. Richard F. Kreutel, Verlag Styria, Graz-Wien-Köln, 1971, p. 147 și 149 (6.000 de oșteni). Pentru efectivele corpului de oaste, vezi și *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 69 („voievodul Țării Românești pusese în acea margine <de țară> pe beilerbeii săi <vornicul lui Țepeș> împreună cu 7 000 de ostași aleși pentru a-și apăra țara de dușmanul din Moldova”). Remarcăm totodată că numărul acesta este apropiat de cel indicat de narațiunea *La progenia della casa de' Octomani* pentru lupta cu vizirul Mahmud pașa Grecul (5.000 de ostași). Se confirmă, credem, astfel presupunerea că lupta amintită s-a dat la vadul din dreptul Brăilei. În plus, narațiunea italiană spune că în corpul de oaste respectiv se găseau „unguri și valahi”, ceea ce constituie încă un argument în același sens (ungurii nu puteau fi decât din garnizoana Chilieii). Adăugăm că și Ducas a știut de incursiunea lui Mahmud pașa Grecul, din mai 1462, dar a prezentat-o deformat, suprapunând-o operației eșuate a lui Hamza beg din Nicopole: „Un comandant din marginile acelea, al tiranului, voind să se arate cu o faptă de mare vitejie, a trecut în Țara Românească cu zece mii de turci, românul ciocnindu-se cu ei, pe care i-a ucis în război, i-a ucis, pe care însă i-a prins vii, pe toți amarnic i-a osândit la moarte și pe comandantul lor Chamza, trași fiind în țepă” (Ducas, *Istoria turco-bizantină ...*, ed. cit., p. 430).

⁵⁸ Vezi N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe*, București, 1899, p. 124.

⁵⁹ Este încă o referire la succesul incursiunii la sudul Dunării, din luna februarie, vestită desigur și Caffei de domnul Țării Românești.

⁶⁰ N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe ...*, p. 125-126. Textul originalului latin, la Amedeo Vigna, *Codice diplomatico delle colonie tauro-liguri (Supplemento)*, în *Atti della Società Ligure di Storia Patria*, vol. VII, partea a II-a, fasc. II, Genova, 1881, p. 469-470.

⁶¹ Observația lui N. Iorga (*Ibidem*, p. 125).

⁶² Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285; vezi și Aurel Decei, *Istoria Imperiului otoman (până la 1656)*, București, 1978, p. 117.

⁶³ N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe ...*, p. 127-128.

⁶⁴ Idem, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 138. Vezi, însă, și părerea lui P. P. Panaitescu, *Legăturile moldo-polone în secolul XV și problema Chilieii*, în *Romanoslavica*, III, 1958, p. 106-111, care consideră că atacul lui Ștefan împotriva Chilieii s-a făcut din îndemnul Poloniei, care acum, în 1462, desfășura o acțiune de expansiune a zonei sale de influență spre Marea Neagră (la 2 iulie 1462 regele Casimir primea orașul

Într-adevăr, la 15 mai 1462 prezența lui Ștefan cel Mare e atestată la Bacău, unde venise să supravegheze situația de la hotarul de pe Dunăre.⁶⁵ Profitând de relațiile bune atât cu turcii, cât și cu Polonia - la 2 martie 1462, prin două acte deosebite, Ștefan reînnoiește legătura de vasalitate dintre Moldova și Polonia⁶⁶ -, dacă Chilia ar fi fost cucerită, el o putea revendica juridic ca veche posesiune a Moldovei. Dar, firește, pentru aceasta era necesară o participare directă a oștilor moldovenești la asediul cetății. În nici un caz, în lumina a tot ceea ce știm despre Ștefan cel Mare, nu ne putem gândi că el a luptat pentru a lăsa Chilia pe seama turcilor. Era vorba, în 1462, în condițiile dificile ale uriașului efort militar al sultanului Mehmet II „Cuceritorul,” cu șanse absolute de a izbândi pe toate fronturile, tocmai de a împiedica acest lucru.

Dacă ar fi să rezumăm cele trei episoade ale campaniei din 1462 discutate până acum - cucerirea Giurgiului și incursiunea la sudul Dunării, atacul prin surprindere al contingentului vizirului Mahmud pașa Grecul, asediul Chilie - , constatăm că ele s-au încheiat cu tot atâtea succese militare ale forțelor conduse de Vlad Țepeș. Dar lovitura principală, din partea grosului armatei lui Mehmet II, avea să fie copleșitoare. Deși a făcut toate pregătirile de care era în stare pentru a apăra din răspuțeri linia Dunării, domnul Țării Românești a prevăzut și posibilitatea retragerii în interior. Mai ales dacă nu-i sosea ajutorul promis din Ungaria și Transilvania. Despre aceste măsuri, cronicarul bizantin Ducas povestește: „românul <Vlad> ... i-a mutat pe toți supușii lui în locuri strâmte de munte și în locuri acoperite de păduri, și câmpurile le-a lăsat pustii și vitele de tot felul le-a mânat mai înăuntrul hotarelor ...; iar însuși cu armata de sub el se aținea toată ziua în locuri scutite de sihle și păduri dese. Tiranul <Mehmet II> a străbătut loc mai bine de 7 zile și n-a găsit nimic, nici om, nici cel mai neînsemnat animal și nici ceva de mâncare sau de băut.”⁶⁷ Chalcocondil confirmă totul, arătând că femeile și copiii au fost adăpostiți „în muntele Brașov” sau într-un „orașel” nenumit, „de jur împrejurul căruia întinzându-se o mlaștină, îl apăra și-l păzea și-l întărea foarte și-l punea deplin la adăpost” (Iorga a identificat locul cu mănăstirea și lacul Snagov⁶⁸); în fine, o altă parte, negreșit cea mai numeroasă, s-a refugiat în „pădurile de stejar, greu de străbătut pentru un om nou venit și care nu e localnic.”⁶⁹

În privința oștii sultanului, adunată de la sfârșitul iernii și în tot cursul primăverii anului 1462, izvoarele ne spun că a fost „foarte mare, a doua după năvala acestui împărat asupra Bizanțului.”⁷⁰ S-ar fi ridicat ca număr la 250.000 de oameni⁷¹ sau chiar, după estimarea din cronica lui Tursun-bei, la „vreo 30 de *tümene*”, adică 300.000.⁷² Sultanul însuși, într-o „scrisoare de cucerire” (*Fetihname*), trimisă principelui Karamaniei, Ibrahim, după încheierea campaniei, vorbește de „15 *tümene*”, ceea ce înseamnă 150.000 de oșteni (un „tümen” era o unitate militară de 10.000 de oameni).⁷³ Dar toate aceste estimări, inclusiv cea din scrisoarea lui Mehmet II, sunt de bună seamă exagerate. Mult mai

Caffa din Crimeea în rândul vasalilor săi). Mai nou, Virgil Ciocâltan (*op. cit.*, p. 1065) crede că, în 1462, colaborarea moldo-otomană la asediul Chilie a fost posibilă deoarece sultanul Mehmet II „a optat pentru soluția cea mai convenabilă, aceea a stăpânirii Moldovei și a eliminării pe această cale a prezenței puterilor ostile - Ungaria și Țara Românească - de la gurile Dunării” (în condițiile în care, deocamdată, el nu ar fi fost în stare să cucerească de unul singur Chilia!)

⁶⁵ *Documenta Romaniae Historica*, A, Moldova, vol. II, București, 1976, nr. 104, p. 148; N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe* ..., p. 126.

⁶⁶ I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913, p. 291-294.

⁶⁷ Ducas, *Istoria turco-bizantină* ..., p. 432.

⁶⁸ N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 137.

⁶⁹ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285-286; o traducere revizuită a întregului pasaj, de care ne-am folosit, datorată lui N.-Ș. Tanașoca, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, București, 1982, p. 507; cf. *Leben und Taten der türkischen Kaiser*, ed. cit., p. 147. Vezi și știrile din Buda, identice, în *Columna lui Traian*, 1883, p. 37; la fel și cele din relația pelerinului William Wey (E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 18).

⁷⁰ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Cronici turcești privind țările române*, I, p. 68.

⁷³ Act semnalat de Mihail Guboglu, *Vlad Țepeș și Mehmed al II-lea în lumina cronicilor turco-bizantine*, în *Revista Arhivelor*, an LIII, vol. XXXVIII, 1976, 4, p. 383 și 386; aceeași scrisoare vădește că lui Radu vodă cel Frumos i s-a fixat un tribut anual de 12.000 de ducați (p. 388).

demn de crezut pare ambasadorul venețian din Buda, care nu avansează decât suma de 60.000 de oșteni turci.⁷⁴ Este adevărat însă că el vorbea la 14 iunie 1462 numai despre trupele ce forțaseră Dunărea - dintre care 25.000 de ieniceri izbutiseră deja să pătrundă în Țara Românească -, restul, cu sultanul însuși, nefiind incluși în socoteală. Putem aprecia că totalul aproximativ al efectivelor turcești a fost de 100-120.000 de oameni. În fața lor, Vlad Țepeș nu dispunea decât de un număr de 22.000 de oșteni.⁷⁵ Dacă adăugăm pe cei 7 000 trimiși la hotarul nord-estic, înseamnă că oastea Țării Românești a avut în ansamblu, în 1462, circa 30.000 de războinici.⁷⁶ Proporția în luptă a fost prin urmare cam de 1 la 3 sau de 1 la 4!

Armata de uscat a pornit spre Dunăre din Filipopole (Plovdivul de astăzi)⁷⁷ și a forțat trecerea cursului fluviului la Nicopole.⁷⁸ Ienicerii au fost cei care au primit însărcinarea de a crea un cap de pod în teritoriul inamic. La vreme de noapte, 70 de luntri cu oșteni și 120 de bombarde s-au lăsat pe firul apei, „la câteva stadii mai jos de locul unde stătea oastea voievodului.” Odată debarcată pe malul românesc, această trupă de ieniceri s-a întărit cu șanțuri, sub protecția tunurilor, pentru a putea rezista unui atac al călărimii lui Vlad Țepeș. Operația de traversare a turcilor a continuat apoi, până când „toată oastea pedestră trecuse.” După aceea, ienicerii s-au apropiat încet, cu toate tunurile, de oastea Țării Românești. În timp ce așezau din nou bombardele, s-a produs însă un atac rapid și violent al oastei lui Țepeș, în care au fost uciși 300 de ieniceri. Sultanul privea neputincios de pe malul celălalt „o mare bătălie” și „se temea foarte mult să nu-i fie uciși toți ienicerii.” Înțețindu-se lupta și văzând că pierde teren („văzând că partea noastră slăbește foarte mult”), turcii debarcați au izbutit totuși să pună în funcție toate cele 120 de bombarde. Focul lor des a respins până la sfârșit oastea voievodului și le-a îngăduit să-și întărească poziția. A urmat trecerea azapilor - corp de infanterie neregulată, echivalent trabanților europeni -, iar Vlad Țepeș a fost nevoit să se retragă.⁷⁹ Lupta din fața Nicopolului și pătrunderea sultanului în Țara Românească s-au petrecut în prima săptămână din iunie 1462, deoarece la 14 ale lunii la Buda se știa că trecerea corpului expediționar nu se încheiase și încă se zvonea că sultanul însuși ar intenționa de fapt să se îndrepte contra ... Belgradului.⁸⁰

Abia acum și-a dovedit eficiența tactica străveche a pământului pârjolit și a retragerii populației în codru și la munte. Avangărzile oastei musulmane, oaste comandată de Turahanbeioğlu Ömer bei, Alibeioglu Ahmed bei, Mihaloglu Ali bei, Malkocioglu Bali bei, Nasuh bei - bei de Albania -, Delioglu Umur bei - bei de Ianina -, Mihaloglu Iskender bei și Evrenosbeioğlu Ali bei, anunțau mereu că nu găsesc „nici o picătură de apă pentru potolirea setei,” iar „arșița soarelui era așa de puternică, încât pe veșmintele de zale ale gaziilor se putea face chebap.”⁸¹ Expediția sultanului în Țara Românească a durat aproape treizeci de zile, adică până la începutul lunii iulie

⁷⁴ I. Bianu, *op. cit.*, nr. 2, p. 37. Altă ediție a documentului, în *Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera*, IV-I, nr. 91, p. 145-146.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ Unul din manuscrisele versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* indică exact aceeași cifră: 30.900 (P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec XV-XVI...*, p. 200 și 207; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 356). La mijlocul veacului XV, adică înainte de pierderile pricinuite de invazia otomană din 1462, Țara Românească avea o populație de aproximativ 60.000 de „familii” sau „case”. După campania respectivă, aceasta pare să se fi redus cu o treime (Șerban Papacostea, *Populație și fiscalitate în Țara Românească în secolul al XV-lea: un nou izvor*, în *Revista de Istorie*, tom 33, 1980, 9, p. 1781-1782; Idem, *Din nou cu privire la demografia Țării Românești în secolul XV*, în aceeași revistă, tom 37, 1984, 6, p. 578-581).

⁷⁷ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285.

⁷⁸ *Memoriile ienicerului sârb*, în *Călători străini despre țările române...*, p. 127.

⁷⁹ Anonimul ienicer de origine sârbă, după care am luat aceste amănunte, a participat direct la forțarea trecerii Dunării (*Ibidem*). Lupta este confirmată și de celelalte narațiuni otomane (vezi, de pildă, Așîk-pașa-Zade, în *Cronici turcești ...*, I, ed. cit., p. 92).

⁸⁰ I. Bianu, *op. cit.*, p. 37. Cronicarul Enveri indică pentru trecerea Dunării „a șasea zi de post”, adică 4 iunie 1462 (*Cronici turcești ...*, I, p. 42).

⁸¹ *Cronici turcești ...*, I, p. 69-70.

1462.⁸² La 11 iulie 1462, Mehmet II și oastea sa erau din nou la Adrianopole, „în dezordine și fără nici o demonstrație de victorie.” Cea mai mare parte a uriașei armate a revenit pe jos, deoarece, din cauza lipsei de hrană și de apă, caii „au crăpat de foame și de sete.”⁸³

Practic, în tot cursul acestei luni nu s-a ajuns la nici o luptă în câmp deschis, care să decidă în mod limpede soarta războiului. Inferioritatea numerică a oastei sale l-a obligat pe Vlad Țepeș la o tactică de hărțuială, ce a uzat neconținut moralul turcilor. În acest sens, un episod celebru, înregistrat de marea majoritate a izvoarelor asupra campaniei din 1462, l-a reprezentat atacul de noapte al voievodului contra taberei sultanului. Temerara acțiune a fost realizată cu șapte până la zece mii de călăreți valahi, la lumina făcliilor. Năvala, având în frunte pe însuși Vlad Țepeș, s-a izbit mai întâi de contingentul asiatic, din Anatolia, al sultanului, care a luptat foarte puțin, fiind pus pe fugă. Intenția voievodului a fost de a surprinde și ucide chiar pe Mehmet II, ceea ce, după gândul său, i-ar fi adus îndată biruința. Dar războinicii săi nu au nimerit din primul moment în sectorul de tabără unde se afla sultanul. Înaintând „în ordine desăvârșită și bine încheagată,” au căzut doar în dreptul corturilor vizirilor Mahmud și Isaac. S-a dat încă o mare luptă, în timpul căreia au pierit multe cămile, catări și alte animale de povară, însă aceasta a permis corpului de elită al ienicerilor din preajma cortului sultanului să se pregătească și să se așeze în ordine de bătaie. Ciocnirea care a urmat aici nu a mai durat mult fiindcă se apropiau zorile. Domnul a poruncit retragerea, care s-a făcut prin centrul („piața”) taberei, cu uciderea tuturor celor ce ieșeau în calea oștenilor săi.⁸⁴ Se pare că atacul acesta s-a dat în noaptea de joi spre vineri, 17-18 iunie 1462. Cronicarul turc Enveri afirmă că a avut loc „într-o noapte de vineri,” iar, pe de altă parte, relația pelerinului William Wey consemnează o mare victorie românească pentru data de joi 17 iunie, identificând-o și confundând-o însă cu cealaltă, obținută probabil pe la sfârșitul lunii mai, contra contingentului lui Mahmud pașa Grecul.⁸⁵

În dimineața de după atac, sultanul a poruncit lui Ali bei Mihaloglu să pornească în urmărirea voievodului, cu oastea din Rumelia. Se pare că acesta a reușit să-l ajungă și s-a mai dat o luptă, în care războinicii lui Vlad au fost răzbiți. O mie dintre ei au fost încercuiți și prinși, iar apoi au fost cu toții uciși. Chiar și Țepeș ar fi scăpat cu greu, rănit.⁸⁶

Atacul de noapte nu a produs mari pierderi oștii sultanului Mehmet II, dar a stârnit mare panică, demoralizând și mai mult pe turci. Locul lui exact nu-l știm. S-a întâmplat undeva pe drumul dintre Nicopole și Târgoviște. De acum încolo sultanul și-a înconjurat tabăra cu palisade și a poruncit ca „ostile să-i fie zi și noapte sub arme.” Ajuns la reședința domnească din Târgoviște, Mehmet II a înaintat până dincolo de oraș, „ca la douăzeci și șapte de stadii” (aproape 5 km), unde a întâlnit o întinsă câmpie, acoperită în întregime cu turci și alți osândiți ai domnului trași în țepi: „spectacol pentru turci și pentru însuși împăratul! Chiar și împăratul, cuprins de uimire, spunea întruna că nu poate să ia țara unui bărbat care face lucruri așa de mari și, mai presus de fire, știe să se folosească așa de domnia și de supușii lui. Mai spunea că acest bărbat care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de mai mult. Și ceilalți turci, văzând mulțimea de oameni trași în țepă, s-au înspăimântat foarte.”⁸⁷ Și cronicarul turc Enveri mărturisește că după atacul de noapte al lui Vlad Țepeș, „plecând de acolo, am văzut multe schelete trase în țepă, unele mai dinainte, iar altele mai de curând.”⁸⁸ În tot acest timp, domnul Țării Românești, „ținându-se pe aproape de urma oștilor

⁸² *Ibidem*, p. 71.

⁸³ I. Bianu, *op. cit.*, nr. IV, p. 39 și 40 (documente din 3 și 12 august 1462); vezi și N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe ...*, p. 123 și 124; Idem, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 140, care limitează însă interpretarea acestor izvoare numai în sensul că ar consemna înfrângerea flotei ce luptase la Chilia.

⁸⁴ Descrierea atacului de noapte, după Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 287-288, care este cel mai complet și veridic izvor asupra episodului. Pentru același episod, vezi însă și întregirile de mai jos, p. 253-257.

⁸⁵ *Cronici turcești ...*, I, p. 42; E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 17-18 (vezi și mai sus, nota 49).

⁸⁶ *Cronici turcești ...*, I, p. 42-43 și 72; Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 288-289.

⁸⁷ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 289.

⁸⁸ *Cronici turcești ...*, I, p. 43.

împăratului, a ucis întruna orice se desprindea, fie călăreț de pradă, fie ostaș pedestru...⁸⁹

În preajma zilei de 20 iunie 1462 însă, Vlad Țepeș a lăsat un corp de oaste cam de 6.000 de oameni, cu misiunea „să se țină prin păduri de urma împăratului și, dacă cineva s-ar desprinde, îndată să năvălească asupra acestuia și să-l strivească,” iar el, cu restul luptătorilor săi, s-a grăbit spre celălalt front, unde Chilia era împresurată și asaltată.⁹⁰ El încerca astfel, cu puținele efective de care dispunea, să fie pretutindeni și să facă față pe cât posibil dublei lovituri, în așteptarea oștilor regelui Matiaș Corvin.

La Chilia de bună seamă nu a ajuns, dar a sosit la vreme spre a întâmpina incursiunea domnului Moldovei ce a urmat ridicării asediului și s-o oprească, împreună cu corpul de oaste pe care-l lăsase în aceste părți. Mai mult, potrivit unei interpretări a relației contemporane a englezului William Wey, în ceasul al doisprezecelea între cei doi voievozi ar fi intervenit o înțelegere, Vlad Țepeș „s-a împăcat cu acel duce <Ștefan cel Mare>, în care avea mare încredere”, iar ulterior a colaborat cu el împotriva domnului lăsat lângă țară de turci, Radu cel Frumos.⁹¹ Dar interpretarea aceasta a fost, cu drept cuvânt, contestată: „concordavit” trebuie tradus nu prin „s-a împăcat,” ci prin „s-a înțeles,” iar „unum ducem illius patrie” pare, într-adevăr, să se refere mai curând la unul din marii boieri ai lui Vlad Țepeș și nu la Ștefan cel Mare.⁹²

Singurul indiciu de care dispunem la ora actuală despre reorientarea politicii lui Ștefan cel Mare după eșecul din fața cetății Chilia provine din cu totul altă direcție. Anume, în 10 august 1462, aflat la Szegedin, regele Matiaș Corvin al Ungariei luase cunoștință de hotărârea domnului Moldovei de a contribui la răscumpărarea coroanei sale, aflată în mâinile împăratului Frederic III.⁹³ Deci, domnul Moldovei, care se aștepta la sosirea regelui în Transilvania, în fruntea oștilor sale, a încercat în pripă să-și îmbunătățească relațiile cu el, cu atât mai mult cu cât fostul domn, Petru Aron, se pregătea probabil dincolo de munți să-și recucerească tronul.⁹⁴

Dar să revenim la succesiunea evenimentelor din Țara Românească. Când a început retragerea de la Târgoviște, cei 6.000 de oșteni ce supravegheau grosul armatei sultanului s-au grăbit să dea un atac. Dregătorul turc „Iosuf” (Yusuf), care comanda probabil ariergarda, a fost bătut, dar i-a venit în ajutor Turahanbeioğlu Ömer bei, care a înclinat de partea turcilor sorții luptei, omorând aproximativ 2.000 de războinici de-ai lui Țepeș. Pentru isprava lui, Turahanbeioğlu Ömer bei a fost numit de sultan guvernator al Tesaliei.⁹⁵

După această ciocnire, Mehmet II și oastea sa și-au continuat drumul spre Buzău, unde s-a mai dat o luptă, de astă dată însă cu Vlad Țepeș, care avea la dispoziție în momentul respectiv - se pare - 15.000 de oameni.⁹⁶ Inițiativa a aparținut tot românilor, care au fost cei ce au pornit la atac. „Acolo a ieșit ghiaurul!” - ne spune atât de prețioasa cronică *Düsturname* a lui Enveri, redactată pe la 1465.⁹⁷ Deoarece la 29 iunie 1462 sultanul Mehmet II se afla la Brăila,⁹⁸ înseamnă că această

⁸⁹ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 290.

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 19: „concordavit cum illo duce, in quo multum confidebat”; vezi interpretarea știrii la P. P. Panaitescu, *Legăturile moldo-polone în secolul XV și problema Chiliei ...*, p. 110-111.

⁹² Vezi M. Berza, *Vlad Țepeș, ses règnes et sa légende. En marge de deux livres récents*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, tom XV, 1977, 2, p. 340-341.

⁹³ Știre pusă în valoare de Matei Cazacu, *Du nouveau sur le role internațional de la Moldavie ...*, p. 42; actul a fost publicat de K. Nehring, *Quellen zur ungarischen Aussenpolitik in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts* (I), în *Lévélari Közlemények*, I, 1976, nr. 4, p. 88.

⁹⁴ Invitația la Buda a pretendentului Petru Aron, în 1462, a fost pusă de N. Iorga în legătură cu intenția regelui de a reconstitui întreg blocul politico-militar de la Dunărea de Jos, adică inclusiv Moldova (*Studii și documente cu privire la istoria românilor*, III, București, 1901, p. XXXII). Un rezumat al actului, în: Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, II-1, București, 1891, nr. V, p. 4.

⁹⁵ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 290.

⁹⁶ *Cronici turcești*, I, p. 43. Enveri spune că „ghiaurul avea 15 sangeacuri în cap”, ceea ce aici, așa cum comentează editorii români ai textului, are sensul de unități militare (*Ibidem*, nota 52).

⁹⁷ *Ibidem*, p. 43 și 33 (pentru datarea cronicii, „unul dintre cele mai vechi izvoare privind istoria otomană”).

luptă a avut loc cu câteva zile mai devreme. Ea este relatată în amănunt, însă vădit tendențios, de un alt cronicar turc, Tursun-bei.⁹⁹ Mehmet II, informat de existența unui corp de oaste al lui Vlad Țepeș în părțile răsăritene ale Țării Românești, a decis la un moment dat - desigur după părăsirea Târgoviștei, pentru a-și proteja retragerea - să trimită în acea direcție pe Evrenos-beioglu Ali bei, cu o grupare de acângii. Vlad Țepeș, care preluase comanda și întărise corpul de oaste din dreptul hotarului Moldovei, ar fi încercat să surprindă pe acângii lui Evrenos-beioglu. În acest scop, el își împărțise oastea în zece cete și le ascunsese, „în fața” unei „trecători” nenumite, dar care trebuie localizată nu departe de Buzău. Domnul nu ar fi știut că, de fapt, din pricina lipsei de apă, grosul oștirii sultanului părăsise mai timpuriu și în grabă popasul din urmă, iar „din cauza pădurilor și a bălăriilor înalte ... nu aflase de sosirea în acel loc a oștii purtătoare de victorie.” S-ar fi trezit deci deodată, „ieșind din ascunzișul pădurii,” în luptă cu însuși sultanul Mehmet II și nu cu Evrenosbeiloglu Ali bei. Atacul a fost dat în partea oștii de Rumelia, în timp ce „oastea de Poartă” (ienicerii) și oastea de Anatolia „n-au făcut nici o mișcare, ci au stat gata pregătite pe locurile lor.” Chiar dacă nu primim părerea lui Tursun-bei cu privire la confuzia făcută de Țepeș - ea este desigur o pură invenție părtinitoare a unui autor din tabăra adversă -, sistemului de iscoade ale voievodului neputând să-i scape o deplasare de forțe atât de importantă, descrierea luptei rămâne și are caracterul unui document. Cronicarul turc indică până și numele comandanților celor două aripi ale dispozitivului de luptă al oastei sultanului. Deși susține că la sfârșit „ghiaurul a fugit, fiind nimicit,” acesta nu este decât un laitmotiv al tuturor izvoarelor otomane, care nu trebuie luat în considerație. De fapt, Vlad Țepeș, consecvent tacticii sale de a măcina permanent forța și moralul corpului expediționar, a executat încă un atac fulger - precum a fost cel de noapte, împotriva taberei turcești - contra unei oștiri obosite, însetate și fără prăzi, după care s-a retras din nou în adâncul codrilor. La întoarcere, o parte din cetele sale s-au ciocnit cu trupa de acângii a lui Evrenosbeiloglu, care revenea lângă sultan, după ce nu găsise picior de războinic valah, în direcția în care căutase. Comandantul turc și oamenii lui „au socotit că nu se vor putea împotrivi.” Totuși au luptat, evident cu mari pierderi, o parte din ei reușind în final să răzbată până la străjile sultanului.¹⁰⁰

La Bologna, în 17 iulie 1462, era consemnată vestea - transmisă de „negustori venețieni” (*per littere de merchadanti veneziani*) - despre o mare înfrângere a sultanului, „pe apă și pe uscat,” care ar fi avut loc în ziua de 23 iunie. Cu acest prilej, românii ar fi luat prizonieri sau ucis aproximativ patruzeci de mii de oșteni inamici.¹⁰¹ Ne putem întreba dacă acesta este un ecou al ridicării asediului cetății Chilia - cu o vădită exagerare a pierderilor - sau dacă nu cumva știrea cu pricina se referă chiar la această ultimă luptă dată de Țepeș cu oastea padișahului. Am opta mai degrabă pentru a doua variantă, întrucât izvorul în cauză pomenește de „tabăra sultanului, care era în Țara Românească” (*El campo del Gran Turcho, ch' era nel paese de Valachia*). Dacă ar fi fost vorba de cetatea Chilia, nume familiar negustorilor venețieni, știrea ar fi avut o altă înfățișare.¹⁰²

Cum am spus, la 29 iunie sultanul Mehmet II se găsea la Brăila, unde a făcut joncțiunea cu vasele flotei sale care asediaseră Chilia,¹⁰³ iar la 11 iulie era la Adrianopole, în oraș intrând noaptea (*intravit civitatem per noctem*), spre a evita murmurul populației în legătură cu moartea rudelor și apropiaților. Nemulțumirea acesteia l-ar fi nevoit chiar să se mute rapid în Istanbul.¹⁰⁴ Alte știri din același an arată că „turcii au pus la cale unele manifestări de veselie, pentru a face pe supușii săi să

⁹⁸ *Ibidem*, p. 43.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 43.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 69-70.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 70.

¹⁰¹ L. A. Muratori, *Rerum Italicarum Scriptores*, tom XVIII-1, Bologna, 1924, p. 295-296.

¹⁰² Știrea a fost semnalată de Șerban Papacostea și folosită de N. Stoicescu în monografia sa *Vlad Țepeș*, București, 1976, p. 114.

¹⁰³ Se explică astfel de ce o mare parte din armata sultanului a sosit la Adrianopole pe apă - *per la via de mare maggiore* (*Columna lui Traian*, 1883, p. 40) - și se înlătură complet ipoteza lui N. Iorga, potrivit căreia ar fi fost vorba numai de membrii corpului expediționar ce atacaseră Chilia (vezi mai sus nota 83).

¹⁰⁴ E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 18 (relația lui William Wey).

creadă că stăpânul lor s-a întors victorios.”¹⁰⁵

În concluzie, itinerarul lui Mehmet II în campania din iunie 1462 în Țara Românească a fost următorul: Nicopole - Turnu (punctul de trecere a Dunării, în jurul datei de 4 iunie); Târgoviște (puțin după 17 iunie); Buzău (două-trei zile înainte de 29 iunie) și Brăila (29 iunie). La capătul acestui drum, Vlad Țepeș nu fusese înlăturat din scaunul domnesc. Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* rezumă în felul de mai jos încheierea campaniei: „Și atunci când <Vlad> s-a dus contra turcilor, a vorbit astfel către întreaga oștire: «Cine vrea să se gândească la moarte, acela să nu meargă cu mine, ci să rămână aci!». Iar împăratul, auzind aceasta, a plecat înapoi cu mare rușine: a pierdut oștire nenumărată.”¹⁰⁶

Care a fost rezultatul militar al războiului din 1462? Se poate spune că polemica în această privință a început încă din veacul XV, între contemporanii celor doi protagoniști, Vlad Țepeș și Mehmet II, și continuă până astăzi.¹⁰⁷ Toți cronicarii turci folosesc invariabil clișeul victoriei sultanului Mehmet II. Lor li se adaugă Critobul din Imbros, cunoscut însă pentru poziția net filootomană, ce se vădește în întreaga sa scriere. La polul opus se situează o serie de izvoare creștine care, dimpotrivă, vorbesc la unison de o biruință categorică a voievodului Țării Românești. Așa, de pildă, o cronică venețiană până la anul 1481 consemna, sub anul 1462, că „turcii plecați împotriva lui Dracula <Vracula> în Valahia au fost fugăriți și bătuți.”¹⁰⁸ Alta, pentru anii 1457-1500, că „turcul a fost chemat în Valahia, întru apărarea fratelui domnului Vracula (sic!), care a fugit din palatul lui; și, ducându-și oștirea în acea țară, a găsit pe domnul Dracula, care i s-a opus cu o puternică armată și l-a bătut cumplit, și văzând că nu poate izbuti în scopul său, a trecut în Bosnia.”¹⁰⁹ În sfârșit, *Analele venețiene* (1433-1477) ale lui Stefano Magno scriu că în 1462 Mehmet „împărat al turcilor și grecilor,” a trimis „o puternică armată în Valahia; dar sculându-se valahii împotriva ei, a fost bătută; au fost tăiați în bucăți 30-40 de mii de turci și a fost prins de valahi un nepot al Valahului <Vlad Țepeș>, care părăsise tabăra lui și se dusesse la turci; și acela fu tras în țeapă.” Era o știre difuzată din Veneția la 1 septembrie 1462. În continuare, aceeași cronică, sub mențiunea *turcorum facta*, precizează din nou că în 1462 „în Valahia au fost bătuți...”¹¹⁰

În afară de textele venețiene, mai amintim aici și analele sârbești, care se pronunță în același sens, arătând în dreptul anului 1462 că „a mers țarul Mehmet în Vlahia și împotriva lui Vlad voievod și nimic nu a izbutit,” iar, în altă variantă, că „a mers în Vlahia și l-a bătut Dracula în timpul nopții.”¹¹¹ În 1475, solul ducelui de Ferrara la Buda, Florio Roverella, pe temeiul unor informații culese la curtea regală, scria: „Se speră că zisul Dracula va face mari isprăvi împotriva turcilor, după cum a mai făcut și altădată, când le-a dat o strașnică bătaie în părțile Țării Românești, înainte de a fi fost prizonierul măriei sale <regele Matiaș Corvin>.”¹¹² (s.n., Șt. A.). Iar în 1480, într-un memoriu trimis papei Sixt IV, Martin Segono, episcop de Dulcigno (Ulcinj), așternea aceste rânduri: „Dracula, cu puțini dar aleși războinici, atacă pe Mehmet, domnul turcilor (care pusese

¹⁰⁵ I. Bianu, *op. cit.*, p. 41 (scrisoarea din 12 august 1462, în care sunt cuprinse spusele unui albanez fugit din Adrianopole).

¹⁰⁶ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI ...*, p. 201 și 208; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș ...*, p. 356.

¹⁰⁷ Vezi Barbu T. Câmpina, *Victoria oștii lui Țepeș asupra sultanului Mehmed al II-lea (Cu prilejul împlinirii a 500 de ani)*, în *Studii*, tom XV, 1962, 3, p. 533-555. Critica tezei din articolul citat, la Constantin C. Giurescu, în conferința *Viața și faptele lui Vlad Țepeș sau Drăculea*, ținută în toamna anului 1968 la mai multe universități din Statele Unite ale Americii și publicată în anexele volumului *Jurnal de călătorie*, Editura Cartea românească, București, 1971, p. 260-261. Vezi, de asemenea, și Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, II, p. 148.

¹⁰⁸ N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, vol. III, București, 1897, p. 39.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 83-84.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 86.

¹¹¹ *Stari srpski rodoslovi i letopisi*, ed. Lj. Stojanović, Karlovitz, 1927, p. 245 (apud B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 540). Vezi și Anca Iancu, *Știri despre români în izvoarele istoriografice sârbești* (sec. XV-XVII), în *Studii istorice sud-est europene*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1974, p. 22-23.

¹¹² *Monumenta Hungariae Historica, Acta extera*, IV-2, Budapesta, 1877, nr. 190, p. 273; A. Veress, *Fontes rerum Transylvanicarum*, vol. IV, p. 15 (B. T. Câmpina, *op. cit.*, loc. cit.).

mâna pe Valahia cea Mare și se pregătea să ocupe pe cea Mică), la veghea a doua a nopții și-l sili să apuce fuga către Dunăre, cu mari pierderi de oameni și cu rușinea de a fi dat dosul.”¹¹³

Cum ar putea fi împăcate cele două poziții? Trebuie oare să ne raliem și noi, astăzi, din perspectiva extrem de largă a mai bine de jumătate de mileniu de la evenimentele în cauză, unuia din cei doi termeni antinomici: *victorie* sau *înfrângere*, pentru Vlad Țepeș? Credem, în ce ne privește, că problema este de nuanțat altfel, spre a izbuti să ajungem într-adevăr la o înțelegere justă a tuturor desfășurărilor din cursul anului 1462, inclusiv a problemei înlăturării lui Vlad Țepeș din scaunul domnesc al Țării Românești.

La 14 iunie 1462, solul venețian la Buda semnala că Vlad și-a înjghebat oștirea adunând până și copii „de la 12 ani în sus!”¹¹⁴ Și tot el sublinia că această oștire era compusă din „țărani,” în timp ce aceea a turcilor era „din oameni aleși și deprinși cu armele.”¹¹⁵ Chiar așa, Țepeș nu a reușit să strângă, cum spuneam și mai înainte, mult peste 30.000 de luptători. În anul 1475, când regele Matiaș Corvin făcea noi pregătiri de „cruciadă,” în ambianța curții de la Buda se socoteau forțele ce puteau fi oferite de Transilvania, Moldova și Țara Românească. Domnul celei din urmă, se consemna atunci, avea „opt mii de călăreți și treizeci de mii de pedestrași, care au stat întotdeauna și stau și acum la hotarele turcilor. Și sunt o sută de ani de când turcii se bat cu acea țară, și până acum nu i-au stricat deloc, și numai Dunărea-i desparte.”¹¹⁶ Deci totalul de 30.000 de războinici pentru efectivul oștirii Țării Românești în 1462 poate fi considerat suficient de plauzibil. Vlad Țepeș a căutat să compenseze puținătatea forțelor sale prin pustiirea teritoriului din calea vrăjmașilor și prin folosirea în cursul luptelor a tuturor avantajelor terenului. Cea mai mare parte a drumului parcurs de oastea sultanului Mehmet II în iunie 1462 a trecut prin zone accidentate, acoperite de întinse păduri - mai ales în spațiul dintre Târgoviște și Buzău -, fapt care nu a îngăduit niciodată desfășurarea forțelor otomane. Domnul Țării Românești, în afara împrejurării de la Dunăre, când s-a aflat în defensivă, pe o poziție fixă, a avut permanent inițiativa, oastea lui atacând de trei ori rapid, uneori prin surprindere totală, concentrarea turcească din jurul sultanului. Se poate aprecia, în concluzie, după părerea noastră, că la sfârșitul expediției otomane în Țara Românească ambele părți pierduseră un sfert până la o treime din efective. La 28 iulie 1462, raportul din Constantinopol al ambasadorului venețian Domenico Balbi indica exact aceeași proporție în privința pierderilor din unele lupte, ca și cea rezultată din confruntarea în ansamblu a efectivelor românești (30.000 de români față de aproximativ 100.000 de turci). Cităm din nou: „trecând sultanul în Valahia, găsi țara deșartă de oameni, cât și de orice fel de provizii, fiind toți locuitorii retrași la munte și la locuri tari. Turcii înaintau cu mare teamă și băgare de seamă, ferindu-se de Dracula <Dracuglia>; dar nu se putură păzi până într-atât încât valahii să nu le facă mari daune ... Când turcii se apropiară de munți, Dracula cu aproape 30.000 de oameni atacă tabăra în două rânduri, pricinuindu-i mari pagube; și a doua oară dacă turcii nu ar fi fost înștiințați, se ține drept sigur că le-ar fi produs o grozavă panică ... Dintre valahi pieiră 5.000, dintre turci 15.000, ceea ce văzând sultanul, ridică în grabă tabăra și trecu fluviul îndărăt și ajunse în 11 al prezentei luni <iulie 1462> în Adrianopole. El lăasă la hotarul Valahiei pe fratele lui Dracula, cu oaste turcească, pentru a ademeni cugetul valahilor, dacă ar voi să părăsească pe Dracula și să se dea de partea celuiilalt. Acum se zice că 4 000 de turci au fost prinși și puși în țeapă ...”¹¹⁷ (s.n., Șt. A.). Așadar, a fost vorba de un război de uzură, fără nici o

¹¹³ N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, p. 62; Schwandtner, *Scriptores rerum Hungaricarum*, I, Viena, 1746, p. 371 (citată utilizată de B. T. Câmpina, *op. cit.*, loc. cit.). Pentru autorul real al memoriului, ulterior, în 1502, folosit de cronicarul raguzan Felix Petancić, vezi Agostino Pertusi, *I primi studi in Occidente sull' origine e la potenza dei Turchi*, în *Studi Veneziani*, XII (1970), Firenze, 1971, p. 485-486, 540.

¹¹⁴ I. Bianu, *op. cit.*, p. 36.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 38.

¹¹⁶ N. Iorga, *Studii și documente privitoare la istoria românilor*, vol. XVI, nr. XII, p. 118-119; *Idem*, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș ...*, p. 154 (pentru data izvorului, vezi *Revue Historique du Sud-Est Européen*, III, 1926, 1-3, p. 20). Adăugăm că în 1520 Neagoe Basarab declara că, la nevoie, poate să ridice pentru Creștinătate 40.000 de călăreți și pedestri (*Idem*, *Scrisori de boieri - Scrisori de domni*, ed. cit., p. 181).

¹¹⁷ *Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera*, IV-1, nr. 305, p. 167-168.

bătălie decisivă, evitată cu grijă de Țepeș. Așa se face că la ieșirea sultanului din țară raportul de forțe rămăsese practic același ca la început: 1 la 3 sau 1 la 4! Vlad Țepeș mai dispunea probabil de vreo 20.000 de oameni, iar Mehmet II de aproximativ 70-80.000. În consecință, din punct de vedere strict militar, putem considera că expediția sultanului din iunie 1462 s-a terminat nedecis. Oboseala și descurajarea trupelor sale, condițiile terenului și tactica utilizată de Vlad Țepeș, împreună cu teama de o intervenție a regelui Ungariei,¹¹⁸ care risca să-i aducă o înfrângere categorică, toate aceste elemente l-au determinat în final pe sultan să ordone retragerea, renunțând la o confruntare hotărâtoare cu domnul român.

Fără nici o îndoială, din unghiul de vedere al situației politice a Țării Românești, acest rezultat militar nedecis îmbracă imaginea unui mare succes. Mehmet II, cuceritorul Constantinoplei, nu a izbutit în campania din iunie 1462 să transforme Țara Românească în provincie otomană!¹¹⁹ Să nu uităm care a fost soarta Serbiei în 1459, a despotatului Moreei după 1458 și 1460, a împărăției Trapezuntului în 1461, precum și a Bosniei, după 1463. Toate aceste formațiuni politice au dispărut una după alta, în anii care au încadrat îndeaproape expediția din Țara Românească, fiind încorporate direct statului turcilor otomani. Dar mai mult, Mehmet II în acțiunea sa nu a reușit să-și realizeze nici măcar „programul minimal” în privința Țării Românești, acela de a-l înlocui pe Vlad Țepeș cu protejatul său, Radu cel Frumos, care l-a însoțit de la începutul expediției!¹²⁰ Așa cum arăta venețianul Domenico Balbi, el, când a plecat din Țara Românească, l-a lăsat pe fratele lui Vlad Țepeș, cu un contingent de oaste turcesc, numai la „hotarul Valahiei.”¹²¹ Totul s-a datorat cutezanței extraordinare și inteligenței strategice a domnului Țării Românești, precum și vitejiei și disciplinei micii sale oștiri. Fapta din iunie 1462 a încununat existența lui Vlad Țepeș, făcând din el unul dintre marii voievozi ai românilor, unul dintre cei care în ceasuri de cea mai grea cumpănă, printr-o luptă pe viață și pe moarte, au salvat ființa statelor românești.

¹¹⁸ Episcopul Nicolae de Modrusa, legat papal la Buda în 1463, nota că sultanul „când a văzut înfrângerea și gravele pagube alor săi, mai aflând încă și de aceea că ungurii vin în ajutor lui Țepeș, s-a grăbit să se întoarcă de unde a venit” (Nicolae de Modrusa, *Opere minori*, vol. IV, ed. G. Mercati, Vatican, 1937, p. 249; citat *apud* B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 540); la fel, albanezul fugit din Adrianopole afirma, potrivit scrisorii din 12 august 1462, că sultanul „văzând că nu poate răpune pe domnul valah ... și temându-se și de armata ungurească care venea spre a da ajutor românilor, se întoarse pe mare, cu o mare lipsă de hrană pentru armată și caii ei” (I. Bianu, *op. cit.*, p. 40-41). Subl. ne aparțin - Șt. A.

¹¹⁹ Franz Babinger a observat că, date fiind forțele puse în mișcare, sultanul nu pare să fi ținut numai schimbarea domnului, ci luarea în stăpânire completă a Țării Românești (*op. cit.*, ed. cit., p. 218-219). Pentru definirea campaniei din 1462 drept „nedecisivă”, vezi și Aurel Decei, *op. cit.*, p. 118.

¹²⁰ Ienicerul sârb arată că „fratele lui <Vlad> mergea înaintea noastră,” în cursul expediției de la nord de Dunăre (*Călători străini despre țările române*, I, p. 127).

¹²¹ Asupra acestui aspect a insistat cu observații valabile B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 548-554.

Cavaler al cruciadei târzii

Ce s-a întâmplat cu Vlad Țepeș - de aici înainte vestitul „Dracula” al Europei de est și de sud-est - după părăsirea de către sultanul Mehmet II a Țării Românești? Înlocuirea lui cu fratele său Radu cel Frumos (1462-1474), în vara aceluiași an, constituie una din marile enigme ale istoriei noastre, care nici până în ziua de astăzi nu și-a găsit dezlegarea definitivă.¹²² Cum se face că acesta din urmă, doar

cu o trupă redusă de oșteni turci, a izbutit totuși să se impună în fața celui ce stăvilise avântul războinic al însuși sultanului și să-i ia până la urmă tronul? Fiindcă la 15 august 1462 constatăm că Radu cel Frumos ocupa scaunul domnesc al Țării Românești, iar în Transilvania, Albert de Istenmezö vicecomite al secuilor, recomanda Brașovului și Branului să respecte pacea încheiată cu noul domn!¹²³

Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* istorisește astfel sfârșitul celei de-a doua domnii a lui Vlad Țepeș: „Odată craiul unguresc, Mateiaș, a pornit cu oaste asupra lui. El a pornit împotriva craiului și s-a întâlnit cu dânsul și s-au ciocnit amândoi și au prins pe Dracula viu, *pentru că a fost predat de ai săi, din cauza răscoalei*. Și a fost adus Dracula la crai, care a poruncit să-l arunce în temniță.”¹²⁴ (s.n., Șt. A.). Alt izvor cu privire la cele întâmplate în Țara Românească în vara lui 1462 este scrisoarea din 29 iunie 1524 a raguzanului Michael Bocignoli, care și-a cules informațiile deosebit de prețioase despre Țepeș în Țara Românească, probabil încă înainte de 1512.¹²⁵ Iată ce ni se spune în acest text: „De aceea Mahomed, cum nu avea nici aprovizionare pentru armată și cum nici nu voia să-și primejduiască ostașii atacându-l pe Dragul <Dracula-Vlad Țepeș> ce stătea închis în desișurile pădurilor, a fost silit să se întoarcă pe unde venise, fără pradă, fără izbândă și după ce a pierdut pe mulți dintre ai săi. Iar boierii românilor, scăpați de teama dușmanului, uitând de tot binele avut de la Dragul, au început să urzească lucruri dușmănoase întru răpunerea lui Dragul, să se dea în lături de la slujba ostășească, să-i laude pe turci, să ponegrească isprăvile lui Dragul, *să declare că izbânda va ajunge odată mai dăunătoare învingătorilor decât învinșilor și să susțină că ei nu pot răbda să-i aibă pe turci de dușmani, și să-și dea părerea că trebuie încheiată o alianță cu ei chiar cu stabilirea unui tribut* - în timp ce Dragul dimpotrivă se străduia să-i îndemne să nu ceară pace de la învinși, să se apere cu armele <apărându-și> și toate ale lor și să-i convingă să trăiască în libertate și în sfârșit să spună <răspicat> că nu va îngădui niciodată cât va trăi, ca Țara Românească să ajungă tributară turcilor.”¹²⁶ (s.n., Șt. A.).

Dacă vom corobora știrile din cele două surse abia menționate, reiese limpede că autorii înlăturării lui Vlad Țepeș în 1462 din scaunul domnesc al Țării Românești n-au fost nici turcii, nici Radu cel Frumos, ci boierii, care s-au răsculat din pricina dezacordului intervenit între ei și domn în problema politicii de urmat, în continuare, în raporturile cu Imperiul Otoman. În timp ce voievodul dorea să reia lupta cu turcii - o dată cu sosirea ajutorului din partea suzeranului său, regele Matiaș Corvin -, pentru recâștigarea completă a libertății față de turci, marea boierime a decis, în majoritate, că această perpetuare a conflictului nu-și are rostul, neexistând sorți de izbândă finală asupra uriașei puteri, cu care Țara Românească se învecina direct, pe tot hotarul său sudic. Evident, la această defecțiune a boierimii în legătură cu linia politică a lui Vlad Țepeș au contribuit și pro-

¹²² Printre contribuțiile în această direcție, vezi Barbu T. Cămpina, *Complotul boierilor și „răscoala” din Țara Românească din iulie-noiembrie 1462*, în *Studii și referate privind istoria României*, partea I, București, 1954, p. 599-624 și Const. A. Stoide, *Luptele lui Vlad Țepeș cu turcii (1461-1462)*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol» Iași*, tom XV, 1978, p. 32-36.

¹²³ *Urkundenbuch zur Geschichte der deutschen in Siebenbürgen*, tom VI, sub îngrijirea lui Gustav Gündisch, București, 1981, nr. 3285, p. 122. După consemnarea datei și a semnăturii, în act au fost adăugate următoarele: „De rege, de voievod și de nobilii regatului, întru nimic să nu vă temeți ... căci <acum> au ei altele de făcut.”

¹²⁴ P. P. Panaitescu, *Cronicle slavo-române ...*, p. 205 și 212; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș ...*, p. 363.

¹²⁵ *Călători străini despre țările române...*, vol. I, p. 171.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 177.

misiunile lui Radu cel Frumos, făcute în numele sultanului Mehmet II. Am citat mai sus afirmația lui Domenico Balbi, din 28 iulie 1462, potrivit căreia sultanul l-a lăsat pe Radu cel Frumos la hotarul Țării Românești cu oaste turcească, pentru a „ademeni cugetul valahilor, dacă ar voi să părăsească pe Dracula și să se dea de partea celuiilalt.” Dar și mai explicit este Laonic Chalcocondil, care, după ce arată și el că Radu cel Frumos a fost lăsat, „ca să trateze cu dacii <românii> și să aducă țara sub ascultarea sultanului,” reproduce textual esența demersului fratelui mai mic al lui Vlad Țepeș: „ce credeți că o să mai vină asupra voastră în viitor?! Au nu știți împăratul ce putere mare are și că foarte curând vor veni asupra voastră oștile împăratului, pustiind țara, și o să fim despoiați de orice ne-a mai rămas?”¹²⁷ Pe temeiul acestui izvor constatăm din nou că într-o primă fază Radu cel Frumos s-a aflat în *afara* Țării Românești. El își trimitea mesajele către boieri prin cei care „treceau să-și răscumpere pe cei robiți dintre ai lor”¹²⁸ (s.n., Șt. A.). Boierii „întrunindu-se, au cunoscut că tânărul e de preferat pentru ei față de domnul Vlad și, trecând de partea aceluia, se adunau puțini câte puțini.”¹²⁹ Cu alte cuvinte, a fost vorba de o părăsire treptată a lui Țepeș, după cum se pare că, pe de altă parte, în paralel, s-au dat mai multe lupte în tot cursul verii și la începutul toamnei anului 1462, cu sorți schimbători.¹³⁰

De bună seamă, propunerea sultanului Mehmet II, făcută prin mijlocirea lui Radu cel Frumos, a fost aceea de a restabili statutul Țării Românești de „teritoriu al legământului, tributar” (*dār-al' ahd*), cu care Islamul a încheiat un tratat și care este lăsat în seama vechilor stăpâni. El renunța astfel la intenția de a o transforma în *dār-al-islām*, adică în „teritoriu al păcii, al Islamului” - cu care pornise în expediție -, aceasta însă numai cu condiția înlocuirii lui Vlad Țepeș prin domnul numit de Poartă.¹³¹ Că lucrurile au stat într-adevăr așa, ne-o dovedește o împrejurare similară, în care s-a aflat Țara Românească în primul sfert al secolului XVI și pentru care dispunem de date concrete ceva mai numeroase. În anul 1522, îndată după urcarea pe tron a sultanului Süleyman II „Kanunî” (Legislatorul) sau „Magnificul” (1520-1566) și cucerirea Belgradului (1521) a existat o altă tentativă de desființare a Țării Românești și de înglobare a ei în hotarele propriu-zise ale Imperiului Otoman. Mehmet beg, pașă de Nicopole, a fost numit „domn” în Țara Românească și a procedat chiar la introducerea administrației otomane în orașele din țară.

Reacția boierimii a fost deosebit de viguroasă: l-a ales în paralel domn pe viteazul Radu de la Afumați, alături de care a luptat, într-un spirit de remarcabilă solidaritate, vreme de mai bine de un an. În primăvara anului 1523 s-a ajuns la un compromis: sultanul, datorită rezistenței întâmpinate și de teamă ca regatul Ungariei să nu profite de pe urma acestui conflict, „a început să trateze pacea cu românii, după vechile condiții oferite mai înainte,” iar boierii au acceptat, în schimb, să primească pe voievodul „trimis de turci” (Vladislav III), îndepărtându-l pentru moment pe Radu de la Afumați.¹³² Justificarea marilor boieri pentru reînchinarea țării sultanului a fost aceeași ca și în 1462: „nu vor putea să se bată, ei fiind puțini și țara mică, cu un împărat care au luat și au cuprins

¹²⁷ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 291.

¹²⁸ *Ibidem.*

¹²⁹ *Ibidem.*

¹³⁰ O încercare de reconstituire a succesiunii luptelor, la B. T. Cămpina, *Complotul boierilor ...*, p. 618-624. Nu se poate admite în nici un caz afirmația acestui autor că „boierii au stat în rezervă în timpul expediției lui Mehmed al II-lea,” ieșind din pasivitate numai spre a-l răsturna pe Vlad Țepeș (p. 617). De altfel, întreaga viziune a lui B. T. Cămpina asupra cauzelor îndepărtate și momentane ale conflictului dintre Vlad Țepeș și boieri, în vara 1462, nu poate fi acceptată. Meritul său este acela de a fi stabilit o cronologie a evenimentelor care, deși susceptibilă de corectări și îmbunătățiri, poate fi încă utilizată cu folos.

¹³¹ Pentru terminologia juridică islamică, vezi discuția lui Ion Matei, *Quelques problèmes concernant le régime de la domination ottomane dans les pays roumains (concernant particulièrement la Valachie)*, în *Revue des études sud-est européennes*, tom X, 1972, 1, p. 68-70.

¹³² *Călători străini despre țările române*, vol. I, p. 178-179 (relația lui Michael Bocignoli, din 29 iunie 1524); cea mai bună reconstituire a semnificației închinării din primăvara anului 1523, la Dan Pleșia, *Neagoe Basarab - originea, familia și o scurtă privire asupra politicii Țării Românești la începutul secolului al XVI-lea* (II), în *Studia Valachica*, Târgoviște, 1970, p. 134-135.

atâtea țări și are mulțime de oameni.”¹³³ S-au mulțumit deci, atât în 1462, cât și în 1523, în secolul de maximă expansiune a Imperiului Otoman, marcat de domniile celor mai mari sultani pe care acesta i-a avut - Mehmet „Cuceritorul” și Süleyman „Legislatorul” -, cu o victorie limitată: recâștigarea statutului de stat autonom tributar pentru Țara Românească, în ființă încă de la sfârșitul vieții lui Mircea cel Bătrân. În lumina desfășurărilor istorice ulterioare, puse și ele sub semnul efortului permanent de conservare a existenței Țării Românești, această viziune și concepție a boierimii s-au vădit a fi fost deosebit de realiste și eficiente, creând premisele unui succes politic major de durată, și anume o situație privilegiată pentru statul ei, de care nu s-a bucurat nici unul din statele sud-dunărene. De altfel, spre o asemenea concluzie tind în timpul din urmă cele mai multe încercări din istoriografia noastră de a explica de ce nu au reușit turcii în lungul atâtor secole să cucerească țările române.¹³⁴

Alternarea dintre politica de rezistență și cea de conciliere s-a concretizat în repetate rânduri în așa-numitele „capitulații” cu Poarta Otomană, reactualizate în secolele XVIII-XIX în vederea dobândirii vechilor drepturi ale țărilor române, recunoscute mai întâi, dar apoi încălcate de turci. S-a arătat nu de mult că textele acestor „capitulații,” deși s-au păstrat într-o formă coruptă, au la bază un fond istoric real.¹³⁵ În consecință, trebuie să ținem seamă și de conținutul „capitulației de la 1460” (sic!), care, de fapt, probabil reflectă stipulațiile păcii intervenite între Țara Românească și Imperiul Otoman către sfârșitul anului 1462, o dată cu înscăunarea lui Radu cel Frumos: sultanul se angajează să ocrotească Țara Românească împotriva oricărui inamic, cu prețul acceptării suzeranității lui și al unui tribut de 10.000 de galbeni pe an; Poarta nu se va amesteca în nici un fel în administrația internă a țării; domnii Țării Românești vor continua să fie aleși de arhiepiscop, episcopi și boieri, iar alegerea va fi recunoscută de Poartă; locuitorii țării vor continua să păstreze propriile lor legi, iar domnii vor avea drept de viață și de moarte asupra supușilor lor etc, etc.¹³⁶

Dar să revenim la Vlad Țepeș și la întâmplările din vara anului 1462. Recitind încă o dată fragmentul din importanta mărturie a lui Domenico Balbi din 28 iulie, vedem că, după fraza în care relatează rămânerea lui Radu cel Frumos la marginea Țării Românești - probabil în Dobrogea,¹³⁷ el adăuga: „Acum se zice că 4.000 de turci au fost prinși și puși în țeapă ...” Este un prim reper despre luptele lui Vlad cu contingentul turcesc de care dispunea rivalul său. Lupta respectivă a avut loc desigur în prima jumătate sau pe la mijlocul lunii iulie 1462.

Relația din Rhodos a pelerinului William Wey, datând din octombrie, afirmă că s-au dat nu mai puțin de „patru războaie” (*quarto bello*) între Vlad Țepeș și turci între 17 iunie-8 septembrie 1462. Izvorul susține, potrivit zvonului ajuns în această insulă din Mediterana orientală, că în

¹³³ Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. C. Grecescu, Ed. Academiei, București, 1963, p. 40.

¹³⁴ Vezi, de pildă, I. Matei, *op. cit.*, p. 77-81; Florin Constantinul, *De la Mihai Viteazul la fanarioți: observații asupra politicii externe românești*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. VIII, 1975, p. 103-104.

¹³⁵ Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „întemeietorul” până la Mihai Viteazul*, Ed. Academiei, București, 1970, p. 103-141; M. A. Mehmed, *Istoria turcilor*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 128-129; Șt. S. Gorovei, *Moldova în „Casa Păcii...”*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A.D. Xenopol» Iași*, XVII (1980), p. 629-667; Șerban Papacostea, *Tratatele Țării Românești și Moldovei cu Imperiul Otoman în secolele XIV-XVI: ficțiune politică și realitate istorică*, în volumul *Stat, societate, națiune. Interpretări istorice*, îngrijit de N. Edroiu, A. Răduțiu și P. Teodor, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p. 93-106; Mihai Maxim, *Țările române și Înalta Poartă (Cadrul juridic al relațiilor româno-otomane în Evul Mediu)*, Ed. Enciclopedică, București, 1993, p. 76-110

¹³⁶ *Capitulația de la 1460* a fost reeditată, necritic, de N. Copoiu, în *Magazin istoric*, an IX, 1975, 3, p. 35-36.

¹³⁷ După părerea lui Petre Ș. Năsturel, sultanul Mehmet II a devenit efectiv stăpân al întregii Dobrogea către sfârșitul domniei lui Vladislav II sau la începutul celei a lui Vlad Țepeș, adică în jurul anului 1456 (*Phases et alternatives de la conquête ottomane de la Dobroudja au XVe siècle*, în *Actes du IIe Congrès International des Études du sud-est européen* (Athènes, 7-13 mai 1970), tom III, *Histoire*, Athènes, 1978, p. 49-56).

ultimul din aceste „războaie” însuși Radu cel Frumos ar fi fost prins și tras în țeapă. Se proclama așadar o biruință desăvârșită a lui Țepeș și, drept urmare, cavalerii din Rhodos au poruncit să se tragă clopotele și au organizat un Te Deum de mulțumire pentru victoria creștină.¹³⁸ Din acest text putem reține, credem, doar confirmarea indirectă a unei a doua lupte dintre cei doi frați, ce a avut loc pe la 8 septembrie și s-a încheiat cu respingerea lui Radu cel Frumos. Oricum însă, la începutul lunii august Radu cel Frumos reușise totuși să atragă de partea sa un grup de mari boieri, fiindcă în 15 august - cum am spus mai sus - în Transilvania se discuta recunoașterea lui în scaunul domnesc al Țării Românești. Așa se explică probabil și de ce la 21 august, în socotelile Caffei, se înregistra darul de 80 de aspri făcut unui ostaș din Cembalo (Crimeea), care adusese vestea despre „*dispercione Velladi*,” ce pare a se referi la ruinarea autorității lui Țepeș.¹³⁹

Biruința din jurul datei de 8 septembrie 1462 reprezintă ultimul succes militar al lui Țepeș despre care avem știință.¹⁴⁰ Dar el s-a dovedit până la urmă a fi fost fără consecințe pentru situația voievodului. Acum, în septembrie 1462, Vlad a fost complet părăsit de boieri, care s-au regrupat cu toții sau în mare majoritate în jurul lui Radu cel Frumos.¹⁴¹ O tradiție locală în legătură cu cetatea Poienari, înregistrată în anul 1747 de mitropolitul Neofit, pare să ateste că cel din urmă popas al lui Țepeș pe pământul Țării Românești a fost această semeată fortăreață, pe care el însuși o înălțase. Acolo domnul ar fi fost chiar asediat de „tătari” (!) și turci, scăpând numai printr-un inteligent subterfugiu: „Și în zilele acestui domn, Vlad Vodă, au fost venit tătarii cu turcii și au bătut cetatea cu tunuri dintr-alt munte despre răsărit, unde păzesc plăiașii, ce se cheamă posadă, și după ce au bătut cetatea, pe nimeni n-au găsit într-însa că domnul și-au potcovit caii îndărăt și au fugit pe alt plai în Țara Ungurească...”¹⁴²

Există însă alte indicii, potrivit cărora Vlad Țepeș a trecut în Transilvania însoțit de un corp de oaste destul de numeros. Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* înseamnă, de pildă, că domnul s-a „ciocnit” cu oastea lui Matiaș Corvin, după care a fost prins viu, ceea ce ar presupune că dispunea încă de o forță destul de însemnată.¹⁴³ Similar sună și mărturia lui Michael Beheim, care arată că domnul a ieșit în întâmpinarea regelui Matiaș Corvin, în sudul Transilvaniei, „cu multă oaste.”¹⁴⁴

Sigur că evenimentele din vara anului 1462 ar fi avut un alt curs dacă regele Matiaș Corvin, în fruntea oștilor sale, și-ar fi făcut apariția în Transilvania ceva mai devreme. În schimb, se știe că, intrat în campanie pe la sfârșitul lunii iulie, regele se găsea la Turda abia în 17 septembrie,

¹³⁸ E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 19. Asupra acestei informații a atras atenția B. T. Câmpina, *Victoria oștii lui Vlad Țepeș ...*, p. 551, care însă fixează sărbătoarea „corporis Christi,” greșit, în 26 iulie?!

¹³⁹ N. Iorga, *Acte și fragmente ...*, III, p. 39. Știre folosită și de B. T. Câmpina, *Victoria oștii lui Țepeș ...*, loc. cit.

¹⁴⁰ În Veneția, cele din urmă știri asupra luptelor victorioase ale lui Țepeș cu Mehmet II și apoi cu fratele său Radu soseau la 1 septembrie (N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, p. 86; vezi și mai sus, nota 110).

¹⁴¹ Cel dintâi hrisov păstrat din domnia lui Radu cel Frumos, cu data 12 noiembrie 1463 (București), înfățișează următoarea listă a membrilor sfatului domnesc: „jupan Dragomir vornic, jupan Duca, jupan Cazan al lui Sahac, jupan Stoica al lui Vintilă, jupan Dumitru logofăt, Lal vistier, Deatco stolnic, Ivan Paharnic, Neagoe Comis și Brata Supt Coastă și Dan și Brata de la Cojoni și Dadul și Mihai din Padeș și Dadul din Racoți” (*D.R.H.*, B, vol. I, nr. 122, p. 207-208). Reamintim că jupanii Cazan al lui Sahac și Duca au figurat în unele din sfaturile lui Vlad Țepeș, ceea ce ne arată că ei au fost desigur direct implicați în făurirea „păcii” din 1462, cu înlăturarea lui Țepeș.

Pentru respingerea teoriei „fărămițării feudale,” urmată de așa-zisa „luptă pentru centralizarea statului feudal,” vezi Constantin C. Giurescu, *Probleme controversate în istoriografia română*, Ed. Albatros, București, 1977, p. 13-18.

¹⁴² Mitropolitul Neofit, *Însemnarea călătoriei ce am făcut în eparhia noastră, tot în zilele preainălțatului Constantin voievod Mavrocordat*, publicat de episcopul Ghenadie Enăceanu, în *Biserica Ortodoxă Română*, an XIV, 1890-1891, p. 719-720.

¹⁴³ Vezi mai sus nota 124.

¹⁴⁴ Michael Beheim, *Gedicht über den Woiwoden Wlad II. Drakul*, ediție Grigore C. Conduratu, Bukarest, 1903, p. 54 și 97 (vezi și B. T. Câmpina, *Complotul boierilor ...*, p. 616)

îndreptându-se apoi către Sibiu, unde va sosi în ajunul datei de 26 septembrie și va zăbovi cel puțin până în 30 septembrie.¹⁴⁵

Ulterior, în tot cursul lunii noiembrie și în primele zile ale celei următoare, prezența lui Matiaș Corvin este atestată la Brașov. După care a apucat calea înapoierii spre Ungaria, prin Mediaș (11 decembrie) și Sebeș (13 decembrie).¹⁴⁶

În legătură cu acest marș al regelui spre hotarele meridionale ale Transilvaniei s-au spus următoarele: „etapele prelungite ale unei înaintări căreia i-au trebuit mai mult de trei luni pentru a parcurge drumul de la Buda la Brașov, aruncă o puternică îndoială asupra sincerității intenției lui Matei de a intra într-adevăr în război cu turcii printr-o campanie de restaurare în Țara Românească.”¹⁴⁷

Este neîndoielnic că în 1462 atenția tânărului rege Matiaș Corvin era încă reținută de conflictul său cu împăratul Frederic III de Habsburg, care, la 17 februarie 1459, s-a văzut și el ales rege al Ungariei, de către un grup de magnați din comitatele de vest și de sud-vest, în frunte cu palatinul Ladislau Garai.¹⁴⁸ Această contestație nu a încetat de fapt - temporar - decât la 19 și 26 iulie 1463, prin ratificarea de către cei doi suverani, la Wiener Neustadt și, respectiv, Buda, a unui tratat, care însă fusese perfectat încă din anul precedent.¹⁴⁹ Clauza prin care regele Matiaș Corvin recunoștea dreptul la succesiunea pe tronul Ungariei a lui Frederic III de Habsburg în cazul în care descendența sa legitimă pe linie masculină s-ar fi stins sau el ar fi murit fără să lase un moștenitor legitim a fost apreciată drept un „succes major” al politicii împăratului german.¹⁵⁰ Ea îl va obliga pe Matiaș Corvin să depună eforturi susținute, în aproape tot restul domniei lui, spre a-i anula consecințele și a evita înstăpânirea Habsburgilor asupra Ungariei. Și o va face, așa cum de altminteri a fost relevat și merită să reținem, în dauna concentrării resurselor sale în vederea luptei antiotomane.¹⁵¹

Corelarea dintre cele două probleme majore cu care era confruntat Matiaș Corvin poate fi mai ușor înțeleasă, dacă ne gândim la faptul că el, împreună cu prelații și nobilii săi, a acceptat condițiile împăratului Frederic III la 26 mai 1462, adică exact în ziua în care la Buda s-a aflat că sultanul Mehmet II își îndrepta efortul de război împotriva Țării Românești, iar Matiaș însuși anunța că în curând va merge „ai confini turchi.”¹⁵² Cu alte cuvinte, el a făcut acest gest spre a avea mâinile libere pe frontul de la Dunărea de Jos. Sigur, încetineala cu care și-a adunat oastea și s-a pus în mișcare l-au lipsit pe Vlad Țepeș de ajutor în momentul critic, obligându-l să facă față singur, în iunie, invaziei otomane. Dar această împrejurare pare să aibă o altă explicație decât absența voinței din partea regelui de a se angaja cu adevărat în războiul cu turcii.

În discuțiile purtate între Veneția și Papa Pius II pentru aderarea Serenissimei la proiectul de cruciadă pregătit de Congresul de la Mantova, la 15 ianuarie 1460, Senatul venețian a formulat o

¹⁴⁵ Itinerarul regelui în Transilvania, la W. Fraknoi, *op. cit.*, p. 91-92; vezi și *Urkundenbuch*, VI, nr. 3291-3292, p. 124.

¹⁴⁶ *Urkundenbuch*, VI, nr. 3295-3299, 3301-3307, p. 126-129 și 133-138.

¹⁴⁷ Vezi Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspândirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș*, în *Romanoslavica*, XIII, București, 1966, p. 160-161.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 161.

¹⁴⁹ Cele două acte au fost reeditate de Karl Nehring, *Mathias Corvinus, Kaiser Friedrich III und das Reich (Zum huniadisch-habsburgischen Gegensatz im Doanuraum)*, München, 1975, p. 209-213.

¹⁵⁰ Vezi recenzia lui Șerban Papacostea la volumul citat în nota precedentă, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XV, 1976, 3, p. 546.

¹⁵¹ *Ibidem*, p. 547. Cf. Lajos Elekes, *La politica estera di re Mattia e gli Stati italiani nella seconda metà del secolo XV*, în culegerea de studii *Rapporti veneto-ungheresi all' epoca del Rinascimento*, sub îngrijirea lui Tibor Klaniczay, Akademiai Kiadó, Budapesta, 1975, p. 249 (în opinia sa, lupta contra împăratului Frederic III ar fi devenit „axa principală” a politicii externe a lui Matiaș Corvin numai în ultima perioadă a domniei lui).

¹⁵² *Monumenta Hungariae Historica, Acta extera*, IV-1, nr. 88, p. 140-143; vezi, de asemenea, W. Fraknoi, *op. cit.*, p. 86-89, și Karl Nehring, *op. cit.*, p. 18-19 și p. 20, n. 24.

nouă listă de condiții, dintre care aici ne interesează cea care poartă numărul 11. Venețienii cereau ca papa să facă în așa fel încât oastea Ungariei, odată războiul început, să intre în campanie la începutul verii, după primul cosit al fânului, iar nu așa cum obișnuiește, în luna septembrie, după strângerea grânelor.¹⁵³ Spre a verifica temeinicia afirmației venețiene este de ajuns să ne gândim la data fixată pentru joncțiunea dintre flota cruciată care înainta pe Dunăre în 1445 și forțele lui Iancu de Hunedoara, care veneau pe uscat dinspre Ungaria. Mai întâi, de comun acord, s-a ales jumătatea lunii august, pentru ca apoi data să fie schimbată, deoarece „ungurii amânaseră ziua după sărbătoarea Maicii Domnului din septembrie” (8 septembrie). Însă nici acest termen nu a putut fi respectat de către forțele terestre, fiindcă în 12 septembrie, în fața Nicopolei, seniorul Walerand de Wavrin era doar asigurat că: „în două zile cel mai târziu vor fi aici!”¹⁵⁴

Cronicarul oficial al curții din Buda, italianul Antonio Bonfini, care și-a redactat scrierea către sfârșitul secolului XV, susține că regele Matiaș Corvin, când a venit în Transilvania, în toamna lui 1462, „spunea că se duce în Țara Românească pentru a elibera din mâinile turcilor pe Dracula, căruia îi dăduse în căsătorie pe o rudă a sa de sânge. Pornind într-acolo, nu știu din care cauză, căci aceasta nimănui nu i-a fost destul de lămurit, l-a luat prins pe Dracula în Transilvania. Cât despre celălalt Dracula <Radu cel Frumos>, orânduit de turci peste acea țară, împotriva părerii tuturor, l-a confirmat”¹⁵⁵ Surprinzătoarea arestare a lui Vlad Țepeș, care s-a produs în ajunul sau chiar în ziua de 26 noiembrie¹⁵⁶ de către însuși aliatul său în războiul antiotoman, constituie încă o enigmă ce a rămas multă vreme nedezlegată. Să ne aplecăm și noi asupra ei.

Michael Beheim oferă amănunte deosebit de prețioase cu privire la acest deznodământ. Astfel, regele Ungariei și domnul Țării Românești s-au întâlnit - după spusele lui Beheim - la Brașov, unde au rămas împreună și au purtat convorbiri un răstimp de „cinci săptămâni sau mai mult.”¹⁵⁷ Dar intervalul cu pricina pare mai curând să corespundă șederii lui Matiaș Corvin la Brașov. Scrisoarea către sultan, ticluită în numele lui Vlad vodă - de care va fi vorba ceva mai departe -, are ca loc de emisiune „Rhotel” (Cisnădie) și poartă data de 7 noiembrie 1462. Dacă luăm de bune aceste elemente, înseamnă că voievodul nu a sosit la Brașov decât după 7 noiembrie. Ce s-a putut întâmpla, deci, în răstimpul 7-26 noiembrie, pentru ca regele să ia o asemenea hotărâre și, de fapt, să întrerupă brusc, de pe o zi pe alta, expediția contra turcilor? Căci inițial, potrivit lui Michael Beheim, în deplină înțelegere cu „Dracula vodă,” Matiaș Corvin „plănuise cum să plece din acest oraș spre paguba acestui turc <sultanul Mehmet II>, mai întâi prin Valahia și apoi în Turcia, împotriva acestui cumplit păgân.” Prin urmare, cei doi au pus la punct la Brașov un plan de ofensivă, care trebuia mai întâi să aducă recuperarea Țării Românești, iar apoi trebuia să continue dincolo de linia Dunării, în chiar teritoriul Imperiului Otoman ...

„Cheia” rezolvării enigmei se află, după părerea noastră, într-un alt fragment din cronica lui Antonio Bonfini, rămas neobservat de toți cei ce au studiat evenimentele. Evocând un cu totul alt moment al domniei lui Matiaș Corvin, anume împrejurările din anul 1477, umanistul italian face această referire retrospectivă la Vlad Țepeș: „Mathiam omni suspicione in hac re liberandum esse crediderim, quandoquidem, veluti supra dictum est, si quid ipse in imperatorem moliri voluisset, nunquam profecto occasionem illam pretermisisset, cum sibi adversus Draculam agēti Vieneses obsessum in arce Cesarem et ad extremam redactum inedia una cum urbe dedere voluere et

¹⁵³ G. B. Picotti, *La dieta di Mantova e la politica de' Veneziani*, în *Miscellanea di Storia Veneta*, Serie Terza, tom IV, Veneția, 1912, nr. LIII, p. 506. Vezi și Giuseppe Valentini, *La crociata di Pio II (dalia documentazione veneta d'archivio)*, în *Archivum Historiae Pontificiae*, tom 13, 1975, p. 254 (rezumat).

¹⁵⁴ *Călători străini despre țările române*, I, p. 87, 111 și 114.

¹⁵⁵ Antonius de Bonfinis, *Rerum Ungaricarum Decades*, ed. I. Fogel, B. Iványi, L. Juhász, vol. III, Leipzig, 1936, p. 243. Contemporanii au fost într-atât de surprinși, încât unii, precum polonul Jan Długosz, au mers până la a spune că regele Ungariei s-a comportat „ca și cum s-ar fi înțeles cu turcii” (*quasi cum Turco contra illum sentiret*) (Ioannis Długossi, *Historiae Polonicae liber XIII*, tom II, Leipzig, 1712, col. 344).

¹⁵⁶ Vezi Michael Beheim, *op. cit.*, ed. Gr. C. Conduratu, p. 98-99 (comentariile editorului).

¹⁵⁷ *Ibidem*, p. 54-55 și 97.

instantissime, ut condicionem et imperium acciperet, efflagitarunt.”¹⁵⁸ Deci, pe când acționa „împotriva lui Dracula” (!), Matiaș Corvin a primit o solie din partea locuitorilor din Viena, prin care aceștia îi ofereau să-i dea pe mână atât orașul, cât și pe „împărat,” adică pe Frederic III de Habsburg, pe atunci „asediat în fortăreața” din Viena și „redus la o extremă înfometare.” În același timp, ei îl rugau „foarte insistent” pe regele Ungariei să accepte „condiția de împărat și imperiul.” Antonio Bonfini amintea această solie și această ofertă pentru a-l absolvi pe Matiaș Corvin de orice bănuială de neloialitate față de Frederic III, căci „dacă ar fi vrut să urzească ceva împotriva împăratului, nicidecum nu ar fi lăsat să-i scape acea ocazie.” Dar sunt oare adevărate toate acestea, sau cronicarul de curte al regelui s-a înșelat, cel puțin în privința concluziei pe care o trage?

După părerea noastră, arestarea și întemnițarea lui Vlad Țepeș la 26 noiembrie 1462 dovedește tocmai contrariul a ceea ce a vrut să demonstreze Bonfini. Conjectura se impune de la sine: împăratul Frederic III a avut de făcut față unei răscoale a vienezilor, cauzată de cererea sa pentru o contribuție de 6.000 de florini - sumă necesară plății soldelor unui grup de mercenari - către jumătatea lunii octombrie 1462, adică într-un moment în care Matiaș Corvin se găsea deja în Transilvania meridională. Potrivit cronicarului polon Jan Dlugosz, împăratul s-a închis în castelul din Viena și a fost asediat în intervalul dintre 15 octombrie și 8 decembrie 1462 (... *illum in Castro Viennensi, sabbato in crastino sanctae Hedwigis, usque ad festum Conceptionis sanctae Mariae Virginis, obsidione caepit*),¹⁵⁹ răstimp care încadrează perfect momentul neașteptatei „descoperiri” a „trădării” domnului Țării Românești. Se știe că împăratul romano-german și-a datorat eliberarea intervenției regelui Boemiei, George Podiebrad, care s-a apropiat treptat de Viena începând cu 25 noiembrie 1462,¹⁶⁰ dar a cărui acțiune nu a izbutit, cum am spus, decât la 8 decembrie. La această dată Matiaș Corvin părăsise deja cetatea Brașovului și revenea fără grabă, prin Mediaș și Baia de Criș,¹⁶¹ în Ungaria.

Credem astfel, ținând seamă și de politica ulterioară lipsită de vlagă a regelui Ungariei în raporturile cu turcii,¹⁶² că abandonarea aliatului său Vlad Țepeș, precum și a planului de a-i ataca pe turci în 1462 s-au datorat modificării neprevăzute a situației din Europa centrală, gravelor dificultăți prin care trecea rivalul său, împăratul Frederic III de Habsburg. La drept vorbind, atitudinea lui Matiaș Corvin din toamna anului 1462 a reprezentat *cel dintâi indiciu* al orientării prioritare a politicii sale externe nu către războiul antiotoman, către cruciada contra „păgânilor”, ci spre reglementarea raporturilor cu statele creștine din nord-vest, în primul rând cu Imperiul Romano-German. Această orientare i-a lipsit pe prinții români contemporani, un Vlad Țepeș sau un Ștefan cel Mare, de sprijin consistent și eficient, vădindu-se până la urmă nefastă pentru Ungaria însăși, care, în secolul următor, va cădea sub dominația otomană, într-o formă pe care țările române nu o vor cunoaște niciodată ...

În legătură cu interpretarea de mai sus trebuie adăugat că lipsa de grabă a lui Matiaș Corvin în a părăsi Transilvania meridională nu poate induce în eroare. El nu avea cum să intervină deschis în

¹⁵⁸ Antonius de Bonfinis, *op. cit.*, ed. cit., tom IV, partea I, Budapesta, 1941, p. 72; am semnalat și discutat întâia oară acest pasaj în articolul: *En marge des rapports de Vlad Țepeș avec la Hongrie*, în *Revue Roumaine d' Histoire*, tom XVI, 1977, 3, p. 507-512.

¹⁵⁹ Ioannis Dlugossi, *op. cit.*, II, col. 307. Vezi, de asemenea, pentru tulburările de la Viena și asediarea împăratului Frederic III în castelul orașului, Pio II (Enea Silvio Piccolomini), *I Commentari*, vol. IV, ed. îngrijită de Giuseppe Bernetti, Siena, 1974, p. 20-29.

¹⁶⁰ Ioannis Dlugossi, *op. cit.*, loc. cit. încă din 2 noiembrie, din Praga, regele George Podiebrad anunța că se pregătește să vină în ajutorul împăratului (*Fontes Rerum Austriacarum*, Seria II, *Diplomatarium et Acta*, vol. XX, Viena, 1860, nr. 288, p. 282). Vezi și F. G. Heymann, *International Relations in Mid-fifteenth Century Europe and their Significance for the Peace Plan of King George*, în culegerea *Cultus pacis (Études et documents du „Symposium Pragense Cultus pacis 1464-1964”)*, Praga, 1966, p. 91; K. Nehring, *op. cit.*, p. 20.

¹⁶¹ La Baia de Criș se găsea în 18 decembrie 1462 (E. de Hurmuzaki, *Documente*, II - 2, București, 1891, nr. CXVIII-CXIX, p. 140).

¹⁶² Cf. F. G. Heymann, *op. cit.*, p. 89.

evenimentele de la Viena atâta vreme cât se știa că este plecat în campanie contra turcilor! La Roma, ca și la Veneția, expediția lui era urmărită cu cea mai mare atenție, ambasadorul celei din urmă însoțindu-l neconținut și raportând Serenissimei orice mișcare a lui. Punerea în scenă a „trădării” și arestarea lui Vlad Țepeș nu au fost decât un pretext pentru dezangajarea „onorabilă” a regelui din zona Dunării de Jos. Apoi, acesta nu putea decât să aștepte și, eventual, să culeagă roadele prăbușirii rivalului său, asediat la Viena. Dar, cum situația a evoluat contrar așteptărilor sale, Matiaș Corvin s-a văzut nevoit anul următor să ratifice tratatul cu Frederic III de Habsburg și să înceapă, fără prea mare entuziasm, războiul cu turcii, oastea lui pătrunzând în Bosnia de curând ocupată de aceștia. Deci, după părerea noastră, solia din Viena l-a găsit pe rege la Brașov, în răstimpul 7-26 noiembrie 1462, după ce el îl primise pe Vlad Țepeș și stabiliseră împreună planul comun de campanie.¹⁶³

Cum și în ce condiții s-a petrecut propriu-zis arestarea lui Vlad Țepeș? Singurul izvor strict contemporan care conține lămuriri ceva mai amănunțite în această privință rămâne „poema” lui Michael Beheim. Iată în ce chip sunt descrise aici faptele: „Amândoi, împreună <regele Matiaș Corvin și Vlad Țepeș>, s-au pus în mișcare și, lor alăturându-li-se mulți bărbați temerari în ambele oștiri, ei au mers cale de câteva mile de la orașul numit mai sus <Brașov>, pătrunzând în această țară valahă cam șase mile. Dracula credea că ar fi la el acasă, când se aflau la un castel numit *Kungstain*. Acolo Dracula a fost prins de către un cavaler al regelui, vestit, cavalerul pe nume Jan Jiskra, care l-a atacat primul, luându-l prizonier ... în Țara Românească, în țara sa, a fost el atras în cursă și prins. Fiindcă aceasta oferea mai multă siguranță, în suita regelui s-a decis să fie purtat în afara țării sale...”¹⁶⁴

„*Kungstain*” nu înseamnă altceva decât „Piatra Craiului” (Königstein). De bună seamă oastea, în avangarda căreia se afla vodă Vlad, a apucat pe vechiul drum Brașov-Bran-Rucăr-Câmpulung. Astăzi, dacă refaci același itinerar, constăți că, după un suiș neîntrerupt și după ce a depășit punctul cel mai înalt, șoseaua națională coboară încet spre satul Podul Dâmboviței. La un moment dat, în dreapta, privirile ți se opresc pe ruinele unei cetăți, cu zidurile păstrate încă până la o înălțime de trei-patru metri. Poziția ei este cu adevărat extraordinară. Înconjurată de crestele munților, ea este așezată deasupra unui lung perete de stânci, de fapt, pe buza unei prăpăstii. Perspectiva largă care ți se deschide de aici, de o mare frumusețe, poate fi asemănată cu cea din ultimul rând, cel mai de sus, al unui amfiteatru antic. Abia jos, departe, ca într-o căldare, se zăresc casele din satul Podul Dâmboviței. Pe o latură a cetății, o adâncitură a terenului, ca un șanț, acum acoperită cu vegetație, îți sugerează că pe aici trecea vechiul drum dintre Transilvania și Țara Românească. Dar și acesta se întrerupe brusc la buza prăpastiei... Acesta a fost, deci, „castelul Piatra Craiului” lângă care a fost capturat vodă Țepeș!

Descrieri târzii, din a doua jumătate a secolului XVI, ne ajută să înțelegem cum se efectua trecerea prin acest punct al drumului comercial ce lega Brașovul de Câmpulung și Târgoviște. De pildă, francezul Jacques Bongars scrie următoarele: „aproape la o leghe de castel <Bran>, pe culmea muntelui este o cruce care desparte Transilvania de Țara Românească. Am prânzit pe câmp, puțin mai departe și apoi am trecut la coborâre peste o stâncă numită Piatra Craiului <în original: *Konigstuhl*> pe unde trăsurile sunt coborâte cu funiile.”¹⁶⁵ Similar evocă trecerea și Filippo Pigafetta. După ce semnalează că, la părăsirea Transilvaniei, vama se plătește la Bran, el adaugă: „... De aici, prin căi înguste, dar pe care pot merge totuși carele, am trecut culmea muntelui înalt și stâncos *peste care sunt trase carele, cu ajutorul funiilor* și am ajuns în tabăra așezată pe râul

¹⁶³ Pentru subsidiile pe care Sf. Scaun și Veneția s-au angajat să le achite regelui Ungariei pentru războiul cu turcii, vezi Matei Cazacu, *Geschichte Dracole Waide. Un incunable imprimé à Viennne en 1463*, în *Bibliothèque de l'École de Chartes*, tom CXXXIX, 1981, p. 211.

¹⁶⁴ Michael Beheim, *op. cit.*, ed. cit., p. 54-55. Despre împrejurările arestării lui Țepeș de către Jan Jiskra de Brandys, vezi și lucrarea lui Mihail P. Dan, *Cehi, slovaci și români în veacurile XIII-XVI*, Sibiu, 1944, p. 164-170.

¹⁶⁵ *Călători străini despre țările române*, III, București, 1971, p. 160.

Dâmbovița.”¹⁶⁶ (s.n., Șt. A.). Așadar, de sus, din vârful stâncilor pe care se afla cetățuia și drumul venind de la Brașov și Bran, trăsurile și carele erau lăsate jos, în Țara Românească, cu ajutorul funiilor ...

Pornind de la aceste descrieri și confruntându-le cu situația de pe teren, împreună cu profesorul american Raymond T. McNally am reconstituit ceea ce poate fi definit drept „scenariul” capturării voievodului român.¹⁶⁷ Avangarda oștirii ce trebuia să pătrundă în Țara Românească a înaintat până la castelul Piatra Craiului, în care se găsea o garnizoană ce asculta de regele Matiaș Corvin.¹⁶⁸ Era ultimul punct de care acesta dispunea. Afirmația lui Beheim că Țepeș și cavalerul Jan Jiskra au apucat să înainteze în Țara Românească preț de „șase mile” se referă, probabil, la vechiul hotar, de lângă Bran, din vremea bunicului său, Mircea cel Bătrân.¹⁶⁹ Oricum, el, vodă Țepeș, „credea că ar fi la el acasă” deoarece, într-adevăr, sub privirile sale se întindea Țara Românească și, de fapt, nu mai avea decât de coborât de pe stâncile de lângă castel. Este sigur că ordinul secret de a-l ataca aici a avut în vedere tocmai acest din urmă obstacol. Fiindcă ni se pare perfect logic a presupune că o parte din oamenii domnului au fost chiar, intenționat, lăsați să coboare la poalele stâncilor. Astfel, rămas numai cu puțini oșteni, el a putut fi atacat cu depline șanse de succes. Episodul nu s-a consumat totuși fără rezistență din partea domnului și a grupului de războinici din preajma sa, așa trebuind tălmăcită tradiția din versiunea slavă a Povestirii despre Dracula voievod asupra luptei care a avut loc între oastea regelui Ungariei și cea a lui Vlad Țepeș. Același izvor afirmă în plus că fostul domn „a stat închis la Vișegrad pe Dunăre, mai sus de Budin <Buda> 12 ani,”¹⁷⁰ adică până în 1474.

Întemnițarea viteazului domn al Țării Românești trebuia justificată de îndată în principalele centre politice europene, în primul rând la Veneția și Roma, care acordaseră importante subsidii bănești regelui Ungariei în vederea susținerii războiului antiotoman la Dunărea de Jos. Unul din mijloace a fost acela al plăsmuirii a trei scrisori de „trădare” ale lui Vlad Țepeș, adresate din Transilvania sultanului Mehmet II, marelui său vizir și domnului Moldovei.¹⁷¹ Scrisoarea către sultan, redactată, chipurile, în „Rhotel” (Cisnădie), în 7 noiembrie 1462, și... interceptată de oamenii regelui Ungariei, este singura al cărei conținut îl cunoaștem. Și, fapt deosebit de semnificativ, ea nu

¹⁶⁶ *Ibidem*, p. 545.

¹⁶⁷ Vezi Ștefan Andreescu și Raymond T. McNally, *Exactly where was Dracula captured in 1462?*, în *East European Quarterly*, XXIII, 1989, 3, p. 269-282; o versiune românească, prescurtată, a acestui articol, a apărut în *Magazin Istoric*, an XXII, 1988, 8, p. 25-27 și 32.

¹⁶⁸ În 3 iunie 1460 regele Matiaș Corvin poruncește cârmuirii Brașovului și Țării Bârsei să îngrijească de aprovizionarea cu alimente, în valoare de 100 de florini, a cetăților Bran, Piatra Craiului și Hălchiu („*castra nostra Therch, Kyralkew et Helthwen*”) (*Urkundenbuch*, VI, nr. 3217, p. 78-79; vezi și nr. 3100, p. 1-2, și nr. 3197, p. 64).

¹⁶⁹ Mircea cel Bătrân a stăpânit cetatea Bran încă înainte de 18 septembrie 1412 (*D.R.H.*, D, vol. I, București, 1977, nr. 119, p. 196). Fiul său, Mihail, pe când era numai domn-asociat, trimitea o poruncă în favoarea negustorilor brașoveni „slugilor domniei mele de la cetatea Dâmboviței și vameșilor de la Rucăr și de la Bran” (I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu țara ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I, București, 1905, nr. II, p. 6-7). S-a presupus că regele Sigismund de Luxemburg i-ar fi cedat lui vodă Mircea cetatea Bran în anul 1395, cu ocazia încheierii tratatului din 7 martie, de la Brașov (N. Șerbănescu și N. Stoicescu, *Mircea cel Mare (1386-1418). 600 de ani de la urcarea pe Tronul Țării Românești*, București, 1987, p. 289, n. 5).

¹⁷⁰ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române ...*, p. 205 și 212 (în versiunea publicată de P. P. Panaitescu figurează și mențiunea că Vișegradul se afla „la 4 mile mai sus de Buda”); Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș ...*, p. 363.

¹⁷¹ Istoricii au dezbătut mereu problema acestor așa-zise scrisori de trădare. N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 141-142 și Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspândirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș ...*, p. 161-162, le-au considerat hotărât falsuri justificative în fața opiniei publice europene.

s-a păstrat în „original” (!?!), ci numai în transcrierea papei Pius II, după textul comunicat lui de curtea din Buda.¹⁷²

Din perspectiva a ceea ce știm despre fantastica închețare în care Vlad Țepeș fusese total angajat cu numai câteva luni înainte, poate oare cineva să dea girul autenticității unui text în care el folosește pentru Mehmet II titulatura: „împărat al împăraților și domnul domnilor ce sunt sub soare, mare emir și mare sultan” și îi cere iertare pentru „greșeala și marele păcat” săvârșit? În același act, evident fals, domnul ruga pe sultan să-i primească solii și se lăuda că el „cunoaște toată țara Ardealului și toată țara Ungurească și condițiile locurilor și lucrurilor.”

Drept urmare, dacă i-ar fi fost pe plac lui Mehmet II, pentru răscumpărarea vinei de a se fi ridicat cu război contra lui, se declara gata „să-i dea în mână toată Transilvania,” a cărei stăpânire dobândind-o, va putea „să supună toată Ungaria” puterii sale! Uimitoare născocire, căreia numai stringente necesități politice i-au putut conferi un aspect atât de grosolan ... În fond, „campania” regelui Ungariei s-a întrerupt în momentul prinderii lui Țepeș, iar toți cei ce așteptau vești despre succese militare în lupta împotriva turcilor trebuiau într-un fel grabnic satisfăcuți. Lucrul s-a realizat prin această lovitură de teatru, arestarea voievodului și acuzarea lui ca trădător, la care în curând s-a adăugat și o intensă propagandă defăimătoare asupra faptelor sale din cursul anilor de domnie în Țara Românească.¹⁷³ Regele Matiaș Corvin se putea acum întoarce liniștit la Buda, chestiunea „cruciadei” fiind deocamdată amânată ...

Că nu a fost vorba de nici un fel de trădare din partea lui Vlad Țepeș o dovedesc înseși împrejurările în care el a fost pus în libertate doisprezece ani mai târziu, prin 1474. Într-adevăr, într-o scrisoare din 7 martie 1476, adresată din Buda Papei Sixt IV de către episcopul de Agria (Erlau, Eger), pe nume Gabriel de Verona, se spune că „în anul trecut <regele Matiaș Corvin> i-a dat drumul <lui Vlad Țepeș> și l-a trimis asupra turcilor, care au mare spaimă de dânsul.”¹⁷⁴ Tot așa, cum am menționat de altminteri și mai sus, în 1475 solul ducelui de Ferrara nu făcea decât să exprime opinia curții regale de la Buda, când scria că „se speră că zisul Dracula va face mari isprăvi împotriva turcilor, după cum a mai făcut și altădată...”¹⁷⁵ Cele două mărturii după părerea noastră concordă în a proba, firește indirect, că Vlad Țepeș în realitate nu a manifestat nici o șovăială, nici o inconsecvență, în opoziția sa față de turci în anul 1462, până în clipa în care pe nedrept a fost făcut prizonier. Victimă a unui joc politic ce nu avea nimic de-a face cu țelul pentru care el lupta, în 1474 era eliberat tocmai pentru virtuțile sale ostășești și pentru convingerile sale hotărât antiotomane ... bine cunoscute cercurilor înalte ale curții din Buda!

Atitudinea, poziția și, în genere, acțiunile lui Vlad Țepeș din ultimii ani de viață nu pot fi înțelese, credem, decât ținând seamă de ceea ce Nicolae Iorga numea atât de sugestiv: „datina politică românească.”¹⁷⁶ Marele istoric definea acest concept prin „unirea ... elementelor de înrâurire creștină venite din răsărit și din apus” și, pe de altă parte, prin „potrivirea acestor elemente cu condițiile geografice și istorice ale țării.”¹⁷⁷ Vlad Țepeș, care în cursul celei de-a doua domnii în Țara Românească a ilustrat în toată plenitudinea această sinteză, către sfârșitul existenței sale pare să se fi identificat doar cu una dintre componentele ei, cea occidentală. El este înfățișat în

¹⁷² Textul scrisorii, după *Comentariile Papei Pius II*, a fost reeditat de N. Iorga, în *Studii și documente* ..., vol. III, p. XXXI; vezi și Pio II (Enea Silvio Piccolomini), *I Commentari*, IV, ed. cit., p. 260-261.

¹⁷³ Acest aspect a fost relevat de Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspândirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș* ..., p. 162-165. Vom stăruii și noi asupra lui ceva mai departe, în a doua parte a acestei lucrări.

¹⁷⁴ N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș*, în *Convorbiri literare*, an. XXXV, 1901, 2, p. 156 și 158 (pentru autorul scrisorii); altă ediție a textului scrisorii, în care este indicată și data, precum și locul redactării ei, în *Magyarország Melléktartományainak Oklevéltára*, vol. II, ed. Thallóczy Lajos și Aldásy Antal, Budapesta, 1907, nr. CCCLXIX, p. 265-268 (*Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria*, vol. XXXIII).

¹⁷⁵ Vezi nota 112 a capitolului de față.

¹⁷⁶ N. Iorga, *Scrisori de boieri* ..., ed. cit., p. 149.

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 150.

documente și textele de cronică, aproape întotdeauna, ca un „căpitan” al regelui Ungariei, a cărui misiune permanentă era aceea de a lupta în zona de miazăzi a regatului, contra turcilor. Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* îl acuză chiar de a fi părăsit ortodoxia, trecând la catolicism.¹⁷⁸

Pe temeiul unei mențiuni din *Cronica Austriei* de Jakob Unrest s-a bănuie o vreme că în ianuarie 1475 Vlad Țepeș ar fi luptat în Moldova, la Podul Înalt, alături de Ștefan cel Mare. Dar ipoteza aceasta nu rezistă unei critici atente a textului cu pricina: numele „*Wasser Weyda*” nu poate fi transcris decât prin „Basarab voievod” și în nici un caz prin „Vlad voievod” sau „Vladislav”, iar expresia „*des Kunigs von Ungarn Diennar*” este echivalentă cu „vasal al regelui Ungariei” și nu cu „căpitan al regelui Ungariei”, cum s-a crezut.¹⁷⁹

De fapt, cea dintâi urmă a prezenței lui Vlad Țepeș în Transilvania datează din 4 august 1475. În ziua amintită, el *Wladislaus Dragwlya, vaivoda partium Transalpinarum*, cum se semnează acum, scrie din Moardăș (județul Sibiu) primarului și consiliului din cetatea Sibiului, cerând prin boierul său Cârștian pârclăbul să i se pregătească o casă drept reședință.¹⁸⁰ Iar pe de altă parte, în 21 septembrie 1475, Matiaș Corvin poruncește din Buda lui Thomas Altenberger, primarul Sibiului, să-i achite suma de două sute de florini „credinciosului nostru Dracula” (*fideli nostro Drakwlye*), pentru întreținere.¹⁸¹ Ulterior, în 13 octombrie același an, aflat la Bălcaciu („Bolkach”- astăzi sat, comuna Jidvei, județul Alba), fostul domn va confirma în scris primirea acestei pensii, fixată de rege.¹⁸²

Este limpede că sosirea lui Vlad Țepeș în Transilvania trebuie pusă în legătură cu intenția regelui de a-l reînscăuna în Țara Românească, în contextul refacerii frontului antiotoman de la Dunărea de Jos. Astfel, încă din 25 iunie 1475 solii lui Matiaș Corvin care se îndreptau către curtea lui Ștefan cel Mare erau înștiințați, la Bistrița, de însuși regele despre această hotărâre - „in facto inmissionis vajvode Draculia” -, iar ei, la rândul lor, au transmis-o boierilor moldoveni, cu care călătoreau.¹⁸³ Dar lucrul cel mai de luat în seamă este că ne întâlnim cu numele lui Vlad în chiar textul tratatului încheiat acum între regele Ungariei și Ștefan al Moldovei. Anume, în actul lui Matiaș Corvin, redactat în Buda la 15 august 1475, există o clauză cu privire la restabilirea vechiului hotar între Moldova și Țara Românească, potrivit privilegiilor din vremea lui Alexandru cel Bun și Mircea cel Bătrân. În temeiul acestor privilegii trebuiau să se înțeleagă voievozii actuali, Ștefan al Moldovei și ... Vlad al Țării Românești!¹⁸⁴ Deci, cu toate că tronul Țării Românești era încă ocupat de Basarab Laiotă, în ochii regelui cel ce curând avea să-i ia locul era Vlad Țepeș. Și,

¹⁷⁸ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române ...*, p. 205 și 212; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș ...*, p. 363.

¹⁷⁹ Cf. N. Iorga, *Acte și fragmente ...*, III., p. 96, nota 3, și p. 97, nota 2. Chiar și N. Iorga a renunțat ulterior la identificarea lui „Wasser-Weyda” din cronica lui Unrest cu Vlad Țepeș (Istoria românilor, IV, p. 178-179). Voievodul Basarab, care a luptat împreună cu Ștefan în ianuarie 1475 și apoi a contribuit la urmărirea lor, a fost Basarab cel Bătrân sau Laiotă (C. A. Stoide, *Legăturile dintre Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Contribuții*, în *Studii și cercetări științifice. Istorie*, an VII, 1956, fasc. 1, p. 66-69).

¹⁸⁰ *Urkundenbuch*, VII, sub îngrijirea lui Gustav Gündisch, Herta Gündisch, Konrad G. Gündisch și Gernot Nussbächer, București, 1991, nr. 4062, p. 56-57.

¹⁸¹ *Ibidem*, nr. 4067, p. 60.

¹⁸² *Ibidem*, nr. 4070, p. 62. Câteva zile mai devreme, în 7 octombrie, fostul domn se găsea în localitatea Merghindeal (azi în jud. Sibiu), de unde adresa o scrisoare cetății Brașov (Ioan Bogdan, *Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui*, p. 59).

¹⁸³ O ediție a actului: *Războieni. Cinci sute de ani de la campania din 1476. Monografie și culegere de texte*, întocmite de M. Neagoe, O. Guțu, M. Guboglu, R. Constantinescu și C. Vlad, București, 1977, nr. 10, p. 140. Pe de altă parte, în 18 iulie Florius Roverella raporta din Buda ca fapt sigur restaurarea pe tron a lui vodă Țepeș: „Praeterea essa Maestà ha restituito Ladislao Dragula alle protine sue dignità in Valachia, factolo vaivoda et restituito al suo stato, datoli gente d'arme, dinari et bone lettere ...” (vezi mai sus nota 112).

¹⁸⁴ Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913, nr. CXLVI, p. 334-335.

după toate probabilitățile, această clauză, care lipsește în actul paralel, emis de Ștefan cel Mare încă din 12 iulie, atestă voința regelui de a obține retrocedarea cetății Chilia, cucerită de acesta în 1465.¹⁸⁵

Totuși, restaurarea pe tron a lui vodă Țepeș va mai întârzia.¹⁸⁶ Deocamdată, în iarna 1475-1476, îl vedem pe teribilul prinț intrând din nou în luptă împotriva turcilor, dar de astă dată în Bosnia. El a plecat în campanie în suita regelui Matiaș Corvin, care în cursul lunii ianuarie 1476 a asediat puternica cetate Šabac, de lângă Dunăre. Garnizoana otomană din cetate - „loco importantissimo del Turco” - s-a predat la jumătatea lunii februarie. Înainte de a reveni la Buda, regele a poruncit efectuarea unei incursiuni de pradă dincolo de apa Savei, în direcția orașului Srebrenica - vestit pentru minele lui de argint -, incursiune ce va fi comandată de despotul Vuk Branković, de „Vlad Dracul” (Țepeș) și de „câțiva alți căpitani.” Ea s-a desfășurat în a doua jumătate a lunii februarie 1476, de vreme ce Gabriel de Verona putea primi informații amănunțite în ajunul datei de 7 martie, la Buda.

La această incursiune au participat, potrivit episcopului de Agria, cinci mii de oameni. Umblând numai noaptea în părțile locuite, fără a ataca nici un târg sau sat, „căpitanii” lui Matiaș Corvin au trimis înainte 150 de călăreți îmbrăcați turcește, care au pătruns pașnic în Srebrenica, în pragul dimineții unei zile de bălci. Năvala năprasnică ce a urmat a adus cucerirea orașului - alcătuit din 700 de case - care apoi a fost incendiat, precum și o pradă uriașă: „ostași împărțeau, sfărâmându-le cu securile, bucățile de argint ce găseau prin casele oamenilor...” A venit la rând localitatea Kušlat. Dar, de astă dată, corpul expediționar a fost întâmpinat la marginea unei păduri, în care arborii au fost tăiați și aruncați peste drum. Totuși, cei doi prinți s-au folosit de un vicleșug, care le-a asigurat victoria. Au fost trimiși înainte 400 de oșteni pedestri, în timp ce ei, cu restul detașamentului, au ocolit pădurea și au căzut în spatele inamicilor (circa 2.000 de oameni). Aceștia au fost cu toții uciși, iar trupurile lor fie au fost adunate într-o grămadă, fie „multe au fost trase în țeapă, pentru ca turcii, venind, să se înspăimânte de această groaznică priveliște.” În fine, ultima localitate atacată a fost Zvornik, unde a existat iarăși o încercare de rezistență, repede zdrobită, însă despotul Vuk a fost rănit la un picior de o săgeată. După care corpul expediționar a luat calea întorsului, fără să cruțe „nici sat, nici casă; prin fier și foc au fost nimicite toate.”

Urmează apoi, în raportul episcopului de Agria, un pasaj rezervat exclusiv lui Vlad Țepeș, pe care îl vom reproduce în întregime: „Dar nu voi trece cu vederea cruzimea lui Dracula <Dragula>, pentru care lumea întreagă-l cunoaște. Căci, rupând cu mâna lui pe turcii prinși, puneă în țepe bucățile, zicând: «Când vor veni turcii și vor vedea acestea, de spaimă vor fugi». El e acela care a făcut păduri de oameni trași în țeapă. Cei mai de frunte <nobili> unguri spun că, pe când era domn în Țara Românească, a ucis poate o sută de mii de oameni cu țepe și alte pedepse grozave. Pentru care, timp de mulți ani de zile regele l-a ținut în foarte aspră închisoare, dar, nici aici neputându-și uita de sălbăticie, prindea șoareci și, făcându-i bucăți, îi puneă în niște bețișoare de lemn, cum pusese pe oameni în țepe. Dar în anul trecut <regele> i-a dat drumul și l-a trimis asupra turcilor, care au mare spaimă de dânsul.”¹⁸⁷ Se recunoaște lesne în acest pasaj al doilea motiv fundamental - în afară de cel al așa-zisei „trădări” - al propagandei ostile lansată și întreținută de curtea regală din Buda, după 1462, în jurul personalității extraordinare a prizonierului ei, anume acela al neobișnuitei

¹⁸⁵ După N. Iorga, însuși Vlad Țepeș va fi sugerat regelui această clauză, din dorința de a recupera pentru Țara Românească ținutul Putnei și Chilia (*Istoria românilor*, IV, p. 186; vezi și Ștefan Andreescu, *Une ville disputée: Kilia pendant la première moitié du XVe siècle*, în *Revue Roumaine d' Histoire*, tom XXIV, 1985, 3, p. 229).

¹⁸⁶ În 16 ianuarie 1476, din Stremț, voievodul Transilvaniei Ioan Pongracz scria cetății Brașovului despre pacea încheiată de rege cu Basarab Laiotă, domnul Țării Românești, și pe care trebuia s-o respecte. Totodată, partizanii lui Vlad care se găseau în Brașov („ad Ladislaum Drakulyam pertinentes”) trebuiau îndepărtați și trimiși să-și urmeze prințul, „în serviciul regelui” (*Urkundenbuch...*, VII, nr. 4089, p. 75-76). Îmbunătățirea relațiilor cu Basarab Laiotă și, în consecință, amânarea expediției pentru reînscăunarea lui Vlad, au decurs din decizia lui Matiaș Corvin, luată în cursul toamnei lui 1475, de a-i ataca pe turci în Serbia.

¹⁸⁷ Pentru edițiile documentului, vezi mai sus nota 174.

„cruzimi” a prințului valah. Era o imagine întunecată, care trebuia neapărat să umbrească faptele de arme ale lui Vlad Țepeș în lupta contra turcilor, cunoscute și admirate în aproape întreaga Europă centrală și meridională. Numai așa se putea justifica deplin înlăturarea lui de pe scena politică, al cărei autor a fost „suzeranul” și „aliatul” său Matiaș Corvin. Firește, lăsând la o parte această realitate, nu rămâne mai puțin, din mărturia prezentată adineauri, încrâncenarea cu care fostul domn a reluat înfruntarea cu turcii. Ba mai mult, în desfășurarea incursiunii din Bosnia oricine poate identifica pretutindeni „stilul” său de luptă: oșteni îmbrăcați turcește se strecoară în Srebrenica - în mod oarecum asemănător a fost înșelată garnizoana otomană a Giurgiului în iarna 1461-1462 -, în împrejurimile Kušlatului o parte din cadavre au fost trase în țeapă pentru ca turcii „să se înspăimânte de această groaznică priveliște” - este chiar efectul produs de câmpul de țepi de lângă Târgoviște asupra oștii lui Mehmet II în 1462 și descris întocmai de Chalcocondil - etc., etc.

La sfârșitul raportului din 7 martie 1476, episcopul de Agria semna că, atunci „când vor crește apele” - adică în curând, în cursul aceleiași primăveri - regele „are de gând să se unească, precum își pusese în minte, în Țara Românească cu moldovenii și chiar cu oastea munteană.”¹⁸⁸ Este limpede deci că pasul următor pe care Matiaș Corvin vroia să-l facă, în contextul efortului său de război contra Imperiului Otoman, era reinstalarea lui Vlad Țepeș în scaunul domnesc al Țării Românești, cu concursul lui Ștefan cel Mare al Moldovei. Totuși, în pofida înrăutățirii relațiilor dintre Transilvania și Laiotă vodă Basarab,¹⁸⁹ punerea în aplicare a planului amintit a fost încă o dată amânată.

Către sfârșitul lunii iulie 1476, Vlad Țepeș (*Vaivoda Draculia*) se afla în Transilvania, în Mediaș, unde, împreună cu „căpitanul regesc” Ștefan Báthory și în fruntea a peste treizeci de mii de oameni - „toate trupele din provincia Transilvaniei” - era gata să pătrundă în Moldova, în sprijinul lui Ștefan cel Mare, care avea de înfruntat a doua mare expediție otomană, condusă acum de însuși Mehmet II. Cei doi comandanți trimiteau vorbă voievodului Moldovei „să nu pornească nici o luptă cu turcul până nu vor fi uniți cu el, cu toate trupele,” iar, așa după cum se informa la Buda, fiecare din luptătorii din Transilvania, în afara armelor obișnuite, „va purta cu el o secure, și aceasta ... pentru a putea astupa drumurile cu arbori și lemne, spre a închide calea turcului, ca să nu aibă putință de a se întoarce înapoi.”¹⁹⁰ Era, fără doar și poate, încă o idee a temutului prinț valah, al cărui gând lucra fără încetare întru găsirea celor mai radicale soluții de nimicire a puterii Semilunei...

Din păcate, joncțiunea dintre oștile Moldovei și cele ale Transilvaniei nu s-a realizat la timp și astfel deznodământul de la Valea Albă nu a mai putut fi evitat. Tot ce rămânea de făcut era înlăturarea urmărilor biruinței câștigate în 26 iulie de Mehmet II. Potrivit cronicarului austriac contemporan Jakob Unrest, Vlad Țepeș (*Trackhel Weyda*) împreună cu trupele transilvănene a pătruns într-adevăr în Moldova și alături de Ștefan cel Mare a contribuit la curățirea țării de turci,

¹⁸⁸ „Tandem cum aque excreverint quemadmodum prius conceperat in regnum Transalpinum cum Moldavis et ipsius Valachie maioris exercitu convenire intendit.”

¹⁸⁹ În 28 februarie 1476, Basarab Laiotă se plângea față de cârmuirea cetății Brașov că „vrăjmașii ... se ridică din mijlocul vostru și se duc în Moldova împreună cu Săcuii, și-mi pradă țara și se întorc iarăși între voi” (I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul ...*, I, nr. CL, p. 126-127). Vezi și *Urkundenbuch*, VII, nr. 4103, p. 84; nr. 4105, p. 86, și nr. 4110, p. 89.

¹⁹⁰ Toate aceste date, precum și alte știri culese în Moldova la începutul atacului turcesc, erau comunicate la Buda în 7 august 1476, de „Ladislau, omul voievodului Draculea” (*Dracuglia*) (*Călători străini des pre țările române*, I, p. 141-143). La 21 iulie 1476, din Șomcherec, vicevoievodul Transilvaniei, Ștefan Erdely, porunca Brașovului să-și trimită contingentul de oaste la Turda, sub comanda lui Ștefan Báthory și a lui Vlad Țepeș, numit în act „Ladislau Drakula” (*Urkundenbuch*, VII, nr. 4127, p. 100-101; vezi și nr. 4128, p. 101). La sfârșitul aceleiași luni iulie, Vlad Țepeș (*Ladislau Drakulya*) emitea din Cipău (jud. Mureș) un salv-conduct pentru omul său Sebastian, care se îndrepta către Brașov (*Ibidem*, nr. 4129, p. 102).

nimicind chiar, la un moment dat - pe la data de 15 august 1476 -, „șase corpuri de oaste” inamice, undeva „lângă apa care străbate Moldova” (Șiretul sau Prutul).¹⁹¹

La 6 septembrie 1476 au început pregătirile în vederea contraofensivei creștine ce avea să scoată Țara Românească din orbita otomană. În această zi, regele Matiaș Corvin porunca sașilor din Transilvania „să-l însoțească pe cornițele Ștefan Báthory către părțile de dincolo de munți ale regatului nostru <Țara Românească>.”¹⁹² Concomitent, regele l-a anunțat și pe Ștefan cel Mare, care, potrivit înțelegerii anterioare, trebuia să atace simultan din direcția Moldovei.¹⁹³ La 7 octombrie 1476, din Brașov, Vlad Țepeș acorda tuturor cetățenilor de aici importantul său privilegiu comercial, de care ne-am ocupat și în capitolul precedent. Era vorba de restabilirea și confirmarea tradiționalelor libertăți comerciale ale cetății, pe care el însuși le îngrădise după 1457, în anii săi de domnie în Țara Românească, precum și de menținerea vechiului regim al vămilelor.¹⁹⁴ Iar la o lună distanță, în 8 noiembrie 1476, îl reîntâlnim în Târgoviște, pentru a treia oară voievod al Țării Românești, vestind scurt pe județul și pârgarii din aceeași cetate a Brașovului: „Iată vă dau de știre că am răsturnat pe vrăjmașul nostru Laiotă, și a fugit la turci. Deci v-a slobozit Dumnezeu calea. Veniți cu pâine și cu marfă, și vă hrăniți, căci a făcut Dumnezeu să fim acum o singură țară...”¹⁹⁵

Restaurarea lui Țepeș în 1476 a fost posibilă datorită unui efort conjugat transilvano-moldovenesc. Solul lui Ștefan cel Mare la Veneția, Ioan Țamblac, povestea astfel la 8 mai 1477, în fața Senatului - cu înseși cuvintele domnului Moldovei - expediția din Țara Românească: „... eu <Ștefan cel Mare> cerusem ca voievodul Basarab <Laiotă> să fie alungat din cealaltă Țară Românească¹⁹⁶ și să fie pus acolo un alt domn creștin, anume Drăculea, cu care să ne putem înțelege împreună. Am înduplecat chiar la acest lucru pe măria sa craiul unguresc, ca să se îngrijească și el, din partea sa, ca Drăculea <în original: *Vlacho Drachulia*> să ajungă domn. Și, înduplecându-se în sfârșit, el a trimis să-mi spună ca să-mi adun oastea și să merg să pun pe numitul domn în Țara Românească. Și așa am făcut îndată și am mers, eu dintr-o parte și căpitanul craiului dintr-alta, și ne-am unit și am pus în domnie pe zisul Drăculea.”¹⁹⁷ „Căpitanul craiului” a fost Ștefan Báthory, care a comandat trupele din Transilvania, dar, lucrul cel mai important, expunerea lui Ioan Țamblac vădește că domnul Moldovei revendica pentru sine ideea reînscăunării lui Vlad Țepeș.¹⁹⁸ După două decenii, acesta constituia răspunsul lui Ștefan cel Mare la gestul lui Vlad Țepeș din primăvara anului 1457, când el îl ajutase să ocupe tronul părintesc! Ne găsim de fapt în prezența unui tip de colaborare care a constituit unul din elementele făgașului unității politice a celor două țări românești extracarpătice.

¹⁹¹ Jakob Unrest, *Österreichische Chronik*, ed. Karl Grossman, Weimar, 1957, p. 64 (= *Monumenta Germaniae Historica, Nova series*, tom XI).

¹⁹² *Urkundenbuch*, VII, nr. 4141, p. 109. Peste două zile, în 8 septembrie, Giustiniano Cavitello afla la Buda că Moldova fusese complet părăsită de ostile turcești, care au trecut „*cum confusione*” Dunărea (*Monumenta Hungariae Historica, Acta extera*, IV-2, nr. 224, p. 325-326).

¹⁹³ La 8 mai 1477, solul lui Ștefan cel Mare la Veneția, Ioan Țamblac, descria astfel începutul acțiunii, folosind înseși cuvintele voievodului: „*Et finalmente persuaxo, me mando a dir che io congregasse el mio exercito et andasse per metter el dicto signor <Vlad Țepeș> in Valachia*” (I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, nr. CLIV, p. 344).

¹⁹⁴ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul ...*, I, nr. LXXIV, p. 95-97.

¹⁹⁵ *Ibidem*, nr. LXXV, p. 97-98. Într-altă epistolă către Brașov, din aceleași zile, Vlad Țepeș vestea că: „*mi s-a închinat toată Țara Românească și toți boierii; și v-a slobozit Dumnezeu pretutindenii drumurile, și pe la Rucăr și pe Prahova și Teleajin și pe Buzău. Deci, umblați acum slobozi pe unde vă place și hrăniți-vă*” (*Ibidem*, nr. LXXVI, p. 98).

¹⁹⁶ „*L'altra Vlachia*” în textul italian. Formulare deosebit de expresivă în gura voievodului Moldovei, care vădește conștiința comunității de neam a moldovenilor și muntenilor (vezi și *Literatura română veche (1402-1647)*, vol. I, ed. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1969, p. 63, nota 6).

¹⁹⁷ Am folosit traducerea textului din 8 mai 1477 din antologia citată în nota precedentă, p. 49-52.

¹⁹⁸ Vezi și N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 192.

Am văzut că la 8 noiembrie 1476 Vlad Țepeș anunța din Târgoviște că l-a „răsturnat” pe Laiotă Basarab. Într-adevăr, el era cel ce ocupa acum reședința domnească. Trei zile după aceea, în 11 noiembrie, Ștefan Báthory, „căpitan al trupelor regale din Țara Românească,” sosise în preajma Bucureștilor, unde-și așezase tabăra și de unde scria și el sibienilor că „perfidul Basarab” a fost alungat și că cea mai mare parte a țării, cu toți boierii - în afară de doi, nenumiți - a trecut de partea lui Țepeș. De asemenea, Báthory arăta că se cucerise ușor Târgoviștea, acolo înălțându-se „un castel bun.”¹⁹⁹ Peste alte câteva zile, în 17 noiembrie, Cârștian pârcălabul de Târgoviște comunica la Brașov știrea că cetatea Bucureștilor a fost luată cu o zi mai înainte, adică în 16 noiembrie 1476: „De aceea lăudați pe Domnul atotputernicul cu trâmbițe și cu cântece și clopote, precum am făcut și noi în țara noastră, care e ca și a voastră <*tam vestra*>. Și să știți că domnii și boierii a toată țara s-au supus dumisale voievodului Ladislau <Vlad Țepeș>.”²⁰⁰ După mărturia cronicarului Jakob Unrest, se pare că în cursul asediului de cinci zile al Bucureștilor ostile transilvănene și moldovene s-au izbit de o puternică rezistență a unei forțe turcești care, cel puțin o dată, a respins asaltul asediatorilor. Se pare chiar că turcii au ieșit și la atac, călări, unii fiind prinși și aduși între bastioanele de lemn ale lagărului lui Vlad.²⁰¹ Până la urmă, însă, cetatea a fost cucerită și se poate considera că cea de-a treia domnie a lui Vlad Țepeș a început într-adevăr în 16 noiembrie 1476, zi când el a redevenit stăpânul întregii țări.

Totuși, există o scrisoare, expedită din Buda la 4 decembrie 1476, din care rezultă că vodă Țepeș a mai așteptat ... încă zece zile pentru ca, în cadrul unei ceremonii solemne, supușii săi să-l recunoască în chip formal drept domnul lor: „...Poy dice che, Martidi passato, tuto il regno de Transalpina *unanimis* creorono Drachulia, pur capitaneo del ré, suo vayvoda, cum grande honore.”²⁰² Editorul acestui text, Nicolae Iorga, a observat că trebuie să fie vorba de ziua de marți din *săptămâna trecută*, adică de ziua de 26 noiembrie 1476.²⁰³ De ce a așteptat Vlad Țepeș tocmai această zi pentru a reuni adunarea Stărilor? Răspunsul nu este atât de greu, dacă ne reamintim că tot pe 26 noiembrie, dar cu paisprezece ani mai devreme, a luat sfârșit pe negândite cea de a doua lui domnie. În consecință, ne pare deosebit de plauzibil că în acest chip el a ținut să marcheze „revanșa” față de adversitatea destinului ... Ne aflăm, de fapt, în prezența încă a unui element al mentalității atât de speciale a prințului român.

Din nefericire, cea de-a treia domnie a lui Vlad Țepeș în Țara Românească a fost - ca și cea dintâi, din toamna anului 1448 - deosebit de scurtă, încheindu-se tragic. Ștefan cel Mare îi lăsase două sute de oameni, dintre curtenii săi, care să-i constituie o gardă credincioasă. „El m-a rugat să-i las - spune Ștefan vodă în 1477 -, pentru paza lui, oameni de-ai noștri, căci în munteni nu se prea încredea.” Potrivit aceluiași izvor, „numaidecât necredinciosul Basarab s-a întors,” desigur cu ajutorul turcilor, „și l-a găsit singur și l-a omorât, și împreună cu el au fost omorâți toți oamenii mei <ai lui Ștefan>, afară de zece.” Vestea deznodământului a sosit la curtea domnească a Moldovei „cam pe la 10 ianuarie” 1477.²⁰⁴ Dar încă din 5 ianuarie 1477, din Hârlău, Ștefan cel Mare își exprima față de brașoveni îngrijorarea față de situația lui Vlad, despre care cerea știri. El aflase

¹⁹⁹ *Urkundenbuch*, VII, nr. 4158, p. 119-120. La 20 octombrie, prepozitul Urban din Sibiu menționa unor brașoveni o întâlnire cu episcopul Nicolae de Knin, care avusese o misiune în Țara Românească. N. Iorga a presupus că episcopul „*va fi avut grija jurământului ce-și făcură Vlad și Ștefan*” (*Ibidem*, nr. 4152, p. 116-117).

²⁰⁰ *Ibidem*, nr. 4159, p. 120. Încă din 15 noiembrie 1476, din Buda, regele Matiaș Corvin îl vestea pe principele elector al Saxoniei despre înlocuirea lui Laiotă Basarab cu Vlad Țepeș, Tot el, în 8 decembrie trimitea și Papei Sixt IV știrea înălțării pe tronul Țării Românești a lui „Dragula” (ambele acte la Vilmos Fraknói, *Mátyás kiraly levelei. Külügyi osztaly*, vol. I (1458-1479), Budapesta, 1893, nr. 245-246, p. 355 ș.u.).

²⁰¹ N. Iorga, *Acte și fragmente ...*, vol. III, p. 99.

²⁰² *Ibidem*, p. 59.

²⁰³ *Ibidem*.

²⁰⁴ *Literatura română veche (1402-1647)*, I, ed. cit., p. 51.

atunci de „fapta” lui Vlad, însă nu putem decât bănuî care va fi fost isprava comunicată din Braşov în pragul noului an şi care se va fi întâmplat în Ţara Românească în ultimele zile ale anului 1476.²⁰⁵

Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* relatează în următorul chip moartea voievodului: „Sfârşitul lui a fost astfel: trăia în Ţara Muntenească şi au venit asupra ţării lui turcii şi au început să jefuiască. El i-a atacat şi turcii au început să fugă. Oastea lui Dracula a început să-i taie fără milă şi i-a gonit. Iar Dracula de bucurie s-a suit pe un deal să vadă cum taie pe turci. S-a rupt astfel de oastea celor apropiaţi lui, s-a travestit <travestindu-se> ca turc <sau: ... «Apropiaţii lui socotindu-l drept turc» şi l-a lovit unul cu lancea. El, văzând că este omorât de către ai săi, îndată a ucis cu sabia sa pe cinci dintre ucigaşii săi. Pe el însă l-au străpuns cu multe sulite şi astfel a fost omorât.”²⁰⁶ Probabil că „fapta” lui Vlad despre care aflase Ştefan cel Mare în 5 ianuarie 1477 era în legătură cu stăvilirea incursiunii turceşti. Va fi fost vorba poate de o primă izbândă, cunoscută de altfel şi versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod*. În acelaşi ultim izvor, însă, lăsând de o parte aşa-zisa confuzie făcută de apropiaţii lui Ţepeş, atrag atenţia cuvintele: „... văzând că este omorât de către ai săi,” care recompun o imagine asemănătoare întrucâtva celei înregistrate de Jakob Unrest. Acesta confirmă că într-adevăr domnul a fost lovit şi ucis de unul din oamenii săi, dar precizează în plus că ucigaşul lui era venit de la turci: „el <Vlad> a fost omorât cu mare viclenie, prin care turcii au vrut să răzbune duşmânia pe care el le-o purtase şi încă şi marile pagube ce le pricinuiseră lor. Căci un turc se băgase slugă la el, ca să-l ucidă în timp ce el îl slujea: de aceea era el tocmnit de turci. Şi după ce aceasta s-a întâmplat, adică după ce i-a tăiat capul pe la spate când ei călăreau, el s-a refugiat îndată în oastea turcească. Pentru care regele <Matiaş Corvin> a fost foarte supărat, căci a pierdut mult în el pentru lupta cu turcii.”²⁰⁷

Sâmbătă 1 februarie 1477 ştirea pieirii lui Vlad Ţepeş ajunsese la Veneţia, unde se spunea că turcii pusese din nou mâna pe „Valahia Mare” (Ţara Românească), şi îl „tăiaseră în bucăţi pe Dracuglia, căpitanul numitului rege” (Matiaş Corvin), împreună cu alţi patru mii de oameni. La fel se zvonea, însă, că ar fi murit şi Basarab (*Bozrab*), „domnul numitei Valahii,” cele două ştiri fiind considerate foarte triste pentru creştinătate.²⁰⁸ Interesant este că şi unul dintre izvoarele turceşti, cronica lui Orudj bin Adil (sec. XV), susţine în mod inexact că în luptele din Ţara Românească de la hotarul anilor 1476-1477 şi-ar fi găsit sfârşitul şi unul din cei doi Basarabi - Basarab Laiotă şi Basarab cel Tânăr sau Ţepeluş -, care concureau atunci pentru ocuparea scaunului domnesc: „Afurisiţii de Ţepeş şi Ţepeluş <Basarab cel Tânăr> s-au războit între ei. În cele din urmă norocul a fost de partea lui Ţepeluş care, găsind prilejul, i-a tăiat capul <lui Ţepeş>, devenind bei independent. După aceasta a venit Basaraba <Laiotă>, care, dând un atac peste noapte din partea Ungariei, a tăiat capul lui Ţepeluş, devenind bei în vilaietul Ţării Româneşti.”²⁰⁹ Evident, cronicarul turc a inversat rolurile, fiindcă Basarab cel Bătrân sau Laiotă a fost cel care a avut întâi sprijinul turcilor, iar Basarab Ţepeluş a fost cel care a rămas în cele din urmă domn, impus se pare tot de

²⁰⁵ *Urkundenbuch*, VII, nr. 4163, p. 124.

²⁰⁶ Am folosit traducerea lui Pande Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Ţepeş ...*, p. 365. Variantele dintre paranteze aparţin editorului. Credem că traducerea „Apropiaţii lui socotindu-l drept turc, l-a lovit unul cu lancea” pare cea mai plauzibilă. Vezi şi P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI...*, p. 206 şi 213, care s-a oprit la aceeaşi variantă („Apropiaţii lui luându-l drept turc, unul l-a lovit cu o sulită”).

²⁰⁷ N. Iorga, *Acte şi fragmente ...*, III, p. 99. Letopiseţul sârbesc de la biserica Sf. Nicolae din Bjelo Polje, păstrat într-un sbornic din secolul XVI, consemnează astfel sfârşitul lui Ţepeş: „în anul 6982 <= 1474> pieri Vlad Ţepeş de mâna lui Basarab” (vezi Anca Iancu, *Ştiri despre români în izvoare istoriografice sârbeşti (secolele XV-XVIII)*, în culegerea *Studii istorice sud-est europene*, vol. I, Ed. Academiei, Bucureşti, 1974, p. 23). Este unica sursă sârbească care semnalează acest eveniment din Ţara Românească.

²⁰⁸ *Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera*, IV-2, nr. 234, p. 340.

²⁰⁹ *Cronici turceşti privind ţările române (Extrase)*, I, p. 60.

turci, până în 1482.²¹⁰ Astfel s-a întâmplat că moartea lui Țepeș, a lui „Dracula”, a fost îndeaproape succedată de înlocuirea rivalului său, Basarab Laiotă. Mișelescul asasinat al viteazului domn nu a mai apucat deci să folosească decât o clipă celui care trebuia să-i fie întâiul beneficiar. Soarta a avut grijă să răzbune fără întârziere, măcar în felul acesta, nedemnul act, care a pus capăt zilelor unuia dintre cei mai cutezători prinți născuți în centrul și răsăritul Europei medievale. Iar faptele lui „Dracula,” trecute încă din timpul vieții lui în legendă, s-au transformat treptat într-o adevărată mitologie, cu o răspândire - în spațiu și timp - aproape nemaiîntâlnită în istoria culturii universale.

Când a murit, Vlad Țepeș se afla în jurul vârstei de 45 de ani. De trei ori domn al Țării Românești (1448; 1456-1462 și 1476), el are o existență ce poate fi calificată, fără nici o exagerare, drept senzațională. Din Târgoviștea părintească în temnița de la Egrigoz, în Anatolia; din Moldova lui Bogdan II, în Transilvania lui Iancu de Hunedoara și, apoi, a lui Matiaș Corvin; din temnița de la Vișegrad, în Bosnia ocupată de turci - acesta a fost itinerarul fantastic al voievodului în afara hotarelor Țării Românești. A avut norocul să-și încheie zilele în scaunul domnesc, pe pământul Țării Românești, dar mormântul lui este încă înconjurat de aceeași mantie de taină care-i învăluie de fapt, în pofida mărturiilor existente, întregul zbucium al vieții. Se zice că ar fi fost îngropat în biserica de pe ostrovul Snagovului, ctitorie din moși strămoși a familiei voievodale a Țării Românești.²¹¹

²¹⁰ După părerea lui N. Iorga (Hurmuzaki, *Documente*, XV-1, p. 93, nota 2) și Basarab cel Tânăr a venit, în 1477, în Țara Românească, cu ajutor turcesc. Nici unul dintre cei doi Basarabi nu a murit în cursul anului 1477. Basarab Țepeluș a domnit, cum am spus, până în 1482. Iar Basarab Laiotă, refugiat în Transilvania, a mai trăit acolo până prin 1480. La 22 decembrie 1480 Ștefan Báthory cerea brașovenilor să tocmească un număr de pribegi dintre cei care-l întovărășiseră în Transilvania pe „răposatul Basarab cel Bătrân” (*Urkundenbuch*, VII, nr. 4378, p. 253).

²¹¹ Vezi discuția lui Dinu V. Rosetti, în grupajul *Dracula - voievodul valah. Vlad Țepeș - între fantezie și adevăr*, publicat în *Tribuna României*, an. II, 1973, nr. 6 din 1 februarie, p. 4-5. Pentru descendenții lui Țepeș, în special pentru fiul său Vlad, rezultat din căsătoria cu „ruda” regelui Matiaș Corvin, vezi Paul Chihaia, *De la Negru Vodă la Neagoe Basarab*, Ed. Academiei, București, 1976, p. 124-128, și, mai ales, Paul Binder, *Une famille noble roumaine de Transylvanie: les Drakula de Sintești*, în *Revue Roumaine d' Histoire*, XXVII, 1988, 4, p. 301-314.

Partea a II-a

LUMINI ȘI UMBRE ALE LEGENDEI

Capitolul I

Numele „Dracula” „Se zice ...” Cu aceste cuvinte pășim de fapt în domeniul legendei și primul lucru pe care-l avem de făcut este să ne ocupăm de originea și sensul numelui „Dracula,” sub care Vlad Țepeș a devenit cunoscut încă din veacul XV până departe de hotarele țării sale. Încercări de explicare s-au ivit chiar la cărturarii evului mediu.

Bunăoară, iată părerea clericului Anton Verancsics (1504-1573): „... aproape toți apusenii numesc moldovenii *dani* și pe munteni *draguli*, măcar că nici românii înșiși nu folosesc <aceste nume>, căci ei își zic romani, și nici vecinilor nu le sunt destul de cunoscute, ci numai doar din auzite, și nu tuturor, ci doar aceluia care se îndeletnicesc cu literele ... și s-a început mai întâi de către turci a-i numi *draguli*, de la prea viteazul lor principe Dragula...

... Astfel și Dragula e un diminutiv de mângâiere de la Drago, ceea ce înseamnă «cel drag», din care cauză dacă s-ar îngădui pe latinește ar trebui să se spună Charulus.”¹

Se pare că varianta „Dragula,” „Dragul,” de la „Dracula,” „Dracul,” cu sensul atribuit de Verancsics, a circulat destul de intens în prima jumătate a secolului XVI. Fapt este că Michael Bocignoli din Ragusa, în textul său din 29 iunie 1524, folosește consecvent numele „Dragul,” când se referă la Vlad Țepeș, totodată caracterizându-l într-un chip deosebit de măgulitor: „A fost odinioară la ei <valahi> un domn - pe care ei îl numesc voievod - cu numele de *Dragul*, bărbat ager și cât se poate de priceput în treburile ostășești ...”²

În schimb, în veacul XV, un alt grup de izvoare oferă o etimologie complet diferită. De pildă, istoricul bizantin Ducas, vorbind despre Vlad Dracul, tatăl lui Țepeș, susținea că i se zicea „Dragulios, căci așa se chema, pentru că era rău și viclean în felul lui; căci numele Dragulios se și tâlmăcește cu rău și viclean.”³ Iar versiunea slavă a Povestirii despre Dracula voievod începe astfel: „A fost în Țara Muntenească un voievod creștin de credință grecească cu numele de Dracula pe limba românească, iar pe a noastră diavol, atâta a fost de rău. Precum i-a fost numele lui, așa și viața lui.”⁴ Pretendentul Dan, în scrisoarea lui din 5 aprilie 1459, aducea o confirmare deosebit de interesantă acestor afirmații, atunci când utiliza următorul joc de cuvinte: „... și venit-au județul și pârgarii din Brașov și oamenii bătrâni din Țara Bârsei, care ni s-au plâns, cu inima însângerată ni s-au plâns de cele ce a făcut *Drăculea*, vrăjmașul nostru, cum el n-a ținut credință stăpânului nostru craiului <și> s-a dat turcilor. Acest lucru l-a făcut cu adevărat învățat de dracul.”⁵ Va să zică, este absolut sigur că în cursul celei de-a doua domnii a lui Vlad, adică între 1456-1462, cel puțin pentru dușmani, adaosul „Dracula” la numele său - păstrat de fapt de la părintele lui - a devenit sinonim cu „drac,” „diavol,” simbol al răului în formă extremă. Mai mult decât probabil, Ducas însuși - deși, cum spuneam, când explica acest nume se referea la tată -, nu a făcut decât să preia tâlmăcirea care circula în momentul „exploziei” maxime a faimei lui Vlad Țepeș (după 1462).

Cât privește cărturarii veacului XVI, care au preferat să brodeze în jurul derivatului „Drag,” construindu-i o semnificație pozitivă pe care o asociau imediat isprăvilor vitejești ale voievodului,

¹ Afirmații culese din lucrarea *De situ Transylvanicae, Moldaviae et Transalpine*, scriere ce datează puțin după 1549 (*Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, p. 399-400; textul latin, în Antonius Wrancius, *Expeditioni Solymani in Moldaviam et Trassylvaniam libri duo - De situ Transsylvanicae, Moldaviae et Transalpiniae liber tertius*, ed. Colomannus Eperjessy, Budapesta, 1944, p.33).

² *Călători străini ...*, vol. I, p. 176.

³ Ducas, *Istoria turco-bizantină (1341-1462)*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1958, p. 252.

⁴ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI publicate de Ion Bogdan*, ediție de ..., Editura Academiei, București, 1959, p. 200 și 207; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, ed. cit., p. 355.

⁵ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu țara ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I, București, 1905, nr. LXXIX, p. 101-102.

trebuie ținut seamă de modificarea de optică intervenită în vremea de decădere politică și militară pe care ei o trăiau. Imperiul Otoman dobândise între timp noi și răsunătoare biruințe, cucerind Chilia, Cetatea Albă (amândouă în 1484) și Belgradul (1521) și zdrobind regatul Ungariei la Mohács (1526), iar acum amenința direct centrul Europei (Viena a fost asediată pentru întâia oară de turci în anul 1529). În asemenea condiții, rezistența eroică a fostului domn al Țării Românești nu mai putea fi supusă firește nici unei critici. Ea se transforma într-un model, vrednic de invidiat, iar toate detaliile legate de personalitatea lui Vlad Țepeș, inclusiv problema celui de-al doilea nume - „Dracula” - se regăseau în mod necesar sub proiecția aceluiasi fascicul de lumină favorabilă.

Ciudat este că numele „Dracula” nu s-a impus deloc posterității interne, din Țara Românească, a lui Vlad Țepeș. Hrisoavele cancelariei domnești, începând cu cel din 21 ianuarie 1506, îl menționează numai sub forma „Vlad voievod cel numit Țepeș.”⁶ La fel se întâmplă și cu cronica oficială a Țării Românești, a cărei primă parte, în care figurează și el, a fost redactată în a doua jumătate a veacului XVI, poate între 1568-1577.⁷ Aici apare tot ca: „Vlad vodă Țepeș.”⁸

Este evident că în interior, după părerea noastră, a fost reținută porecla „Țepeș,” întrucât numele „Dracula” fusese anexat definitiv, tot ca poreclă, tatălui lui *Vlad*. Ambii, în timpul domniei lor, s-au chemat Vlad. Și nu au fost singurii ce au purtat acest nume „domnesc,” la fel cum au existat în Țara Românească mai mulți voievozi cu numele Basarab, Radu, Mircea sau Dan. Unii dintre ei au simțit chiar nevoia ca încă de la înscăunarea lor să se diferențieze cumva, în actele oficiale, de antecesorii cu nume identic. Este, de pildă, cazul lui „Basarab cel Tânăr” (1477-1482), care a adoptat acest epitet în titlul pe care l-a folosit în majoritatea documentelor sale.⁹

Cu atât mai mult se va fi simțit necesitatea diferențierii domnilor cu nume identice în cursul secolului XVI, când în țară se acumulase o masă destul de însemnată de hrisoave și alte acte, emise de toți aceștia în secolele precedente. Drept urmare s-a căutat, probabil mai întâi în cancelaria domnească, să se confere fiecăruia un epitet sau o poreclă. În cazul nostru, ipoteza este verificată de existența unui hrisov de la Neagoe Basarab, cu data 30 octombrie 1517, în care este pomenit „bătrânul Vlad voievod Drăculea.”¹⁰ Neîndoielnic avem de-a face cu tatăl lui Vlad Țepeș și al lui Vlad Călugărul (1482-1495), epitetul „bătrânul” nefăcând decât să accentueze că era vorba de un Vlad mai îndepărtat în timp decât ei, iar adaosul „Drăculea” aducând indicația ultimă, exactă, cu privire la identitatea personajului invocat.

În actele interne ce s-au conservat până astăzi, toate datând din perioada celei de-a doua domnii în Țara Românească (1456-1462), Vlad Țepeș s-a intitulat fie „Io Vlad voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul bătrânului Vlad voievod” (16 aprilie 1457), fie „... Io Vlad voievod și domn și fiul marelui Vlad voievod, stăpânind și domnind peste toată țara Ungro-vlahiei, Amlașului și Făgărașului herțeg” (20 septembrie 1459).¹¹ Ne grăbim însă să precizăm că porecla „Țepeș” nu a fost o creație a cancelariei domnești din veacul XVI, născută din nevoia diferențierii mai sus discutate. Ar fi o concluzie pripită, care ar elimina pe nedrept unele dovezi categorice ale prezenței acestei porecle încă din secolul XV. Într-adevăr, cronicarul otoman Orudj bin Adil, care a murit către sfârșitul secolului amintit, îl numește în scrierea sa pe Vlad: „afurisitul voievod Dracula - oglu Kazıklı,” ceea ce se traduce prin „Țepeș, fiul lui Dracula.”¹² Alt cronicar turc bine informat,

⁶ D.R.H., B, II, nr. 41, p. 93; vezi și N. Stoicescu, *Vlad Țepeș*, Ed. Academiei, București, 1976, p. 204.

⁷ Ștefan Andreescu, *Considérations sur la date de la première chronique de Valachie*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XII (1973), nr. 2, p. 361-373.

⁸ *Istoria Țării Românești (1290-1690). Letopiseșul Cantacuzinesc*, ediție critică de C. Grecescu și D. Simonescu, Editura Academiei, București, 1960, p. 4.

⁹ Formula lui de intitulare în actele interne suna astfel: „Din mila lui Dumnezeu, Io Basarab cel Tânăr voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul bunului Basarab voievod ...” (D.R.H., B, vol. I, nr. 157, p. 260. Act din 9 ianuarie 1478.)

¹⁰ *Ibidem*, vol. II, nr. 163, p. 312 și 316.

¹¹ *Ibidem*, vol. I, nr. 115, p. 198 și 199; nr. 118, p. 203 și 204.

¹² *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, ediția Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, vol. I (sec. XV-mijlocul sec. XVII), Editura Academiei, București, 1966, p. 59.

Tursun-bei, trăitor pe vremea sultanilor Mehmet II (1451-1481) și Baiazid II (1481-1512), va descrie și el expediția din 1462 împotriva: „voievodului Kazîklî <Țepeș>, conducător nesupus al ghiaurilor din Țara Românească.” Tot „Kazîklî”, adică „Țepeș”, îi vor spune atât Așîk-pașa-Zade (1400-1481), Mehmet Neșri (sec. XV - cea 1520), cât și cronicile anonime Tevarih-i al-i Osman sau cronicarul Ibn Kemal (a doua jumătate a sec. XV - 6 aprilie 1535).¹³ „Țepeș” a fost deci o poreclă care s-a ivit, din pricina pedepsei preferate a voievodului, chiar din timpul vieții acestuia. Ea a circulat desigur nu numai la sudul Dunării, printre turci, ci și în Țara Românească, unde în secolul următor i-a fost conferită domnului în mod oficial. Dovada circulației în mediul românesc o putem deduce din prezența pe lângă numele lui Basarab cel Tânăr - succesorul apropiat, pe tron, al lui Vlad - a poreclei „Țepeluș”.¹⁴ Or, crearea unui asemenea diminutiv presupune, firește, existența unui predecesor care își „adjudecase” porecla Țepeș ...

Este interesant de observat tot acum că, la începutul aceluiași secol XVI, în Țara Românească Vlad Țepeș a fost consemnat și sub o formă mai specială, derivată însă din numele „Dracula.” Astfel, în scrierea *Viața și traiul Sfântului Nifon* de Gavril Protul se menționează că, după moartea lui Radu cel Mare, în 1508, boierii „puseră domn în scaunul țării pre Mihnea, feciorul *Dracei armașul*.”¹⁵ Cronica internă a Țării Românești vorbește și ea despre „Mihnea voevod cel Rău, fecior *Dracii armașului* de la Mănești, <care> acesta au tăiat mulțime de boieri ...” sau, puțin mai departe, despre „...Mircea vodă, *fecior Mihnii vodă Dracii*... <care> au făcut cu Vlăduță vodă mare războiu la târgu din Gherghița ...”¹⁶ Mihnea Vodă cel Rău a fost fiul lui Vlad Țepeș. În hrisoavele sale, el s-a intitulat: „Io Mihnea voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui *Vlad marele voievod*,”¹⁷ iar autorul anonim al versiunii slave a Povestirii despre Dracula voievod afirmă că: „pe al treilea fiu <al lui «Dracula» - Vlad Țepeș>, pe cel mai în vârstă, pe Mihail <= Mihnea>, l-am văzut aici la Budin <= Buda>.”¹⁸ Cu alte cuvinte, se poate pune fără grijă un semn de egalitate între Vlad Țepeș, sau „Dracula,” și „Dracea armașul din Mănești.” Dar de unde provine această din urmă denumire a fostului voievod? Ne este cu neputință să încercăm a dezlega deocamdată complet enigma. Tot ce putem face este doar să adăugăm forma *Dracea* la celelalte două forme semnalate: *Dracul* și *Dracula* sau *Drăculea*. Nicolae Iorga nota următoarele asupra acestor trei nume: „între Dracul și Drăculea nu e tot atâta deosebire ca între Negrul și Negrea, Lupul și Lupea, căci avem și Dracea; dincoace, ca în Mamulea din Mamul, articolul intră în formarea derivației. Deci numele sunt deosebite!”¹⁹ Remarca este deosebit de prețioasă, în măsura în care ne îngăduie bănuiala că, în pragul veacului XVI, s-a căutat la curtea domnească a Țării Românești - sau în cercul cărturarilor din țară - o primă soluție de diferențiere a celor doi voievozi cu numele Vlad, din întâia jumătate și de la mijlocul veacului XV. Pentru tată s-a folosit adaosul „Drăculea” (așa cum reiese limpede din hrisovul din 30 octombrie 1517), în timp ce pentru fiu pare a se fi propus forma „Dracea.” Ulterior însă, în cursul veacului XVI, pentru ultimul s-a impus porecla „Țepeș,” care a rămas definitivă la români.

La străini lucrurile s-au întâmplat altfel. După ce apelativul „Dracula” i-a fost atribuit, la un moment dat, lui Vlad Țepeș, s-a uitat treptat până și faptul că el l-a moștenit de la tatăl său. Acest proces poate fi urmărit lesne în documentele și izvoarele externe, în actul din 6 februarie 1452, din Buda, emis de Iancu de Hunedoara, tânărul prinț apare astfel: „*illustris princeps Wiad, filius*

¹³ *Ibidem*, p. 67.

¹⁴ Vezi, de pildă, hrisovul din 30 octombrie 1517, în care este amintit sub forma: „*Basarab cel Tânăr voievod Țepeluș*” (*D.R.H.*, B, vol. II, nr. 163, p. 313 și 317).

¹⁵ Gavril Protul, *Viața și traiul Sfântului Nifon patriarhul Constantinopolului*, ediția Tit Simedrea, București, 1937, p. 14.

¹⁶ *Istoria Țării Românești (1290-1690). Letopiseșul Cantacuzinesc*, ed. cit., p. 205.

¹⁷ Vezi, de pildă, *D.R.H.*, B, vol. II, nr. 54, p. 116 (document din 6 iunie 1508).

¹⁸ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române ...*, p. 206 și 213; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș ...*, p. 365.

¹⁹ N. Iorga, *Scrisori de boieri - Scrisori de domni*, ediția a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 143.

quondam Drakwl vaivodae.” Deci: „Vlad, fiul răposatului voievod *Dracul.*”²⁰ La începutul celei de-a doua domnii, la 17 decembrie 1456, numele „Drakwl vaivoda” mai era păstrat exclusiv pentru tatăl lui, el însuși fiind indicat doar sub forma: „*Wlad vaivoda partium Transalpinarum.*”²¹ Dar și mai târziu, în chip asemănător figurează în actul din 23 noiembrie 1457 sau în cele din 3 martie 1458, 28 aprilie 1460 și 3 decembrie 1462.²² *Primele documente în care va primi numele „Dracula” provin din sudul Transilvaniei și datează din anii 1459-1460.* Este vorba de acte ale pretendentului Dan, dintre care unul a și fost pomenit mai înainte.²³ Deosebit de sugestivă ni se pare a fi expresia din cel cu data 2 martie 1460: „... nelegiuitul și prea cruntul tiran fără de credință, adică Dracul, care se zice Vlad voievod al țării aceleia.”²⁴ Se vedește astfel din plin că în această arie a centrelor săsești ostile, Brașovul și Sibiuul, unde aflaseră azil și pribegii din Țara Românească, patronimul „Dracul” a căpătat un sens peiorativ, luând locul denumirii oficiale: „Vlad voievod”.

Ulterior, acest patronim, devenit poreclă peiorativă, s-a generalizat în Transilvania și Ungaria, mai ales în anii de prizonierat al lui Vlad Țepeș. El însuși, după ce a fost eliberat, l-a adoptat în propria semnătură. Dacă la 10 februarie sau 10 august 1460, în scrisori în limba latină pentru Brașov, el mai semna: „*Wlad, Waywoda parciū Transalpinarum*”²⁵ - cum făcuse de altfel în tot cursul celei de-a doua domnii -, la 4 august 1475 îl găsim semnând: „*Wladislaus Dragwlya, vaivoda partium Transalpinarum.*”²⁶ În aceeași vreme a anilor 1475-1476 întâlnim și alte acte latinești, în care prințul român se intitulează fie „*Nos Ladislaus Dragkwlya, vaivoda partium Transalpinensium*”, fie „*Ladislaus Drakulya.*”²⁷ Cum se vede, pe lângă adaosul „*Dragulia,*” „*Dracula*” el și-a modificat și numele originar, din „Vlad” latinizându-l în „Wladislaus” - „Ladislaus.”²⁸

În schimb, în actele slavonești din toamna anului 1476, domnul va reveni la titulatura oficială: „Io Vlad voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei.”²⁹ Chiar această deosebire dintre actele latinești și cele slavonești emanate de la el, în 1475-1476, care nu s-a ivit niciodată în răstimpul 1456-1462, ne arată că porecla „Dracula” s-a impus cu precădere în spațiul din nord-vestul Țării Românești, până în Europa centrală, mai ales în perioada 1462-1475. De aceea a ajuns domnul însuși s-o preia și s-o păstreze în propria semnătură și pecete pe textele actelor latinești din ultimii săi ani de viață.

În legătură cu același nume, Ioan Bogdan observa: „*Draculea* era desigur forma populară, pe când *Dracul* era forma literară a cuvântului. Dacă Vlad Țepeș n-ar fi fost cunoscut în popor sub numele Draculea, nu înțelegem de unde ar fi luat străinii numirile: Dracula, Draculya.”³⁰ Presupunerea pare îndreptățită, mai cu seamă dacă avem în vedere izvoarele bizantine, în care numele „Draculea” este întrebuințat deseori ca denumire generică pentru Vlad Dracul și pentru fiii

²⁰ *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. V, Editura Academiei, București, 1975, nr. 2767, p. 337. La fel și în actul din 30 martie 1452 (*Ibidem*, nr. 2769, p. 339).

²¹ *Ibidem*, nr. 3056, p. 555.

²² *Ibidem*, nr. 3091, p. 579; Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV, partea 1, București, 1911, nr. LXXXIV, p. 48, nr. XCI.II, p. 54, nr. C, p. 58. Vezi și documentul datat „după 1 octombrie 1460,” în care i se spune „*dominus Wladwayda Transalpinarum,*” la Gustav Gündisch, *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens*, în *Revue Roumaine d' Histoire*, tom. VIII (1969), nr. 6, p. 992.

²³ Vezi mai sus nota 5 a acestui capitol.

²⁴ N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș*, în *Convorbiri literare*, an. XXXV (1901), nr. 2, p. 149; I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul ...*, vol. I, nr. CCLXIX, p. 326.

²⁵ I. Bogdan, *op. cit.*, nr. CCLXIV, p. 322; Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. XV, partea 1, nr. XCVIII, p. 57.

²⁶ I. Bogdan, *op. cit.*, nr. CCLXV, p. 323.

²⁷ *Ibidem*, nr. CCLXVI, p. 323, și CCLXVII, p. 324.

²⁸ Va folosi, în același moment 1475-1476, și o pecete cu noua combinație de nume (*Ibidem*, p. 323-324).

²⁹ *Ibidem*, nr. LXXVI, p. 98. Vezi și nr. LXXIV, p. 95-96, nr. LXXV, p. 97 și nr. LXXVII, p. 99.

³⁰ Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, ediție de G. Mihăilă, Editura Academiei, București, 1968, p. 468.

săi Vlad și Radul.³¹ Rând pe rând, fiecare apare menționat în izvoarele amintite sub forma „Draculea,” ceea ce ne arată pe de o parte că s-a încercat gruparea tuturor membrilor ramurei respective a familiei domnești din Țara Românească sub o denumire comună, iar pe de alta că această denumire avea o largă circulație și în sud-estul Europei în a doua jumătate a secolului XV.

Trebuie spus însă că forma „Draculea,” „Draculea” a fost interpretată și ca reprezentând genitivul singular slav de la „Dracul,” ea însemnând deci - potrivit acestei ipoteze - „fiul lui Dracul.”³² Sufixul „ea” ar indica astfel un diminutiv, având în fond valoarea unui factor distinctiv între tată și fiu. Acestei ipoteze i se opune totuși categoric un document de la boierul Albul, important personaj politic în domnia lui Alexandru Aldea voievod (cea 1431-1436), predecesorul lui Vlad Dracul. Este vorba de o scrisoare către Brașov, pe care boierul Albul o începea cu cuvintele: „Și iată vă dau de știre despre voievodul pe care l-ați pus aci Draculia.”³³ Dispunem, cu acest act, de o probă peremptorie a circulației formei „Draculea,” „Drăculea” (poate chiar, simplu, „Dracula”) cu mult înainte de ivirea pe scena istoriei a voievodului Vlad Țepeș. În consecință, speculația asupra desinenței „ea” ca element de diferențiere a lui Vlad Țepeș de Vlad Dracul este anulată. În plus, să nu uităm că în hrisovul lui Neagoe Basarab din 30 octombrie 1517, pentru al doilea personaj, Vlad-tatăl, se folosea tot forma „Drăculea,” întocmai ca în scrisoarea boierului Albu, anterioară cu aproximativ opt decenii acestui hrisov.

Credem, prin urmare, că numai ipoteza lui Ioan Bogdan este verosimilă. *Drăculea* a fost, cam pe la mijlocul veacului XV, o denumire cu largă răspândire în mediul românesc, o poreclă ce a fost atribuită în popor atât lui Vlad Dracul, cât și la doi din fiii săi: Vlad (Țepeș) și Radu (cel Frumos). Străinii au preluat deci de la români, prin intermediul sașilor sau al populațiilor sud-dunărene (cazul autorilor bizantini), denumirea „Drăculea,” cu sensul dat ei în împrejurimile sau înăuntrul hotarelor Țării Românești. La un moment dat (1459-1462), ea a căpătat, în sudul Transilvaniei, în legătură cu persoana lui Vlad Țepeș, un sens peiorativ, propagându-se rapid de acolo către centrul și apusul Europei și, în aceste zone, i-a fost lui anexată în mod exclusiv. Până la sfârșit înseși cancelariile oficiale, cum a fost mai ales cea a curții regale din Buda,³⁴ au trecut la această denumire, iar Vlad Țepeș a găsit de cuviință s-o introducă în propria semnătură și titulatură pe actele în limba latină. Nu încapă îndoială că prestigiul enorm și preponderența acestui al doilea nume, devenit poreclă, față de obișnuitul „Vlad voievod ...”, s-a datorat ecoului european trezit de isprăvile domnului român, ecou materializat în numeroasele anecdote ce erau povestite pe seama lui îndată după 1462. Înțelesul numelui „Drăculea,” „Dracula,” așa cum fusese „tradus” în sudul Transilvaniei, se potriveau - am putea spune: „rima” - cu faptele de groază atribuite voievodului în mediile ostile politicii lui (Brașovul, Sibiul și curtea regală din Buda).

Această preluare a numelui discutat în actele oficiale ale cancelariei regale ungare din circulația orală este confirmată prin faptul că la 6 februarie și la 30 martie 1452 tatăl lui Vlad Țepeș a fost evocat în aceeași cancelarie nicidecum sub forma „Drăculea,” „Dracula,” ci numai: „*Drakwl vaivoda...*”³⁵ („voievodul Dracul”). Firește, cititorul se poate întreba acum de unde vine în fond

³¹ Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea (anii 1451-1467)*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1963, p. 290 și 291; Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1958, p. 158, 171, 184, 193, 199, 210, 282, 283, 291 („*Draculea cel Tânăr*” = Radu cel Frumos) și 293.

³² Vezi I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, Iași, 1928, p. 5, nr. 2 și, ulterior, Gr. Nandriș, *A philological analysis of Dracula and Rumanian placenames and masculine names in -a/-ea*, în *The Slavonic and East European Review*, tom XXXVI (1959), p. 372-373; Ioan Guția, *Il nome di Dracula*, în *Archivio Glottologico Italiano*, vol. LVII (1972), fasc. 2, Florența, p. 148-149.

³³ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul ...*, vol. I, nr. CCX, p. 250.

³⁴ Vezi, de pildă, mai sus nota 181a capitolului III din partea I.

³⁵ Vezi nota 20 a prezentului capitol; vezi și observațiile lui Francisc Pall, *De nouveau sur l'action de Ianco de Hunedoara (Hunyadi) en Valachie pendant l'année 1447*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom XV (1976), 3, p. 457-458.

adaosul respectiv la numele tatălui lui Vlad Țepeș? Din fericire, originea lui nu comportă atâtea probleme precum evoluția sensului ce i-a fost conferit de-a lungul timpului. Împăratul german Sigismund de Luxemburg, împreună cu soția sa Barbara, a înființat la 14 decembrie 1408 Ordinul Dragonului, al cărui blazon era o cruce având la picioare un dragon. Scopul creării acestui ordin cavaleresc a fost lupta pentru apărarea catolicismului occidental contra ereticilor și a necredincioșilor, în principal contra husiților, dar și în vederea organizării unei noi cruciade împotriva turcilor. Dragonul simboliza vitejia de neînvins în lupta pentru creștinism, iar membrii ordinului purtau o pelerină verde culoarea dragonului -, peste alta de culoare roșie, care semnifică sacrificiul. Vlad Dracul a devenit membru al acestui ordin în anul 1431, când prezența lui este atestată - în ziua de 8 februarie - la Nürnberg, în suita împăratului Sigismund, care era și rege al Ungariei. Așa cum s-a arătat nu de mult, probabil în 1439, când a construit în prima formă mănăstirea Adormirea Maicii Domnului de la Curtea de Argeș - refăcută apoi de Neagoe Basarab în anul 1517 - voievodul a pus să se sculpeze în piatră blazonul său de cavaler al Ordinului Dragonului, poruncind ca piatra să fie fixată pe turnul-clopotniță din incinta mănăstirii. Totodată, emblema dragonului figurează atât pe sigiliul său utilizat la 8 aprilie 1437, cât și pe două emisiuni monetare ale Țării Românești. Este deosebit de semnificativ faptul că pe fațada mănăstirii Argeșului dragonul a fost reprezentat dominând victorios un alt animal fabulos, puternic, cu cap de reptilă, care nu putea simboliza, desigur, decât împărăția păgână, pe turcii aflați în plină expansiune.³⁶ Fără îndoială, Vlad Dracul va fi purtat mereu în jurul gâtului colanul de aur al ordinului cruciat din care făcea parte. Dragonul de pe pieptul lui a impresionat negreșit imaginația contemporanilor, care i-au făurit supranumele „*Drăculea*,” întâlnit întâia oară în corespondența dușmanului său, marele boier Albul.³⁷ În nici un caz, la origine, dragonul voievodului Vlad, tatăl lui Țepeș, nu a fost un „simbol al Satanei,” cum s-a afirmat recent.³⁸ Cuvântul slav „*drakwl*” se traduce de fapt prin: *șarpe, balaur, zmeu*, iar cel latin „*draco*” tot prin *balaur*. Era tocmai întruchiparea plastică de pe blazonul Ordinului Dragonului, așa cum o vedeau românii. Forma românească „*Drăculea*” este echivalentă numai și numai acestui sens.³⁹ Mai mult, poetul Herman von Sachsenheim, în poemul alegoric *Die Morin*, tâlmăcește numele, în legătură de astă dată cu persoana lui Țepeș, tot prin „*șarpe, viperă, năpârcă*” (*In Walachy der naterspan*).⁴⁰

Numele „*Dracula*” constituie aproape singurul element comun legendei din a doua jumătate a secolului XV și celei născute la sfârșitul secolului XIX de sub pana scriitorului irlandez Bram Stoker. Acesta însă, cum se va vedea, a preferat să-i accentueze numai valențele de simbol al răului.

³⁶ I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa ...*, p. 39-40; E. Vârtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în *Documente privind istoria României - Introducere*, vol. II, București, 1956, p. 363-365; Octavian Iliescu, *Emisiuni monetare ale Țării Românești din secolele al XIV-lea și al XV-lea*, în *Studii și cercetări de numismatică*, vol. II, București, 1958, p. 325-330; Idem, *O nouă contribuție privitoare la istoria monetară a Țării Românești în sec. al XV-lea*, în *Studii și cercetări de numismatică*, vol. III, București, 1960, p. 501-503; Pavel Chihaia, *Deux armoiries sculptées appartenant aux voivodes Vlad Dracul et Neagoe Basarab*, în *Revue Roumaine d' Histoire de l' Art*, tom. I (1964), nr. 1, p. 151-167 (lucrare fundamentală); G. Nandriș, *Le thème de Dracula dans les littératures européennes*, în *Acta Historica*, tom VIII (1968), Roma, p. 65; Pavel Chihaia, *Steme și simboluri la mănăstirea Argeșului*, în volumul *De la Negru Vodă la Neagoe Basarab*, Editura Academiei, București, 1976, p. 187-194; Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 68.

³⁷ De menționat că deviza ordinului era: „*O quam misericors est Dens et pius et justus.*” În principiu, el era compus din 24 de baroni. După moartea fondatorului lui, împăratul Sigismund de Luxemburg, ordinul a dispărut curând atât din Germania, cât și din Aragon, unde regele Alfons V îl stabilise la rândul său.

³⁸ Ioan Guția, *op. cit.*, p. 146-147, nota 19.

³⁹ Pandele Olteanu, *op. cit.*, p. 21. Cf. Petre Ș. Năsturel, *Diavolul și zavistia la vechii cronicari români*, în *Buletinul Bibliotecii Române*, vol. XIV (XVîn), Serie nouă, Freiburg i. Br., 1988, p. 153-169. Vezi și Victor Simion, *Imagine și legendă. Motive animaliere în arta evului mediu românesc*, Ed. Meridiane, București, 1983, p. 79-91.

⁴⁰ *Ibidem* (apud V. Bogrea, *Încă o pomenire germană a lui Țepeș*, în *Anuarul Institutului de istorie națională*, II, Cluj-București, 1923-1924, p. 359).

Versiunea slavă a „Povestirii despre Dracula voievod”

Textul intitulat *Skazanie o Drakule voevode*, adică *Povestire despre Dracula voievod*, se încheie cu această însemnare: „În anul 6994 <1486>, februarie 13 s-a scris mai întâi; apoi, în anul 6998 <1490> ianuarie 28, am transcris a doua oară, eu păcătosul Efrosin.”⁶⁷ Este vorba deci de un text care, în forma

originală, a fost redactat cel mai târziu în 1486, numai la vreo zece ani după moartea lui Vlad Țepeș, dacă nu cumva și atunci nu s-a făcut doar o operație de copiere, similară celei din 1490.

S-a încercat încă mai de mult să se definească acest text drept *Cronica lui Țepeș* (Barbu T. Cămpina) sau *Viața lui Vlad Țepeș* (P. P. Panaitescu).⁶⁸ Nici unul, nici altul din titluri nu se potrivește însă conținutului textului. Primul, deoarece *Povestirea despre Dracula voievod* nu respectă în mai mult de jumătate din expunere criteriul cronologic, obligatoriu noțiunii de cronică. Ea începe, de pildă, cu întâmplări și fapte legate de războiul cu turcii, din 1462, continuând cu istorisiri ce nu pot fi datate decât în perioada anterioară, a anilor 1456-1461. Al doilea, fiindcă după părerea noastră nu s-a încercat inițial, în acest text, să se întocmească o biografie a lui Vlad Țepeș, în adevăratul înțeles al cuvântului. Abia către sfârșitul lui se face mai insistent apel la date concrete, privitoare la ultimii ani de viață ai voievodului și la familia sa. Deci numai în această parte finală el are caracterul unei biografii de tip clasic.

În cea mai mare parte, versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* este o colecție de anecdote, cu caracter literar și istoric, asupra lui Vlad Țepeș. Iată în rezumat, în ordinea și numerotarea din cel mai vechi manuscris, din 1490, provenind de la mănăstirea rusă Chirilo Belozersc și publicat pentru prima oară de A. D. Sedelnikov, în anul 1929, cuprinsul lor:

I. La Dracula voievod vin soli de la „împăratul turcesc.” Fiindcă în timpul audienței nu și-au scos fesurile de pe cap, voievodul i-a întrebat motivul, la care solii au răspuns că „astfel de obicei are stăpânul și țara” lor. Dracula ar fi declarat că dorește să le „întărească” legea și ar fi poruncit să li se fixeze fesurile pe capete cu câte un cui mic de fier;

II. Pentru cele făcute solilor săi, sultanul „s-a supărat foarte tare” și, în fruntea oastei lui, a pornit împotriva lui Dracula. Acesta a atacat noaptea oastea turcilor, dar „nu a putut să biruie cu oameni puțini împotriva unei oștiri mari și s-a întors.” Autorul anonim al textului *Povestirii ...*, în același pasaj, adaugă - după cuvântul lui Țepeș către oștire: „Cine vrea să se gândească la moarte, acela să nu meargă cu mine, ci să rămână aci!” - că sultanul „auzind aceasta, a plecat înapoi cu mare rușine ...” și că „nu a îndrăznit să mai meargă împotriva” lui Dracula;

III. A treia anecdotă relatează desfășurarea soliei turcești prin care i se cerea lui Dracula „să dea birul” (haraciul). Dracula ar fi spus: „Eu nu numai că vreau să-i dau împăratului <sultanului> dania, dar vreau să merg la el în slujbă cu toată oastea mea și toată vistieria.” Drept urmare, sultanul ar fi fost „foarte bucuros, pentru că atunci se războia cu împărații și cu țările din răsărit” și ar fi poruncit „prin toate cetățile și prin toată țara, ca atunci când va veni Dracula, nimeni să nu-i facă nici un rău lui Dracula, ba încă să-i dea și cinste mare.” Voievodul însă, cu oastea sa, după ce a pătruns cale de vreo cinci zile prin țara turcească, s-a întors „pe neașteptate” și a început să atace și să prade orașele și satele, omorând mulțime de turci, pe care fie îi trăgea în țeapă, fie îi tăia „pe din două” și îi ardea. Sultanul „nu a putut să-i facă nimic, ci a fost fugărit cu rușine;”

IV. Dracula, „așa de mult ura răul în țara sa, că dacă săvârșea cineva vreun rău, fie hoție sau tâlhărie sau vreo minciună sau nedreptate, acela nu era chip să rămână viu.” Afirmția este ilustrată cu porunca pe care domnul a dat-o ca lângă o fântână vestită, căutată de „călători mulți, din multe părți” și așezată în „loc pustiu”, să se pună o cupă mare de aur. Oricine putea să bea apă cu cea

⁶⁷ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, ed. cit., p. 207 și 214; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 365.

⁶⁸ Barbu T. Cămpina, *Complotul boierilor și „răscoala” din Țara Românească din iulie-noiembrie 1462*, în *Studii și referate privind istoria României*, partea I, București, 1954, p. 599; Idem, *Victoria oștii lui Țepeș asupra sultanului Mehmed al II-lea*, în *Studii*, an XV (1962), nr. 3, p. 544; P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, ed. cit., p. 193.

minunată cupă, dar „nimeni nu a îndrăznit să o ia;”

V. Altădată Dracula ar fi poruncit să se adune din toată țara, la curtea sa, toți bătrânii, bolnavii și săracii. După ce s-a strâns „o mulțime nenumărată de săraci și de vagabonzi, care așteptau de la el mare milă,” domnul a pus să fie introduși într-o „casă mare,” pregătită anume, unde au fost îndestulați cu mâncare și băutură. Abia la sfârșit a apărut și Dracula, care, întrebându-i dacă vor să fie făcuți „fără de griji” și să nu mai ducă lipsă de nimic „pe această lume” și primind răspuns afirmativ, s-a retras apoi și a poruncit să se închidă casa și să fie dată pradă focului. Domnul ar fi justificat astfel față de boierii săi gestul: „Să știți că am făcut așa, mai întâi ca să nu mai fie povară altor oameni și nimeni să nu mai fie sărac în țara mea, ci toți bogați. În al doilea rând, i-am slobozit ca să nu mai sufere nimeni dintre ei pe această lume de sărăcie sau de vreo neputință;”

VI. Doi călugări latini „din Țara Ungurească” s-au înfățișat înaintea lui Dracula după milostenie. Domnul i-a chemat pe rând la el și, arătându-le fiecăruia „de jur împrejurul curții o mulțime nenumărată de oameni trași în țepi și pe roți,” le-a pus aceeași întrebare: „Am făcut oare bine așa? Și cum îi socoți pe aceștia de prin țepi?” Unul dintre călugări l-ar fi condamnat pe domn, fiindcă „se cuvine ca un stăpân să fie milostiv, iar aceștia de prin țepi sunt niște mucenici,” însă celălalt, dimpotrivă, l-ar fi laudat, deoarece el era „pus de Dumnezeu ca stăpân ca să pedepsească pe cei care fac rău și să milostivească pe cei care fac bine.” Firește, credea el, cei așezați în țepi „au făcut rău și au primit după faptele lor.” Dracula a poruncit ca primul călugăr să fie tras în țeapă, el neștiind să vorbească față de „stăpânitorii cei mari” și, în schimb, a răsplătit pe cel de-al doilea călugăr cu 50 de ducăți de aur, spunându-i: „Tu ești un bărbat înțelept;”

VII. Cu alt prilej, în cetatea lui Dracula s-a ivit un negustor străin, tot „din Țara Ungurească.” În timpul nopții, pe când dormea, din carul lui - pe care, din poruncă domnească, îl lăsase în uliță, înaintea casei - cineva a furat 160 de ducăți de aur. Negustorul s-a plâns lui Dracula, care i-a făgăduit că până în noaptea următoare aurul său va fi găsit. Și, într-adevăr, când s-a sculat a doua zi, negustorul a descoperit suma de bani care-i dispăruse. Numărându-și banii, a aflat însă un galben în plus, fapt pentru care s-a dus la domn și i-a spus că „acest galben ... nu este al meu.” Dracula ar fi rostit aceste cuvinte: „Mergi în pace! Dacă nu mi-ai fi spus despre galbenul adăugat, aș fi fost gata să te pun și pe tine în țeapă, împreună cu acest hoț!” (Era vorba de hoțul care furase aurul negustorului și care fusese și el adus în fața domnului);

VIII. Femeile care comiteau delictul de adulter erau cumplit pedepsite de Dracula. Nu erau cruțate nici „fetele, care nu-și păstrau fecioria, precum și văduvele,” care nu-și respectau condiția;

IX. Mergând pe drum, Dracula a întâlnit un sărac, cu „o cămașă ruptă, murdară.” L-a întrebat pe om: „Oare ai nevastă?” Acesta a răspuns: „Am, stăpâne.” Domnul a intrat în casa săracului și a văzut că soția lui era „tânără și sănătoasă.” Încă l-a mai întrebat pe om: „În primăvară ai semănat în?” La răspunsul afirmativ al acestuia - „Doamne, am în mult” - domnul a poruncit să i se taie femeii leneșe amândouă mâinile, iar trupul să-i fie pus în țeapă;

X. Odată Dracula „se ospăta sub trupurile oamenilor morți care erau puși în țeapă, mulțime mare, împrejurul mesei lui.” O „slugă” a lui, așezată la aceeași masă, nu a mai putut suporta mirosul răspândit de cadavre și „și-a astupat nasul și a plecat capul într-o parte.” Domnul a poruncit să fie trasă în țeapă, zicând: „Tu trebuie să trăiești acolo sus, pentru că putoarea nu poate să ajungă până la tine;”

XI. Un sol de la „Mateiaș, craiul unguresc,” care era „boier mare și de neam din Polonia,” s-a trezit și el într-o situație similară la masă cu Dracula, înconjurat de leșurile osândiților trași în țeapă. Domnul i-a pus o întrebare în legătură cu o țeapă „foarte groasă și înaltă, aurită toată.” „Spune-mi de ce am făcut țeapă aceasta așa?” La care solul ar fi dat următorul răspuns: „Stăpâne, pare-mi-se că vreun boier mare a greșit înaintea ta și vrei să-i faci o moarte mai cu cinste.” După ce Dracula i-a arătat solului că de fapt pentru el însuși pregătise țeapă respectivă, acesta ar fi replicat: „Stăpâne, dacă voi fi săvârșit ceva vrednic de moarte, fă ceea ce vrei, pentru că tu ești un judecător drept și nu ești tu vinovat de moartea mea, ci eu singur.” Dracula a izbucnit în râs, i-a dat drumul și l-a încărcat cu daruri, încheind astfel dialogul: „Tu într-adevăr poți să umbli în solie de la stăpânitorii cei mari, la alți stăpânitori mari, pentru că ești învățat de stăpânitorul tău cum să vorbești cu stăpânitorii cei mari. Alții însă să nu îndrăznească, ci mai întâi vor fi învățați cum să stea de vorbă cu stăpânitorii

cei mari.”

XII. Și această anecdotă se referă tot la solii ce veneau la Dracula. Ori de unde ar fi fost trimiși, „de la împărat, sau de la rege,” dacă nu erau îmbrăcați „în chip ales” și dacă nu știau să răspundă pe placul domnului la întrebările lui „sucite,” le era rezervată invariabil aceeași soartă - tragerea în țeapă. Comentariul lui Dracula în aceste cazuri: „Nu sunt eu vinovat de moartea ta, ci sau stăpânul tău, sau tu însuși. Mie să nu-mi spui nimic rău. Dacă stăpânul tău, știindu-te cu minte puțină și neînvățat, te-a trimis la mine, la un stăpânitor înțelept, atunci stăpânul tău te-a omorât, iar dacă cumva ai îndrăznit tu însuși să vii, nefiind învățat, atunci tu însuși te-ai omorât.” Solului osândit i se pregătea o țeapă înaltă și aurită;

XIII. Meșterii lui Dracula i-au făcut „niște butoiașe de fier,” pe care el le-a umplut cu aur. După aceea, el a poruncit ca meșterii să fie uciși, pentru ca „nimeni să nu afle de nelegiuirea săvârșită de el, decât numai diavolul, al cărui nume îl purta și el;”

XIV. Craiul unguresc Matiaș a pornit cu oaste asupra lui Dracula și l-a prins „viu”, deoarece a fost „predat de ai săi, din cauza răscoalei.” Fostul domn a fost aruncat în temniță la „Vișegrad pe Dunăre, mai sus de Budin,” unde a stat închis 12 ani. Regele a pus în „Țara Muntenească” „un alt voievod,” nenumit;

XV. După moartea acestui voievod, regele i-ar fi propus lui Dracula să-l scoată din temniță și să-l facă din nou voievod în Țara Românească, cu condiția să treacă la catolicism. Dracula „a iubit mai mult dulceața lumii vremelnice, decât pe aceea a lumii veșnice și fără de sfârșit și s-a lepădat de ortodoxie și s-a abătut de la adevăr, a părăsit lumina și a primit întunericul,” adică „...înșelăciunea latină.” Regele nu numai că i-a restituit domnia Țării Românești, dar i-a dat și pe „sora sa bună” de soție, cu care Dracula a avut doi fii. Domnul a mai trăit puțin, „ca la 10 ani,” după care „s-a sfârșit în eresul acela” (confesiunea catolică);

XVI. Nici în temniță Dracula „nu și-a lăsat obiceiul său cel rău,” drept care vâna șoareci și puneă să i se cumpere păsări la târg, pe aceste animale satisfăcându-și pofta de a chinui. Altă îndeletnicire din aceeași perioadă a faimosului Dracula ar fi fost aceea că „a învățat să coasă și cu aceasta se hrănea în temniță;”

XVII. Regele, după ce l-a scos din temniță, i-a dat o casă în Pesta, în fața Budei. Pe când încă nu se prezentase la rege, în curtea lui Dracula s-a refugiat un răufăcător urmărit. Aici a fost găsit și prins de „pristavul” care-l urmărea. Dracula, însă, care se vede că a surprins scena, „a luat sabia sa și a sărit din casă și a tăiat capul pristavului aceluia, dând drumul răufăcătorului. Ceilalți urmăritori s-au dus atunci la „birău” și i-au povestit cele întâmplare, iar acesta, la rândul iui, împreună „cu toți posadnicii” s-a plâns regelui. Regele a pus să fie întrebat Dracula: „De ce ai făcut un astfel de rău?” Replica fostului domn: „Nu am făcut nici un fel rău, ci el singur s-a omorât. Oricine va pieri așa, dacă va năvăli tâlhărește în casa unui mare stăpânitor. Dacă acel pristav ar fi venit la mine și mi s-ar fi înfățișat și eu aș fi găsit în casa mea pe acel răufăcător, sau l-aș fi predat, sau l-aș fi iertat de la moarte.” La auzul acestei explicații, regele ar fi început să râdă și s-ar fi mirat „din inimă de dânsul;”

XVIII. Este povestită moartea lui Dracula: pe când „trăia” în Țara Românească, turcii au pătruns în țară și au început să jefuiască. Dracula i-a atacat și „turcii au început să fugă.” „De bucurie,” el s-a suit pe un deal să vadă cum oastea lui „taie pe turci.” Acolo, unul din apropiații lui „socotindu-l drept turc,” l-a lovit cu lancea. Dracula, „văzând că este omorât de către ai săi, îndată a ucis cu sabia sa pe cinci dintre ucigașii săi.” A murit „străpuns cu multe sulii;”

XIX. Ultimul fragment al versiunii slave a povestirii se ocupă de familia domnului. Regele Ungariei și-a luat sora și cu cei doi fii la curtea din Buda. Unul dintre ei „trăiește” în suita regelui, însă celălalt, care fusese dat pe lângă episcopul de Oradea, „a murit în vremea noastră.” Dracula mai avusese un fiu, pe Mihail, încă înainte de căsătorie, cu „o fată oarecare.” Acesta, care era cel mai vârstnic dintre fiii domnului, „de la împăratul turcesc a fugit la rege,” și autorul anonim al povestirii precizează chiar că: „l-am văzut aici la Budin” (Buda). Cât privește situația din Țara Românească după moartea lui Dracula, se menționează că „acum” este voievod acolo Vlad, care a fost „din tinerețe călugăr, după aceea a fost preot și egumen într-o mănăstire.” El a fost „așezat” domn de Ștefan al Moldovei, „din voia regelui.” S-a însurat cu „soția voievodului, care a fost la

puțină vreme după Dracula și pe care l-a omorât Ștefan Valahul” (Ștefan cel Mare).

La începutul textului versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* se află o scurtă introducere în care, așa cum arătam în primul paragraf al capitolului de față, se echivalează numele „Dracula” cu „diavol.” Iar în încheiere se află însemnarea, reproducă și ea mai sus, cu privire la data probabilă a redactării și cea a copierii manuscrisului (1468 și 1490).⁶⁹

Din capul locului, la o lectură cât de cât atentă a textului, se pot determina în interiorul lui două secțiuni. Prima cuprinde anecdotele I-XIII, iar cealaltă se întinde de la episodul XIV până la sfârșit. Tot celei de-a doua secțiuni îi poate fi anexată și introducerea textului. După părerea noastră, anecdotele I-XIII reprezintă nucleul original al tradițiilor populare despre Vlad Țepeș, conturat așa îndată după 1462, o dată cu isprăvirea luptelor din Țara Românească. Restul este opera celui ce a avut ideea de a culege anecdotele și a purces la consemnarea lor pe file de manuscris. Acest autor anonim s-a informat asupra împrejurărilor în care a fost luat prizonier Vlad Țepeș, asupra eliberării lui, a familiei, a ultimei domnii și a morții lui. Cu toate aceste date, el a completat legende care circulau oral despre domnul Țării Românești, alcătuiind în final o operă literară și istorică în întregime originală.

În sprijinul ipotezei de mai sus cu privire la procesul de elaborare a versiunii slave a *Povestirii* ..., menționăm următoarele:

1. În partea întâi - așa cum am delimitat-o noi - Vlad Țepeș apare mereu tratând solii suveranilor Imperiului Otoman și regatului Ungariei de pe poziția unui „mare stăpânitor” sau, altfel spus, de la egal la egal. Deodată, în secțiunea a doua „craiu” Matiaș răsare în fața ochilor noștri în postură de autoritate supremă, el făcând și desfăcând totul în privința politicii Țării Românești și a situației personale a lui Vlad Țepeș. De pildă, Dracula „a fost adus ... la crai,” care „a poruncit” să fie aruncat în temniță; tot Matiaș Corvin „a pus” un alt voievod în Țara Românească; Ștefan cel Mare „din voia regelui” l-a așezat în domnie pe Vlad Călugărul etc. Este, totodată, un prim reper în privința originii autorului anonim al versiunii slave a *Povestirii* ... În mod evident el era un supus al regelui Ungariei.

2. Episodul XV, în care se vorbește de trecerea la catolicism a lui Vlad Țepeș, se încheie cu cuvintele: „... și astfel s-a sfârșit în eresul acesta.” Dar ne aflăm încă destul de departe de istorisirea propriu-zisă a condițiilor în care a murit Vlad Țepeș. Aceasta se va face abia în episodul XVIII. Precizarea din episodul XV ne arată, de fapt, că întreg grupul de anecdote din această zonă a fost redactat concomitent, altminteri nefiind cu putință să explicăm anticiparea semnalată.

3. De fapt, pentru această a doua secțiune, termenul „anecdota” uneori nici nu este potrivit. De cele mai multe ori, avem de-a face cu o înșiruire de fapte precise, *ordonate cronologic*. Tocmai organizarea cronologică a materialului, precum și caracterul lui concret, verificabil, ne arată că ne găsim în fața efortului de documentare al unui singur om, al autorului anonim al scrierii, și nicidecum doar cu legende culese și așezate la întâmplare.

Care a fost data sau răstimpul în care a fost întocmită versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*? În această problemă dispunem deocamdată de un termen ante quem - anul 1486, menționat la sfârșitul textului. De asemenea, este evident că operația a avut loc după 1476, deoarece în două rânduri, în secțiunea secundă a manuscrisului, se consemnează moartea voievodului (episoadele XV și XVIII). Aceste limite cronologice pot fi însă și mai mult restrânse dacă se au în vedere cele relatate în pasajul cu numărul XIX. Într-adevăr, acolo este pomenită înscăunarea lui

⁶⁹ Manuscrisul din 1490, provenit de la mănăstirea Chirilo Belozersc din nordul Rusiei, se păstrează astăzi în Biblioteca Publică „Saltâkov-Scedrin” din Sankt Petersburg. A fost publicat întâia oară de A. D. Sedelnikov, *Literaturnaja istoričeskaja povesti o Drakule*, în *Izvestija po russkomu iazyku i slovenosti Akademii Nauk SSSR*, II, Leningrad, 1929, p. 621-659. La noi, manuscrisul a fost pentru prima oară publicat, împreună cu o traducere românească, de către N. P. Smochină, *Elemente românești în narațiunile slave asupra lui Vlad Țepeș*, Iași, 1939. Ulterior, pe temeiul aceluiași manuscris, și-a alcătuit ediția critică a versiunii slave a *Povestirii*... prof. P. P. Panaitescu, publicată sub titlul *Viața lui Vlad Țepeș (Povestire despre Dracula voievod)*, în volumul *Cronicile slavo-române* ..., ed. cit., p. 197-214. Ultima ediție critică românească a manuscrisului, însoțită de traducere - pe care ne-am bízuit și noi în prezentarea de față - aparține prof. Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș* ..., p. 355-365.

Vlad Călugărul, cu ajutorul lui Ștefan cel Mare, și căsătoria lui cu văduva predecesorului său (Maria, soția lui Basarab cel Tânăr).⁷⁰

Se știe că Vlad Călugărul s-a instalat definitiv în scaunul domnesc al Țării Românești puțin după 23 martie 1482. La această dată Basarab cel Tânăr încă mai trăia și era domn.⁷¹ Așadar, în cazul în care versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* nu a fost de fapt redactată chiar la începutul lunii februarie 1486, ea oricum este databilă în intervalul 1482-1486. Mărturisim însă că, în ce ne privește, înclinăm către prima soluție. Credem că la 13 februarie 1486 nu s-a isprăvit numai o operație de *copiere* a unui text preexistent, ci în realitate s-a încheiat însăși opera de redactare a textului original.

Înainte de a trece la discutarea chestiunii fundamentale, a paternității acestui text, care a suscitat și continuă să suscite vii controverse, să încercăm să reconstituim imaginea lui Vlad Țepeș-„Dracula,” potrivit cu faptele și comentariile dinlăuntrul *Povestirii ...* în limba slavă.

Vlad Țepeș a înfruntat puterea otomană. Acțiunea aceasta a fost atât de însemnată în perspectiva autorului textului, încât a socotit nimerit să acorde prioritate absolută anecdotelor cu privire la relațiile domnului Țării Românești cu turcii, pe care le-a așezat la începutul scrierii sale. Va mai reveni o singură dată asupra acestei probleme, către finalul textului, când va povesti modul cum a pierit „Dracula.” Interesant este mai ales ce spune versiunea slavă a *Povestirii ...* despre rezultatele luptelor cu turcii. În nu mai puțin de trei locuri, ea îl înfățișează pe domn ca biruitor al turcilor. Sultanul „a plecat înapoi cu mare rușine; a pierdut oștire nenumărată. El nu a îndrăznit să mai meargă împotriva lui” Dracula. Acesta ar fi fost bilanțul general al expediției din iunie 1462 în Țara Românească. După incursiunea la sudul Dunării, ce a inaugurat ostilitățile în iarna 1461-1462, lui Dracula sultanul „nu a putut să-i facă nimic, ci a fost fugărit cu rușine.” În sfârșit, în decembrie 1476, când turcii au venit din nou asupra țării și au început să prade, „el i-a atacat și turcii au început să fugă. Oastea lui Dracula a început să-i taie fără milă și i-a gonit.” Numai în relatarea atacului de noapte asupra taberei sultanului întâlnim o nuanțare a poziției scrierii față de rezultatul conflictului: Dracula „nu a putut să biruie cu oameni puțini împotriva unei oștiri mari și s-a întors.” Chiar și așa însă, reiese limpede că atât atitudinea autorului textului, cât și - bineînțeles - cea a purtătorilor tradițiilor orale pe care el le-a înregistrat, a fost de netă simpatie și admirație pentru lupta antiotomană a voievodului Țării Românești, în persoana căruia tuturor le-a plăcut să vadă un învingător al păgânilor turci.

Una din trăsăturile dominante ale lui Vlad Țepeș a fost vitejia. Potrivit versiunii slave a *Povestirii ...*, când a pornit războiul cu turcii, el ar fi grăit astfel „către întreaga sa oștire”: „Cine vrea să se gândească la moarte, acela să nu meargă cu mine, ci să rămână aci!” Iar după celebrul său atac de noapte, ar fi cercetat „el însuși” pe războinicii întorși din luptă: „Celui care era rănit din față îi dădea cinste mare și-l făcea «viteaz» al său; pe cel găsit că era rănit din spate îl trăgea în țepă, zicând: „Tu nu ești bărbat, ci femeie.” „Când a fost asasinat, înainte de a-și da duhul, ar fi reușit totuși să ucidă „cu sabia sa, pe cinci dintre ucigașii săi ...”

Cu deosebită pregnanță vădește textul discutat caracterul mândru, orgoliul de „mare stăpânitor,” al domnului. Astfel, el pedepsește crunt pe solii turci care nu se descoperă în fața sa, neținând seamă nici de faptul că ei veniseră din partea prea-puternicului sultan, nici că era vorba de un binecunoscut obicei al țării lor (pe care și el, desigur, nu îl ignora deloc);⁷² pe călugărul „latin” care i-a spus că este „pus de Dumnezeu ca stăpân ca să pedepsească pe cei care fac rău și să milostivească pe cei care fac bine” l-a răsplătit cu mărinimie, însă pe cel care a cutezat să-i conteste

⁷⁰ Pentru biografia Mariei, doamna lui Basarab cel Tânăr, reținută o vreme în captivitate în Transilvania, vezi corespondența din anul 1480, publicată în *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 166-169, p. 270-273, și nr. 173-174, p. 280-282, precum și de I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara ungurească* I, nr. CCXXIII - CCXXVII., p. 271-281.

⁷¹ *Ibidem*, nr. 179, p. 288-292.

⁷² Dar această anecdotă mai poate fi eventual interpretată și altfel: Vlad Țepeș era un strașnic apărător al obiceiurilor, al datinilor țării, situație pe care amenințau s-o modifice turcii. Dialogul domnului cu solii turci se termină în această anecdotă cu „mesajul” către sultan „să nu trimită obiceiul său la alți stăpânitori, care nu vor să-l aibă, ci să-l țină la el.”

autoritatea și judecata l-a tras în țeapă, sub cuvânt că nu știe „să umble pe la *stăpânitorii cei mari*” (s.n., Șt. A.); la fel, în urma dialogului cu solul regelui Ungariei, formula „mare stăpânitor” revine chiar de patru ori, din context reieșind că regele maghiar era considerat de Vlad Țepeș egalul său („Tu într-adevăr poți să umbli în solie de la *stăpânitorii cei mari*, la *alți mari stăpânitori*, pentru că ești învățat de stăpânitorul tău cum să vorbești cu *stăpânitorii cei mari*”). Și, mai departe: „Alții însă să nu îndrăznească, ci mai întâi vor fi învățați cum să stea de vorbă cu *stăpânitorii cei mari*”); solii, de oriunde ar fi fost trimiși, trebuiau să fie îmbrăcați „în chip ales,” adică potrivit cu rangul înalt al celui căruia i se adresau; fostul domn a tăiat capul pristavului, în casa sa din Pesta, fiindcă acesta a „năvălit tâlhărește în casa unui *mare stăpânitor*” (Pentru mai multă lămurire, el ar fi adăugat: „Dacă ... ar fi venit la mine și mi s-ar fi înfățișat și eu aș fi găsit în casa mea pe acel răufăcător, sau l-aș fi predat, sau l-aș fi iertat de la moarte.” Este o referire directă la dreptul domnesc de viață și de moarte, pe care Țepeș se vede că înțelegea să-l aplice în mod absolut, oriunde i se întindea stăpânirea ... fie numai și în spațiul redus al reședinței fixate lui de regele Ungariei la Pesta, după eliberarea din temniță!).

„Dracula” era un înțelept, acesta fiind - conform versiunii slave a *Povestirii* ... - un atribut implicit calității lui de „mare stăpânitor”: „...Dacă stăpânul tău, știindu-te cu minte puțină și neînvățat, te-a trimis la mine, la un *stăpânitor înțelept*, atunci stăpânitorul tău te-a omorât... ;” în anume cazuri, când pedepsea un sol, el scria apoi suveranului din partea căruia acesta venise „să nu mai trimiță la un stăpân preaînțelept în solie pe un om puțin la minte și neînvățat” (s.n., Șt. A.). De altfel, toate întrebările și rezolvările „sucite” ale domnului, care dau culoare și savoare majorității anecdotelor, nu constituie decât tot atâtea mărturii asupra inteligenței sale. Impresia este și mai mult întărită de meșteșugul cu care „Dracula” ar fi înșelat pe sultan și ar fi reușit să pătrundă - cu oastea sa -, fără să întâmpine nici o rezistență, cale de „vreo 5 zile” în Imperiul Otoman. Nu contează că lucrurile au stat în realitate puțin altfel. Ceea ce ne interesează este numai părerea ce se degajă din lectura textului analizat.

Țepeș era un om drept, care nu tolera nici o încălcare a legii în țara sa, pedepsind aspru pe oricine ar fi săvârșit-o, fără să țină seama de rangul sau averea lui. Cităm din nou: „Și așa de mult ura răul în țara sa, că dacă săvârșea cineva vreun rău, fie hoție sau tâlhărie sau vreo minciună sau nedreptate, acela nu era chip să rămână viu. Fie că era boier mare, sau preot ori călugăr, sau om de rând, ba chiar dacă cineva ar fi avut mare bogăție, nu putea să se răscumpere de la moarte.” Tot atât de aspru pedepsea el lenea și moravurile ușoare, oriunde le întâlnea. Urmarea fermității măsurilor luate a fost că era atât de „temut,” încât călătorii, pe vremea lui, puteau bea apă la o fântână dintr-un loc pustiu cu „o cupă mare și minunată de aur,” fără ca nimeni să îndrăznească să o fure.

Se poate spune chiar, în plus, că era mărinimos cu cei despre care credea că merită. Războinicilor întorși din luptă și răniți „din față” le dădea „cinste mare” și-i introducea în categoria „vitejilor,” ceea ce presupune că-i răsplătea cu sate și ocine. Călugărului „latin” care i-a răspuns pe gustul său la întrebări i-a dăruit enorma sumă de „50 de ducați de aur.” Pe solul regelui Ungariei, care iarăși l-a satisfăcut cu replica dată, „l-a cinstit foarte mult și, umplându-l cu daruri, i-a dat drumul ...”

Cum poate fi deci recompus portretul lui Vlad Țepeș din crâmpenele versiunii slave a *Povestirii*... prezentate până acum? Pe scurt: un prinț care a impresionat prin lupta dusă contra turcilor, viteaz și înțelept, aspru dar drept și mărinimos, pătruns de orgoliul de „mare stăpânitor,” autonom și dărz în păstrarea acestei poziții. Firește, nu trebuie să trecem sub tăcere în nici un caz criticile și acuzațiile aduse de același text personajului, cum ar fi de pildă cele privitoare la cruzimea lui uneori excesivă. Dar ele ocupă un loc secundar în economia acestei versiuni a *Povestirii*... și pălesc în mod evident în fața notelor dominante pozitive concentrate în caracterizarea de mai sus, care corespunde imaginii de ansamblu comunicate cititorului. Pe de altă parte, aspectele nefavorabile chipului voievodului se regăsesc mai cu seamă în partea a doua a textului, pe care am atribuit-o prelucrătorului anonim, din veacul XV, al nucleului folcloric original. Ele coincid deci în bună măsură opiniei sale personale, pe alocuri ostilă lui Vlad Țepeș.

Examenul întreprins adineauri în legătură cu atitudinea generală a versiunii slave a *Povestirii* despre *Dracula voievod* față de personalitatea evocată și acțiunile ei ne ajută mult în circumscrierea

mediului care a dat naștere atât tradițiilor orale, cât și scrierii însăși. Într-adevăr, ne putem încumeta acum să alăturăm întreaga scriere legendei balcanice asupra lui Vlad Țepeș, așa cum a fost ea înregistrată de un Ducas sau un Chalcocondil. Se creează astfel, pentru prima oară, premisele studierii acestei originale opere medievale nu izolat, cum s-a făcut până în prezent, ci într-un context mai larg, al unui curent de opinie favorabil persoanei domnului Țării Românești, răspândit pe toată aria sud-estului Europei în ultimele decenii ale secolului XV.

Cu alt prilej am comparat amănunțit fragmentul din textul lucrării lui Chalcocondil privitor la Vlad Țepeș - cel mai extins izvor contemporan creștin de la sudul Dunării asupra istoriei lui și deci cel mai apt să se preteze unei asemenea cercetări - cu versiunea slavă a Povestirii despre Dracula voievod. Nu fără surprindere am constatat că există nu mai puțin de zece puncte de contact între cele două narațiuni. Ne mulțumim să enumerăm doar câteva, indicând versiunea slavă a Povestirii... cu sigla D, iar lucrarea istorică a lui Chalcocondil cu sigla C: 1. în amândouă textele este consemnată pedeapsa preferată a domnului Țării Românești - tragerea în țeapă. În D, obiceiul acesta apare menționat de 11 ori, iar în C de 5 ori; 2. Folosirea țepii mai înalte, ca semn de „cinste” pentru osândiții de seamă (soli sau demnitari) este amintită în D de două ori, iar în C o dată; 3. Faptul că Dracula, neținând seamă de ranguri, ucidea și boieri, dacă îi socotea vinovați, figurează de asemenea atât într-un text, cât și în celălalt: D - „(IV) ... Fie că era *boier mare*, sau preot ori călugăr, sau om de rând, ba chiar dacă cineva ar fi avut mare bogăție, nu putea să se răscumpere de la moarte;” C „... după aceea, chemând câte unul din *boierii săi*, despre care putea crede că ar fi în stare să ia parte la trădarea pentru schimbarea domnilor, îi slujea și trăgea în țeapă;” 4. Episodul incursiunii pustiitoare de la sudul Dunării, în teritoriul otoman, este și el relatat în ambele texte; 5. La fel se întâmplă și cu celebrul atac de noapte al lui Vlad Țepeș și al oastei sale asupra taberei sultanului etc., etc.⁷³ Toate aceste elemente comune accentuează mult valoarea ca izvor istoric a versiunii slave a Povestirii.... demonstrându-ne mai ales că nucleul folcloric original avea numeroase temeuri reale. Dar lucrul cel mai important este că, așa cum spuneam, ni se deschide o nouă perspectivă pentru înțelegerea diverselor fațete ale problemei genezei acestei scrieri.

Integrarea versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* în ambianța - sau, mai bine zis, în vecinătatea - unei tradiții populare pozitive în jurul personalității lui Vlad Țepeș, difuzate într-un spațiu vast, ridică întrebarea care a putut fi focarul ce a potențat-o? S-ar cuveni, firește, ca răspunsul să vină îndată, simplu, ca ceva de la sine înțeles: desigur, *Țara Românească*, adică însuși teatrul principal al isprăvilor ce i-au dus vestea în cele patru zări. Totuși, în ciuda oricărei logici, s-a ajuns în cursul disputei - ce durează de mai multe decenii - asupra procesului genezei acestei scrieri să se conteste că în Țara Românească ar fi existat și circulat legende în legătură cu Vlad Țepeș, în a doua jumătate a secolului XV...⁷⁴

Or, dacă ne menținem la confruntarea dintre textul lui Chalcocondil, redactat probabil la Atena - în tot cazul, la sudul Dunării, și acesta este momentan singurul lucru care ne interesează - și textul versiunii slave a *Povestirii*..., al cărui loc de alcătuire nu se cunoaște, nu e greu să ne dăm seama din nou că acesta din urmă nu poate fi căutat decât undeva la nord-vest de Țara Românească. De pildă, deși atât într-unul, cât și în celălalt text sunt amintiți sultanul otoman și regele Ungariei, în fiecare dintre ele este numit expres și în mod frecvent doar unul dintre cei doi suverani: la

⁷³ Ștefan Andreescu, *Premières formes de la littérature historique roumaine en Transylvanie (Autour de la version slave des récits sur les voievode Dracula)*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, tom XIII (1975), nr. 4, p. 511-524. Discuția din acest studiu a făcut mai întâi obiectul unei comunicări prezentate la Universitatea din München, în cadrul Seminarului pentru istoria Estului și Sud-Estului Europei, condus de prof. dr. Georg Stadtmüller (17 mai 1974), sub titlul, *Die Anfänge der rumänischen Literatur in Siebenbürgen (Neue Gesichtspunkte im Rahmen der wissenschaftlichen Diskussion zur slawischen Literatur über „Drakula”)*.

⁷⁴ Cel mai recent adept al acestei teze, să-i spunem paradoxale, este Matei Cazacu, *À propos du récit russe „Skazanie” o Drakule voevode*, în *Cahiers du Monde russe et soviétique*, XV (1974), nr. 3-4, p. 285. Cf. Georgeta Ene, *Romanian Folklore about Vlad Țepeș*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, tom XIV (1976), 4, p. 581-590, care atestă supraviețuirea tradițiilor populare despre voievod, în zona cetății Poienari, până în urmă cu câteva decenii.

Chalcocondil figurează mereu numele sultanului - „Mehmet,” „Machmut,” în vreme ce în versiunea slavă a Povestirii... cel al „craului unguresc Mateiaș,” sultanul fiind citat numai sub forma „împăratul.” Sau, un alt exemplu: în narațiunea slavă reapar la tot pasul precizări geografice, sugestive tocmai prin repetare - la Vlad Țepeș s-au prezentat doi călugări latini „din Țara Ungurească,” în cetatea lui a sosit „un negustor, un străin oarecare din Țara Ungurească,” solul regelui Ungariei era „de la Mateiaș, craiul unguresc.” Această familiarizare a autorului anonim al scrierii cu identitatea regelui Ungariei, precum și localizarea originii câtorva dintre protagoniștii anecdotelor tot în Ungaria îndrumă către fixarea zonei posibile a redactării ei numai pe direcția Buda - hotarul de miazănoapte al Țării Românești. Dacă însă am elimina Țara Românească din poziția de centru de iradiere al legendelor despre Vlad Țepeș, atunci opera discutată ar trebui pur și simplu privită ca fiind ruptă de orice bază, ca un fruct al hazardului inspirației unui cărturar de limbă slavă! În plus, am ajunge în fond să negăm însăși existența oricărei tradiții populare cu privire la personalitatea fascinantă a voievodului - inclusiv a celor din Balcani, demonstrată în paragraful anterior - ceea ce ar fi evident absurd.

Dar stau oare lucrurile într-adevăr așa? Domnia lui Vlad Țepeș în Țara Românească nu a lăsat nici o urmă folclorică în interior? Suntem într-un tot al de acord cu cei ce nu au admis că sursa de inspirație a lui Petre Ispirescu, când și-a scris poveștile despre Vlad Țepeș,⁷⁵ ar fi fost direct folclorică, fapt care - dacă s-ar fi întâmplat - ar fi atras după sine concluzia categorică și îmbucurătoare că au existat bogate tradiții populare asupra lui Țepeș ce s-au păstrat până la sfârșitul secolului XIX.⁷⁶ În realitate însă, Petre Ispirescu a cunoscut și prelucrat desigur anecdotele din versiunea germană, publicată încă din 1804 de Engel, precum și anecdota înregistrată în cronică Țării Românești, cu privire la construirea cetății Poenari.⁷⁷ În schimb, faptul că în prima cronică a Țării Românești, încheată în decursul mai multor faze, de-a lungul veacului XVI, așadar într-o scriere *de alt tip* decât versiunea slavă a *Poveștii*..., a pătruns totuși o anecdotă similară tipologic celor din seria cuprinsă în textul ce ne preocupă, este de natură să confirme că în Țara Românească a existat și s-a perpetuat timp de câteva generații o producție folclorică de excepție privitoare la Vlad Țepeș. Oricine zăbovește și contemplă partea de început a cronicii Țării Românești, ulterior inclusă în compilația cunoscută sub numele *Letopiseșul Cantacuzinesc* (sec. XVII), este uimit să vadă că lista atât de seacă, de săracă în date și fapte, a domnilor Țării Românești dintre legendarul Negru Vodă, al cărui „descălecat” este pus în 1290, și Radu cel Mare (1495-1508) - de cele mai multe ori reprezentând o strictă înșiruire de nume de domni, cu indicarea fantezistă a duratei domniilor respective -, este deodată întreruptă, în dreptul numelui lui Vlad Țepeș, de o relativ întinsă istorioară, aceea a felului în care au fost pedepsiți orășenii din Târgoviște, pentru „vina mare” față de fratele acestui domn.⁷⁸ Dacă admitem, așa cum am presupus altădată, că secțiunea de cronică în care este menționat numele lui Țepeș a fost redactată între 1568-1577,⁷⁹ atunci am avea dovada peremptorie că în a doua jumătate a secolului XVI, amintirea și legenda lui Vlad Țepeș erau încă atât de puternice, încât mai puteau influența creația cultă din Țara Românească. Oricum, nu poate încăpea nici o îndoială, după părerea noastră, că Țara Românească a fost izvorul de căpetenie al legendelor despre Vlad Țepeș, fie că ele s-au răspândit la nord de Carpați, fie la sud de Dunăre,

⁷⁵ Petre Ispirescu, *Povești despre Vlad Țepeș*, Cernăuți, 1936; Idem, *Viața și faptele lui Vlad Țepeș*, Cernăuți, 1939-1942.

⁷⁶ Așa cum a crezut, fără dreptate, Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș ...*, p. 17, 19-20 și 23.

⁷⁷ Observația lui A. Balotă, în recenzie la cartea lui Pandele Olteanu, tipărită în *Studii și cercetări lingvistice*, an XIII (1962), nr. 1, p. 95-96. Pentru prelucrările datorate lui Ispirescu, vezi și Petre Ispirescu, *Opere*, vol. II, ediție de Corneliu Bărbulescu și Aristița Avramescu, Editura Minerva, București, 1971, p. 268-272 și 279-299.

⁷⁸ *Istoria Țării Românești (1290-1690). Letopiseșul Cantacuzinesc*, ed. cit., p. 4.

⁷⁹ Ștefan Andreescu, *Considérations sur la date de la première chronique de Valachie...*, p. 372-373. Există, însă, și o altă opinie potrivit căreia, textul cu pricina a fost introdus mai târziu în corpul cronicii, în a doua jumătate a veacului XVII (Cătălina Velculescu, *Între scriere și oralitate*, Editura Minerva, București, 1988, p. 10-11).

până pe țărmul Mării Egee și al Bosforului. Varianta lor pozitivă, ceea ce am numit *curentul de opinie favorabil lui Vlad Țepeș*, a generat până la urmă - probabil în 1486 și nu mai devreme - un produs literar-istoric major, care este Povestirea despre Dracula voievod în limba slavă.

Unde și de către cine a fost redactată această scriere? Iată că am ajuns în sfârșit și la întrebarea esențială, dezbătută până acum fără rezultat definitiv de numeroșii istorici sau filologi români și străini. Când am arătat că versiunea slavă a *Povestirii*... nu a putut fi întocmită decât în regiunile dinspre nord-vest de Țara Românească, nu am spus de fapt un lucru nou. S-a remarcat încă mai demult că autorul anonim al textului afirmă la un moment dat că a văzut „aici la Buda,” pe Mihnea., cel mai vârstnic fiu al lui Țepeș, care fugise „de la împăratul turcesc la rege.”⁸⁰ La fel, s-a mai observat că el era un ortodox fervent, care condamnă cu vigoare „lepădarea” de ortodoxie și trecerea la catolicism a lui Vlad Țepeș, presupusă a se fi întâmplat în temniță.⁸¹ Aceste elemente, laolaltă cu unele particularități lingvistice - cuvintele: birev (judecător comunal - de la ungureșcul „biró”), capa (fes, turban), hraniti (în sens de a „hrăni” și nu de „a păzi”) etc., l-au determinat pe N. P. Smochină, în anul 1939, să atribuie, pentru prima oară, versiunea slavă a *Povestirii*... unui român transilvănean.⁸² Ulterior, acestei ipoteze i s-a alăturat și reputatul învățat român P. P. Panaitescu, care a susținut cu tărie că manuscrisul primitiv a fost redactat în limba slavă meridională, folosită ca limbă literară și limbă oficială în biserică, în evul mediu, și în țările române.⁸³ Într-un sens în fond identic, adică tot pentru un autor originar din Transilvania, s-a pronunțat și alt specialist român în slavistică, prof. Pande Olteanu, care a întreprins un examen filologic deosebit de amplu al manuscrisului din 1490 al scrierii. Numai că prof. Pande Olteanu a ajuns la concluzia că limba de redacție a fost „slava carpatică,” iar nu medio-bulgara, autorul fiind, poate, un „român din nordul Transilvaniei.”⁸⁴ Mărturisim că, în ce ne privește, aderăm și subscriem întru totul la ipoteza de mai sus, a localizării scrierii în Transilvania și a autorului român. Ținând seamă de toate elementele puse în lumină de cercetătorii ce ne-au precedat, argumentul de bază care ne-a adus însă la această convingere îl constituie relația organică care a trebuit să existe între actul de cultură, reprezentat de însăși scrierea discutată, și curentul de opinie favorabil în jurul lui Vlad Țepeș, constatat la nivel folcloric în tot sud-estul Europei. Or, numai mediul ortodox românesc din Transilvania putea, în a doua jumătate a secolului XV, promova acest curent la limita nordică a spațiului sud-est european, în apropierea Budei. La elementele de amănunt, anterioare, din domeniul criticii interne a textului, mai adăugăm încă unul, pe care nu știm să-l mai fi relevat cineva: în anecdota XII ne-a atras atenția formularea „ori de unde venea la el un sol, de la împărat, sau de la rege...” Este, credem, o formulare extrem de concisă, pe care doar un localnic - din Țara Românească sau din imediata vecinătate - o putea întrebuința, a însuși statutului politic extern, european, al Țării Românești din vremea lui Țepeș, anume acela al dublei suzeranități exercitate de Imperiul Otoman și de regatul Ungariei.⁸⁵ În plus, studii recente au arătat că în Transilvania sfârșitului de secol XV biserica ortodoxă română a reușit să atingă forme superioare de organizare.⁸⁶ Așa stând lucrurile, aceasta fiind singura instituție românească ce s-a manifestat activ în epocă în interiorul arcului carpatic, firesc este să ne gândim că la adăpostul ei a luat naștere produsul cultural major care este versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*. Să nu uităm că cel dintâi copist al scrierii a fost un călugăr - Efrosin. Se prea poate deci ca și autorul textului să fi fost tot un om al bisericii și pe calea legăturilor bisericești din lumea ortodoxă să fi ajuns manuscrisul originar în Rusia, către anul 1490.

⁸⁰ Vezi, de pildă, I. Bogdan, *Vlad Țepeș*..., p. 118; N. P. Smochină, *op. cit.*, p. 8; P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române*..., ed. cit., p. 198.

⁸¹ N. P. Smochină, *op. cit.*, p. 14.

⁸² *Ibidem*, p. 7-15.

⁸³ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române*..., p. 197-199; aceleași concluzii și în recenzie publicată de P. P. Panaitescu în *Revue Roumaine d'Histoire*, tom II, 1963, nr. 1, p. 253-259.

⁸⁴ Pande Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*..., p. 302.

⁸⁵ Menționăm tot acum că pentru ipoteza autorului român transilvănean s-a pronunțat și A. Balotă, în *Studii și cercetări lingvistice*, an XIII (1962), nr. 1, p. 90-97, care însă a respins teoria „slavo-carpatică” a prof. P. Olteanu, rămânând la ideea unui text inițial medio-bulgar.

⁸⁶ Vezi, mai nou, Mircea Păcurariu, *Începuturile Mitropoliei Transilvaniei*, București, 1980, p. 59-91.

Astfel, opinia noastră este că redactarea versiunii sale a Povestirii... s-a încheiat la 13 februarie 1486 undeva în Transilvania, autorul fiind un român, probabil un cleric - preot sau călugăr - ortodox.

Trebuie spus însă că a existat o teorie mai veche, ce a apărut în Rusia în veacul trecut, o dată cu descoperirea primelor copii ale Povestirii slave. În anul 1842, slavistul rus A. H. Vostokov, descriind manuscrisele din muzeul Rumianțev,⁸⁷ a întâlnit în sbornicul cu nr. 358 o copie a *Povestirii despre Dracula voievod*, ce pare a fi databilă imediat după cea din 1490, identificată - cum am spus - abia în 1929. Și-a dat repede seama din lectură că autorul „trebuie să fi fost în Ungaria, pe lângă regele Matei,” altfel nefiind cu putință să posede asemenea detalii asupra prezenței lui Dracula și a familiei sale la Buda și în Ungaria, cum sunt cele din partea finală a textului. A. H. Vostokov s-a gândit apoi că autorul scrierii va fi fost neapărat un rus și s-a apucat îndată să caute un nume de călător sau diplomat ce s-a aflat la Buda cam atunci când presupunea că ea poate fi datată. În consecință, găsind că pe la 1482 s-a aflat în solie pe lângă regele Mateiaș Corvin diacul Feodor Kurițan, trimis al marelui cneaz al Moscovei Ivan III (1462-1505), învățatul slavist s-a grăbit să conchidă că „s-ar putea atribui această poveste sau lui Kurițan însuși, sau unuia din suita sa, care auzise întâmplările descrise în poveste de la martori oculari, sau de la oameni ce-și aduceau încă bine aminte de ele.”⁸⁸ Teoria a făcut carieră, iar scrierea respectivă a ajuns să fie inclusă printre puținele produse de literatură profană rusești ce s-au păstrat din secolul XV.

Însuși Ioan Bogdan s-a declarat partizanul acestei teorii. Deși pe timpul lui manuscrisul din 1490 nu era cunoscut, totuși, editând patru copii ulterioare ale *Povestirii...*, în frunte cu cea din muzeul Rumianțev, savantul român și-a dat seama din analiza lor comparată că, pe măsura copierii repetate a textului, asistăm la un proces de rusificare treptată a limbii textului original. După părerea sa, limba manuscrisului Rumianțev, scris în „semiunciala secolelor XV-XVI” - cel mai vechi care i-a stat la dispoziție - ar fi fost „limba veche slovenească, amestecată pe ici pe colea cu elemente fonetice și cu puține cuvinte rusești.”⁸⁹ Ne întrebăm dacă, în absența protografului din 1486, astăzi dispărut, Ioan Bogdan ar fi avut măcar acces la manuscrisul din 1490 al călugărului Efrosin, oare ipoteza lui A. H. Vostokov cu privire la Feodor Kurițan i s-ar fi părut „foarte plauzibilă”?

Este însă interesant și un alt aspect. După publicarea manuscrisului din 1490 și ivirea ipotezei autorului român transilvănean - în 1929 și, respectiv, 1939 - filologii s-au aplecat din nou, cu înfocare, asupra problemelor de fonetică, morfologie și lexic pe care le ridică acest manuscris, această primă copie. Însă o serie întreagă de cuvinte și forme relevate de adepții teoriei autorului român în sprijinul opiniei lor - *poclisar, siromah, pristav, viteaz, hraniti, ducat, capa, boiarin, prăvie, sada, smrăti, trăpiati, diavol* -, socotite deci ca fiind improprii limbii ruse vechi, au fost fie contestate de susținătorii celeilalte teorii,⁹⁰ fie admise doar ca ... elemente de „colorit local,” culese pe drumul de întoarcere prin Transilvania și utilizate în mod conștient de diacul Feodor Kurițan!⁹¹ Pur și simplu, în asemenea condiții, un observator ponderat și nepărtinitor al demersului filologilor nu are nimic mai bun de făcut decât, poate, să renunțe la a le mai folosi deocamdată concluziile. Slavistul de maximă seriozitate care este prof. G. Mihăilă, cu toate că înclina de curând să creadă că ne aflăm într-adevăr în prezența unei opere rusești a veacului XV, recunoștea totuși concomitent că „practic vorbind, așa cum e pusă problema de către susținătorii textului primordial de redacție

⁸⁷ A. H. Vostokov, *Opisanie salvjanskih i russkich rukopisei Rumjančeskogo muzeja*, Sankt Petersburg, 1842, p. 502-503.

⁸⁸ Citatele reproduse în traducerea lui I. Bogdan, *Vlad Țepeș ...*, p. 107.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 107, 116 și 124.

⁹⁰ Emil Vrabie, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, în *Romanoslavica*, tom XIII, 1966, București, p. 229-246.

⁹¹ I. S. Luria, *op. cit.*, p. 13; I. S. Luria (Sankt Petersburg) este și autorul unei cărți, *Povest' o Drakule*, Editura Academiei de științe a U.R.S.S., Leningrad, 1964. Mai nou, Matei Cazacu, care este adeptul paternității lui Feodor Kurițan, admite doar trei termeni slavo-români, care se găsesc în episodul IX (*hraniti, siromah* și *trup*). După părerea sa, aceasta dovedește probabil că „*anecdota a fost comunicată autorului de un român*,” dar nu poate îndemna la atribuirea întregului text unui român (*L'histoire du prince Dracula en Europe Centrale et Orientale (XVe siècle)*, Geneve, 1988, P-62).

românească (în slavonă), ea este de nerezolvat.”⁹² „Dosarul” versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* va putea fi redeschis desigur, din punct de vedere filologic, numai dacă o fericită întâmplare va scoate la iveală manuscrisul din 1486. Ce se poate spune acum este doar că textul narațiunii s-a bucurat de o largă popularitate în Rusia secolelor XV-XVIII, unde a fost copiat de nu mai puțin de 22 de ori.

Ținem să reamintim cititorului că demonstrația noastră nu s-a bizuit nicidecum pe argumente filologice, ci pe o nouă perspectivă, din domeniul istoriei mentalităților. Din această perspectivă, *Povestirea...* slavă nu mai poate fi scoasă în afara spațiului sud-est european. Ea este expresia literară a unui curent de opinie pozitiv în legătură cu Vlad Țepeș, prezent atât în Țara Românească și Transilvania, cât și la sudul Dunării. Adăugăm că interpretarea noastră poate fi întregită cu încă o probă, ce ne pare a fi decisivă. Mai mult, această probă are menirea să restrângă spațiul posibil al redactării textului în mod strict la cel locuit de români, lăsând deoparte alte eventuale zone ale sud-estului european.

Nimeni nu a raportat până astăzi versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* la o scriere întru totul similară, ivită cu aproximativ două sute cincizeci de ani mai târziu în peisajul culturii vechi românești. Am numit scrierea *O samă de cuvinte de Ion Neculce*.⁹³ Identitatea lor tipologică este frapantă. Redactate probabil către 1732-1733, o dată cu începutul cunoscutei cronici „de la Dabija Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat,” cele 42 - unele cercetări arată că de fapt ar fi fost în total 46⁹⁴ - de „cuvinte” ale lui Neculce nu sunt altceva decât tot atâtea anecdote literar-istorice „audzite din om în om, de oameni vechi și bătrâni.” În plus, și lucrul merită a fi scos cu tărie în evidență, prima secțiune a scrierii învățatului cronicar moldovean (tradițiile I-IX) privește exact epoca în care au luat naștere și anecdotele în legătură cu Țepeș, adică a doua jumătate a secolului XV. Și nu e puțin lucru, de asemenea, că cel dintâi „cuvânt” se referă la confruntarea lui Ștefan cel Mare cu turcii, care reapare și ulterior, în cuprinsul aceleiași secțiuni de început a scrierii lui Neculce. Este, într-adevăr, întocmai situația din versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*. Dispunem astfel de o confirmare de prestigiu a ideii că dârza rezistență a țărilor române contra expansiunii Imperiului Otoman, în a doua jumătate a veacului XV, a generat bogate tradiții folclorice în jurul figurilor voievozilor care au condus-o, Ștefan cel Mare și, respectiv, Vlad Țepeș.

Dar, ceea ce ne interesează în primul rând aici este că, din unghiul de vedere al istoriei literare și, în ultimă instanță, al mentalităților, cele două scrieri pot fi perfect inseriate tipologic. Vom reproduce un singur „cuvânt” al lui Neculce: „VII. Ștefan vodă cel Bun, vrând să margă la biserică într-o duminică dimineța, la liturghie, în târgu în Vaslui, și ieșind în polimari la curțile domnești ce era făcute de dânsul, au auzit un glas mare de om strigând să aducă boii la plug. Și mirându-se ce om este acela să are duminica, și îndată au trimis în toate părțile, ca să-l găsească pre acel om, să-l aducă la dânsul. Și l-au aflat pre om în sus, pre apa Vasluiului, cale de patru ceasuri, arând la o movilă ce se cheamă acum Movila lui Purcel. Că pe acel om încă îl chema Purcel. Și ducându-l pre acel om la Ștefan Vodă, l-au întrebat Ștefan vodă; el au strigat așe de tare, și pentru ce ară duminica? El au dzis că au strigat el să aducă boii la plug, și ară duminica, că este om sărac, și într-alte dzile n-au vrut frate-său să-i dé plugul, și acum duminica i-au dat. Deci Ștefan vodă au luat plugul fratelui celui bogat și l-au dat fratelui celui săracii, să fie a lui.”⁹⁵ Oare subiectul acestei tradiții înregistrate de Neculce nu se potrivește admirabil cu subiectul și „stilul” din anecdota IX a versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod*, cea cu privire la săracul cu cămașa ruptă și murdară întâlnit pe drum de Vlad Țepeș? Neîndoielnic, avem de-a face cu un tip de scriere identic, în fapt cu o *veche tipologie literară românească*, nerelevantă până acum. Această deosebit de interesantă categorie de scrieri s-a ivit pe temelia folclorului istoric medieval.

⁹² G. Mihăilă, în studiul introductiv *Ioan Bogdan (1864-1919)*, la Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, Editura Academiei, București, 1968, p. 65-66.

⁹³ Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei*, Editura Minerva, București, 1975, p. 11-30.

⁹⁴ Vezi Const. C. Giurescu, *Valoarea istorică a tradițiilor consemnate de Ion Neculce*, în culegerea *Studii de folclor și literatură*, E. P. L., București, 1967, p. 442-443.

⁹⁵ Ion Neculce, *op. cit.*, ed. cit., p. 14-15.

Istoricii și criticii literari au întâmpinat mereu dificultăți în a defini și încadra tipologic *O samă de cuvinte* a lui Ion Neculce. În lipsa oricărui alt criteriu, considerând lucrarea mai mult ca o curiozitate literară, ei au introdus-o până de curând în așa-numita, cu un termen recunoscut convențional „literatură de frontieră,” alături de jurnale, memorii, corespondență și alte mărturii literare de tot soiul.⁹⁶

De acum încolo însă, orice dificultate în acest sens este eliminată. Încercarea lui Neculce va trebui studiată și interpretată numai în strânsă legătură cu versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*, care a precedat-o. Pe de altă parte, pentru problema noastră, gruparea tipologică pomenită constituie un argument absolut revelator că ideea versiunii slave a *Povestirii* despre Dracula voievod se înscrie firesc în inventarul ideilor literare din orizontul culturii românești medievale. Cu titlu informativ, înainte de a încheia, semnalăm și o a treia teorie privind localizarea și paternitatea versiunii slave a *Povestirii* ... Ea aparține lui Grigore Nandriș și tinde să demonstreze că originalul textului trebuie căutat în Moldova lui Ștefan cel Mare, poate chiar în cancelaria atât de bine organizată a voievodului.

Scrierea ar fi fost, de fapt, potrivit acestei opinii, „un alt instrument de informare și propagandă” al lui Ștefan spre a uni puterile creștine împotriva pericolului comun al turcilor, așa cum a fost, pentru restul Europei, *Cronica moldo-germană*.⁹⁷

Dar orice încercare de a merge pe acest drum este sortită eșecului dacă nu se furnizează o explicație cât de cât plauzibilă a unui mare „cusur” al textului *Povestirii*...: imaginea lui Ștefan cel Mare apare cu totul palidă și neimportantă. El l-ar fi instalat pe Vlad Călugărul în scaunul domnesc al Țării Românești ... „din voia” regelui Mateiaș Corvin. Atât despre rolul lui politic la Dunărea de Jos! Nici un cuvânt despre relațiile propriu-zise cu Vlad Țepeș - „Dracula,” nici despre faptul că acesta l-a ajutat să apuce domnia Moldovei (în 1457), nici despre sprijinul pe care el însuși, personal, l-a dat eroului *Povestirii* ... ca să ocupe pentru a treia oară tronul Țării Românești (în 1476) ... Este o obiecție fundamentală, care nu poate fi înlăturată cu una cu două. Credem că sunt puține șanse de a se putea dovedi vreodată că fie curtea domnească, fie cancelaria Moldovei au avut vreun rol în redactarea narațiunii slave asupra lui „Dracula.”

În sfârșit, menționăm în treacăt și tentativa cu totul recentă, făcută de Alexandru V. Boldur de a identifica pe autorul versiunii slave a *Povestirii*... în persoana unui anume Martânco (de la Martin) „din Ungaria” (probabil din Transilvania), care s-a aflat printre însoțitorii lui Feodor Kurițan la întoarcerea din solia de la Buda. Așa s-ar justifica o serie de „românisme” din textul narațiunii, care, după părerea lui Alexandru V. Boldur, sunt următoarele: *apoclisar*, *siromah*, *hraniti*, *biscop*, *moldovski*, *birev*, *capa* și *trupeia* (cu sensul de „corp,” „trup” - ca în limba română, iar nu de „cadavru” - ca în rusă), și, totodată, s-ar găsi o explicație și pentru prezența manuscrisului original în Rusia.⁹⁸ Nouă însă ni se pare că pur și simplu s-a încercat o „împăcare” a celor două teorii de bază. Căutarea unui autor anume pentru versiunea slavă a *Povestirii*... este, pe de altă parte, prematură. Și nici modalitatea pătrunderii manuscrisului protograf în Rusia nu are deosebită importanță în stadiul actual al cercetărilor. Se știe doar cât de ușor și cât de departe circulau în evul mediu, în apusul catolic și în răsăritul ortodox al Europei, manuscrisele de conținut religios. Este de reținut deci, din ipoteza lui Alexandru V. Boldur, numai lista de „românisme” din copia datată 1490 și provenită de la mănăstirea Chirilo Belozersc. Ea va putea fi folosită eventual la o reinițiere a dezbaterii filologice, în susținerea părerii că manuscrisul din 1486 a fost redactat în *slavo-română*, părere pe care de fapt - de ce să n-o spunem? - o împărtășim și noi.⁹⁹

⁹⁶ Vezi, de pildă, Al. Săndulescu, *Opțiuni și criterii în editarea literaturii documentare*, în *România liberă*, an XXXIII, 1975, nr. 9598 din 3 sept., p. 2.

⁹⁷ Grigore Nandriș, *The Historical Dracula: The Theme of His Legend in the Western and in the Eastern Literatures of Europe*, în *Comparative Literature Studies*, vol. III, nr. 4, 1966, University of Maryland, p. 390; teorie reluată în Idem, *Le thème de Dracula dans les littératures européennes...*, loc. cit., p. 72-73.

⁹⁸ Alexandru V. Boldur, *Un român transilvănean - autor presupus al „Povestirii ruse despre Dracula,”* în *Apulum*, tom VIII, 1970, p. 67-76.

⁹⁹ Semnalăm tot acum că și Nicolae Iorga a ținut să-și formuleze opinia în problema originii și

S-ar mai putea obiecta, împotriva tezei autorului român, faptul că în introducerea la textul *Povestiri...*, așa cum este el cunoscut astăzi, ne întâmpină următoarele cuvinte: „... Dracula pe limba românească, *iar pe a noastră, diavol*” (s.n., Șt. A.). Iar în anecdota XIII, despre comoara ascunsă, găsim încă o referire la numele personajului: „... nimeni să nu afle de nelegiuirea săvârșită de el, decât numai diavolul al cărui nume îl purta și el.” Dar, în absența protografului din 1486, se poate prea bine presupune că în ambele cazuri avem de-a face cu intervenții, cu adnotări, ale călugărului Efrosin.

paternității *Povestirii despre Dracula voievod*, în versiunea slavă. El a negat că autorul ar fi putut fi Feodor Kurițan și a presupus că este vorba de un „*produs popular în neconținută prefacere, care s-a folosit și de ... <un> raport oficial din vremea eroului*.” Se constată lesne că avem de-a face cu o teorie hibridă. Un „raport oficial” asupra lui Vlad Țepeș sosit la Moscova și ... prefăcut în „produs popular”(?!). Afirmația are caracterul unei pure speculații, ce nu rezolvă în nici un fel întrebările de căpetenie pe care le suscită textul. Se vede că Nicolae Iorga era încă profund influențat de părerea lui Ioan Bogdan, care, repetăm, nu cunoștea în 1896 manuscrisul din 1490 și înclina să creadă că lucrarea a fost compusă în rusa veche. (Vezi N. Iorga, *Contribuții la legăturile românești cu rușii și ungurii. I. Ceva nou despre povestea rusească a isprăvilor lui Vlad Țepeș; II. Un „neamț” din secolul al XVIII-lea care suferă pentru „legea românească” și „evangheliile Margaretei Tomaian,” în Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, seria III, tom XXI, București, 1939, p. 195-198.)*

Capitolul II

Versiunea germană a faptelor lui Vlad Țepeș

Așa cum înspre răsărit, până departe în Rusia, faima lui Vlad Țepeș a fost răspândită cu ajutorul versiunii slave a povestirii despre isprăvile lui, în direcția opusă, adică spre centrul și apusul Europei, renumele i-a fost propagat rintr-o scriere oarecum similară, dar de astă dată în limba germană.

Și acest text a suscitat numeroase discuții. Vom încerca și noi să-i prezentăm conținutul, nu înainte de a preciza că, potrivit precedentelor cercetări, el a fost redactat, într-o primă formă, chiar în anul 1462, în momentul crucial al războiului cu turcii și al capturării voievodului. O a doua precizare preliminară necesară este că, după ce a circulat în manuscris, această versiune a cunoscut către sfârșitul secolului XV lumina tiparului, în Germania, fiind reeditată de mai multe ori, cu unele modificări și adaosuri. Este o dovada peremptorie a excepționalei popularități de care s-a bucurat. În sfârșit, este meritul lui Ioan Bogdan de a fi arătat cel dintâi că la baza tuturor variantelor, manuscrise și imprimare, a stat un izvor unic, un protograf alcătuit foarte probabil de un sas de la Brașov sau Sibiu.¹

În ce ne privește, în cele ce urmează am utilizat conținutul copiei manuscrise descoperite la mănăstirea St. Gali (Elveția), care pare să fie destul de apropiat de arhetipul redactat în Transilvania, confruntându-l cu cel al ultimului incunabul, apărut la Strassburg, în 1500, în tiparnița lui Mathias Hupfuff.² Am socotit astfel că vom putea oferi cititorului o imagine suficient de completă în legătură cu legenda lui Vlad Țepeș în lumea germană a celei de-a doua jumătăți a secolului XV. Aceasta, firește, în așteptarea unei ediții critice a tuturor manuscriselor și broșurilor germane care s-au păstrat.

Copia manuscrisă de la St. Gali, datată în secolul XVI, începe prin a relata cum „bătrânul Guvernator,” adică Iancu de Hunedoara, „a pus să fie ucis bătrânul Dracula,” iar Dracula „și frații săi” (!) s-au convertit la catolicism „și au promis și au jurat că vor ocroti și respecta credința creștinilor” (catolicismul). Și cealaltă variantă, din broșura tipărită la 1500, începe la fel, însă numai după această mențiune cronologică: „După nașterea lui Hristos 1456, Dracula a făcut multe lucruri îngrozitoare, uimitoare și cumplite.” Tot incunabulul de la Strassburg mai adaugă și că, după moartea lui Vlad Dracul, Dracula și frații săi - o dată cu trecerea la catolicism - au făgăduit „să se alăture coaliției.”

Următorul eveniment povestit de ambele variante este instalarea ca domn în Țara Românească a lui Dracula, fără să se specifice de către cine - ni se spune doar: „a fost instalat și făcut domn” -, precum și primul lui act politic, care a fost executarea lui Vladislav voievod.

Copia de la St. Gali continuă cu un pasaj ce lipsește în tipăritura de la Strassburg. Este vorba de incursiunea lui Vlad Țepeș lângă Sibiu, în timpul căreia se amintește că au fost arse satele Cașolț, Satul Nou și Hosman.

Incendierea Bodului, în Țara Bârsei, constituie din nou un episod comun celor două texte. Comentariul care însoțește consemnarea faptelor în sine reprezintă parcă începutul unei lungi litanii: au pierit „bărbați și femei, copii mari și mici, pe cei pe care acolo <Dracula> n-a putut să-i ardă, pe aceia i-a dus cu el, puși în lanțuri, în Țara Românească, și a pus să fie trași în țeapă cu toții”. La fiecare pas și gest al lui Dracula, înregistrat în oricare din variantele versiunii germane, vom întâlni asemenea notații, menite să sugereze lectorului că eroul povestirii nu a făcut decât să stârnească pretutindeni durere și sânge, lacrimi și groaznice suferințe. De aceea, de acum încolo ne vom

¹ Ioan Bogdan, *Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui ...*, ed. cit., p. 89.

² Copia de la St. Gall a fost publicată de I. Bogdan, op. cit., p. 90-105, *supra*, iar incunabulul de la Strassburg a fost reeditat de Constantin I. Karadja, *Incunabulele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș*, în volumul *Închinare lui Nicolae Iorga, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani*, Cluj, 1931, p. 202-206. Menționăm tot acum că Grigore C. Conduratu, *Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II. Drakul*, București, 1903, p. 101-105, a republicat copia de la St. Gall, o dată cu textul a trei broșuri (*Ibidem*, p. 105-118).

mulțumi să extragem pe cât posibil doar faptele concrete și anecdotele consemnate. La fel, în cele de mai jos ne vom menține până la un punct numai la ordinea ideilor din copia manuscrisă de la St. Gali, semnalând abia apoi diferențele ce figurează în cealaltă variantă folosită.

Dracula „a ținut o zi de târg pentru negustori și cărauși din Țara Bârsei și în această zi de târg a pus să fie trași în țeapă mulți dintre ei”; un număr de 400 de „băieți tineri” și alți oameni, originari din multe țări, care fuseseră trimiși în Țara Românească, „să învețe limba și alte lucruri” au fost adunați, la porunca lui Dracula, într-o încăpere și dați pradă focului;³ voievodul încă a mai pus să fie „nimicit un neam mare”, se înțelege - o familie de mari boieri, cu toate rudele, copiii și prietenii lor, pe toți poruncind „să fie trași în țeapă”; după ce se povestește cum și-ar fi chinuit chiar pe câțiva din „oamenii săi”, îngropați „goi, până la buric” și utilizați drept ținte, iar apoi fripți sau jupuiți, se trece la cele întâmplătoare cu „tânărul Dan”, care - odată prins - a fost pus să-și sape singur groapa, lângă care Dracula a poruncit să i se taie capul; din partea regelui Ungariei și a sașilor din Transilvania a sosit în Țara Românească, la Dracula, o solie însumând 55 de persoane. Domnul a făcut să fie reținută timp de cinci săptămâni, iar în fața sălașului ei a pus să se înalțe țepe, în care membrii soliei credeau că vor fi uciși. Aceasta „pentru ca el să nu fie trădat prin ei”, în vreme ce, cu „toată puterea sa”, a pătruns în Țara Bârsei. Acolo, ajuns „într-o dimineață devreme”, a distrus toate satele, castelele și orașele „pe care a pus mâna”, iar „roadele și bucatele a pus să fie toate arse”. Prinșii au fost duși în suburbia orașului Brașov, unde se afla capela Sf. Iacob. Întreaga suburbie fusese prădată și arsă, iar prinșii au fost trași în țeapă de jur împrejurul dealului pe care se înălța capela. „Și el s-a așezat printre aceștia și s-a bucurat de priveliște”; tot în afara zidurilor Brașovului a fost jefuită și arsă biserica Sf. Bartolomeu, însă satul Codlea, care trebuia incendiat de un căpitan al lui Dracula, a scăpat „din pricina rezistenței sătenilor”. Când căpitanul a venit și a raportat domnului: „Stăpâne, nu am putut împlini ceea ce tu mi-ai poruncit să fac”, acesta a pus să fie tras în țeapă și el; 600 de neguțători și alți oameni cu „mărfurile întregii negustorimi din Țara Bârsei” au fost interceptați pe drumul spre Brăila și Dunăre, mărfurile lor confiscate pe seama lui Dracula, și ei trași cu toții în țeapă; o altă ispravă a lui Dracula ar fi fost aceea că „a pus să se facă un cazan mare cu două mânere și deasupra un capac din scânduri, în care a pus să se facă găuri, astfel încât un om putea să treacă, cu capul, prin ele”. Cazanul a fost umplut cu apă, lăsată să fiarbă cu un mare foc dedesubt; Dracula a venit „din nou” în Transilvania, „spre Tâlmăciu”. Oamenii locului au fost „tocați ca varza”, iar prinșii au fost duși în Țara Românească, unde ar fi sfârșit „trași în țeapă în mod groaznic și în chip diferit”; Dracula ar fi dat dovadă de o inventivitate extraordinară în materie de torturi „îngrozitoare, înfricoșătoare și de nedescris”... Ceea ce l-a făcut să-i întreacă pe toți ceilalți „țirani” ai creștinilor, precum Herod, Nero și Dioclețian sau alți păgâni; după o altă evocare de cazne atribuite imaginației lui Dracula, cu care nu mai plictisim cititorul, narațiunea continuă cu o anecdotă în legătură cu un țigan care furase și fusese prins. Ceilalți țigani l-ar fi rugat pe Dracula să le fie predat lor, dar el ar fi poruncit doar: „Să fie spânzurat și voi trebuie să-l spânzurați”! Țigani ar fi replicat că nu aceasta era legea lor, ceea ce totuși nu l-ar fi împiedicat pe Dracula să-l ucidă nu numai pe vinovat, ci și pe tovarășii lui; „un bărbat destoinic” - desigur, un sol - a fost trimis la Dracula și l-a întâlnit lângă o „pădure mare” de oameni trași în țeapă. Solul l-ar fi întrebat pe Dracula de ce îi place să se plimbe printre hoituri. Acesta l-ar fi întrebat, la rândul lui, pe sol, dacă lui i-ar fi scârbă de duhoare. Primind un răspuns afirmativ, „l-a tras îndată în țeapă” pe sol, „și l-a ridicat la înălțime pentru ca astfel să nu ajungă la el duhoarea”; un preot a spus în predica lui că „păcatul nu poate fi iertat decât dacă nedreptatea o îndreptăm”. Dracula a aflat de această predică și l-a poftit pe acest preot „în casa lui și s-a așezat la masă cu el”. Voievodul a duminat pâine în mâncarea lor, dar preotul - din neatenție - „a luat cu lingura și un duminat de-al lui”. A început un dialog, în care voievodul s-a referit la predica despre păcat, cerând preotului să-i confirme cele ce auzise. Acesta a grăit: „Măria ta, așa este”. La care Dracula ar fi replicat: „De ce atunci îmi iei pâinea mea, pe care eu mi-am duminat-o?” Și „pe loc” a pus să fie tras în țeapă preotul; Dracula a invitat la el

³ Nicolae Iorga a atras atenția că era vorba de spioni și, într-adevăr, în poema lui Michael Beheim se citează o frază a lui Vlad Țepeș care confirmă întru totul aceasta supoziție: „Eu nu vreau să spioneze și să iscodească țara mea mai bine” (N. Iorga, în Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, p. 51, nota 2, și p. 52, nota 1; Grigore C. Conduratu, *op. cit.*, p. 31).

„pe toți jupanii și boierii din țara sa”. După ce s-au strâns, el a început să-i întrebe, de la cel mai bătrân, de câți domni își aduc aminte că a avut țara. Unul ar fi răspuns - cincizeci, altul - treizeci, un altul - douăzeci, câțiva - doisprezece. „Și printre ei nici unul nu era atât de tânăr, încât să-și aducă aminte numai de șapte.”⁴

Toți boierii, în număr de 500, au fost trași în țeapă; domnul „avea o țiitoare, care pretindea că ar fi gravidă %. Din poruncă domnească, o altă femeie ar fi cercetat-o și, fiindcă nu s-a putut constata că era într-adevăr însărcinată, ar fi fost ucisă în chip cumplit; „când s-a numărat anul 1460”, de Sf. Bartolomeu, Dracula cu slujitorii săi „a trecut pădurea” - de fapt munții - și s-a ivit dimineața în preajma satului Amlaș, pustiind și nimicind totul;⁵ „în anul Domnului 1462”, Dracula „a sosit” în orașul Nicopole, unde a poruncit să fie omorâți „mai mult de douăzeci și cinci de mii de oameni”. Slujitori ai lui Dracula i-au cerut să le fie date ca soții „cele mai frumoase femei și fecioare”, pe care le păstrasera în viață în acest scop. Însă domnul nu a vrut și a pedepsit crunt pe slujitorii în cauză, pe toți, împreună cu femeile și fecioarele respective, condamându-i la moarte. Se precizează totodată că atacul de la Nicopole a fost făcut „pentru că el era tributatar împăratului turcesc, care îi ceruse plata tributului. De îndată Dracula a adus la cunoștință poporului (turc) că ar vrea să înmâneze personal împăratului tributul. La aceasta, poporul tare s-a bucurat și el i-a făcut să vină pâlcuri după pâlcuri și toți căpitani s-au îndreptat călare spre el. După care el i-a omorât pe toți ... Și aceste ținuturi el le-a ars pe toate” ...; soli de la Sibiu au văzut în Țara Românească „morți și trași în țeapă asemenea unei mari păduri, în afară de cei pe care el poruncise să fie fripți, fierți și jupuiți”; Dracula a pătruns într-un mare ținut, „numit acolo Făgăraș”⁶ și l-a pustiit; pe câțiva dintre oamenii săi, care-l ajutasera să-și ascundă comoara, i-a decapitat cu mâna lui; de asemenea, el ar fi poruncit să fie decapitați câțiva dintre boierii săi, iar capetele le-a folosit drept momeală pentru raci. Apoi, i-a invitat pe apropiații acestor boieri și le-a oferit racii spre mâncare, spunându-le: „Voi tocmai mâncați capetele prietenilor voștri”; în altă ocazie, Dracula a văzut un om oarecare „lucrând într-o cămașă scurtă”. L-a întrebat: „Ai o nevastă?” I s-a răspuns că da și atunci a cerut să-i fie înfățișată femeia. Din nou a întrebat, de astă dată pe nevastă, cu ce se îndeletnicește. Ea a spus: „Eu spăl, gătesc, torc...”. Domnul a poruncit să fie trasă în țeapă deoarece nu făcuse soțului o cămașă destul de lungă, iar acestuia i-a dat o altă nevastă, amenințând-o că, dacă nu îi va face o altă cămașă soțului, va avea și ea aceeași soartă; a întâlnit pe drum și a poruncit să fie trași în țeapă „un măgar și un călugăr, călare pe el, desculți”; s-a întâmplat să vină în țara sa în jur de 300 de țigani. Dracula a ales pe trei dintre ei, „mai buni”, și a poruncit să fie fripți, ceilalți fiind siliți să-i mănânce. Celor rămași în viață le-ar fi grăit așa: „Astfel va trebui să vă mâncați unul pe altul, până n-o să mai rămână nici unul dintre voi, sau veți merge împotriva turcilor și vă veți bate cu ei”. Țiganii au primit „cu dragă inimă” să meargă cu el acolo unde i-ar fi fost voia. Dracula i-a îmbrăcat pe toți, împreună cu caii, în piei de vacă. Când ceata țăganilor s-a ciocnit cu turcii, caii acestora din urmă „au nechezat și au luat-o la fugă din cauza vuietului, de care se speriaseră”. Au ajuns astfel la o apă, în care „cu toții s-au înecat”; Dracula i-ar fi poftit la el „în casă” - se înțelege: la curtea lui - „pe toți săracii din țară”. După ce au fost ospătați „el i-a ars pe toți într-un staul”. Erau 200 la număr; unui alt interludiu despre sălbăticele chinuri născocite de Dracula (sau, mai degrabă, de imaginația neobosită a autorului textului ...), îi succede o ultimă anecdotă, asupra unui grup de „italieni” („*Wahlen*”) ce s-

⁴ Ne-am ocupat de acest pasaj în prima parte a lucrării de față. După părerea noastră, această variantă prezintă oarecum deformat întâmplarea. Credem că răspunsul corect pe care-l aștepta domnul era *șapte domni*, cifră ce corespundea strict ascendenței sale genealogice directe până la Basarab I. De altfel, este evident că anecdota cuprinde aspecte de curată fabulație. Răspunsurile după care Țara Românească ar fi avut cincizeci, treizeci, sau chiar douăzeci de domni, sunt absurde, neavând nici o corespondență în realitatea istorică. Varianta pe care am analizat-o în partea întâi a studiului nostru a fost publicată tot de Ioan Bogdan, în paralel cu copia manuscrisă de la St. Gall. Ea a fost pentru prima oară reeditată, după o broșură germană fără dată, de Johann Chr. Engel, *Geschichte der Moldau und Walachey*, I, Halle, 1804, p. 76-80.

⁵ Am arătat în capitolul II al primei părți că era vorba de represalii împotriva domeniilor de peste munți ale domniei, care, sub influența Brașovului și Sibiului, nu dăduseră ascultare lui Vlad Țepeș, și, mai mult, adăpostiseră pretendenți la tronul Țării Românești sau îi sprijiniseră.

⁶ Vezi nota anterioară, în privința sensului expediției punitive din august 1460 în Amlaș și Făgăraș.

au înfățișat înaintea domnului. În deschiderea ceremoniei de prezentare, ei „s-au plecat, scoțându-și pălăriile, sub care aveau berete sau scufii brune și roșii”, pe care însă nu le-au scos. Domnul i-ar fi întrebat de ce nu și le ridică și pe acestea. Ei ar fi replicat așa: „Stăpâne, e obiceiul nostru. Noi nu le scoatem nici înaintea împăratului”. Drept care, Dracula le-ar fi spus: „Eu vreau să vă respect obiceiul” și ar fi pus să le fie ținute de capete scufiile, de jur-împrejur, cu „cuie de fier tari și groase”. Aceasta ... „ca să nu le cadă de pe cap”!

Varianta tipărită la Strassburg în anul 1500 cuprinde toate elementele de mai sus, cu unele mici deosebiri de nuanță și înflorituri - ni se spune, de pildă, la un moment dat: „El a strâns multe comori și averi” -, dar și, în partea finală, cu câteva anecdote și date istorice suplimentare. Astfel este cazul anecdotei cu cei doi călugări poposiți în țară și invitați de Dracula la el. Domnul l-ar fi tras pe unul din călugări „deoparte” și l-ar fi întrebat „ce se spune de bine despre el”. Călugărul, care „tare se temea”, ar fi răspuns: „Nu se spune decât de bine despre voi și voi sunteți un domn tare cucernic, ceea ce și eu spun despre voi”. Dracula a cerut să-i fie adus și celălalt călugăr, pe care l-a chestionat în mod identic. Acest călugăr însă, după ce s-a gândit „în sinea lui” că „tot trebuie să mor, vreau să-i spun adevărul”, ar fi zis: „Voi sunteți cel mai mare călău pe care îl poți găsi în lume și pe nici un alt om n-am văzut acum care v-ar vorbi de bine”. Dracula, primind acest răspuns, ar fi rostit cuvintele: „Tu mi-ai spus adevărul, de aceea vreau să te las să trăiești”! Primul călugăr, chemat încă o dată, a repetat cele susținute inițial, fapt pentru care Dracula a poruncit: „Luați-l”! Morala: „Și în numele adevărului a pus să fie tras în țeapă ...”.

O altă anecdotă absentă în prima variantă cercetată aici este cea în legătură cu iarmarocul la care Dracula a poruncit neguțătorilor să-și iase și noaptea deschise dughenele, întocmai ca în timpul zilei. El însuși le-ar fi vizitat noaptea, luând din câteva unele sume de bani, pe care le-a pus în altele, totodată însă „ținând bine minte cât luase de la unul și dăduse altuia”. A doua zi, Dracula ar fi vizitat din nou dughenele, întrebându-i pe negustori cât pierduse fiecare și restituindu-le banii. Dar „pe cel care găsisese ceva și nu o mărturisise, pe acela a pus să fie tras în țeapă ...”.

În sfârșit, încă o anecdotă suplimentară este cea pe care am citat-o într-un capitol anterior, când ne-am ocupat de politica protecționistă a voievodului în domeniul comerțului. Ea evocă un târg sau iarmaroc la care negustorii sosiți în țară s-ar fi plâns că nu pot să câștige suficienți bani. (Evident, ei protestau astfel indirect contra măsurii domnului de a-i obliga să-și desfacă mărfurile numai în locuri anume stabilite și pe timp limitat.) Dracula le-ar fi cumpărat toate mărfurile, plătindu-le în „bani frumoși”. Negustorii nu s-ar fi mulțumit însă cu această afacere, ci „la scurt timp” au revenit cu alte mărfuri pe care au încercat să le vândă, „chit că târgul se isprăvisse”. Domnul, aflând despre aceasta, ar fi pus să-i fie aduși și înfățișați negustorii cu pricina, grăindu-le în felul următor: „Sunteți cu toții și niște pușlamale și mincinoși. Vă plângeți că nu câștigați bani, dar îndată ce ați vândut o marfă, aduceți alta”. În consecință, li s-ar fi aplicat și lor pedeapsa obișnuită a tragerii în țeapă.

Adaosul cel mai semnificativ din această variantă este însă, dintr-un anumit punct de vedere, cel de natură strict istorică, cu privire la modul în care s-a terminat domnia lui „Dracula”. Îl reproducem integral: „Scurt timp după aceea regele Ungariei l-a prins și l-a ținut mult timp închis cu strășnicie. Apoi el s-a lăsat botezat la Buda și s-a supus cu mare pocăință. După aceea regele l-a făcut pe Dracula vodă din nou domn, așa cum fusese și înainte. Și se spune că după aceea el ar fi făcut multe lucruri bune.”

Textul tipărit la Strassburg se încheie cu anecdota „comorii” lui Dracula, pe care am menționat-o și în prezentarea copiei manuscrise de la St. Gali. Totuși, în incunabulul din 1500 ea apare destul de substanțial modificată și îmbogățită. De aceea, merită să revenim o clipă asupra ei. Dracula, după ce „a pus să fie scufundată comoara sa cu mare șiretenie”, a poruncit să fie uciși „toți meșterii acestei lucrări ... unul după altul, până la ultimul”. Și, în varianta de la Strassburg, povestirea continuă așa: Dracula „avea pe lângă el pe un băiat, pe care l-a întrebat dacă n-ar ști unde și-ar păstra comoara. Băiatul a răspuns că nu ar ști nimic de lucrul acesta, dar el ar cunoaște taina din jurul ei. Ca atare, Dracula l-a omorât și pe el pentru ca nimeni să nu știe de, sau să găsească, comoara sa”. Cam acesta ar fi, în mare, conținutul versiunii germane a povestirilor scrise ce au circulat în veacul XV pe seama domnului Țării Românești. Cititorul a recunoscut desigur repede o

serie întreagă de elemente comune între versiunea germană, privită în ansamblu, prin contopirea celor două variante studiate, și textul versiunii slave, prezentate în capitolul precedent. Vom amâna însă momentan orice considerații asupra semnificației acestor asemănări. Ne interesează deocamdată doar problema genezei versiunii germane. Și, în această direcție, oricine poate constata destul de lesne câteva lucruri esențiale:

1. Varianta reprezentată de copia manuscrisă de la St. Gali se termină fără să pomenească de prinderea și ducerea în captivitate în Ungaria a lui Vlad Țepeș, eveniment ce s-a petrecut către sfârșitul toamnei anului 1462. Abia în variante târzii, cum este cea tipărită la Strassburg, în 1500, faptul apare consemnat. Este deci limpede că versiunea germană a povestirii despre Dracula a luat naștere, a fost scrisă într-o primă formă, încă înainte de sfârșitul anului 1462. Dar, în aceeași problemă a datării textului original, credem că trebuie să se mai țină seama de un aspect. Anume, că din întreg războiul cu turcii purtat de Țara Românească, narațiunea germană nu a reținut decât faza preliminară, aceea a ultimului schimb de solii între Vlad Țepeș și sultanul Mehmet II și a incursiunii la sudul Dunării, pe la Nicopole, care a avut loc, cum se știe, în prima decadă a lunii februarie 1462. O singură altă anecdotă, aceea a țiganilor trimiși să lupte cu turcii, mai poate fi adusă în discuție ca referire - de altfel foarte vagă - la confruntarea cu Imperiul otoman. Această situație ne îndeamnă să bănuim că textul versiunii germane a povestirii a cunoscut, poate, o primă redactare încă înainte de iunie 1462, luna mării expediții otomane în Țara Românească, probabil în primăvara aceluiași an.

2. Existența mai multor variante din a doua jumătate a secolului XV ale versiunii germane - așa cum nu este cazul cu cealaltă versiune, în limba slavă - ne îngăduie să urmărim procesul evolutiv al legendei lui Vlad Țepeș în centrul și apusul Europei. Limitându-ne numai la cele două variante rezumate mai sus, vedem că din prima au dispărut în decursul unor prelucrări succesive unele elemente istorice precise, cum a fost mențiunea expediției de lângă Sibiu - din 1457 - a lui Vlad Țepeș, cu incendierea Cașolțului, a Hosmanului și a Satului Nou, iar, în schimb, în a doua s-au înmulțit elementele anecdotice, cu tentă ceva mai favorabilă pentru figura eroului. De altfel, tocmai aceste diferențe, împreună cu lipsa din copia manuscrisă de la St. Gali a descrierii sfârșitului domniei lui Țepeș, ne-au făcut să apropiem varianta respectivă - din punct de vedere cronologic - de formă originală a textului.⁷

3. În legătură cu locul alcătuirii celui dintâi text scris german, înclinăm pentru Brașov, întrucât în economia tuturor variantelor întâmplările cu privire la Brașov și Țara Bârsei au cea mai însemnată pondere. Isprăvile lui Vlad Țepeș în ținutul Sibiului sau în împrejurimi, în ducatele Amlașului și Făgărașului, par să se fi aflat la oarecare distanță de centrul unde a fost redactată narațiunea germană.

Impresia generală care se degajă din lectura versiunii germane a povestirii este că autorul - și de astă dată anonim - a vrut cu tot dinadinsul să-l ponegrească pe Țepeș. Tonul scrierii este sensibil asemănător cu cel al pamfletelor din vremurile moderne. Sigur că, în fond, cărturarul sas nu s-a făcut decât purtătorul de cuvânt al mediului din care provenea, iar comunitățile sașilor din Brașov și Sibiu avuseseră într-adevăr nu puțin de suferit din pricina voievodului Țării Românești. Deci, din perspectiva ambianței politice și culturale a celor două mari cetăți din sudul Transilvaniei, ostilitatea textului discutat față de „Dracula” ne apare deplin justificată. Dar ceea ce trebuie remarcat din capul locului este că mijloacele literare au fost utilizate deliberat și consecvent spre atingerea unui unic țel - zăgrăvirea fără nici un fel de concesiis a portretului tiranului prin excelență, care ar fi fost „Dracula”. De pildă, unele date, cum sunt cele despre numărul victimelor măsurilor politice ale domnului, sunt amplificate cu bună știință. Din actul din 5 aprilie 1459 al pretendentului Dan reiese că în Țara Românească s-a confiscat avutul și au fost trași în țeapă 41 de neguțatori din Brașov și Țara Bârsei. În schimb, în versiunea germană a povestirii se susține că numărul neguțătorilor astfel pedepsiți s-ar fi ridicat la ... 600! La fel stau lucrurile și în privința băieților din Brașov și Țara

⁷ I. Bogdan, *op. cit.*, p. 89, și-a exprimat opinia că varianta din manuscrisul nr. 806 de la mănăstirea St. Gall pare a fi o reproducere după o broșură tipărită, poate cu schimbarea dialectului. Iar Matei Cazacu a încercat să demonstreze că, de fapt, a existat o broșură, prevăzută și cu portretul voievodului, care ar fi fost tipărită încă din 1463, la Viena („*Geschichte Oracole Waide*”, un *incunable imprimé à Vienne en 1463*, în *Bibliothèque de l'École des Chartes*, tom CXXXIX, 1981, Paris, 1982, p. 209-243).

Bârsei, adunați din Târgoviște și de prin „toate târgurile din Țara Românească” și condamnați ca iscoade ale sașilor. În actul susmenționat ni se spune că suma lor a fost de 300, însă în textul povestirii germane ea este modificată în 400...⁸ Uneori însă exagerările frizează absurdul și stârnesc doar zâmbetul cititorului din ziua de astăzi. Acesta este cazul repetării în mai multe locuri ale narațiunii germane a afirmației că, după încheierea diferitelor acțiuni de luptă ale lui Vlad Țepeș în sudul Transilvaniei, soldate și așa cu nenumărați morți - arși, tăiați sau trași în țeapă -, voievodul ar fi dispus ca prizonierii să fie duși în Țara Românească ... tot spre a fi uciși!? De ce atâta osteneală? Zadarnic am căuta, firește, în asemenea soi de afirmații, măcar o umbră de adevăr.⁹ Ele trebuie tratate numai ca simple figuri de stil din ceea ce se poate numi pe bună dreptate un pamflet de secolul XV. De altfel, în titlurile unora dintre broșurile tipărite germane s-a sintetizat cum nu se poate mai corect mesajul textului. Exemplarul nedatat aflător în *Magyar Nemzeti Museum* din Budapesta - reprodus de J. Chr. Engel încă din 1804 - se intitula: *Despre tiranul cel rău Drăculea Vodă*, iar ediția din Bamberg, realizată de Hans Sporer la 1491: *O istorie minunată și grozavă despre un mare tiran numit Drăculea Vodă*.¹⁰ Sublinierile ne aparțin, punând în evidență cuvântul-cheie.

Cu privire la narațiunea germană, Ioan Bogdan a încercat această definiție: „nu este nici o simplă cronică, care să povestească numai faptele adevărate, nu este nici o poveste, în care ar predomina cu totul fantazia și tendința moralizatoare; ea este și una și cealaltă.”¹¹ Termenii definiției se potrivesc însă perfect și celeilalte versiuni, în limba slavă. Ceea ce deosebește fundamental cele două texte este atitudinea față de subiectul tratat. Cum se explică totuși difuzarea extraordinară a imaginii trunchiate și puternic deformate a lui Vlad Țepeș - comunicată de versiunea germană a povestirii - spre centrul și apusul Europei, într-o vreme în care toate statele creștine din această zonă geografică priveau cu neliniște la teatrul de luptă antiotoman de la Dunărea de Jos?¹² Singura perspectivă valabilă asupra acestui aspect a fost deschisă nu de mult de Șerban Papacostea.¹³

Pornind de la conjunctura politică internațională din 1462, în funcție de care regele Matiaș Corvin al Ungariei ne apare a nu fi manifestat interes în sprijinirea fermă a luptei purtate de Vlad Țepeș, Șerban Papacostea a valorificat un nou izvor cu privire la domnul Țării Românești, revelator și pentru problema de care ne ocupăm acum. Acest izvor este lucrarea *Historia de bellis Gothorum* de Nicolae de Modrussa, care, în cursul anului 1462 și la începutul celui următor, în calitate de legat papal, a îndeplinit în Europa răsăriteană o importantă misiune diplomatică, în cadrul pregătirilor pentru înfăptuirea proiectului de cruciadă antiotomană al papei Pius II. Nicolae de Modrussa a trecut și prin Buda, unde a fost primit de regele Matiaș Corvin și unde, cu acest prilej, a auzit *din gura regelui* următoarea relatare în legătură cu Vlad Țepeș: „Povestea regele, confirmat fiind de secretarii care asistau la descriere, că patruzeci de mii de oameni de ambele sexe și de vârste diferite, care aparțineau facțiunii potrivnice, au fost cu puțin timp înainte, uciși din porunca acestuia <a lui Vlad Țepeș> prin cele mai rafinate suplicii. Pe unii i-a ucis frângându-i sub roțile carelor, pe alții despuiați, jupându-le pielea până la măruntaie, pe alții așezați în țepe și fripți pe cărbuni încinși puși sub ei, pe alții străpungându-i prin cap, prin piept, prin ombilic sau, ceea ce e josnic

⁸ Confruntarea aceasta de date a fost făcută și de N. Iorga, în notele cu care a însoțit documentele publicate în colecția Hurmuzaki (vezi Hurmuzaki, *Documente ...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, p. 51, nota 3).

⁹ De fapt, așa cum observa N. Iorga, locuitorii din sudul Transilvaniei aduși în Țara Românească, „erau să fie șerbii domniei, ca pedeapsă pentru nesupunerea lor” (*Ibidem*, p. 58, nota 2).

¹⁰ I. Bogdan, *op. cit.*, p. 86-87.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Pentru ecoul și sentimentele din lumea creștină stârnite de expansiunea otomană la mijlocul secolului XV, vezi raportul *Ripercussioni della caduta di Constantinopoli. Un esempio di interazioni culturali nel sec. XV tra il sud-est europeo, il mondo mediterraneo e quello pontico*, prezentat de către prof. Agostino Pertusi la cel de-al III-lea Congres Internațional de Studii sud-est europene, București, 1974, 84 p.

¹³ Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspândirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș*, în *Romanoslavica*, vol. XIII, București, 1966, p. 159-167.

chiar și numai de povestit, prin șezut și prin mijlocul măruntaielor până sus în gură; și, pentru ca nici o formă de cruzime să nu lipsească, împlânta în ambii sîni ai mamelor țepe și înfigea în acestea, pe copiii lor. În sfârșit, pe toți îi ucidea prin alte chipuri, cât se poate de cumplite, torturându-i mai înainte cu felurite cazne, pe care cruzimea atroce a celui mai groaznic tiran a putut să le născocoască.”¹⁴

Demn de remarcat este că aceste afirmații pe seama lui Țepeș au fost făcute pe când el se găsea deja în Ungaria, în situația de prizonier al regelui. Nicolae de Modrussa îi va face chiar o deosebit de reușită descriere fizică, precizând că „l-am văzut captiv, pe când îndeplineam funcția de legat al papei Pius II pe lângă regele Hunilor” (al ungurilor).¹⁵ În asemenea condiții, este absolut evident că spusele regelui Matiaș Corvin aveau menirea de a-l convinge pe reprezentantul papei de justetea actului înlăturării din arena politică a voievodului Țării Românești, acoperind în fond propria sa defecțiune în a da ajutorul militar așteptat de Țepeș și pentru care primise subsidii bănești atât de la Roma, cât și de la Veneția. Împreună cu așa-zisele scrisori de „trădare” ale lui Vlad Țepeș - dintre care una a parvenit în „copie” tot prin intermediul Budei papei Pius II -, povestirea germană asupra „ororilor” săvârșite de voievod în anii lui de domnie în Țara Românească se înscria deci admirabil pe coordonatele campaniei de defăimare inițiate de curtea regală a Ungariei către sfârșitul anului 1462. Mai mult, așa după cum a sesizat iarăși Șerban Papacostea, la originea istorisirilor despre Țepeș înregistrate în *Comentariile* papei Pius II, redactate în anii 1462-1463 și constituind ultima sa operă,¹⁶ s-a aflat fără îndoială un *text scris*, transmis tot de la Buda, la fel precum copia scrisorii care vădea „înțelegerea” domnului cu turcii.¹⁷

Așa stând lucrurile, reiese limpede că Buda a impulsionat hotărâtor în 1462-1463 legenda negativă asupra lui „Dracula” spre centrul și apusul Europei, îndeplinind - din motive politice - funcția de centru de iradiere al povestirilor despre „monstruozițările” pe care, chipurile, le-ar fi comis. Avem astfel dovada categorică a existenței, concomitent cu curentul de opinie favorabil în legătură cu personalitatea lui Vlad Țepeș - răspândit la sudul Dunării, la populațiile creștine subjugate de turci, cât și la românii ortodocși de la nordul fluviului -, a unui alt curent de opinie, diametral opus, emanat - la o extremitate - din lăuntrul zidurilor cetăților comerciale Brașov și Sibiu, iar la cealaltă - din ambianța curții regale maghiare din Buda. A fost vorba de o stare de spirit dușmănoasă similară, deși izvorâtă din alte împrejurări, celei pe care am întâlnit-o în mediul otoman.

Cu privire la geneza propriu-zisă a textului primar al povestirii în limba germană, mărturisim însă că teza argumentată de Șerban Papacostea ne pare a ascunde o capcană. Mai precis, fraza sa: „Apariția primelor înregistrări scrise ale acestor povestiri a fost nu un act de creație literară gratuită, ci un instrument de propagandă în mâna regelui Ungariei”, a putut fi exploatată recent și în sensul următor, de către un alt cercetător: „Rămâne curtea din Buda a lui Matiaș Corvin ca centru de producție și de difuzare al povestirilor despre Vlad Țepeș. Aceste povestiri au fost adunate în Transilvania în timpul expediției regelui la Brașov în 1462 - și trebuie subliniat că sașii au fost cei ce au furnizat cvasi-totalitatea materialului -, iar apoi anturajul regelui a redactat un text scris, desigur în latină, care a fost trimis papei și Veneției.”¹⁸ Nu credem totuși că a stat în intenția lui

¹⁴ *Ibidem*, p. 163. Textul integral, în limba latină, al însemnărilor lui Nicolae de Modrussa despre Vlad Țepeș - la care de altfel vom mai reveni - a fost publicat de G. Mercati, *Notizie varie sopra Niccolo Modrussense*, în *Opere Minori*, voi. IV, Città del Vaticano, 1937, p. 247-249. În continuare vom cita însă doar traducerea acestor însemnări, datorată lui Șerban Papacostea.

¹⁵ Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 164.

¹⁶ Lucrarea menționată a papei Pius II are titlul complet: *Comentarii rerum memorabilium quae temporibus suis contigerunt* (*Comentarii despre faptele demne de amintire petrecute în vremea sa*). Este o documentată operă memorialistică, divizată în 12 cărți. O ediție a ei a apărut la Roma, în 1584, și alta la Frankfurt, în 1614. Povestirile despre Țepeș, înregistrate desigur în 1463 de papa Pius II, au fost rezumate după *Comentarii* de N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. III, București, 1901, p. LXXII-LXXIV.

¹⁷ Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 164-165.

¹⁸ Matei Cazacu, *À propos du récit russe „Skazanie o Drakule voevode”*, loc. cit., p. 286: „Il reste la

Șerban Papacostea să sugereze o asemenea idee. Mai curând, faptul a fost posibil din pricina unei exprimări oarecum confuze, în fraza citată ceva mai sus, deoarece nicăieri altundeva studiul domniei sale nu lasă să se înțeleagă că tocmai la Buda ar fi avut loc geneza ... versiunii germane a narațiunii despre Vlad Țepeș, după un prototip latin!?!)

Oricum, în ce ne privește, subliniem că avem convingerea *preexistentei* textului german față de ofensiva propagandistică dezlănțuită de curtea lui Matiaș Corvin. Am semnalat mai înainte faptul că versiunea germană nu consemnează decât faza inițială a războiului cu turcii.¹⁹ Dacă ar fi existat din capul locului indicația de a se trece complet sub tăcere rolul jucat de Vlad Țepeș la hotarul lumii creștine europene, în confruntarea cu Imperiul otoman - lucru ce s-ar fi întâmplat foarte probabil în cazul unei comenzi exprese a Budei pentru acest text -, atunci desigur că nici incursiunea la sudul Dunării a domnului Țării Românești, încheiată cu excelente rezultate, nu ar fi figurat în povestire. Credem, așadar, că textul german original, născut independent și provenit din sudul Transilvaniei, a servit doar ca material „documentar” propagandei lansate și întreținute de anturajul regelui Ungariei. El nu a fost în nici un caz rodul unei comenzi în Transilvania a curții din Buda sau, mai mult, o creație a înseși cancelariei ei în limba latină. În cancelaria din Buda a fost numai *tradus* în latină, continuând însă să circule și în germană²⁰ și fiind tipărit, în această limbă inițială, către sfârșitul secolului XV.

Fiindcă am pomenit de tipărituri, s-a stabilit că incunabulul considerat de I. Bogdan a fi cel mai vechi, nedatat, cel aflat la Budapesta și reprodus de Engel în 1804, nu poate fi anterior anului 1488.²¹ Se pare că nu acesta a fost modelul pentru celelalte ediții, ci incunabulul din 1488, apărut la Nürnberg sub îngrijirea lui Marcus Ayer.²² Alte ediții datate au fost cele de la Leipzig (1493), Bamberg (Hans Sporer, 1491), Augsburg (Christoph Schnaitter, 1494), Nürnberg (Ambrosius Huber, 1499), Strassburg (Mathias Hupfuff, 1500), Nürnberg (cca 1515 și 1521 - cea de-a doua ediție de Jobst Gutknecht) și iarăși Augsburg (Mathias Francken, cca 1530).

În total se cunosc astăzi 14 ediții ale narațiunii germane despre Vlad Țepeș, inclusiv cele nedatate.²³ Opera a fost deci un adevărat „best-seller” în lumea germană de la sfârșitul secolului XV și începutul celui următor, realizând un uimitor record de popularitate. Nu este locul și căderea noastră a explica acum exigențele culturale din această epocă și parte a Europei.²⁴ Ceea ce ne

cour de Bude de Mathias Corvin comme centre de production et de diffusion des récits sur Vlad l'Empaleur. Ces récits ont été rassemblés en Transylvanie lors de l'expédition du roi à Brașov en 1462 - et il faut souligner que ce sont les Saxons qui ont du fournir la quasi-totalité du matériel - ensuite l'entourage du roi a rédigé un texte écrit, vraisemblablement en latin, qui a été envoyé au pape et à Venise.”

¹⁹ Aceeași observație și la Gr. C. Conduratu, *Michael Beheims Gedicht ...*, p. 19-20, care pe temeiul ei a ajuns la o concluzie identică, anume că narațiunea germană era gata redactată încă la începutul anului 1462. Pe de altă parte, într-un eseu publicat postum, P. P. Panaitescu, pe temeiul unui raționament similar celui înfățișat și de noi, a formulat încheierea că „the author is a Saxon from Brașov, a contemporary of Vlad Țepeș” (*The German Stories about Vlad Țepeș*, în culegerea *Dracula. Essays on the Life and Times of Vlad Țepeș*, edited by K. W. Treptow, New York, 1991, p. 186).

²⁰ O altă copie manuscrisă a narațiunii germane despre Vlad Țepeș a fost descoperită la mănăstirea Lambach (Codex 327 - manuscris din sec. XV) și a fost publicată de Wilhelm Wattenbach, *Über den Walachischen Woiwoden Wlad IV (1456-1462)*, în *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, tom XXVII (1896), nr. 1, p. 331-343. Încă două manuscrise, păstrate la Colmar și, respectiv, Londra, au fost editate de Dieter Harmening, *Der Anfang von Dracula. Zür Geschichte von Geschichten*, Königshausen + Neumann, Würzburg, 1983, p. 107-116 și 20-25.

²¹ J. Striedter, *Die Erzählung vom Walächischen Wojwoden Drakula in der Russischen und Deutschen Überlieferung*, în *Zeitschrift für Slavische Philologie*, Heidelberg, XXIX (1961), nr. 2, p. 403.

²² *Ibidem*, p. 401-404.

²³ O listă a broșurilor germane cunoscute a fost întocmită de Radu Florescu și Raymond T. McNally, *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler (1431-1476)*, Hawthorn Books, Inc., New York, 1973, p. 218-220.

²⁴ Mentalul colectiv din Europa apuseană a secolului XV a fost magistral descris în clasică lucrare a lui Johann Huizinga, *Amurgul evului mediu*, Editura Univers, București, 1970 (traducerea românească a celei de-a X-a ediții olandeze, din 1963).

interesează este doar faptul în sine al răspândirii extraordinare a legendei domnului Țării Românești în secolul XV. Și el este perfect ilustrat de mulțimea edițiilor versiunii discutate, în diferite orașe germane, într-o vreme când tiparul însuși se afla abia la primii săi pași.